

DOBOS JÁNOS

czeglédi ref. lelkész.

Petrik Géza sajátja Pesten.

Nyomt. Rohn H. Pesten 1870.

KECSKEMÉTI
LELKÉSZI TÁR.

A

GYAKORLATI LELKÉSZETHEZ TARTOZÓ MUNKÁK

GYÜJTEMÉNYE.

A KECSKEMÉTI REFORM. EGYHÁZMEGYE HATÁROZATA
FOLYTÁN S ERKÖLCSI PÁRTFOGÁSA ALATT

SZERKESZTI

FÖRDŐS LAJOS,

REFORM. LELKÉSZ S FŐESPERES.

ELSŐ FÜZET.

A tiszta jövedelem egy része a kecskeméti egyh. megyei gyám és nyugintézeté.

PEST, 1870.

KIADJA PETRIK GÉZA.

Kecskemét, 1870. Nyomatott Szilády Károlynál.

ANTOS JÁNOSNAK,

A

KECSKEMÉTI REFORM. EGYHÁZMEGYE

SEGÉD GONDNOKÁNAK,

KÜLÖNÖSEN

AZ EGYH. MEGYEI GYÁM ÉS NYUGINTÉZET ÜGYÉBEN TANÚSITOTT NEMES BUZGALMA S ÁLDOZATKÉSZSÉGE ELISMERÉSEÜL S MÉLTÁNYLÁSAUL

TISZTELETTEL AJÁNLOM

FÖRDŐS LAJOS.

KECSKEMÉTI

LELKÉSZI T…

A

GYAKORLATI LELKÉSZETHEZ TARTOZÓ…

GYÜJTEMÉNYE.

A KECSKEMÉTI REFORM. EGYHÁZMEGYE HATÁ…
FOLYTÁN S ERKÖLCSI PÁRTFOGÁSA ALAT…

SZERKESZTI

FÖRDŐS LAJOS,

REFORM. LELKÉSZ S FŐESPERES.

ELSŐ FÜZET.

(Dobos János arcképével.)

A tiszta jövedelem egy része a kecskeméti eg…
gymn- és nyugintézeté.

PEST. 1870.

KIADJA PETRIK GÉZA.

gába nyulnak át, és midőn némely hitfelekezetnél az ige is mintegy szertartási cselekménynyé jegecedik, nálunk egészen az evangyéliom szellemében, még a szertartás is mondhatni gondolattá s igévé magasztosul.

De ha ekként az evangyéliomi lelkész munkája túlnyomólag a beszéd szolgálata: mi az, a mit ő neki a beszéd hatalma által közvetítnie, és így a mivel ő neki Istennek seregét táplálnia kell? Nem más, mint Istennek igéje. A pásztor — mint tudjuk, legelteti a nyájat s táplálja fűvel, de a melyet nem ő hozott elő: így az evangyéliomi lelkésznek is legeltetnie kell a lelkeket azon ige mezején, mely nem ő töle, hanem Istentöl származott. Ő neki a beszéd hatalma, söt egész életének feddhetlenül folytatása által is, Isten igéjét kell közvetítnie és kifejeznie.

Azonban nem kell gondolnunk, mintha ö Isten igéjének csupa üres viszhangoztatására lenne hivatva; mert hiszen ekkor ö Istennek nem munkatársa, hanem csak merö igehangoztató gépe volna. Ő neki Isten igéjét lelkében mintegy ujra elö kell teremtenie, hogy a mi ekként ö neki belsö sajátjává lett, azt beszédjének közvetítése, söt egész életpéldája által másokkal, azoknak üdvére elsajátítassa.

Ő neki tehát Isten igéjét, az életnek bármily viszonyai között, nagyoknak mint kicsinyeknek, egyiránt, hitből, meggyöződésből kell hirdetnie; mert itt alkalmazhatók különösen az apostolnak eme szavai: „valami hitből nincsen, bűn az.“ (Róm. 14, 23.)

Istennek ezen igéje pedig, melynek mezején kell az evangyéliomi lelkésznek Isten seregét legeltetnie, nem egyéb, mint Krisztus evangyélioma, Istennek Krisztusban megjelent üdvezítő kegyelme.

Ha tehát az evangyéliomi lelkész a munkát, melyre hivatva van, elvégezni akarja: *ne szégyenelje Krisztus evangyéliomát, mert Istennek hatalma az minden hivőnek üdvességére* (Róm. 1, 16.) *ne is magát predikálja ö, hanem a Jézus*

Krisztust, *az Urat* (2 Kor. 4, 5.) *ki tegnap és ma ugyanazon volt*, *mindörökké is ugyanazon lészen* Sid. 13, 8. *és a ki lett nekünk Istentől bölcseség*, *igazság*, *szentség és váltság* (1 Kor. 1, 30.) *Ebben maradjon ő meg állhatatosan*, *és ide s tova ne hajtassék a tudománynak akármi szele által* (Ef. 4, 14.) *meggondolván*, *hogy más fundamentomot senki nem vethet azon kivül*, *a mely egyszer vettetett*, *mely a Jézus Krisztus* (1 Kor. 3, 11.).

S ha ő így Krisztus evangyéliomával, mint Isten igéjével terjeszti Isten országát, a Krisztusban megjelent kegyelmet és üdvességet, — a krisztusi életet, még pedig ha ő azt, szent leckénk utasítása szerint, buzgón, nyereség- és uralomvágy nélkül s egész életének szentül folytatása mellett terjeszti: ekkor felel ő meg hivatás szerinti munkájának, mely Isten seregének legeltetésében áll; és ekkor számíthat ő a méltó jutalomra is.

Ezen jutalom,

III.

Az evangyéliomi lelkész jutalma pedig szent leckénknek ezen szavaiban adatik elő: „mikor megjelenendik ama pásztoroknak fejedelme, elvészitek a dicsőségnek ama fonnyadhatatlan koronáját."

Az apostol tehát nem világi, nem emberektől jöhető jutalmat tesz kilátásba; nem viszi az evangyéliomi lelkészt nagy magas hegyre, a honnan megmutatná neki a világnak minden országait és dicsőségét, s azt mondaná: „ime mindezeket neked adom" (Mát. 4, 8. 9.) Az apostol mélyen hallgat minden ily jutalomról, s nem kecsegteti az evangyéliomi lelkészt sem világi nagysággal és hatalommal, sem földi gazdagsággal és dicsőséggel.

És miért? tán azért, mintha az embereket mind hálátlanoknak, vagy tán mintha az evangyéliomi szolgálatot

egyedüli s merö keresztviselésnek kellene tartanunk?! Nem, ker. társaim! Bármely pályának meg van a maga keresztviselése, bármely pálya tud felmutatni a nemes küzdök sorából sok méltatlanúl szenvedett vértanúi bajnokot: s így a szenvedésekböl fonható nagyság-koszorút az evangyéliomi lelkész számára kizárólagosan le nem foglalhatjuk. És az emberek sem mind hálátlanok. Mert valamint az evangyéliomi tiz megtisztult beteg közöl, bár kilenc vissza nem jött, de a tizedik hálás szívvel megtére Jézushoz (Luk. 17, 15—17.): úgy most is, nézzük bármily sötét szemüvegen a világot, látnunk lehet, hogy nem hiányzik az a tizedik, ki ha késve, de végkép el nem maradva, meghozza az evangyéliomi lelkésznek is az elismerést. A méltatlanság vérzö tövisei között nyilik még az evangyéliomi lelkész számára is az emberi keblekben az elismerésnek és hálának szelid illatu virága!

Az apostol hallgat a földi, az emberektöl várható jutalomról azért, mert ez által az evangyéliomi lelkész vágyát és reményét magasztosabb jutalom elnyerésére kivánja irányozni, hogy így, ha földi jutalomban nem részesülne, söt ha az emberektöl méltatlanságot szenvedne is, felemelt fövel s törhetlen lelki erövel futhassa nehéz pályáját... Mert ki tagadhatná, hogy az evangyéliomi lelkész pályája nehéz!

Az apostol Péter, szent leckénkben, Krisztus szenvedései bizonyságának nevezi magát, nemcsak azért, hogy azon szenvedéseknek szemtanúja vala, hanem azért is, hogy azoknak nagy részét önmagán végig tapasztalá. Ez utóbbi értelemben az evangyéliomi lelkész ma is — többé kevésbbé — bizonysága Krisztus szenvedéseinek, bizonysága legalább annyiban, hogy az ö fájdalmának legforróbb könyei is, miként a Jézuséi, nem önmagáért, hanem Isten seregének üdvéért aggódó szomorúságából hullanak.

De ha ö Krisztus szenvedésinek még nagyobb mérvben tetetnék is bizonyságává; ha az ö keresztviselésének fájdal-

maira, könyeire és siralmaira szívmetsző gúnynyal, bántalommal és üldözéssel felelne is a világ (Ján. 16, 20.): a neki igértetett jutalomnál fogva akkor se essék ő kétségbe; mert a mint bövölködnek mi bennünk a Krisztus szenvedései, úgy bővölködik a mi vigasztalásunk is a Krisztus által (2 Kor. 1, 5.); háborúságot szenvedhetünk, de abban nem hagyatunk, megaláztathatunk, de abban el nem veszünk (2 Kor. 4, 9.) Igen, mert a mi védelmezőnk a pásztorok fejedelme Jézus; a mi megigért jutalmunk ott van a magasságban, s a miket itt szenvedünk, nem hasonlítandók a dicsőséghez, mely nekünk megjelentetik (Róm. 8, 17. 18.).

Ne vesse meg, ne utálja meg az evangyéliomi lelkész az emberektől jöhető elismerést sem, mert méltó a munkás az ő jutalmára (1 Tim. 5, 18.); rideg önmegtagadással se forduljon ő el végkép a világtól: de ne is innen várja ő a maga munkájának igazi jutalmát, hanem onnan felül az egekből; ne testi, ne anyagi jutalomban keresse ő pályadíját, hanem azon lelki, mennyei jutalomban, mely neki munkájaért szent leckénkben igérve van.

A dicsőségnek fonnyadhatatlan koronája van ott neki igérve. S ez azon magasztos jutalom, melynek elnyerésére az evangyéliomi lelkésznek törekednie kell. E dicsőségnek mennyei fénysugárai körülragyogják ugyan őt már itt a földön is munkájának elmaradhatatlanúl áldásos sikerében: de annak fonnyadhatatlan koronája csak ott a siron túl, ama nagy napon, Jézus megjelenésének napján tétetik az ő fejére.

Ez az a jutalom, melylyel semmi földi, semmi világi jutalom fel nem érhet, és a melylyel buzdít az evangyéliomi lelkész másokat is az igazság, erény és kegyesség útján való haladásra. Ezen jutalomnak tehát mindenek felett ő előtte nagy becsűnek kell lennie, annyira, hogy ő munkájának valódi pályadíját egyenesen abban keresse.

Ez az a jutalom, mely számatokra is, tiszteletes atyafiak! munkátokért kitűzve van; ez az, melynek elnyerésére törekednetek kell. Nem a földi dicsőségnek hervatag koszorúja az, melyet a világ tűz az ő nagyjainak homlokára, s legtöbbször csak azért, hogy azzal önmagának tegyen tisztességet; hanem a mennyei dicsőségnek ama fonnyadhatatlan koronája, melylyel a siron túl a pásztorok fejedelme fogja hű munkátokért halántéktokat ékesíteni. Az egektől jön ez a jutalom, s tőletek azt senki el nem rabolhatja.

Ugy fussatok azért, hogy e jutalmat elvehessétek (1 Kor. 9, 24.) Gondoljátok meg, hogy Üdvezítőnk igérete szerint, boldog szolga az, kit az ő ura talál az ő tiszte szerint cselekedni, mikor haza jövend (Mát. 24, 46.) Gerjesszétek fel Istennek ajándékát, mely ti bennetek vagyon (2 Tim. 1, 6.) és a ti nektek adatott tehetség mértéke szerint, legeltessétek Istennek seregét mint jó pásztorok, Isten igéjének áldott mezején; vezéreljétek azt a Krisztusban megjelent isteni kegyelem útain az üdvesség hazája felé, szolgálván nagyoknak és kicsinyeknek, gazdagoknak és szegényeknek egyiránt, és nem uralkodván soha az Urnak örökségén.

És e végre kisérjen titeket pályátokon, melyre lépendők vagytok, e szent gyülekezetnek áldás kivánata, s kisérje munkátokat, Isten országának dicsőségére, a mennyei kegyelem áldása, hogy gondot viselvén magatokról és a tudományról, és gondot viselvén a rátok bizatott gyülekezetről, mind magatokat megtartsátok, mind azokat, a kik titeket hallgatandanak! (1 Tim. 4, 16.) Amen.

Utóima.

Áldott Isten, örök világosság és élet forrása! leborulunk ismét szent felséged előtt, s imádó tisztelettel emleget-

jük nagy nevedet; mert szerető atyánk vagy te, kinek jóságát sem ég, sem föld nem foghatja be.

Hála neked, hogy országodnak veteményes kertje gyanánt felállítottad e földön a te anyaszentegyházadat, és hogy abban szent fiad üdvezítö tudományának hirdetésére időről időre rendelsz alkalmas egyházi szolgákat.

Hála neked, hogy most is szaporítni kivánod közöttünk ezeknek számát, elhívàn ezen előtted álló ifjú atyánkfiait, hogy mint lelkipásztorok legeltetnék szent igéd mezején a te népedet és vezérelnék azt az üdvesség elnyerésére.

Hála neked, hogy a te szentegyházadban minket is eljuttattál az evangyéliomi igazság ismeretére, és hogy szent lelked ereje által mi bennünk is táplálod a krisztusi életet.

Oh! kérünk, legyen a te kegyelmed továbbra is mivelünk, hogy levetvén egészen az ó embert, általformáltassunk a te szent fiad dicsőségének ábrázatjára.

Áldásodat kérjük a te anyaszentegyházadra; abban az elöljárókra és tanítókra, hogy azoknak hű munkálkodása mellett megmaradjon köztünk a szentek egyessége, s megláttassék rajtunk a hit, remény és szeretet égi áldása.

Áld meg kegyelmes Istenünk! azon ifju atyánkfiait is, kik a pásztori hivatalra ez ünnepélyes alkalommal nyerik felavattatásukat. Ruházd fel őket, tisztöknek kivánt sikerrel lehető betöltésére, minden szükséges ajándékokkal, és cselekedd, hogy midőn ők egyházunk rendtartása szerint hivatalukra felavattatnak s a munkára kibocsáttatnak, ugyanakkor nyerjenek tetőled, szent lelked titkos ereje által, égi kenetet s megszenteltetést fontos hivatásuk betölthetésére.

És áldj meg jó atyánk! mindnyájunkat, hogy szentül és feddhetetlenül élvén e testben, egykor mi is elvehessük a dicsőségnek fonnyadhatatlan koronáját, szent fiadért, a Jézusért. Amen.

Filó Lajos,
nagykőrösi lelkész.

II.

Micsoda dolgom vagyon nekem veled?

(Közönséges).)

Alapige: Ján. 2, 1—4. *És harmadnapon menyegző lőn Kánában, Galileának városában; és ott vala Jézus anyja. Elhivattaték pedig Jézus is az ő tanítványaival egybe, abba a menyegzőbe... És mikor elfogyott volna a bor, Jézusnak anyja monda neki: nincs boruk! Monda neki Jézus: micsoda dolgom vagyon nekem veled, asszony?*

Jézus, ker. társaim! az alázatosságnak legszebb, legdicsöbb példányképe. Épen azért a vallás, valahányszor alázatosságra int bennünket, mindig Jézus képét állítja elébünk.

Azonban nem kell gondolnunk, mintha ö alázatosságában mindent elnézni, mindent elhallgatni, mindenki elött meghajolni s mindent másoknak tetszésére hagyni kész lett volna. — Hiszen ekkor az ő alázatossága nem erény, hanem szánandó gyengeség s erkölcsi erötlenség lett volna!

Azok az úgynevezett nagyon jó emberek, kik soha senkinek ellent nem mondanak, kik a legkisebb kellemetlenségtöl is úgy félnek, mint égö tűztöl, s készebbek az igazságnak lábbal taposását elnézni, mint maguk ellen bárkinek a kedvetlenségét elöidézni, — az ily nagyon jó, nagyon szelid emberek, ha nem ártanak, de rendesen nem is sokat használnak a társaságnak, s ha a magános élet körében nagyra becsülést érdemelnek is, de a közélet pályáján erélytelenségök miatt csak kárára lennének a közjónak.

Jézus, ker. társaim! az alázatossággal jellemében erélyt, komoly határozottságot és szilárdságot párosított; különben tanítói nehéz tisztének nem is lett volna képes megfelelni. — Ő szelid és alázatos volt; de a hol az igazság érdeke úgy kivánta, kérlelhetlen szigorral is tudott fellépni. Kikelt a farizeusok képmutatása, kikelt az emberek hitetlensége, kikelt a tévelygés és hamisság útai ellen; s ezen tisztének teljesítésében nem gátolta őt az embereknek sem tetszése, sem kárhoztatása.

A kánai menyegzőben is, hol ő a vizet borrá változtatván, első nyilvános csodáját vitte véghez, példát adott arra, hogy az alázatosságot erélylyel kell összekötnünk. — Igen, mert midőn Mária, az ő anyja így szólt volna ő hozzá: „nincs boruk!“ Jézus egyenesen ezen feleletet adta ő neki: micsoda dolgom vagyon nekem veled, asszony?“

Jézusnak ezen szavai, ker. társaim! nem tiszteletlenség az anya iránt, hanem az erélynek, jellemszilárdságnak kifejezése.

Legyen tehát mai elmélkedésünk tárgya, Jézusnak ezen nyilatkozata: „micsoda dolgom vagyon nekem veled?“ és ezen nyilatkozatból is ismerjük fel Jézusban alázatossága mellett a jellemszilárdságot, és tanuljunk mi is alázatosság mellett erélyesek és jellemszilárdak lenni.

I.

„Micsoda dolgom vagyon nekem veled asszony?“ mintha más szóval ezt mondta volna Jézus: „Asszonyom! ne avatkozzál messiási küldetésembe!“

Jézus, mint messiás, mint világ megváltó, csodatevő erővel is fel vala Istentől ruházva; azonban hogy ő ezen isteni erejét, mikor és mily módon használja: ez természetesen senki másra bizva nem lehetett, hanem csak ő reá. Mária

tudta, hogy az ő fia csodatevő erővel bir, s örömest kivánta volna őt ezen erő kezelésében némileg kormányozni, igazgatni. Ott volt a sok vendég a kánai menyegzőben; még javában folyhatott a lakoma: és ime a bor már is kiürült az edényekből! És Mária, hogy a hiányon segítsen, s tán hogy a szegény vőlegényt is a zavarból kisegítse, oda szól Jézushoz, ezt mondván neki: „nincs boruk!" Jézus elértette, hova céloz e két szóval Mária; elértette, hogy őt Mária arra figyelmezteti, vegye most mindjárt igénybe csodatevő erejét, hadd legyen bor a vendégek számára. — Jézus látja, hogy az ő anyja hivatlanúl avatkozik az ő messiási tisztébe, s egyszerűen azt válaszolja neki: „micsoda dolgom vagyon nekem veled?" azaz: te azt akarnád, hogy én csak a vendégek kedvre derítése végett műveljek csodát; a csodaművelésnek nem ily testi, nem ily alacsony célja lehet; hogy mikor műveljek csodát, azt én itélhetem meg, s te az én messiási tisztembe ne avatkozzál.

Vajha ily erélyesek és jellemszilárdak tudnának lenni mindazok, kiknek kezébe közhatalom, kormányzás, igazgatás, hivatal, tisztviselés tétetett le! — De hányszor gyakorolnak reánk, tiszteink teljesítése körül, mások illetéktelen befolyást; — hányszor történik meg, hogy midőn mi vagyunk a kormányzók, mégis mások által kormányoztatunk, s midőn önelhatározásunk szerint kellene tennünk, mégis nem a magunk lábán járunk?! S így történik, hogy nemcsak városok és megyék, de egész országok is sokszor láthatatlan hatalmak befolyása és uralkodása alatt állanak. — Elég példa erre az, hogy midőn egykor egy görög polgár egy idegen által megkérdezteték, ki igazgatja Athene sorsát? — ő egy gyermekre mutatott, s így fejtette ki állítását: igen, e gyermek igazgatja Athene sorsát; mert a kormányzónak parancsol a neje, a nőnek pedig ezen kis gyermeke; a gyermek uralkodik az anyán, az anya a férjen, a férj pedig Athene felett.

Mily jó lenne tehát, ha mindannyiszor, valahányszor mások, legyenek azok akár családunk tagjai, akár rokonaink vagy barátaink, akár jó akaróink vagy hizelgő tömjénezőink, illetéktelenül tisztünk körébe avatkoznak, mi is egész határozottsággal így szólnánk: „micsoda dolgom vagyon nekem veled?“ s ekként erélyünkkel, jellemszilárdságunkkal önállóságunkat megőriznők!

II.

„Micsoda dolgom vagyon nekem veled, asszony?“

Jézusnak ezen felelete másodszor ennyit is tesz: „Asszonyom! tudom hogy te anyám vagy, s mint fiú tisztellek is téged; de most, midőn én messiási tisztemben járok el, te is csak olyan vagy irányomban, mint egy a hallgatók közől, — e helyen én neked is nem fiad, hanem messiásod vagyok!“

Jézus megjelent a kánai menyegzőben, de ő már ekkor messiási hivatalát megkezdte, már tanítványai valának, s kezdte a népet mindenfelé oktatni, téritni és világosítni. — E lakodalomban is tanítványainak kiséretében jelent meg, s valószinüleg a lakoma asztalnál is igen épületes dolgokról beszélt, s készítgette a vendégsereget messiási tiszte szerint a lelki újjászületésre; készítgette arra, hogy ha ő itt csodát művel, az hitet támasszon a jelenlevőkben. — A vendégek bizonyosan a legnagyobb áhitattal hallgatták Jézust, s az ő magasztos beszédei könnyen feledtettek ételt és bort a jelenvoltakkal. — És ime Mária ekkor szól Jézushoz figyelmeztetőleg ekképen: „nincs boruk!“ A tanítványokat is hihetőleg meglepte Máriának e felszólalása; mert mesterökről bizonyosan úgy vélekedtek, hogy midőn ő messiási tisztében jár el, előtte anya, testvér, rokon, különbség nélkül csak hallgató, s hogy Jézus, mint messiás, felette áll anyjának

is. — Mária ezt feledni látszott, — erre mutat az ő nagyon bizalmas figyelmeztetése; — s épen azért helyén volt Jézusnak emez erélyes felelete: „micsoda dolgom vagyon nekem veled?“ mintha mondta volna: e körben és az én messiási foglalkozásom közben nem az anyai és gyermeki viszony forog fenn közöttünk; itt te is nekem nem anyám, hanem egyszerű hallgatóm vagy.

Oh beh jó volna, ha ott, a hol igazságot kell szolgáltatnunk, soha sem a személyekre, s azokkal való összeköttetéseinkre, nem is a bekövetkezhető tetszésre vagy nem tetszésre, hanem mindenkor magára az igazságra néznénk, s azt mondanók mi is: „micsoda dolgom vagyon nekem veled?“

Két fél jelenik meg előttem. Egyik szegény és igazsága van; a másiknak nincs igazsága, de pénze van. Mit mondjak én ez utóbbinak, ha Jézus példáját akarom követni?! nem mást, mint ezt: micsoda dolgom vagyon nekem te veled, és a te vesztegető ajándékoddal?!

Egy hatalmast kellene megbüntetnem, ezt kivánja az igazság. De ha ezt teszem, megvonja tőlem az ő pártfogását, darázs fészekbe nyúlok, s a hatalmas haragját s boszszúállását idézem fel magam ellen. — Mit tegyek?! azt a mit Jézus tett. — Ne nézzem a személyt s azzal való magán viszonyaimat, hanem nézzem az igazságot, s azt mondjam: micsoda dolgom vagyon nekem veled, és a te pártfogásoddal, haragoddal vagy nem tetszéseddel?

Tisztviselőt kell tennem.... Itt van egy arra minden tekintetben érdemes. Jaj de itt van rokonom, testvérem, bátyám, öcsém vagy sógorom! Mit tegyek?! Követem Jézus példáját. Behunyom szememet; nem nézek sem atyafiságra, sem barátságra, mert a hol a közjó érdeke forog fenn, ott ezen mellék tekinteteknek háttérbe kell vonulniok; nézek egyedül az érdemre, s hogy jellemszilárdságomat s önállóságomat megoltalmazzam, azt fogom mondani: micsoda dol-

gom vagyon itt nekem veled és a mi barátságunkkal s atyafiságunkkal?!

A közügyek kérdéseinél — épen úgy mint Jézus tett — csak az igazságra, és nem a személyre vagy azzal való összeköttetésünkre kell tekintenünk.

III.

„Micsoda dolgom vagyon nekem veled?" végre Jézusnak ezen felelete annyit is tesz: „Asszonyom! te talán ezzel azt kivánod, hogy hatalmamat, dicsőségemet mutogassam?! e kivánságod, bár anyai szeretetből származik, mégis helytelen."

Semmi sincs, ker. társaim! természetesb, mint hogy az édes anyák szeressék gyermekeiket. — De ezen édes anyai szeretet sokszor tulságig s gyengeségig fokozódik; és ekkor inkább ront, mint épít a gyermeken; mert felébresztheti abban igen könnyen az önbecsülést és hiúságot. Mária példányképe az anyáknak; de meg lehet, az anyai szeretet gyengeségétől ő sem volt ment egészen. — A társaság, különösen mint az akkori lakodalmaknál szokás vala, nagy volt, s szerette volna Mária, ha az ő fia most csoda-hatalmához nyul, ha a kiürült edényeket borral egyszerre megtölti, s magának a nagy sokaság előtt bámultatást szerez. — Oh! mily jól esett volna az ő anyai szivének, hallani Jézus magasztaltatását, s mily jól esett volna ő neki dicsekedve azt mondhatni: ime lássátok, az a ki e csodát tette, a ki hatalmánál fogva az üres edényeket borral megtöltötte, az én fiam, én pedig az ő édes anyja vagyok! Hogy az anya derék fiának vagy derék leányának örüljön, ez nagyon rendén van; de ezen örömet is mérsékelni kell, nehogy az hiú dicsekvéssé és éretlen érzelgéssé váljék. Valóban a derék fiaknak és derék leányoknak érdeméből sokat levon az, ha velök a szülék minduntalan dicsekesznek, s ha úton-út-

félen ki nem fogynak azoknak magasztalásából. Pedig hány szüle van, ki e hibába esik; ki ha hozzá fog, alig birja elszámlálni gyermekének jelességeit s helyzetének boldog aranyos voltát!! Úgy szinte hány szüle van, ki minden áron azon igyekezik, hogy az ö gyermeke tünjék ki mindenütt, ö legyen mindenekben az elsö s folyvást a dicsöség szekerein hordoztassék. És a szülék ezen gyengeségének, mely szerint gyermekeiket tündököltetni szeretnék, — hány gyermek esett már szánandó áldozatáúl!

Jézustól semmi sem volt távolabb, mint a maga dicsöségének kivánása, hatalmának mutogatása, vagy a tündöklés ohajtása. A tapsokat s olcsó áru magasztalásokat ö soha sem kereste. Olyan volt ö, mint a mély folyam, mely csendes hömpölygéssel halad tovább, s hátán a legterhesebb hajókat emeli. Mig ellenben hány olyan nyegléket láthatunk, kik még a bölcseségnek abécéjét sem végezték el, már is mint világító tornyok akarnának lámpásolni; kik a mi keveset tudnak, azt a még kevesebbet tudóknak rettentésére örökösen szájukon hordják, tevén úgy, mint az a kereskedö, ki fényesen szereli ugyan fel kirakatát, de boltját bent kevés és silány árúcikkekkel látja el. Az ilyenek hasonlók azon bérci patakhoz, melyek nagy csörömpöléssel szaladnak a völgyek felé, de egy kis vizi malom hajtására is alig elegendök. — Jézus nem kivánt sem láttatni, sem tündökölni, — ö akkor nyult isteni hatalmához, midön annak helye és ideje volt; nem mulattatás, s nem is magának vagy édes anyjának pompáztatása végett kivánt ö csodát tenni, hanem egyenesen az emberek üdvének elömozdítása végett; — ö nem magát, hanem az emberiséget kivánta hatalmával megdicsöíteni. Épen azért, midön látta, hogy Mária tán hiúskodó szándékból akarna vele csodát müveltetni, határozottan helytelennek nyilvánítá e kivánságot, s azt mondá: „micsoda dolgom vagyon nekem veled?“ s ezzel kijelentette azt is, hogy Mária az ö anyai szeretetének hiúsko-

dásra hajló gyengeségén vegyen erőt. — Ez a jellemszilárdság, ez a férfias komolyság, ez a nemes erély!...

Ime ker. társaim! Jézus a maga alázatosságával erélyt, határozottságot, jellemszilárdságot kötött össze. Szelid volt ő mint bárány; de a hol tiszte úgy kivánta, tudott ő akaraterőt is kifejteni, s a helytelenséget és igazságtalanságot — bár honnan jött is az — mindig visszautasította. Szelid volt ő beszédében, társalkodásában, mint a nyári szellő lebbenése; de tudott — ha kellett — mennydörögni is; mert ha bűnt, hibát kelle megtámadnia, ott mindenkor határozottan lépett fel s nem tartózkodott a személyeknek érzékenysége miatt.

Nekünk is mindnyájunknak az alázatossággal erélyt, a szelidséggel komoly határozottságot kell összekötnünk. — Kettős mértékben kötelessége pedig ez különösen a közhivatalt viselőknek. Nekik a közérdekből sokszor kell olyat tenni, mi egyeseknek haragját vonja reájuk. — Az, ki mindenkinek tetszeni akar, s minden kedvetlen érintkezést kikerülni kiván, vonuljon a magános élet csendébe. — Söt még itt is szüksége lesz erélyre. Mert ha ő csak a szelidséget, csak az alázatosságot tartja szemei előtt, még gazdai tekintélyét is nehezen lesz képes megőrizni. — Komoly, határozott, erélyes szó, miként azt ti gazdák és gazdasszonyok legjobban tudjátok, még a háztartás körében is, sokszor többet használ, mint az örökös lágy kérés, mely igen gyakran csak az erkölcsi erőtlenségnek színes takarója.

Hogy Jézusnak felelete bár erélyes, de sértő nem vala: megtetszik onnan, hogy Mária reá meg nem haragudott; belátta fia szavainak igazságos voltát és önhasznára fordította azokat.

Igy ker. társaim! ha mi is hibáinkban s tévedéseinkben nem mindent elnéző lágysággal és gyengeséggel, hanem helyreigazító erélylyel és határozottsággal találkozunk: ezt tartsuk mindig a társaság nyereségének; — s ha a világi

összeköttetések elhajlítni akarnának minket az igazságtól, s részrehajló gyengeségre kivánnának vetemíteni: mondjuk mi is, önállóságunk és igazságszeretetünk érzetében: micsoda dolgom vagyon nekem veled, te világ hiú tetszése és dicsősége?! Amen.

Filó Lajos,
nagykörösi lelkész.

III.

Minden vallást becsülünk, de a magunkéhoz legbuzgóbban ragaszkodunk.

(Közönséges).

Alapige: Józsue 24, 15. *Hogyha bántástokra vagyon tinektek szolgálni az Úrnak: válaszszatok magatoknak ma, a kit tiszteljetek, — akár az isteneket, kiknek szolgáltak a ti atyáitok, kik laktak a vizen túl; akár az emoreusnak isteneit, kiknek földökön laktok; — én pedig és az én házam tiszteljük az Urat.*

Oh ha én, Istenben való hit nélkül, magamra volnék hagyatva k. h.!: elhagyottabbnak érezném magamat a szekérútra vetett kőnél, s elveszettebbnek egy repülő madár kiesett tollánál, mely a viharban irány és cél nélkül kóvályog! De nemcsak én, és ti én velem, kik a megváltó szent vérével termékenyített földön lakozunk, — s nemcsak a m e n y n y e i i g e világosságának fáklyájánál érezte és érzi az emberi lélek az Istenben való hit boldogító erejét és csoda-hatását; hanem a Krisztus előtt élt nemes népek bölcsei, söt — jól megértsétek — az önnön ujjaikat megszámlálni nem képes őserdők vademberei is reszketve hajoltak meg az ő képzelt isteneik előtt. — „*Hát én, kibe lelket a bölcs teremtő tett, némán vesztegeljek s ne dicsérjem ötet? Nem! söt minden lelki erömet összeszedem, elmémnek szárnyain székéhez emelkedem.*“ De hogy hozzá emelkedhessem, hitemnek kell lenni; — hitemnek, melynek bimbaja az édes jó anya ölé-

ben fogant, — hitemnek, mely az ifjúság rózsás álmait magasztosítá, — hitemnek, mely a férfi küzdelmei között törhetlen paizs, — hitemnek, mely a végső sohajtással Istenhez röpíti lelkemet. Hogyha az isteni gondviselés láncolatos működése s az Istenben való hit bátorító ereje összevágólag nem működtek volna: mily erő törte volna szét Jupiter és Plutó rettenetes szobrait, s ki gyujtotta volna fel a tüzet, mely a mennyköveket átokban szóró római pap bulláját hamuvá égette? — És mégis, mily visszás jelenség! Korunkban, mely a tizenkilencedik század névre oly büszke, midőn a tudomány s müvészet minden szakában a sajtó mannakint szórja a lángész isteni termékeit, — midőn nehány perc alatt a világ — ipar és müvészet által ragyogó — városait gőzszárnyakon meglátogatjuk, — midőn az öt világrészt beszélő húrok kötik össze, hogy az ifjú Amerika szive fájdalmait s örömeit megsughassa az ő tisztes anyjának, — midőn a napsugár a mester parancsára festő ecsetté változik, — midőn az orvos műtéte alatt mosolyog az, kinek tagjait fürészelik: óh istenem! óh minden erők forrása! a hit dolgában menynyire tompultak, mennyire lelketlenek vagyunk! — Csaknem három századdal ezelőtt a legnagyobb magyar hős és költő, nagyapja szigetvári küzdelmeit s önfeláldozását lelkesen elzengvén, ily szavakat ad a keresztyénségért és honáért küzdő Zrinyi szájába. Isten!

„Oh az én érdemem nálad annyit teszen,
„Mennyi vizet fecske kis szájába veszen —
„A megmérhetetlen tenger-mélység ellen!
„Annyi én érdemem te kegyelmed ellen!

Nos, ti jelenkor börze-hősei! nem döbbentek meg a szerény nagyság ily végtelen alázatossága s isten-tisztelete ellenében? — Mi föntebben s finomabbul érzőknek tartjuk magunkat apáinknál; pedig a műhelyek zajgása közt s a telekkönyvek szerkesztése mellett elfeledtük, hogy: *a lélek az, mely megelevenít, s a test nem használ semmit.* S midőn vérző

szivvel látom a testi világ uralmát, a hideg szuronyok csillogásait, a gépek ördögi zsivaját, söt a rabszolgákon csattogó korbácsok tapsolását; de nem a vallás iránti élénk részvétet s lelkesedést, de nem Istennek lélekben és igazságban imádását: a világ boldogságáért s Isten országáért ohajtó lelkemnek legyen a szent leckéhez mért buzgóságának tárgya, hogy: *mi minden vallást s isteni tiszteletet becsülünk*, — de azért *a magunk vallásához legbuzgóbban ragaszkodunk.* — Vagyis a nagy vezér Józsuéval szólva: *„Hogyha bántástokra vagyon tinektek szolgálni az Urnak, válasszatok magatoknak ma a kit tiszteljetek, akár az isteneket, kiknek szolgáltak a ti atyáitok, kik laktak a vizen túl, akár az emoreusnak isteneit, kiknek földökön laktok; — én pedig és az én házam tiszteljük az Urat.* — S mig az Isten tiszteletét s az ö hozzá való gyermeki ragaszkodást lelketekre kötni sietek: elhatározásra ragadjon benneteket a buzgóság égi szárnya!

I. *Mi minden vallást s isteni tiszteletet becsülünk*, vagyis *türelmesek akarunk lenni.* — Ha képzeletünk erejével föllepleztük a világ eseményeit, a történet ragyogó képei mellett, nem lehet el nem komorodnunk az irtózat azon látmányainál, melyeket a türelmetlenség rendezett az emberi élet szinpadán. Mig a hajnal világakint terjedö ige az elsö századok üldözése ellenében hitünk isteni erejét bizonyítja, addig más részröl a meggyujtott máglyák lángjánál, a türelmetlenség ördögeit látva felkacagni, megundorodunk az embertöl, e legvérengzöbb vadállattól. Mi elismerjük, hogy minden vallás, alapelveit tekintve, isteni intézkedés, és senki lelkiismerete felett vas pálcával uralkodni nem akarunk. Legyen szabad itt erre nézve egy képletet alkalmaznom.

Ős idökben élt egy fejedelem keleten, ki kegyes kéztöl adományozott oly gyürü birtokába jutott, melynek a szivárvány szineivel játszó opál köve mellett azon ereje volt, hogy

birtokosát — Isten és emberek előtt kedvessé tette. Csoda-e tehát, ha kelet férfia e gyűrűt ujjáról soha le nem huzta s úgy rendelkezett, hogy az, családjának az idők végeig öröksége legyen. Ő ezen ékszert fiai között a legszeretettebbnek hagyományozá, azon kikötéssel, hogy ez ismét a legkedvesebb fiának adja át, — ki aztán tekintet nélkül az első születési jogra — csupán a gyűrű tekintélyénél fogva — ura legyen a családnak. — Igy szállt a gyűrű firól fira, s hosszú idők lefolyásával oly apára, kinek egyformán szeretett három fia volt. Igaz, hogy egyszer egyik, másszor másik, ismét harmadik tünt fel az atya előtt érdemesnek a gyűrű birtokára, s ezen közben a gyermekek szép tulajdonait méltányolva, mindeniknek igéretet tett a gyűrű birtoka felől. Végre bezörgetett a halál, — s az apa zavarba jött. Fájt, hogy fiai irányában szavát megszegnie kelle; és mit tőn? hivatá a müvészt, hogy az ősrégi gyűrű mintájára két hasonmást készítene; nem kimélve sem költséget, sem fáradságot, csak hogy az eredetihez tökéletesen hasonlítson. — És a feladat sikerült a müvésznek. — Midőn bemutatá azokat, maga az atya nem birá saját mintagyűrűjét megkülönböztetni. — Örömmel hivatá tehát fiait külön-külön, s reájok adván áldását, átadá az ékszereket — s azután elhala. — De alig húnyt el az atya, előáll gyűrűjével mind a három, s uralkodó gyanánt kiván nézetni a családban. Vizsgálódnak... vitatkoznak... panaszkodnak... de a valódi gyűrű nem lőn kimutatható; ép úgy nem, mint korunkban az igaz hit. De ti közbe szólnátok: igen, de a vallások annyira különbözők, mint az öltönyök, az étkek és italok! úgy van, — de csak jellemeikre s nem alapjukra nézve; avagy nem történelmileg fejlődtek-e ki mindnyájan?

Ámde térjünk vissza példaképünkre. Az ifjak egyenkint panaszkodtak, esküdvén a biró előtt — és igazán — hogy ők apjok kezéből vették át a drága örökséget, ki nekik már korán megigérte a gyűrűhöz kötött jogot élvezni. Állítá

mindenik: hogy az atya öt meg nem csalhatá, s inkább csalóknak hiszi véreit, mint a jó atyára gyanakodnék, – és ily csalókat kész is megbosszulni. — Kiváncsiak vagytok-e k. h.! hallani a biró itéletét? — Igy szóla ö: Szólitsátok ide az atyát! vagy takarodjatok. Talányok fejtegetöje vagyok-e én, — avagy megszólal-e a valódi gyürü? De várjatok csak! Hallám, hogy a gyürünek oly csodaereje van, minélfogva birtokosát Isten s emberek elött kedvessé teszi. A tény itéljen itt! majd a hamis gyürük tehetlenek lesznek. Nos, melyik két testvér itt nem vérszeretö? Mindhárman önzök vagytok-e? Oh, hát így mindhárman csaló csalódottak vagytok! — egyiktek gyürüje sem valódi. Itt én nem itélhetek, de ha tanácsomra hallgattok: kérlek, tartsa közöletek mindenik saját gyürüjét a valódinak. Talán az atya e hármas hagyomány által akarta családját az egyedüli zsarnok vesszeje alól kiszabadítani; mert annyi bizonyos, hogy benneteket egyformán szeretett. Jól van ez így! — mutassátok meg, hogy ti elöitélet nélkül testvérszeretök vagytok, s törekedjék versenyezve kiki megmutatni, hogy az ö opalköve mellett van a csoda erö, mely Isten és emberek kedvességét megszerzi. De a gyürüben rejlö erö: a szelidség, a szives béke szeretet, a jótékonyság, az Istenben való bensö megnyugvás; — s kinek fiainak fiaiban az idök végével ez erények nyilvánulnak, — azt én ismét itélöszék elé utasítom, — de nem én fogok ülni a széken, hanem maga az örök, a végetlen bölcseség.

Legyetek ti is, idegen vallások iránt — miként e biró — ovatosak s ne itéljetek, hogy ne itéltessetek, méltányoljátok kinek-kinek Istenhez való ragaszkodását, mig eljön az, ki itélni fog eleveneket és holtakat. E méltányló türelemmel összefér, söt rokon, hogy:

Én vallásomhoz szinte legbuzgóbban ragaszkodom, vagyis én és az én házam népe tiszteljük az Urat. — Valamint Józsue áthatva az egy Isten magasztos eszméjétöl, bár a

szomszéd bálványimádó népek s ősei vallásáról méltánylólag emlékezik, mindazáltal családja üdvét a Jehova tiszteletében helyezi: úgy mi ker. hívek! bár a más vallások hitelveit gúnynyal nem illetjük, söt érezve, hogy a Krisztusban velök egyek vagyunk, őket szeretjük is, de azért szent hálával szorítjuk lelkünkhöz a reformáció által megtisztított vallást.

Ha a természetben rekkenö höség büszhödté tette a léget, s kiszárította az anyaföld termékenyítö erejét — üdvös a mennydörgő vihar s a tüzes villám, hogy az üdítö levegő s a megázott föld uj élet balzsamát lehelje: épen úgy szükség volt a reformációra, mely a világot lelki szárazságtól, terméketlenségtöl, lelki haláltól mentette meg. Már ha a természet ereinek felelevenítése nagy égi háborúval jár, még nagyobb viharral frissíti fel Isten a rothadásba indult szellemi világot. A Sinai hegy villámlása és mennydörgése — mint túlvilági zene — mellett adatott volt ki a törvény, — s Mózes vezérpálcája elött seregesen hullott el az engedetlen, nyakas nép. — Krisztus urunk halálán a kőszirt megrepedt, a nap könyezve hunyta be életadó szemét, s a rémült halottak penészes fürtökkel s üres szemgödrökkel bámultak a Golgotára, — és még azután is hány ezeren koncoltattak fel, köveztettek meg s égettettek össze a hívek közöl az ő mennyei tudományaért! — mig az utolsó üldöző önnön vérét szórta ég felé — bosszúsan kiáltván fel: „Győztél názáreti!!“ — Mi a reformátorokat nem tartjuk bár Istentöl ihletett prófétáknak s apostoloknak, sem a reformáció korában megjelent roppant üstököst csodajelnek, — melytöl az akkori idö leghatalmasabb császára megrémülve egy kolostor sötét falai közé rejtezett, — mégis a gondviselés nyilatkozatát látjuk a sok üldözések és véres háborúk dacára annak hirtelen elterjedésében. Aligha van k. h.! közöttetek, kinek egyik vagy másik öse a reform. vallásért ne szenvedett söt el ne vérzett volna, — s képzeljétek öket egy ünnepélyes éjféli órában kikelni sirjaikból, — a tisztes anyákat, kik

könyeiket, a bajnok apákat, kik véröket ontották vallásukért, — nemde fenyegetőleg emelnék rátok csontkezeiket, látván, hogy ti hidegek, részvétlenek vagytok az ö általuk oly szent lelkesedéssel védett kincs — a vallás — iránt. — Ha már a multba tekintve felbuzdul bennünk a vallásos érzés, Istent tisztelni: még inkább követeli e buzgalmat tőlünk:

A jelen, melynek zarándokai vagyunk, s melynek, fájdalom! iránya durva anyagi önzés. — Ne vizsgáljuk azt, hogy az Isten és vallás iránti részvétlenség — söt, irtózás mondani, élces gúny — a társadalom felső köreiből szivárog-e a nép alsó rétegei közé: elég, hogy az istentelenség, az egyház és iskolák iránti hanyagság — kivált honunkban — naponként szomorítóbb. — Őseink egy bibliáért több aranyat kiadtak, mint a mennyi fillérbe az ma kerül, ellenben most egy táncvigalomra több összeg fordíttatik, mint a menynyit éven át az egyház és iskolára forditunk. — Napjainkban a gyermek, imakönyv helyett regényt lát anyja kezében, s az ifju kedvese arcain a szemérem rózsái helyett a kacérság csábmosolyát; a férfi bérbe adja lelkét, s az aggastyán halálos órájára halogatja a megtérést. *Válasszatok tehát* k. h.! *magatoknak Istent* m a *a kit tiszteljetek*, . . . *én pedig és az én házam tiszteljük az Urat.* Igen, én az én Uramhoz, Istenemhez, vagyis vallásomhoz hű leszek nem csak a multat és jelent, de

A jövőt is érdeklőleg. Tapasztalt dolog k. h.! hogy a népesedéssel az ipar, az iparral a fényüzés, a fényüzéssel minden kicsapongások és vétkek szemlátomást szaporodnak s hová jutunk ekképen, ha a bűn fertőjébe sülyedéstől Istenhez való ragaszkodásunk meg nem óv. Tudják s érzik ezt a legnagyobb nemzetek, s ezért a nevelést vallásos alapra fektetik. S hogy a vallásos nevelés a sors bármily iszonyú csapásai között is fentart: mutatja a szerencsétlenül szétszórt s üldözött zsidók példája. — Egy nép sem aggód

hatik pedig annyira a jövőt illetőleg, mint mi, kik egyedül magunkra s Istenre vagyunk hagyatva. — Sohajtoztok szebb jövő után, s nem tudjátok-e, hogy sem e jó föld termékenysége, sem az ipar, sem a kereskedelem nem biztosítja a jövőt, mert meg vagyon irva: *Keressétek először az Istennek országát és annak igazságát, és mindazok megadatnak tinektek.* S e szent igéket hallva értsétek meg, hogy a mult és jelen csak egy pillanat a végetlen jövőhöz képest, hol Isten országa tárja ki fényes kapuit azoknak, kik elmondhatják, hogy *én és az én házam tiszteljük az Urat.*

A kérdés utoljára is az: elveszni akarunk-e vagy élni? Van-e lelketek, szivetek? E szent falak közé őrző angyal kisért-e benneteket? Volt-e fületek hallásra s van-e ohajtásotok a mennyei atyához méltó gyermekek lenni? — Ugy legyetek türelmesek, miként az Isten hosszútürő! s mig szent vallásunk egyszerű méltósága a multak küzdelmeiben megdicsőül, s a jelenkort szabaddá teszi, — higyjetek és bizzatok, hogy a jövendő századok áldásos gyümölcsei csak a megtisztított — reformált — vallás egész földgömböt besugárzó napfényénél érhetnek meg és fognak megérni. Amen.

Bulcsu Károly,
kecskeméti néhai tanár.

IV.

Istennek hajléka az emberekkel.

(Közönséges. Cegléden 1867.)

Alapige: Jel. 21, 3. *Hallék nagy szózatot mennyből, mely ezt mond vala: Imé az Istennek hajléka az emberekkel vagyon és ő ve lakozik; és ők ő népei lesznek, és az Isten az ő Istenök ő ve leszen.*

A jelenések könyvéből vettem fel tanításom alapigé atyámfiai! ama csodálatos könyvből, melyben a rajongó l látnoki sejtelem és a méltatlan fájdalomtól megittasult lél a költészet és vallás oly gazdag, féktelen, kábító és e gadó képeit tárja fel előttünk, hogy az olvasó lelke viss álmodja magát ama varázsos napokba, a midőn a hivő lé előtt mindenik bokor, vagy elsuhanó szellő egy-egy sz titkot susogott. Mint midőn sötét éjben vakító fénynyel m villan az ég; vagy mint az éjfél némaságában elhan hosszú jajkiáltás, de a melyen átrezg a segély közellété biztos tudata: akképen csendült meg az üldöztetés és n morúság sötét napjaiban a jelenések irójának jajt és vig talást hirdető szava; fájdalmasan, mint a gyermekét ves anyáé; hatalmasan, mint az igazságát érző ártatlané ügyét az élő Isten elé felebbezi; rettenetesen, mint a g szokra szálló utolsó itélet, és felemelőn, mint a diada hadsereg csatakiáltása. — „Uram! ki szent és igaz v meddig nem állasz bosszút a mi vérünkért?“ — „Én va

az Alfa és az Omega, a kezdet és a végezet, ezt mondja az Ur" — — „jaj, jaj, a föld lakosainak, a három angyalok trombitájoknak szavok miatt!" — „és leszen új ég és új föld, a melyben az igazság lakozik!"

A kiáltó alakja szétfoszlott elöttünk a nagy élet rettenetes küzdelmeiben; nem látjuk hogy ki szólt, — talán nem is egy ember, hanem ezrek kiáltása volt az: — de az elhangzott szavak még most is visszacsengnek füleinkben, s jól esik visszaálmodnunk magunkat ama nagy napokba, a midőn még a hit hegyeket mozdított, az élö reménység tüze lángolt, és a mérhetetlen szeretet balzsama kötözte be az égő sebeket. Oh jaj, jaj minekünk, hogy a kételkedést megismerők; és százszorosan jaj, hogy a szeretet édes szavát elfeledtük! Keresd, keresd a fényt igazulásért sovárgó keresztyén; a tüznek egyetlen szikráját kapard ki a hamu alól, ha még megtalálod, eredj vissza az újjáteremtődés korába, hol oly nagy volt minden, s az erény az embert e földön istenné tevé. Talán a mult lobogó lángjához közelíthetsz anynyira, hogy nála kialudt mécsedet meggyujthatod!

Mi álmodunk, a próféta lát és hall. „És hallék nagy szózatot mennyből." Csodás, varázsos, megragadó kép! A nyomorúság ostoraitól elkinzott lélek neki menekül a végtelennek. Fut-fut, mint a sötét erdőben megijedt gyermek apja háza felé, azon egyetlen gondolattal, hogy azt el kell érnie, hogy addig meg nem áll, lélekzetet sem vesz. Átrepüli a világokat, időt, mulandóságot, s azt a rejtélyes határt, mely az eget a földtől elválasztja. Repül, repül — és ime egyszer ismerös helyen, boldognak, nagyon boldognak érzi magát. A kín és gyötrő átok leszakadt róla, mely ama sötét világból reá tapadt. Feledi mindazt, a mi háta megett van, csak a jelennek édes, titkos, sejtelmes boldogságát érzi. Megáll... Oh az az első szabad lélekzetvétel! óh az a keresett, sovárogva keresett isteni boldogság, örök élet! A lélek elkábul, de mégis hall és lát; a vizek felett lebegö szellem közellétét

érzi. Es ime a nagy, megdöbbentő csendben szózat hallatszi az égből; soha nem álmodott, soha nem ismert, rettenetes é magasztos hang; az angyalok zöngő zsolozsmája, a mindei ség kibeszélhetetlen hármoniája, az égnek megrázó dörgés — az Ur szava hallszik. Mintha a világmindenség szak: dozna le sarkaiból, de azért rendben marad és mosolyo minden. Az Ur szól, a teremtés vajudik!...

A próféta hallá az égből jött szózatot. Mond, keres: tyén atyámfia! Hallottad-e te valaha életedben az Istenne beszédét? Hallottad-e valaha a szót megcsendülni lelkedne fenekén; a hangot, mely nem hasonlít az emberek beszéd hez; az igét, mely egy szebb világnak hivogató hangja; szót, mely vigasztal és büntet, felemel és sujt? Mikor iga ságtalanul megbuktatták igaz ügyedet; mikor ártatlanul (itélt a világ, elitéltek szomszédaid, ismerőseid vagy rok naid; mikor elárult, megcsalt, kigúnyolt a kiben legjobb biztál, és lelked a keserűségtől megrészegedve kinosan tehetetlenül vergődött a ráomló görgeteg súlya alatt: n(hallottad-e az elkábulás és kimerültség után az égi szózat mely az élő igaz Isten nevét hangoztatván, visszaállítá l kedben a békét és nyugodalmat, ama legfőbb biró el mentvén fel téged, ki egyedül itél és jutalmaz? Ha az i vősség és örök élet után ohajtozva kerested Isten orszá itt e földön; élő, gyanutlan szeretettel közelítél mindenkih hittől, vágytól lelkesedve fogtál a munkához, emberek vára, Istennek dicsőségére; imádtad azt a mi nagy, szép magasztos, s ostoroződ a bűnt, gazságot és embertelensé s tapasztalnod kelle, hogy Istennek országa nem e világ való, hogy a kit szeretettel megölelél, a gyalázat ostora arcul ütött, hogy a világon nem a gyorsaké a futás s erőseké a viadal, — s lelked a zűrzavar e tömkelegében kábulván, majdnem a kétségbeesés határához ért: nem lottad-e egyszerre megzendülni a szót, mely ellenállhata erővel parancsolt vissza a munka mellé; az igét, mely

got gyujta a zavar sötét tömkelege fölött; a hangot, mely fölbátorított, kibékített, erőt adott, boldogított? És ha te rajtad is betölt ama sötét végzet, mely minden emberre születése percében kimondva van; ha elestél, bűnbe estél; ha vétkeztél mások ellen, magad ellen, Istened ellen, s e vétek fájó terhe nyom, gyötrőn, keserűen, — és az önterhe által nyomatott szívnek olyan jól esnék a megvallás által a kinos teher egyrészét levetni magáról, de emberhez nem fordulhat bizalommal, mert kigúnyolják, megkövezik: nem vetted-e észre a mennyből jött szózat csendülését, mely az Isten véghetetlen irgalmáról beszélt, hogy ő kegyelmes atyja a megtérő bűnösnek, hogy öröm van mennyben a megtért bűnösön, hogy menj ő hozzá, ki elfáradtál és megterheltettél? És e szónak vigasztaló, teremtő ereje nem alkotott-e újjá téged is; nem adott-e megkönnyebbülést; nem emelt-e magasra felül-felül minden emberi itéleten, nem mentél-e hivogató Istenedhez, vele alázatos odaadással egyesülni, hogy a szív a kinos kéjben túláradva örök üdvösséget érzett, és az ajk önkéntelenül rebegé: „az ő neve áldott, áldott, áldott!“ . . . Oh áldott a szó, mely a magasságos mennyekből száll alá, ezerszer áldott az, ki e szót meghallá és megfogadta!

Az égből jött szózat csodás, nagy dolgokat mond az álmodó prófétának. A magasba tört lélek az örökkévalóságban érzi magát, a vágy, sovárgás és hit egyszerre élő valósággá leszen. „Imé az Istennek hajléka az emberekkel vagyon, és ő velek lakozik!“ A tökéletesedés végcélja; annyi nagy lélek, gyötrő édes álma, melynek valósításáért küzdött, s melynek valósulhatása fölött nem egy a legutolsó kézemeléskor esett kétségbe: Istennek lakozása itt e földön, az igaznak, a szentnek megdönthetetlen örök diadalma, Istennek országa, mely eljött, a beteljesült örök boldogság, örök élet! — Kinek szól e jóslat? ki álmodhatott ilyet? Kinek volt oly erős lelke, hogy az ég kárpitján keresztül törvén, azt a mi hitben, sejtelemben él, jelenvalóvá változtassa?!

Azon időtől fogva, hogy legelőször hallatszott e földön az örvendetes izenet: „ime' elközelített Istennek országa!" egész a jelen percig, a midőn együtt könyörgénk Jézus imájában: „Uram, jöjjön el a te országod:" mennyi nemes lélek, mennyi bánkódó szomorú szív sohajtá az elkomolyodás és töredelem óráiban: Uram, beteljesedik-e igéreted? Uram! küld el nekünk a te országodat! Oh ha elkezdett sajogni, fájni a mi a szívben a mult időkből letemetve volt; ha nagyon nehézzé vált a kereszt, a melyet én is, te is, s annyian nyögve hordozunk: nem éreztük-e sokszorosan a jelen világ keserű terhét, s nem sovárogtunk-e annál erősebben ama jobb világ után, melyben Isten lakozik, s a mely eljött és mégis eljövendő?!

Mond, egyszerű keresztyén atyámfia! gondoltál-e valaha erre életedben? Kerested-e az országot, melyben az Istennek hajléka az emberekével együtt vagyon? Kerested-e Istennek jelenlétét saját házadban, saját kicsiny hajlékodban? Oh ha ott találtad őt; ha a reggel eljöttével az ő nevének imádása volt az első szó, melyet kiejtettetek te és gyermekeid; ha asztalodnál ott ült közöttetek a csendes örömben, megelégedésben és hálaadásban; ha az éjnek befedező árnyékában ő reá biztátok hivő bizalommal, hogy legyen zár és paizs a nyugasztó álomban pihenők fölött: akkor óh ember, nagy a te boldogságod, nagy a te jutalmad! Igen, Istennek hajléka az emberekkel vagyon! ez nem álom, nem sejtelem, nem várakozás csupán, hanem élő valóság lehet mindenkire nézve, ki őt igazán keresi, igazán hivja magához, teljes lélekkel, teljes igyekezettel! Ki föláldozó szeretettel odaadta mindenét, csakhogy magának Istent megnyerhesse! Ki megtanulta azt, hogy „jobb a kevés az Urnak félelmével, hogy nem mint a temérdek kincs, a hol háborúság vagyon!" Ki érzi, saját lelkében kifáradás nélkül érzi azt, hogy Krisztusnak egész élete, a keresztyénség összes tartalma, e földi élet minden boldogsága e kettőben van ösz-

szefoglalva: Istenszeretet, emberszeretet! S ha mindezt így érzed és tudod atyámfia, és minden cselekedeted tanúbizonyságot tesz e te tudásodról: úgy nem kell a jövendőkre várakoznod az igéret beteljesedéseért, úgy ott van Isten hajléka a te házadban, s mindenható erejével megőrzi azt a világok bomlásakor is. S ha ezt a békét, melyet Krisztus hozott e világra, az atyának békéjét a vele való egyesülésben megnyerned sikerült: nyugodtan, emelt fővel és bátran evezhetsz a világ hullámzó árja fölött, még ha háborog is az. Ha a mindenható Isten veled vagyon, mit árthat neked az ember? S ez a magasztos lelki béke, mely téged oly kimondhatatlan boldoggá tesz, bizonyossá tesz arról, hogy egykor az egész világ békéje leend. Hogy eljön az idő, a midőn Istennek hajléka nem csupán a kiválasztottaknál, hanem a föld egész teljességén az emberekkel együtt leszen, és lészen egy akol egy pásztor. Igen, ez időnek el kell érkeznie! És el fog jőni, a miképen megnő a magból a kalász, a miképen elkövetkezik vetés után az aratás, a miképen virág után megérik a gyümölcs, a miképen Isten él és munkálkodik mindenekben! Te, a ki már elérted a lelki békét, tedd kötelességedet és küzdj, munkálj az emberek között. Villogtasd a fegyvert amaz idők eljöttének érdekében; e fegyver van hivatva arra, hogy legyőzze a világot!

„— — És ők ő népei lésznek, és az Isten az ő Istenek ö velek lészen!"

Az Urnak e földön lakozásával megváltozik minden. A népek az ő népei lesznek, egyedül övé, a nagy Istené, a szerető atyáé! Ő lesz az úr, a király, az itélőbiró és a családapa! És ő vele lesz az ő népeivel. Nem miként izrael népe hitte hajdan, hogy az erős Zebaoth Isten velök van, hogy az emberiség többi részét gyülölni és irtani segítse; nem is mint a római papság szüklelkü Istene, ki gyönyörködik a dicsőségére gyujtott máglyák lobogásában: hanem mint a világnak, mint az egész emberiségnek Istene, ki bol-

dogít, áld és szeret. A hol Isten van, ott nem lehet bosszúállás, harag, gyülölet, rablás, szeretetlenség. Isten lesz a népekkel, az az Isten, a ki csupa szeretet. Lesz! De hát mikor? ki éri azt meg? Elég-e nekem a jövendőnek tudata, ha a legbiztosabb is az, hogy annyi nyomor és elnyomatás láttára, annyi kisajtolt keserü köny és kiomlott ártatlan vérért, melyek mindennap sokasodva kiáltanak az igazságszolgáltatás után — megvigasztaljon? Mit ér nekem a messze jövendő boldogsága, ha én és családom harmad és negyediziglen nyomorgattatunk? — Csakhogy e panaszban igazságtalanság van atyámfia! Az az Isten, a ki az időknek teljességekor minden népekkel együtt leszen, most is vele van az őt szeretőkkel. Isten nem hagyja el az övéit soha; és ha leszen 10 vagy 20 a város kerítésén belől, kiknek térdök nem hajlik meg a bál, a hiúság, dobzódás, szeretetlenség, könnyelmüség és kishitüség előtt: ő ama 10-nek vagy 20-nak mellette áll, és ad nekik diadalt, ha egy egész világ száll is csatába ellenök. Akarsz példákat? Utasítalak a mindennapi élet történetére, elkezdve Jézustól, Páltól és a többi apostoloktól, le egész a tegnapi nap történetéig, a mely bizonynyal szinte az igazak győzedelmének napja volt, ha te nem vetted is észre. És ha Istennek veled létét, Istennek ezen támogató erejét nem tapasztalod most, az azt jelenti, hogy te hagytad őt oda, te taszítád el magadtól védelmező kezét. És ha egész életedben, a világ bajai, küzdelmei közt, soha sem tapasztaltad azt az erőt, mely felemel, kibékít és megvigasztal, s mely az ellenfél legnagyobb diadalujjongása között is megdönthetlenül neked adja a győzedelmet: az azt jelenti, hogy soha sem adtad át magadat egész szeretettel az atyának, soha sem biztad ügyedet egészen ő reá, soha sem fogadtad be lelkedbe úgy, hogy ott ne lett volna más, csak ő, és ne hallatszott volna más hang, csak az ő parancsszava. Igen, atyámfiai! Isten a maga ügyének egyedüli és legfőbb bajnoka; ő vele van ma is az

ö népeivel, vele mindazokkal, kik öt igazán szeretik. Ma is Istene az övéinek, megtartó, segítö, diadalra vezetö Istene. Érzi ezt mindaz, ki lelkében föltétlen odaadással Isten zászlójához csatlakozott; tudja, hogy ö vele Istennek lelke küzd, és tudja azt, hogy az ö ügye örökké él és diadalmaskodik. E tudat ad neki hitet, ad neki erőt, és ad neki boldogságot. Hogy eshetnék az el, kit az Ur keze tart? hogy lehetne az boldogtalan, kiben az örök boldogság lakozik?!

Keresztyén atyámfiai! Talán soha sem volt több okunk arra, hogy a nehéz napok nyomása alatt egy szebb, egy jobb, egy tökéletesebb világ után, az Isten országa után sohajtozzunk, annak eljöveteléért epekedve, imádkozva. S talán soha sem volt több szükségünk rá, hogy ez ország eljöveteléért, mindenki, kinek ép, becsületes szive van, teljes bizalommal és férfias kitartással munkálkodjék. A hol az akarat van, ott van az erö, az erö által születik a mű, — csak elcsüggedni, csak kishitüsködni, csak kétségbeesni nem szabad! Isten országa nem álom, nem a késö jövendök gyümölcse, hanem itt van közöttünk és egyre létesül. Küzdve ugyan a körülte tornyosuló habokkal, de határa naponként szélesebb; az a zászló mindig magasabban lobog, melynek hivatása, hogy az egész föld felett uralkodjék. A harcolók kicsiny seregéből nincs kizárva senki, csak Isten nevében jöjjön és munkálkodjék. Egy kis köre minden embernek van; ha abban a kis körben diadalra juttatá az ügyet, megtette kötelességét. Az egyedül hatalmas Isten adjon nekünk erőt e harcra. Amen.

Baráth Ferenc,
pesti reform. fögymn. tanár.

V.

Jehova fenyegető szózata.

(Közönséges.)

Alapige: 1 Mózs. 6: 5—7. *Látá az Ur, hogy az embereknek gonoszságok sok volna a földön; és az ő szivöknek minden indulatja szüntelen csak gonosz volna; megbáná azért az Ur, hogy az embert teremtette volna a földön, és az ő szivében bánkódék azon. És monda az Ur: Eltörlöm az embert, a kit teremtettem, a földnek színéről..... mert bánom hogy teremtettem.*

Megdöbbentőbb szavak ezeknél, mint a melyeket az Ur az ő nagy búsúlásában mennyei lakából villámsulytólag kiáltott a föld teremtményeire alá, alig találhatók szent könyvünkben; az atyai elkeseredettséget, s ezen elkeseredettségnek iszonyúbb büntetését nyilvánulni ember nem hallotta, mint mikor a Jehova alánézett a földön elszaporodott különféle teremtményeire, s ezek közt a legokosabbat az embert a vétkek legundokabb mámorába sülyedve látá, búsul, *hogy az embereknek gonoszságok sok volna a földön*, bánkódik az Ur, *hogy teremtette az embert;* de fölgerjed haragja búsulásában s alászól a mennyekből: *eltörlöm az embert, a kit teremtettem, a földnek színéről, mind embert, mind barmokat, minden csúszó-mászó állatokat, mert bánom, hogy azokat is teremtettem.*

Valyon nem méltán szólott-e imigy az Ur, midőn a teremtés nagy munkáját bevégezve gyönyörködött kezeinek

művében, kiterjesztvén az egeket, csillagok seregével borítá el a föld felett a megmérhetetlen üreget, — földet, vizet, füvet, állatokat hozott létre, hogy az ember fentarthassa magát, hogy ember dicsőitőleg szóljon a menny és föld alkotójához? És nem méltán bánkódik-e az Ur, midőn az ember csakhamar elfeledkezik teremtőjéről, az Isten képét letépi magáról, a testvéri érzelem gyökerét kiirtja kebléből, s vérbe mártja kezét?! Oh bizony méltán fakad ki eme nyilatkozatra: *eltörlöm az embert a földnek szinéről, a kit teremtettem, mert bánom, hogy teremtettem.*

De hogy az Ur méltó haragjáról annál inkább meggyőződjünk, jertek atyámfiai, elmélkedjünk ez órában a felolvasott igék nyomán arról:

I. Melyek az embert ékesítő külső és benső tulajdonok? és

II. Miként használja sokszor azokat az ember?

I.

Azt mondja szent könyvünk: *Isten az embert az angyaloknál valamennyire kisebbé teremtette, mindazonáltal tisztességgel s dicsőséggel ékesítette őt.* (Zsolt. 8.) Igen, mert az ember Isten képére és hasonlatosságára teremtett lény, felékesítve külsőleg s belsőleg mindazon tulajdonokkal, melyek őt a teremtő mesterművévé, a természet koronájává teszik. Egyenes testalkata, hogy nem kénytelen, mint állat, szüntelen a föld göröngyeit szemlélni, hanem a magasba néz, oda, hol a csillagok hazáján felül lakni hiszi azt, ki őt formálta, s kit ő teremtő- gondviselő édes atyjának nevez s imád; — a száj, melynek üregében a nyelv mozog, s mely a bölcs szavaiként, mint tiszta választott ezüst, az igazat s tudományt szólja, hirdeti, sokszor pedig mint az iszappal s tisztátalansággal telt örvény, az *ember nyelve is álnokságnak örvénye ... mely az egész testet megszeplősíti, mely a gyehenná-*

IV.

Istennek hajléka az emberekkel.

(Közönséges. Cegléden 1867.)

Alapige: Jel. 21, 3. *Hallék nagy szózatot mennyből, mely ezt mondja vala: Imé az Istennek hajléka az emberekkel vagyon és ő velek lakozik; és ők ő népei lesznek, és az Isten az ő Istenök ő velek leszen.*

A jelenések könyvéből vettem fel tanításom alapigéit, atyámfiai! ama csodálatos könyvből, melyben a rajongó hit, látnoki sejtelem és a méltatlan fájdalomtól megittasult lélek, a költészet és vallás oly gazdag, féktelen, kábító és elragadó képeit tárja fel előttünk, hogy az olvasó lelke visszaálmodja magát ama varázsos napokba, a midőn a hivő lélek előtt mindenik bokor, vagy elsuhanó szellő egy-egy szent titkot susogott. Mint midőn sötét éjben vakító fénynyel megvillan az ég; vagy mint az éjfél némaságában elhangzó hosszú jajkiáltás, de a melyen átrezg a segély közellétének biztos tudata: akképen csendült meg az üldöztetés és nyomorúság sötét napjaiban a jelenések irójának jajt és vigasztalást hirdető szava; fájdalmasan, mint a gyermekét vesztett anyáé; hatalmasan, mint az igazságát érző ártatlané, ki ügyét az élő Isten elé felebbezi; rettenetesen, mint a gonoszokra szálló utolsó itélet, és felemelőn, mint a diadalmas hadsereg csatakiáltása. — „Uram! ki szent és igaz vagy, meddig nem állasz bosszút a mi vérünkért?“ — „Én vagyok

az Alfa és az Omega, a kezdet és a végezet, ezt mondja az Ur" — — „jaj, jaj, a föld lakosainak, a három angyalok trombitájoknak szavok miatt!" — „és leszen új ég és új föld, a melyben az igazság lakozik!"

A kiáltó alakja szétfoszlott elöttünk a nagy élet rettenetes küzdelmeiben; nem látjuk hogy ki szólt, — talán nem is egy ember, hanem ezrek kiáltása volt az: — de az elhangzott szavak még most is visszacsengnek füleinkben, s jól esik visszaálmodnunk magunkat ama nagy napokba, a midőn még a hit hegyeket mozdított, az élö reménység tüze lángolt, és a mérhetetlen szeretet balzsama kötözte be az égö sebeket. Oh jaj, jaj minekünk, hogy a kételkedést megismerök; és százszorosan jaj, hogy a szeretet édes szavát elfeledtük! Keresd, keresd a fényt igazulásért sovárgó keresztyén; a tüznek egyetlen szikráját kapard ki a hamu alól, ha még megtalálod, eredj vissza az újjáteremtödés korába, hol oly nagy volt minden, s az erény az embert e földön istenné tevé. Talán a mult lobogó lángjához közelíthetsz anynyira, hogy nála kialudt mécsedet meggyujthatod!

Mi álmodunk, a próféta lát és hall. „És hallék nagy szózatot mennyből." Csodás, varázsos, megragadó kép! A nyomorúság ostoraitól elkinzott lélek neki menekül a végtelennek. Fut-fut, mint a sötét erdöben megijedt gyermek apja háza felé, azon egyetlen gondolattal, hogy azt el kell érnie, hogy addig meg nem áll, lélekzetet sem vesz. Átrepüli a világokat, időt, mulandóságot, s azt a rejtélyes határt, mely az eget a földtöl elválasztja. Repül, repül — és ime egyszer ismerös helyen, boldognak, nagyon boldognak érzi magát. A kín és gyötrő átok leszakadt róla, mely ama sötét világból reá tapadt. Feledi mindazt, a mi háta megett van, csak a jelennek édes, titkos, sejtelmes boldogságát érzi. Megáll... Oh az az elsö szabad lélekzetvétel! óh az a keresett, sovárogva keresett isteni boldogság, örök élet! A lélek elkábul, de mégis hall és lát; a vizek felett lebegö szellem közellétét

érzi. Es ime a nagy, megdöbbentő csendben szózat hallatszik az égből; soha nem álmodott, soha nem ismert, rettenetes és magasztos hang; az angyalok zöngő zsolozsmája, a mindenség kibeszélhetetlen hármoniája, az égnek megrázó dörgése — az Ur szava hallszik. Mintha a világmindenség szakadozna le sarkaiból, de azért rendben marad és mosolyog minden. Az Ur szól, a teremtés vajudik!...

A próféta hallá az égből jött szózatot. Mond, keresztyén atyámfia! Hallottad-e te valaha életedben az Istennek beszédét? Hallottad-e valaha a szót megcsendülni lelkednek fenekén; a hangot, mely nem hasonlít az emberek beszédéhez; az igét, mely egy szebb világnak hivogató hangja; a szót, mely vigasztal és büntet, felemel és sujt? Mikor igazságtalanul megbuktatták igaz ügyedet; mikor ártatlanul elitélt a világ, elitéltek szomszédaid, ismerőseid vagy rokonaid; mikor elárult, megcsalt, kigúnyolt a kiben legjobban biztál, és lelked a keserűségtől megrészegedve kinosan és tehetetlenűl vergődött a ráomló görgeteg súlya alatt: nem hallottad-e az elkábulás és kimerűltség után az égi szózatot, mely az élő igaz Isten nevét hangoztatván, visszaállítá lelkedben a békét és nyugodalmat, ama legfőbb biró előtt mentvén fel téged, ki egyedül itél és jutalmaz? Ha az üdvösség és örök élet után ohajtozva kerested Isten országát itt e földön; élő, gyanutlan szeretettel közelítél mindenkihez; hittől, vágytól lelkesedve fogtál a munkához, emberek javára, Istennek dicsőségére; imádtad azt a mi nagy, szép és magasztos, s ostoroztád a bűnt, gazságot és embertelenséget, s tapasztalnod kelle, hogy Istennek országa nem e világból való, hogy a kit szeretettel megölelél, a gyalázat ostorával arcul ütött, hogy a világon nem a gyorsaké a futás s az erőseké a viadal, — s lelked a zűrzavar e tömkelegében elkábulván, majdnem a kétségbeesés határához ért: nem hallottad-e egyszerre megzendülni a szót, mely ellenállhatatlan erővel parancsolt vissza a munka mellé; az igét, mely vilá-

got gyujta a zavar sötét tömkelege fölött; a hangot, mely fölbátorított, kibékített, erőt adott, boldogított? És ha te rajtad is betölt ama sötét végzet, mely minden emberre születése percében kimondva van; ha elestél, bűnbe estél; ha vétkeztél mások ellen, magad ellen, Istened ellen, s e vétek fájó terhe nyom, gyötrőn, keserűen, — és az önterhe által nyomatott szívnek olyan jól esnék a megvallás által a kinos teher egyrészét levetni magáról, de emberhez nem fordulhat bizalommal, mert kigúnyolják, megkövezik: nem vetted-e észre a mennyből jött szózat csendülését, mely az Isten véghetetlen irgalmáról beszélt, hogy ő kegyelmes atyja a megtérő bűnösnek, hogy öröm van mennyben a megtért bűnösön, hogy menj ő hozzá, ki elfáradtál és megterheltettél? És e szónak vigasztaló, teremtő ereje nem alkotott-e újjá téged is; nem adott-e megkönnyebbülést; nem emelt-e magasra felül-felül minden emberi itéleten, nem mentél-e hivogató Istenedhez, vele alázatos odaadással egyesülni, hogy a szív a kinos kéjben túláradva örök üdvösséget érzett, és az ajk önkéntelenül rebegé: „az ő neve áldott, áldott, áldott!“ ... Oh áldott a szó, mely a magasságos mennyekből száll alá, ezerszer áldott az, ki e szót meghallá és megfogadta!

Az égből jött szózat csodás, nagy dolgokat mond az álmodó prófétának. A magasba tört lélek az örökkévalóságban érzi magát, a vágy, sovárgás és hit egyszerre élő valósággá leszen. „Imé az Istennek hajléka az emberekkel vagyon, és ő velek lakozik!“ A tökéletesedés végcélja; annyi nagy lélek, gyötrő édes álma, melynek valósításáért küzdött, s melynek valósulhatása fölött nem egy a legutolsó kézemeléskor esett kétségbe: Istennek lakozása itt e földön, az igaznak, a szentnek megdönthetetlen örök diadalma, Istennek országa, mely eljött, a beteljesült örök boldogság, örök élet! — Kinek szól e jóslat? ki álmodhatott ilyet? Kinek volt oly erős lelke, hogy az ég kárpitján keresztül törvén, azt a mi hitben, sejtelemben él, jelenvalóvá változtassa?!

Azon időtől fogva, hogy legelőször hallatszott e földön az örvendetes izenet: „ime` elközelített Istennek országa!“ egész a jelen percig, a midőn együtt könyörgénk Jézus imájában: „Uram, jöjjön el a te országod:“ mennyi nemes lélek, mennyi bánkódó szomorú szív sohajtá az elkomolyodás és töredelem óráiban: Uram, beteljesedik-e igéreted? Uram! küld el nekünk a te országodat! Oh ha elkezdett sajogni, fájni a mi a szívben a mult időkből letemetve volt; ha nagyon nehézzé vált a kereszt, a melyet én is, te is, s annyian nyögve hordozunk: nem éreztük-e sokszorosan a jelen világ keserű terhét, s nem sóvárogtunk-e annál erősebben ama jobb világ után, melyben Isten lakozik, s a mely eljött és mégis eljövendő?!

Mond, egyszerű keresztyén atyámfia! gondoltál-e valaha erre életedben? Kerested-e az országot, melyben az Istennek hajléka az emberekével együtt vagyon? Kerested-e Istennek jelenlétét saját házadban, saját kicsiny hajlékodban? Oh ha ott találtad őt; ha a reggel eljöttével az ő nevének imádása volt az első szó, melyet kiejtettetek te és gyermekeid; ha asztalodnál ott ült közöttetek a csendes örömben, megelégedésben és hálaadásban; ha az éjnek befedező árnyékában ő reá biztátok hivő bizalommal, hogy legyen zár és paizs a nyugasztó álomban pihenők fölött: akkor óh ember, nagy a te boldogságod, nagy a te jutalmad! Igen, Istennek hajléka az emberekkel vagyon! ez nem álom, nem sejtelem, nem várakozás csupán, hanem élő valóság lehet mindenkire nézve, ki őt igazán keresi, igazán hivja magához, teljes lélekkel, teljes igyekezettel! Ki föláldozó szeretettel odaadta mindenét, csakhogy magának Istent megnyerhesse! Ki megtanulta azt, hogy „jobb a kevés az Urnak félelmével, hogy nem mint a temérdek kincs, a hol háborúság vagyon!“ Ki érzi, saját lelkében kifáradás nélkül érzi azt, hogy Krisztusnak egész élete, a keresztyénség összes tartalma, e földi élet minden boldogsága e kettőben van ösz-

szefoglalva: Istenszeretet, emberszeretet! S ha mindezt így érzed és tudod atyámfia, és minden cselekedeted tanúbizonyságot tesz e te tudásodról: úgy nem kell a jövendőkre várakoznod az igéret beteljesedéseért, úgy ott van Isten hajléka a te házadban, s mindenható erejével megőrzi azt a világok bomlásakor is. S ha ezt a békét, melyet Krisztus hozott e világra, az atyának békéjét a vele való egyesülésben megnyerned sikerült: nyugodtan, emelt fővel és bátran evezhetsz a világ hullámzó árja fölött, még ha háborog is az. Ha a mindenható Isten veled vagyon, mit árthat neked az ember? S ez a magasztos lelki béke, mely téged oly kimondhatatlan boldoggá tesz, bizonyossá tesz arról, hogy egykor az egész világ békéje leend. Hogy eljön az idö, a midön Istennek hajléka nem csupán a kiválasztottaknál, hanem a föld egész teljességén az emberekkel együtt leszen, és lészen egy akol egy pásztor. Igen, ez idönek el kell érkeznie! És el fog jöni, a miképen megnö a magból a kalász, a miképen elkövetkezik vetés után az aratás, a miképen virág után megérik a gyümölcs, a miképen Isten él és munkálkodik mindenekben! Te, a ki már elérted a lelki békét, tedd kötelességedet és küzdj, munkálj az emberek között. Villogtasd a fegyvert amaz idök eljöttének érdekében; e fegyver van hivatva arra, hogy legyözze a világot!

„— — És ők ö népei lésznek, és az Isten az ö Istenek ö velek lészen!“

Az Urnak e földön lakozásával megváltozik minden. A népek az ö népei lesznek, egyedül övé, a nagy Istené, a szeretö atyáé! Ő lesz az úr, a király, az itélöbiró és a családapa! És ö vele lesz az ö népeivel. Nem miként izrael népe hitte hajdan, hogy az erös Zebaoth Isten velök van, hogy az emberiség többi részét gyülölni és irtani segítse; nem is mint a római papság szüklelkü Istene, ki gyönyörködik a dicsöségére gyujtott máglyák lobogásában: hanem mint a világnak, mint az egész emberiségnek Istene, ki bol-

eszmék által elragadtatott nép kedvence, a szelid, a mindenkit szerető s mindenkitől szeretett Jézus, hogy a vidék, a föld mennyországává s a későbbi keresztyén világ hódoló tiszteletének, rajongó vágyainak imádott tárgyává avattassék fel?! *És lön, hogy mikor a sokaság reá szorulna az Isten beszédének hallgatása okáért, ő áll vala a Genezáreth tavánál.* v. 1. s hogy a regényes kép bevégzett, tökéletes legyen: *Láta két hajót a vizen állani* v. 2.

Valahogy van, de a nélkül, hogy okadatolni tudnók, tagadhatatlan a tény, mikép különös vonzalmat érzünk mindnyájan egy nagyobbszerű vizparti élet örömei iránt, s kinek már alkalma volt, önmagán tapasztalhatta, azon különös érzelemvegyüléket, mely egy viz hátán libegő, valamely nagyobbszerű folyamon, vagy tavon s tán épen tengeren himbálódó hajón elárasztja a nagyszerűen szép iránt fogékony kebelt.

Fenn a mérhetlen magasban, s lenn az ismeretlen mélységben csak eget lát a szem, s a felmagasztosult kebelben ha soha és sehol másutt, itt meg kell fogamzani az istenség gondolatának, s a menny a végetlen örökkévalóság sejtelmének; itt az ember elszakad a földtől, mennybe ragadtatik, Istennel, angyalokkal társalog, megdicsőül, idvezül! — Nem gondolom, hogy fogékony keblű hajóútas találkozhatnék, ki tagadni merné, amaz épen a hajóutasok által oly sokszor elmondott igazságot: „A ki nem tud imádkozni, menjen tengerre, megtanul."

Tudta ezt Jézus is *és bemenvén egyik hajóba, mely Simoné vala, kéré őt, hogy egy kevéssé a földtől beljebb vinné* v. 3.

Jézusnak szent, magasztos célja volt: környezetét, országa tagjaivá felavatni, azok figyelmét kiválólag a mennyre függeszteni! S hol teheté ezt sikeresebben, mint a földtől elszakadtan egy hajón, a tenger sima de oly ingatag tükörén, hol az élet és halál közötti válaszfal csak egy vékony

deszkaszál! itt feledve az élet ügyesbajos jelenetei, aprólékos gondjai ép úgy, mint legnehezebb terhei, — a szellem megosztatlanul, csupán választott tárgya körül forog, ennek és ebben él, vele egygyé lesz!

Akartok-e, ohajtanátok-e ti is Istennel való társalgásaitokban, függetlenül a föld kötelékeitől, sikeresen működni? Oh! ha igen: akkor — mint Jézus a tengerparttól — szakadjatok el az élet terhes nyügző gondjaitól, öleljétek Istent magatokhoz, éljetek egészen neki és benne, hogy ő is veletek egyesülve, vele egygyé lehessetek. Igy *tanítja vala Jézus a sokaságot a hajóból* v. 3.

A 4, 5, 6. versekben Simonéknak először sikertelen, azután pedig nagyon is sikeres halászata iratik le. Simon először eredménytelenül halászott; maga mondja v. 5. *Az egész éjszakán fárasztottuk magunkat és semmit nem fogtunk!* Nem kutatom én ennek valódi okát, nem kérdem én Simontól, ha valyon készörömest, jutalomra és tulságos nyereségre nem számítva, önzéstelenül fárasztotta-e magát, vagy pedig csak immel ámmal, kénytelenségből, robotból, szakmányképen halászott? Azzal sem gyanúsítom őt, hogy éjjel, azaz vaktában, sötétben, a józan ész vezérfénye nélkül, — vagy, hogy a vizmélyére bocsátkozni nem merészelve, gyáván dolgozott; de, hogy Jézus a tán már megunt sikertelen kisérlet ujra ismétlését kivánva, mélyre vetteti velök a hálót, s az okos szóra, a józan tanács után tett kisérlet gazdagon jutalmazott: ebből azt tanulom, hogy a kelletlen, vagy önző, s csak jutalommal mérlegelt, s csak dús nyereség fejében vállalt munka — melyet azért, hogy tessék lássék, kényszerűségből s ekkor is értelem s kellő átgondoltság nélkül hajtunk végre, vagy a melynek mélyére bocsátkozni nem merünk, örvényeitől vagy szirtjeitől megborzadunk, súlyjától, nehézségeitől gyáván eloldalgunk — szóval, mint mondani szokás, az ütöttvétett felületes munka ohajtott sikerrel nem fog jutalmazni soha; de megtanulom azt is, mikép ha

valahol, úgy a gyakran eredménytelen munkálkodás körül van az embernek legnagyobb szüksége a kitartó törhetlen béketürésre. „A türelem rózsát terem," s ha az ezzel vértezett szívben meg van a hajlékonyság, engedékenység, a komoly ész józan elöterjesztései iránt, — ha azt mondja, mit Simon v. 5. *parancsolatodra levetem a hálót:* a siker be fog következni, csak csüggedni nem kell, mint az evangyéliomi halászoknál, kiknek, a bölcs tanács elfogadása után mélyre bocsátott hálójok, *halaknak nagy sokaságokat rekeszté be,* úgy annyira, hogy a miatt *szakadoz vala az ö hálójok* v. 6. *s a másik hajó népét kelle segélyre hivniok* v. 7.

E sikerdús halászat nyilvános tanúbizonysága annak, hogy a józan ész által vezetett, a munka súlyától nem rettegö, vagy a néhakori csalatkozás miatt reményét nem vesztett, lankadni nem tudó, hű, csüggedetlen és kitartó munkásság, jutalmát bizonyosan megtalálja.

A lelkiismeretes hű és kitartó munkásságtól nem szabad tehát megszűnnünk! munkálkodjunk hiven, dolgozzunk lelkiismeretesen, jutalomra nem is számítva, — csak a munka legyen jó, jutalma különben sem marad ki, megjön az bizonyosan, mint a genezárethi halászoknak, s pedig többször minden várakozásunkat, minden vérmes reményeinket meghaladólag, mint Simon és társainak, kik a másik hajó népét hivák elö megosztozni a gazdag nyeremény élvezésében!

És — furcsa az emberi természet! — midőn az ember az életében, nagy fáradsággal, aggodalom-, küzdés- és szenvedéssel keresett szerencsét részére hódíthatta, úgy jár, mint Simon Péter, maga sem hisz nagy szerencséjének, legalább Simont *és mindazokat, kik ö vele valának, félelem fogta vala el a halaknak sokaságok miatt, melyeket fogtak vala* v. 9. Simon ijedten borúl Jézusnak lábaihoz, talán a nagy szerencsére érdemetlen volta érzetében, vagy tán attól félve, hogy valami bűnt követett el, mivel az egyszeri húzásban nyert roppant zsákmányt maga is sokallja, tett fárad-

ságáért, *eredj el*, u. m. *én tőlem, mert én bűnös ember vagyok Uram!* v. 8. vagy ha a szorgalma s ernyedetlen munkássága által szerencséssé lett ember el nem rémül is a maga szerencséje, jólléte, boldogsága nagyságától: annál inkább feltűnik ez másoknak, s pedig fájdalom, soha sem méltánylatára, de mindenkor kárhoztatására a hű munkásnak! A kaján, az éhesirigy emberek hányszor mondják egyikmásik szerencsésen boldogulni látott társukról: Szerencséje, gazdagsága stb. „nem igaz úton gyűlt“ „nem Isten hirével van“ „megfogta az ördög anyját“ stb. pedig nagyon is természetes úton történik, hogy az okszerű, hiven teljesített, ernyedetlen és kitartó munkásság, mindenkor megtermi jutalmait, a lelkiismeretesen végzett kötelesség boldogító öntudatán kivül anyagi jóllétben s bőséges javakban is, mint a genezárethi halászok kisérlete, kik v. 7. *megtölték mind a két hajót annyira, hogy csaknem elmerülnének.*

Ha aztán szerencsénk kedvez, ha munkásságunk földi jólléttel jutalmaz, ha magunk a házi s családi élet megelégedésével, vagy embertársaink részéről a köztisztelet s becsültetés méltányló elismerésével találkozunk: nekünk soha, bármi kedvező helyzetünkben sem szabad felfuvalkodnunk, szerencsénket, jóllétünket, önigyekezetünk s iparkodásunk kiérdemelt dijának tartanunk. Simon azt mondja: *én bűnös ember vagyok Uram!* A szűzies szerénység s Jézus igaz követőihez illő alázatosság legyen mindnyájunk legszebb cimere, megismerhető bélyege; nincs ennél szebb ékessége keresztyénnek, s mig a saját vesztére siető dölyfös kevély Nebukadnezár palotájában sétálgatva mondja: *„Nemde, nem ez-e ama nagy Babilon, melyet én építettem ország házának, az én hatalmasságomnak ereje által és az én ékességemnek dicsőségére.“* (Dán. IV. 26—27.): addig a szerény és alázatos keresztyén, boldogsága legfénylőbb magaslatán is, így szól Jákóbbal: *Kisebb vagyok Uram minden te jótéteményeidnél és irgalmasságodnál, melyeket cselekedtél a*

te szolgáddal (1 Mózs. XXXII, 10.); ezt mondja Dáviddal: *Oh Uram! tied az ország, nagyság, hatalom... a gazdagság és dicsöség mind te töled vannak... oh mi Urunk Istenünk, mind ez a mit készítettünk a te kezedböl való és mindazok tieid* (1 Kron. XXIX. 11. 12. 16.) s mind ezekért: *nem nekünk Uram, nem nekünk, hanem a te nevednek adjad a dicsöséget.* (Zsolt. CXV, 1.) és az ily szerénységet, az ily alázatosságot, a megérdemlett méltánylat és elismerés, a legjelentéktelenebb sorsban, a legigénytelenebb emberek közt, egy halász bárkán is bizonyosan fel fogja keresni. — Jézus ezt mondja Simonnak v. 10. *ennek utána embereket fogsz halászni.*

A szerénység és alázatossággal a leggyönyörűbben összeillö jézusi erény, a részvét, a jótékonyság, a mások segélyezése; igen gyönyörű a v. 7-ben leirt azon tettük Simonéknak, hogy a nyert gazdag zsákmányt örömmel osztták meg a két hajó népe között. A gazdag, a világ szerint boldog, a szerencsés ember tehát, közölje Istentöl vett javait az ezekkel kevésbbé dicsekedhetö embertársaival, juttasson, avagy csak fölöslegéböl is a kedvezötlenebb körülmények közt szorongó, szűkölködö szegényeknek; s eme mások általa fölsegélve legdrágább kincseiket, legszentebb érdekeiket, polgári és társadalmi jóllétök biztonságát, ügyeik védletét, jogaik szentségét bizzák rá, vagy osztják meg — hála fejében — a köztisztelet s becsületben különben is már jutalmát biró jóltevövel.

De Simon és társai *mikor kivonták volna a hajókat a földre, mindeneket elhagyván követék Jézust* v. 11. Tehát az egyszerű halászok fensöbb, magasabb vállalatba bocsátkoznak, Isten országa építésére hivatva, egyszerű életmódjuk helyett küzdelmes, de dicsöbb életpályára lépnek! Itt látom én igazolva Máté XXV, 21. szerinti nyilatkozatát Jézusnak: *hiv szolgám, kevésen voltál hiv, sokra bizlak ezután, menj be a te uradnak örömébe.* Igy találja fel az önzéstelen jó tett

legdrágább jutalmát, midőn a világ méltó elismeréssel, a hálás emberiség méltányló bizalmával tiszteli meg, s boldogítja a lelkiismeretes munkást; — és ha ez *mindeneket elhagyván követi Jézust*, azaz a nemesen érző szív mellett értelmi felvilágosultságra emelkedett, magasabb eszmék, szentebb ügyek reábizatása mellett az összes emberiségnek válik védőjévé, barátjává, jóltevőjévé: munkássága százak és ezerek jóllétében s üdvében úgy dicsőül meg, mint Simon genezárethi halászata, az első pünköstkor Péter predikálására megtért háromezer lelkekben. (Cselek. II, 41.); így lesznek sokszor a legigénytelenebb emberek — mint későbbi, legnagyobb jóltevői, boldogítói az összes emberiségnek — már e földön halhatatlanokká.

A. f.! mi is, mint a genezárethi halászok, kivetett hálóval keressük a szerencsét, az élet tengerén; hogy hát itteni fáradozásaink, küzdelmeink sikerdúsak legyenek: nem szabad nekünk a tengerparton munkátlanul vesztegelnünk, vagy ha többszöri meghiúsult kisérletek után is kedvező eredményeket nem tapasztalnánk, nem kell kétségbe esve gyáva tétlenségbe sülyednünk, vagy kishitüen meghátrálnunk; — jutalmunkat egészen e földtől s ennek muló javaitól várnunk igen szükkörü gondolkozásmódot árulna el. El kell szakadnunk a partoktól, be kell bocsátkoznunk a mélyebb helyekre, — mennyet kell keresnünk.

Észszerüen s hü kitartással halásszunk ezért a. f.! és ha boldogultunk, legyünk szerények és alázatosak, mint Simon, s minden szerencsénk mellett is soha se feledjük el Istennek adni meg a dicsőséget; vagy ha a mindennapi élet szük köréből kiemelkedetten fontosabb ügyek élére állíttatnánk, nem szabad szem elől tévesztenünk, mikép épen magasabb állásunknál fogva hivattunk arra, hogy általunk is

épüljön, s mindinkább létesüljön e földön Isten országa! mert az egy és öt talentomos szolgáktól egyiránt megvárja a mennyei gazda, hogy a reájok bizottat legalább is megkétszerezzék. Igy működjünk a. f.! mindenikünk saját körében, és ha a most hallottakat az élettel igazolni tudjuk: úgy a genezárethi halászatból nekünk is bőséges jutalmunk leend. Amen.

Máté József,
gyöngyösi lelkész.

VII.

Világi jók nem használnak, ha a lélek elveszett.

(Közönséges).

Alapige: Márk 8, 36. *Mit használ valakinek, ha mind e világot megnyerné is, ha az ő lelkét elveszti?*

Keresztyén hivek! Ki ne szeretné a világi jókat? ki ne igyekezném azok megszerzésére és birására? ki ne ohajtaná azok bővebb bővebb mértékét? — Mig e világon élünk: bizonyára szükség, hogy testi életünk fenntartásáról söt jóllétéről gondoskodjunk, — mert ha ezt nem tennök, vétkeznénk a bölcs és jó Isten ellen, ki testünket formálta, s földi áldásainak gazdagságát elöttünk kiterítette, — vétkeznénk önmagunk ellen, kiknek rendeltetésünk, hogy bizonyos ideig e testben éljünk, s a föld javait hasznunkra fordítsuk, — vétkeznénk a társadalom ellen, melynek egyik célja a világi jók megszerezhetésének s élvezhetésének biztosítása és elömozdítása, az anyagi jóllét virágoztatása. Nem kárhoztatjuk tehát, söt dicsérjük azokat, kik nagy szorgalommal futnak és fáradnak a világi javak megszerzéseért, — s azt mondjuk, hogy ekkor oly tisztet végeznek, melyre épen testi életöknél fogva kétségtelenül hivatvák és kötelezvék!

Ámde az embernek nemcsak teste van, hanem lelke is, — és ha kötelessége, halandó testének, mulandó földi éle-

tének fenntartásáról s jóllétéről gondoskodni: sokkal inkább kötelessége halhatatlan lelkét megtartani, az örök veszedelemtől megóvni. Már pedig nem tapasztaljuk-e, mely sokan vannak, kik a világi jók keresésében és gyűjtésében, azok megőrzésében, szaporításában s élvezésében úgy forgolódnak, mintha lelkök nem is volna, mintha ennek életéről, jóllétéről nem is kellene gondoskodniok, — mely sokan vannak, kik épen a világi jók megnyerésével a lelket vesztik el, az örök boldogságtól esnek el, — a mennyiben hamissággal, csalással, lopással, ragadozással, fosztogatással gyűjtenek vagyont, s a rosszul gyűjtöttet rosszul is használják. Inkább semmi vagyon, inkább a szegénységnek fekete kenyere, mint hogy a lélek elvesszen! Mert *jobb a kevés igazsággal, mint nagy temérdek gazdagság hamissággal*, és *mit használ valakinek, ha mind e világot megnyerné is, ha az ő lelkét elveszti?* Bizony, a világi jók nem használnak, ha a lélek elveszett! A világot bár megnyerted, ha lelkedet elvesztetted: semmit azzal nem nyertél, söt mindent elvesztettél! — Jertek szóljunk erről ez alkalommal röviden.

Mit használ valakinek, ha mind e világot megnyerné is, ha az ő lelkét elveszti?

I. *A világot bár megnyerted:* semmit azzal nem nyertél, *ha lelkedet elvesztetted.* Mert a valódi nyereség oly kincsek birásában áll, *melyek állandók és örökök*, melyeket tölünk senki el nem vehet. Micsodák pedig a földnek javai? Veszendők és mulandók azok, melyektöl minden szempillantásban eleshetünk, ha másként nem, a halál által. Mert *semmit nem hoztunk e világra, kétség nélkül semmit ki sem vihetünk* (1 Tim. 6, 7.). *S bizonyára mint az árnyék úgy jár az ember, — bizonyára csak hiába szorgalmatoskodik,— rakásra gyűjt, de nem tudja kicsoda éli meg azokat* (Zsolt.

39, 7.). — A földi javak birtoklása tehát a legkedvezöbb esetben is csak e rövid földi életünk tartamára szoritkozik; — mihelyt ennek vége, mihelyt szemeink az örök álomra lehunytak: azonnal elenyészett ránk nézve minden földi dolog, nem mienk az többé, és nem gyönyörködhetünk többé abban. — Mit nyertél tehát vele, ha mind e világot megnyerted is, és mit használt az teneked?

Azt mondod: nyereséged abban állt, hasznod az volt, hogy ettél, ittál, gyönyörködtél, és amaz evangyéliomi gazdaggal így szólhattál naponként magadhoz: *Egyél, igyál én lelkem, sok esztendökre eltett javaid vannak teneked!* — De hát hova lett az élvezet, hova lett a gyönyörködés is! Maradt-e annak bármi kis kedves utóíze? — És nem tudod-e, hogy amaz evangyéliomi gazdagot bolondnak nevezi az irás, mint a ki csupán a testnek, a testi élvezetnek hódolt, föjavát a múló kéjben helyheztette, lelkével pedig mit sem gondolt?

A világi jók birásában s élvezésében az volna a te nyereséged, az volna igazi hasznod, ha úgy tekintetted volna, úgy használtad volna azokat, mint az örök javak megszerzésére szolgáló eszközöket, — ha azok bölcs használása által *gyüjtöttél volna kincset mennyországban, hol a rozsda és moly meg nem emészti és a lopók ki nem ássák s el nem lopják.* — De nem úgy van a dolog reád nézve, mert nem az örök javak megszerzésének eszközeiül tekintetted s használtad te a világi jókat, hanem inkább oly fö célodul, hogy azok miatt az örök javakat sem vetted semmibe. Már akkor, midön világi javaidat szerezgetted s gyüjtögetted, sokszor voltál hamis és huzóvonó, csalárd és álnok, ki a hol csak szerét tehetted, a másét álnokul elvetted, a jó hiszemüt megcsaltad, az árvát és özvegyet kifosztottad, — és a mit ekképen szereztél és gyüjtöttél, utálatos fösvénységgel feküszöl azon mint a mesebeli eb, — vagy tékozlod bolondul undok büneidre. Jól ismernek téged a szegények, de nem

azért, mintha velök valaha jól tettél volna, hanem azért, mert te tetted öket szegényekké, — jól ismer a közügy, de nem azért, mintha annak oltárán csak egy fillért is áldoztál volna, hanem azért, mert annak oltárán hiztál meg.... *Bolond! ez éjjel megkérik a te lelkedet, s mindezek kiéi lesznek?* — A világot bár megnyerted: *semmit azzal nem nyertél*, mert lelkedet elvesztetted!

Mit használ valakinek, ha mind e világot megnyerné is, ha az ö lelkét elveszti?

II. *Ha lelkedet elvesztetted*, akkor mindent vesztettél, *bár a világot megnyerted.*

Veszteséged nem abban áll, mintha lelked megsemmisülne, — a lélek meg nem halhat, mint a test meghal. — Elvesztetted lelkedet, mert elvesztetted Isten kegyelmét, elvesztetted az örök boldogságot, a sirontúli élet boldogságát, a mennyország örömeit, az örökkévaló jókat. Igy vesztetted el a te lelkedet, veszendö és romlandó földi javak rövid élvezéseért, — múló gyönyörökön örök gyötrelmeket vásároltál, — ettél, ittál, gyönyörködtél, most már megkérték a te lelkedet, most már gyötrettetel. Igy vesztetted el a te lelkedet!

Halljad Jézus példabeszédét, épen te rólad szól az: „Vala egy gazdag ember, és öltözik vala bársonyba és bi-„borba, és minden napon vígan lakik vala. Vala pedig egy „Lázár nevü koldús, ki elvettetett vala az ö háza elött, és „fekélyekkel teljes vala. És kiván vala megelégedni a mor-„zsalékokkal, melyek hullanak vala a gazdagnak asztaláról; „— de az ebek is eljönek vala és nyalják vala az ö sebeit. „Lön pedig, hogy meghalna a koldús, és vitetnék az angya-„loktól az Ábrahám kebelébe; meghala pedig a gazdag is, „és eltemették. És a pokolban felemelvén az ö szemeit,

„mikor volna a kinokban, látá Ábrahámot távol, és Lázárt „annak kebelében. És ő kiáltván, monda: Atyám, Ábrahám! „könyörülj rajtam és bocsásd el Lázárt, hogy mártsa az ő „ujjának végét a vizbe, és hivesítse meg az én nyelvemet, „mert gyötrettetem e lángban. Monda pedig Ábrahám: Fiam, „emlékezzél meg róla, hogy te javaidat elvetted a te életed-„ben, hasonlatosképen Lázár is az ő nyavalyáit. Most pedig „ez vigasztaltatik, te pedig gyötrettetel! (Luk. 16, 19—26)"

Igy vesztetted el a te lelkedet! — Mit használt minden gazdagságod, ha most egy csepp vizet sem kaphatsz, mely meghivesítse a te nyelvedet. Mit használt minden földi kincsed, ha az örökkévaló kincseket örökre elvesztetted? — Most már mid van? Mindent, mindent elvesztettél! Elvesztetted a reményt, hogy sorsod valaha jobbra forduljon, — elvesztetted a kegyelem idejét, a megtérés idejét, a bünbocsánatot, az örökélet boldogságát! Azok közé tartozol, kiknek azt mondja Jézus: *Átkozottak* stb. Ha lelkedet elvesztetted, akkor mindent elvesztettél, bár a világot megnyerted is! — Mit használ valakinek, ha mind e világot megnyerné is, ha az ő lelkét elveszti!

Visszatérek oda, a honnan kiindultam. Ki ne szeretné a világi jókat? Ki ne igyekeznék azok megszerzésén s birásán? Ki ne ohajtaná azok bövebb bövebb mértékét? — De mily balgatag ember volna az, a ki ezek miatt lelkét elvesztené? Veszendö és mulandó jók rövid élvezeteért az örökkévaló jók birását kockáztatná és feláldozná, az eget a földért odaadná?

Annakokáért ker. feleim, ne legyünk balgatagok! vegyük eszünkbe, hogy a világot bár megnyertük, ha lelkünket elvesztettük: azzal semmit nem nyertünk, söt mindent elvesztettünk.

Ám fussunk, fáradjunk nagy szorgalommal a világi mulandó jók megszerzéseért, — de ne a mi halhatatlan lelkünk kárával, söt inkább ennek örök javára s épületére, úgy tekintvén a föld javait, mint az örök kincsek megszerzésére szolgáló eszközöket! Munkálkodjunk híven és igazán, — adásban, vevésben, iparüzleteknél, kereskedésben, távol legyen tölünk minden hamisság és csalárdság, minden álnokság és huzavona; — mert *mit használna valakinek, ha mind e világot megnyerné is, ha az ö lelkét elveszti! Az odafennvalókra viseljetek annakokáért gondot, és nem e földiekre* (Kol. 3, 2.)! Ugy legyen. Amen.

Fördös Lajos,
kecskeméti lelkész.

VIII.

Miként őrizhetjük meg az Ur szavai és példája szerint az élet viharai közt belnyugalmunkat?

(Közönséges.)

Alapige: Máté VIII, 23—27. *Mikor Jézus a hajóba ült volna, követék őt az ő tanítványai. És imé nagy háború támada a tengeren, annyira, hogy a hajó elboríttatnék a haboktól; ő pedig aluszik vala. És a tanítványok hozzájárulván felkölték őt, ezt mondván: Uram tarts meg minket, mert elveszünk. És monda nekik: Mit féltek óh kicsiny hitüek? És felkelvén megdorgálá a szeleket és a tengert, és lőn nagy csendesség. — Az emberek pedig elcsudálkozának, mondván: Kicsoda ez, hogy mind a szelek, mind a tenger engednek neki?*

Keresztyén gyülekezet! Egy vihartól felkorbácsolt tengerre vezet minket — eleven változó képeken keresztül — a most épen felolvasott szent történeti elbeszélés. Szinte hallani véljük a szélvész moraját, mely iszonyú erejével felforgatja a vizek mélyét; hallani véljük a rettentö zúgás zaját. Látjuk a villámot, mely a koromsetétséget pillanatra vakító fénybe öltözteti, s a hullámok ormaira fénykoronát tesz, melyek mint a hegyek, szünetlenül váltakozva emelkednek. — Egy magányos sajka leng a hullámok között; most a tajtékzó magasba üzetik, majd ismét mintegy megsemmisítve a sötét mélységbe sülyed alá. A sajkában levők, a legfenyegetőbb veszély e rettenetes pillanatában a félelem és rettegés borza-

dályaival vannak eltelve. Alig képesek a törékeny jármüvet kormányozni, a végveszély oly közel látszik hozzájok lenni, hogy annak érzete mindnyájok arcán visszatükröződik. — Csak egy látszik nyugodtnak közöttök a természet e háborgása közt. Ő nem fél semmitől; nyugodtan alszik, mig a tenger dühöng, s a vihar tombol; és midőn felköltetik a kétségbeesettektől, akkor sem indítja őt meg a vész közelléte, hanem így szól: „mit féltek óh kicsinyhitüek?" És felkelvén megfenyíti a szelet és tengert, és minden csendes lőn. Az ő egy szavával lecsendesíti a dühöngő hullámokat. Mily természetes itt, e ténynek szemtanúitól a bámulat e felkiáltása: „Kicsoda ez, hogy mind a szelek, mind a tenger engednek neki?"

Magasztos kép ez, k. h.! Serkentő és tanulságos ez sok tekintetben. Az ember hányatik mint a gyenge sajka, ide s tova az élet tengerén. A sors viharai borzadálylyal töltik el. Most retteg saját s övéi élteért, ha a halál félelmei terhes betegség alakjában fenyegetik, — majd világi jólétéért, ha a kornak szerencsétlen viszonyai keserű veszteséggel, nagy áldozatokkal rettegtetik; — most munkája s fáradalmai gyümölcseért — mely annyira természetéhez van kötve — ha akadályok, nehézségek, mint óriási hegyek tornyosúlnak fel előtte, —. majd becsületéért, jó hirnevéért, ha rágalom és félreismertetés emberbaráti müvének jutalma. Mindezen rettentések között Üdvezítőnk szellemében áll előttünk e szózat: „mit félsz kicsinyhitü?" És boldog, ki meghallgatja azt! Boldog, kinek keblében az Urnak e szavára lecsendesül a vihar, mint a Tiberiás tengerén, midőn az Ur csodahatású szavával megfenyíté.

De még jobb, ha már magától is mutathat az ember oly nyugalmat, mint az Ur; ha az élet tengerén a viharok között a nyugalmat nem veszíti el, és társainak is saját rendületlenségét osztályrészül adhatja. Teljes mértékben mi arra tökéletlen emberi természetünknél fogva képesek nem va-

gyunk, de mégis megközelíthetjük azt; s ez oly drága kincs, oly dicső tulajdon, mely megérdemli, hogy elmélkedésünk tárgyát képezze e kérdés: miként őrizhetjük meg az Ur szavai és példája szerint az élet viharai közt belnyugalmunkat?

Legyen e kérdés mai elmélkedésünk tárgya.

Megőrizhetjük belnyugalmunkat az élet viharai közt:

I. Istennek közellétére,

II. embertársaink szeretetére s

III. kötelességeink hű teljesítésére való gondolás által.

I. Ha mi az élet viharai között belnyugalmunkat — miként a mi mesterünk — megőrizni akarjuk: fordítsuk figyelmünket Istenre, ki mindenütt közel van hozzánk, s kinek gondviselése alatt állunk mindenkor.

Ime, ha reá tekintesz, megtudhatod, hogy ő minden dolgot hatalmas szavával intéz, és miként az eget, földet, tengert és mindent, valami azokban van, teremtett, napjainkat is úgy rendelé el, s irá be könyvébe, hogy tudta nélkül még csak egy hajszál sem eshetik le fejünkről. Az ő hatalma és akarata által lesz minden a mi csak történik. Az élet viharaiban is ő kormányoz, és velünk van, ha szivünk félelemtől retteg; — látja utainkat az élet homályos jövőjén át és karjait védőleg tartja felettünk. Hatalmas az ő karja minket ott is hordozni és oltalmazni, hol a kicsinyhitűség csüggedez; ott is megáldani, hol vész fenyeget. A betegnek csendes szendergésben meghozza kinos fekhelyén a gyógyulás angyalát, ha az segélyét áhitja; vagy feloldja a bádgyadtan küzködő lelket a természet terhes bilincsei alól. A szomorkodónak, kire nézve elhullottak az élet örömvirágai, vagy ki elvesztett barát sirján kesereg; az emlékezet boldogító képét tárja fel, s új remények alvó csiráit kelti ki elcsüggedt lelkében. Az éhezőnek váratlan keresetmód útját nyitja

meg, a benne eddig elrejtve levő erők és tehetségek által. Az epedőnek enyhületet nyujt, a csüggedőnek erőt ad, a gyengét felemeli, a hozzá folyamodót meghallgatja. Megfényíti a szélvészt és a tengert, és lecsendesül; a vihar, mely körülöttünk felkelt, megszünik; és az isteni béke, az ő közellétének dicssugáraiban mosolyog felénk. Igen, ő mindenütt közel van, világot gyújt a setétben, örömöt szerez a benne bizók szivének mindenkor. Miért bánkódol tehát én szivem, és mit kesergesz ennyire? Ha Isten velünk ki lehet ellenünk?

Azért volt oly nyugodt, azért szunnyadt a vihar tombolásai közt isteni mesterünk. Biztos tudata volt neki nemcsak Istennek közellétéről, de vele való egységéről is. Egynek érzé vele magát mindenütt, kinek a szélvész és tenger engednek, ki azt mondja az elemeknek: eddig, és ne tovább, itt simuljanak el kevély hullámaitok! — Azért volt oly nyugodt, a nép dühöngései között, mely őt megkövezni akarta; nyugodt a kétértelmű hozsánnák között; nyugodt, midőn ellenfeleinek böszült tömege feszítsd-meget kiáltott; nyugodt az őt sirató Jerusálem leányai között; nyugodt, midőn haldokolva is gúny volt jutalma; nyugton hajtá le fejét, mert mennyei atyjának kezébe ajánlá lelkét. — És ti, kiknek sokkal kevesebb tűrni, szenvedni és elhordozni valótok van, mint neki volt, nem akarnátok-e megtartani belnyugalmatokat az élet viharai között az Isten közellétére való gondolás által, kinek kezében van sorsotok? „mit féltek kicsinyhitűek?“

II. De felebarátaink szeretetére való gondolás is képes belnyugalmunkat a külső vészek ellen megőrizni. Erre fordítsuk másodszor figyelmünket.

Nagy és szent kötelék fűzi össze a föld minden lakóit. Az alkotá e szövetséget, kit az örök szeretet váltságunkra küldött el. Minden egybeköttetést, minden társaságot e föl-

dön, e kapocs egyesít. Azért van ez, hogy egyik a másikat az életben előforduló bajokban a szeretet tanácsával, vigaszával segítse. Azért köté egybe a mennyei atya a házastársakat; azért ad a szüléknek gyermekeket; azért állítá örökül a bölcső mellé az anya érzelmét, az atya gondjait; azért oltá a szivbe a rokonszenv nemes érzelmét; azért tevé egymásba a baráti jobbot; azért nyugtatja az enyészet mezején a koldús porait együtt a hatalmasokéval, hogy ismerjék meg, hogy ne feledjék soha, hogy nekik a szeretetben egygyé kell lenniök. — Halljátok-e ezt, kik egyedül érzitek magatokat az életben, mintha az sivatag pusztához lenne hasonló! — ne mondjátok: ki lesz veletek a szükség idején, a félelem napjaiban, s a fájdalmak sötét éjjelén? Ime a felebaráti szeretet nem fog megfeledkezni rólad, nem hagy el téged. Az ápol betegségedben, midőn a fájdalmak ágyadhoz szegezik gyenge tagjaidat, s az éj nem akar szűnni kinjaival. Az nyujtja neked a mindennapi kenyeret, ha annak beszerzésére karjaid többé nem képesek, mint voltak az ifjúság és erő napjaiban. Az segíti felépítni lakodat, ha az emésztö lángok martaléka lett, s te megrendülve állsz a romok felett. Az száritja fel szemeidben a könyeket, s elégtételt ad a fájdalommal nyujtott áldozatért. Együtt sirja veled a fájdalom könyeit, együtt hallatja a panasz hangjait, s feltámasztja a csüggedt erőt a szives részvét, s enyhítő rokonérzet boldogságával. Ime, mindenütt, hova csak tekintesz, ha az embert mint polgártársat, barátot, rokont, vagy mint testvéredet az Urban nézed, mindenütt ezt hallhatod: *mit félsz kicsinyhitű?*"

Valyon a mi Urunk gondolt-e társai szeretetére az életben, midőn annak vészei között nyugodt volt? Minden bizonynyal; az ő tekintete tovább hatott az őt keresztre feszítettek gyülöleténél, tovább a setétségnek a világosság elleni vak küzdelménél. Szemei előtt vólt a szeretet végetlen országa az ő teljességében, melyet csak most alapított meg

könynyel és vérrel. Őt boldogítá a tudat, s mennyei nyugalmat adott neki, hogy fog jönni egy kor, melyben mindazok, kik a szeretet országában munkások, egygyé lesznek ő vele és az atyával; — ez volt a gondolat, mely az ő földi létét mennyei fénynyel övedzé körül; ez volt azon viharos éjjelen az ő álma, midőn oly nyugodtan szunnyadott. Igyekezzünk hozzá hasonlók lenni.

III. Végre vegyük fontolóra a jó lelkiismerettel betöltött kötelességet, mint a mely a külső hányatások közt megnyugvást eszközöl.

Ha az élet nyughatatlanságai, a minket ért szenvedések s a lesujtó terhek közt azt vagyunk kénytelenek mondani: ezt én így és nem máskép érdemlettem; az csak saját hibám természetes következése, mi most engem kinoz; az Isten akaratára való minden tekintet nélkül Isten parancsa ellen cselekedtem; kötelességemet szándékosan mulasztottam el; mennyei hivatásomat szem elől tévesztve, a békesség utáról letérve a romlás útján jártam; szűkkeblű önzésem ösztönét követtem, nem pedig az Istenhez hasonlatos szeretetnek szent gerjedelmét; azon verembe estem, melyet titkon másnak ástam: óh, akkor a belső nyughatatlanság nagyobb, mint a külső, keblünk vihara rettenetesebb, mint az élet vihara.

De ha mi teljesítettük kötelességünket; ha mi, bár emberi gyengeségünk és csekélységünkkel az erény útján jártunk; — ha — bár néha megbotolva is — a megdicsőités célját néztük; Isten parancsát szivünkben és szemeink előtt tartottuk; az emberiség jólétét önzetlen hő kebellel ápoltuk; ha törekedtünk Istenhez s Üdvözítőnkhöz a szeretet útján való haladással közelebb jutni; ha mi az igazság és világosság barátai valánk; ha minket a tisztaságnak és alázatosságnak öltözete ékesített; ha az Istennel való egység és benne való boldógság érzete éltünk napjait öröm- és ünnep

nappá teszi: akkor nyugodtak lehetünk az élet viharai között, akkor a minket ért szerencsétlenségek nem büntetések, hanem megpróbáltatások, és Isten dicsőítésére szolgálnak a szerint, a mint mi magunkat azokban viseltük.

És miért ne tekintenénk mi, saját serkentésünkre, a vihar éjjelén alvó Üdvözítőnkre, példányképünkre? Kicsoda ö hozzá hasonlatos tisztaságban és igazságosságban? Ki közelíti meg öt szeretetben s alázatosságban? Ki mérheti magát hozzá a meggyalázott halálig hű kötelesség teljesítésben? Neki bűnt senki szemére nem vethetett; ő életét adá szeretetből felebarátaiért; ő szelid lelkű volt, és szivében alázatos; az ő eledele volt, teljesíteni a mennyei atya akaratát és csak a keresztfán mondá: „elvégeztetett!" csak akkor hanyatlott le a munkásság napja, csak itt kezdődik az éj, midön senki nem munkálkodhatik; — azért volt oly nyugodt, semmi sem volt képes öt megrendíteni, megingatni öntudatának szilárd állásában. Kebelében hordozta a békét, melyet a világ töle el nem rabolhatott.

Igyekezzünk tehát, ker. hivek, az Isten közellétére, felebarátaink szeretetére s kötelességeink hű teljesítésére való gondolás által belnyugalmunkat a külviharok között mindenkor megőrizni.

Neked pedig, legyen hála isteni barátunk és vezérünk, hogy te nemcsak szóval és tettel, hanem még nyugalmad által is minket oktatsz, megáldasz és megszentelsz! Te nemcsak akkor, midön tanítványaid körülötted elcsüggedtek, fenyítéd meg a szelet és tengert isteni eröddel, hogy minden csendes lön; — te csudát teszesz mind e mai napig, a mi életünkben. A te szavadra elnémul belsönkben a vihar s indulataink tornyosuló hullámai elsimulnak! Téged kerül a félelem és a gond! A fájdalom elveszti sebző nyilát, s az élet terhe minket nem sújt a földhöz. Benned és általad birjuk mi a békét. Oh bár mi mindnyájan birhatnók öt most és mindörökké. Amen.

Hesekiel után

Dömötör Bertalan,
kecskeméti s. lelkész.

IX.

A protestantismus feladata korunkban.

(Reform. emléke. Kun-Szent-Miklóson. 1862.)

Alapige: Ján. 8, 31. 32. *Ha megmaradtok az én beszédemben, bizony én tanítványaim lesztek. És megismeritek az igazságot, — és az igazság szabadokká teszen titeket.*

Közel negyedfélszáz esztendeje, hogy azon fáklya meggyujtatott, melyet a világtörténetben reformációnak, egyházújításnak neveznek. — Ki gyújtotta meg e fáklyát? — Luther-e? Kálvin-e? Zwingli-e? Melanchton-e? — Épen nem! hanem azon világosságok atyja, ki kezdetben, midőn *az ő lelke táplálta a vizeket*, azt mondá: *legyen világosság!* (1 Mózs. I, 2. 3.) ki ismét az időnek teljességében akará, hogy *amaz igaz világosság, mely megvilágosít minden e világra született embert:* — e. világra jöjjön, *mely ő általa teremtetett is* (Ján. I, 9. 10.). Bizonyára, atyámfiai! maga a jó Isten gyújtotta meg a reformáció fáklyáját, hogy a jézusi világosságtól elhajolt népeket ahhoz ismét visszavezesse. Nem is új világosságot gyújtott, nem új tudományt hirdettetett, nem új kijelentést adott, hanem azt, melyet Krisztus hozott vala, de melyet az emberek babonák ködével eltakartak, megéktelenítettek, melyet az emberek leejtettek kezökből s már-már eltapodtak, — ő azt megtisztítá ismét, szent lelke fuvallatával, a reáragadt idegen elemektől s visszaadá az emberiség kezébe, hogy járjon világánál. És azon férfiak,

kiknek nevéhez fűződik a reformáció története, azon Istentől támasztott apostoli férfiak, kik iránt oly méltó tisztelettel viseltetünk, — nem egyebek, mint a gyertyatartók, melyeket Isten, világossága edényeivé méltóztatott.

Negyedfél százada, mondám, mióta e gyertyatartókban ismét világoskodik a jézusi kijelentés fáklyája. Azóta nagyot fordult a világ; a keresztyénség az ismeretben elöbb ment, folyvást merítvén, az el nem apadó forrásból az élet italát, — de épen a folytonos merítés, kutatás, áskálás által nem egyszer zavaros, sáros mellék-ereket is fakasztván bele; a társadalom megifjudott s ismét megvénült; a tudomány óriási haladást, az ipar, jóllét, polgárisulás hallatlan elömenetelt mutat, — de, e miatt-e, vagy ennek dacára? — elég, hogy ezzel együtt az erkölcsök romlása, sülyedése, veszése, szintoly nagy mértékben mutatkozik. — A tizenhatodik századi emberiség, ha ma fölnyitná szemét, nem ismerne a tizenkilencedik századi emberiségre.

A változó világgal, változnak annak szükségei is; s minden, mi az emberiség végcéljainak eszköze, — s ilyen a vallás átalában, ilyen a reformáció is, — más teendöket kell, hogy teljesítsen, némileg szerepet kell, hogy váltson — a különböző helyzetek s azoknak szükségei szerint. Részemről erösen hiszem s a történelem is mutatja, hogy bár a reformációnak, mint a jézusi örök igazság viszfényének elvei, igazságai, örök érvényüek: de a világgal, az emberiséggel, a társadalommal szemben, teendöi s hivatása a szerint változik, fejlödik, mint maga az emberiség. Ha Luther és Kálvin idejében az volt a reformáció feladata, hogy a hitet a reá erőszakolt tévelygések ködéből, csillagi fényességében ismét kihozza, s a kétszeres zárral — az idegen nyelv s tilalom zárával őrzött bibliát a népek kezébe adja vissza; ha az azóta lefolyt századok változásai közben, majd az elnyomó erőszak ellen fegyverrel oltalmazkodni, — majd a börtön és gálya láncai közt vértanúsággal mutatni erőt s

venni győzelmet, — majd a szakadások ellen önmagával vetélkedni, — majd a rideg és terméketlen észelviség (rationalismus) s a petyhüdt kegyeskedés (pietismus) ellen kétfelöl elzárkózni — volt a protestantismus időnkénti feladata: nem kételkedhetünk, hogy századunknak, korunknak is vannak követelményei a protestantismushoz, melyeket az el nem utasíthat, ha hivatását ez idő szerint is teljesíteni akarja.

Sokkal kisebb vagyok, atyámfiai! mintsem a világnak irányt adni akarni, eszembe vehetném. De annyit tudok, hogy az isteni vallásnak soha sem volt feladata a világ árjával gyáván együtt úszni, hanem sokszor szemben küzdeni vele, mindig vezetni és irányozni azt. S midőn most is, kötelességem és hivatalom szerint a protestantismus azon jelenlegi feladatáról gondolkodnám, — melynek valósításán az egyház minden, még legkisebb szolgájának is igyekeznie kell, ha bár ez által az úgynevezett korszellemmel szembe kellene is tennie magát, — ime, az Istennek szent lelke, ki a kicsinyekben is munkás, — azon igékre mutatott nekem, melyeket az evangyéliomból felolvasék, s melyek magának Urunknak szavai. Ugy tetszik nekem, mintha az örök igaz szavak, kiválólag szólnának korunknak, söt szabad legyen mondanom: **épen a mai protestantismusnak**, és tüznék ki elébe, **hármas feladatát**. Krisztus szavai mindig annak használnak, a ki azokat magára veszi. Üdvezítönk e szavaiban azt kivánja tölünk, hogy

I. **megmaradjunk az ö beszédében:**
állhatatosság a hitben:

II. **megismerjük az igazságot:**
vizsgálódás a tudományban; mert

III. **az igazság szabadokká tesz**, t. i. a büntöl:
tökélyesülés az erkölcsi tisztaságban.

Ime a protestantismusnak hármas feladata napjainkban! ime teendöink, mint egyeseknek és mint egyháznak!

I. Állhatatosság a hitben, ezt kivánja korunk a protestantismustól, Jézus szavaival: *ha ti megmaradtok az én beszédemben, bizony én tanítványaim lesztek.* Nagyobb s nehezebb követelés, mint első tekintetre látszanék; és ismét könnyebb s egyszerűbb, mint sokan gondolják.

E korban, midőn politikában, tudományban, bölcselkedésben, vallásban, mindig új és új rendszerek támadnak, csaknem napról napra, oly buján és gyorsan mint a gomba, eső után; midőn az emberi elméket s az egész társadalmat, talán a haladás túlságos vágya miatt, bizonyos ingatag állhatatlanság foglalta el, — e levegőben rejlő ragálytól őrizkedni bizony nehéz. S midőn a vallási dolgokban is mindenki csak *a maga értelme szerint akarván bölcs lenni* (Róm. XII, 16.), az elméket szabályzó bibliai kijelentés alapjáról hajlandó lelépni, hogy józan — (s óh mennyiszer balgatag!) eszének érvényt szerezzen, és saját felfogása, egyénisége után indúl; midőn nemcsak a különböző felekezetek szerint, hanem ugyanazon felekezet s hitvallás kapcsai között is már-már így szólhatunk: *én Apollósé, én Kéfásé, én Pálé vagyok* (1 Kor. III, 4. 22) — ragaszkodván egyik vagy másik doktor bölcselkedéseihez, — midőn ez úgynevezett önálló gondolkodásban a keresztyénség legfőbb hitigazságai, söt magok a Krisztus életének legnevezetesb tényei is, vita és tagadás tárgyai lőnek: — bizony, e korban nehéz megtartani állhatatosságunkat a hitben, melyet apáinktól vettünk, de melyben annyi oldalról kisértetünk s ingattatunk meg.

Igen, atyámfiai! a protestantismus korunkban nehéz küzdelmeket él. Nem elég, hogy régi ellensége nem szűnt meg gyanúsítással, rágalmakkal és kicsinyléssel üldözni, — nem elég, hogy sok helyen — s magunk is tapasztaltuk — a világi hatalom részéről is nehéz kisérteteket kelle szenvednie: legnagyobb küzdelme a hitben és a hittel van. Nagy gondolkodók, — vagy nagy nyugtalanok, bölcsebb vagy balgatagabb eszméiket kidolgozzák és felállítják, s nem azo-

kat mérik a kijelentés próbakövéhez, hogy e változatlan szilárd alapon kitünjék: mennyit érnek? — hanem a kijelentett vallást, a magok esze próbakövéhez; a mi a vallásból, ezzel megegyez: annak megkegyelmeznek, — a mi az ő fejökbe nem fér, ezt képtelenségnek mondják, s a hit tárgyai közül számüzni akarják. Hogy egy jeles egyházi tudósunk szavait idézzem:*) „Bár ne volna, úgymond, igaz a mit mondok, de bizony csak úgy van: hogy a legsületlenebb, leghitványabb tudós-ötlet (hypothesis) csak legyen kellőkép formulázva, többet nyom a többség előtt, mint a kijelentett igének egész sommája!" A nap örök fénye nem változik a szélfuvással; de ezek azt akarnák, hogy az örökigazság változzék a világnézlet, vagy épen az ő okoskodásaik szerint; a mi tegnap igaz volt, ma ne legyen igaz; s csaknem gúnyos kicsinyléssel azt kérdik mint Pilátus: *micsoda az igazság?* (Ján. XVIII, 38.) Ellenkezőleg azzal a mint irva van, hogy *Isten e világnak bölcseségét bolondsággá tette* (1 Kor. I, 20.) — ők a magok bölcseségével akarják bolondsággá tenni az Isten bölcseségét. Nem mondtam igen sokat. Ha az újabb és legújabb hittudományi és egyházalkotási mozgalmakat figyelemmel kisérjük, látni fogjuk, hogy nem egyes vakmerők által, hanem egész nagy körökben, melyek az összes protestáns egyháznak már-már hasonfelét alkotják, kétségbe vonatik a kijelentés minden ténye; magának Krisztusnak isteni személye; úgy hogy őket hallgatván, zavarba jövünk: Isten fia volt-e Krisztus, vagy egy bölcs és jeles zsidó rabbi? e világ bűneiért elégtevő halállal halt-e meg, s bir-e halála megváltó erővel? vagy csak az emberi gonoszság ártatlan de egyszerű áldozata volt-e? feltámadott-e a halálból, felment-e mennybe, — vagy csak jámbor mese s képzelődés az egész? mik róla az evangyéliomokban, emberfölötti tettek megirva vannak: igazak-e vagy csak képes beszéd, mely-

*) Dr. Ballagi Mór. A Protestáns Lelkészi Tárban: a biblia-olvasásról irt előszóban.

nek jelvi magyarázata van, de nevetséges volna azon gyermekes jóhiszeműség, mely igaznak tartaná? — Szegény Pál! te azt hivéd, hogy Krisztus isteni halála s feltámadása által bolondsággá lett a világ addigi bölcsesége, mert Isten emberek által nem is képzelt útakon váltá meg a világot; és ma a te szavaiddal bizonyítgatják sokan ismét bolondságnak lenni Isten e magos bölcseségét! Te tudtad, hogy a Krisztus keresztje *görögöknek bolondság*, *zsidóknak botránkozás* (1 Kor. I, 23.) de azt nem hivéd, hogy keresztyéneknek is még azzá lehessen! Te dicsekedve mondottad: *tudom, kinek hittem!* (2 Tim. I, 12.) de ma a legbölcsebbek sem tudják mit higyjenek. S ha végre az együgyű — a bölcsek ez ingadozását látva, — oda jut, hogy semmit se higyjen: ki csodálkoznék rajta?

S mégis azt mondám és ismétlem: állhatatosan megmaradni a hitben könnyebb és egyszerűbb, mint sokan gondolják. — Nincs-e itt a hit alapja, melyen állunk, a biblia? Mely ha néhol, a gyengébb érzelmek által még el nem hordozható beszédeket is tartalmaz, de többnyire *tejnek italával táplál és nem kemény eledellel*, — és *úgy szól nekünk, mint gyermekeknek a Krisztusban* (1 Kor. III, 1, 2.); melyben mindaz, mi idvességünkre szükséges, oly félremagyarázhatlan, vagy csak az elöitélet által félremagyarázható módon van elöadva, hogy arról — ha öszinte elfogulatlansággal olvassuk, — kétségünk nem lehet; melyben különösen Idvezítönk személye, élete, halála, megdicsöíttetése, a tények egyszerű világosságával vannak elöterjesztve. Nincs-e itt a biblia?

De azt mondják azok is, kik a hitben ellenkezöket állítanak, hogy ök a biblia alapján állanak, csak a bibliát magyarázzák. Jöjünk tisztába 's ne áltassuk magunkat, egymást. A ki azt, mi világos tényként van megirva, tagadja, és mégis a bibliából keres érveket saját agyrémeihez; mondván: „ezt így kell érteni, bár máskép van megirva" —: az

nem az irás alapján áll, csak kényelmesnek találja fegyverül — vagy épen takaróúl használni az irást, — kész eszméket, elméleteket visz az irásba s igyekszik ezt azokhoz szabni. Ez úton már, megvallom, atyámfiai! nemcsak nehéz, hanem épen lehetetlen valakinek állhatatosan megmaradni vagy többeknek egyenlő értelemre jutni a hitben, — mert hisz az emberi ész az egyénekben — s az emberi tudomány az időkorokban folyvást változik.

De annál könnyebb lesz állhatatosnak lennie a hitben annak, ki szivéhez szorítja eme könyvet, melyben Jézus szavai szerint *örök életet vél magának találni* (Ján. V, 39.), s ez egyszerű, és önmagával nem ellenkező alapon megállva, nem engedi magát *a tudománynak akármely szele által ide s tova hajtatni* (Eféz. IV, 14.) hanem *megtartja a neki adatott tudományt* (2 Thess. II, 15). Mert az ilyen, a mint tovább és tovább tudakozza az írásokat, mind jobban és jobban meggyőződik a keresztyénség azon egyetlen nagy tényéről — bár örök titkáról, — mely *minden versengés felett* van: hogy Jézus Krisztusban *Isten jelent meg testben* (1 Tim. III, 16.). És mihelyt erről meggyőződött, nem lesz nehéz hinnie mindazokat, *melyek megirattak és pedig a mi tanulságunkra irattak meg, hogy az irásoknak vigasztalása által reménységünk legyen* (Róm. XV, 4.); el fogja hinni, mit Jézus oly erős meggyőződéssel mond, Mártha kezét fogván: *En vagyok a feltámadás és az élet, a ki én bennem hiszen, ha meghal is él* (Ján. XI, 25.); és érezni fogja azon bizonyságtétel erejét, melyet Jézus tesz magáról az Atyának szine előtt, halála előtti könyörgésében, mondván: *Ez az örökélet, hogy téged egyedül ismerjenek igaz Istennek lenni, és a kit elbocsátottál, a Jézus Krisztust!* (Ján. XVII, 3.) És végre, különbséget tesz a tényleges bizonyosságu, tapasztalati tárgyak és a hitnek egyedül kijelentés által ismerhető tárgyai között, tudván, hogy *a hit az olyan dolgoknak valósága, a*

melyeket reménylünk, és a mely dolgok nem láthatók, azoknak bizonyos mutatójok (Zsid. XI, 1.).

S az egyes hivekben és az egyház összes tudalmában e hitet eszközölni, ebben állandóságot szerezni: im ezt látom én az első követelésnek, melyet sokképen hányatott s megállapodásra jutni nem tudó korunk a protestantismushoz intéz; ezt látom különösen a hösök és vértanúk nyomdokain álló magyar protestáns egyház feladatának, a hitre nézve

---

II. Kizárja-e eme hitbeli állandóság, az ismeretbeli tökélyesülést? a világosság növekedését a vizsgálódás által? Korántsem. — Azért, hogy némely legfőbb dolgok, a hit első és mindent feltételező tárgyai, a múlhatlanúl kijelentéstöl függők, mozdulatlanúl meg vannak állapítva a kijelentésben: — az emberiség értelmi haladásának, hitbeli növekedésének határ vetve még nincsen, — s ezt csak a rosz akarat mondhatná. Vagy, azért mert mozdulatlanúl állunk a mellett, hogy e világot Isten teremtette: gátolva van-e a vizsgálódás, a természettudományok kifejtésében? Azért, mert a test és lélek létezését tagadni nem engedjük: bevágtuk-e útját az emberi élet- és lélektan szabad vizsgálódásának s tökélyesülésének?

Söt inkább hiszem és mondom: e világ, mely örökké nyitott könyv előttünk, melynek lapjait csak forgatni kell, örökre fog új meg új anyagot adni a tanulmánynak, új meg új ingert költeni a vizsgálódásokra; — s épen úgy a kijelentés könyve, mely csak pár ezer lapból látszik állani, örök tárgya maradand a vizsgálódásnak és tanulmánynak, soha kimeríttétni nem fog és nem leend ember, nem leend idökor, mely azzal dicsekedhetnék, hogy teljesen megértette s nincs többé mit keressen benne, mit tanuljon töle.

Állandóságot, de nem csökönyösséget kérünk; elutasít-

juk azon önhittséget, mely megnyugodnék abban, a mit így-amúgy tanult vagy merített ez örökmély forrásból, s vizsgálódást, előhaladást sürgetünk. És ismét a hit nevében, a hit érdekében sürgetjük azt! Ne féljetek, hogy ama hitbeli állandóság által féket vetettünk volna az emberi elme jóindulatú s őszinte igazság-kereső hajlamára, tehetségére! Csak kimutattuk neki az egyetlen, de arra múlhatatlanúl is szükséges korlátot: hogy végetlen csapongásaiban el ne tévelyedjék. Nem tagadjuk meg a bölcsészettől azon jogot, hogy minden előfeltétel nélkül is, a kijelentést félre téve, keressen, kutasson, építsen, rontson, — s nyugodtan és türelemmel rávárunk, mig céltalan és eredménytelen barangolásaiból visszakényszerűl, — mint a tékozló fiú az apai házhoz — oda, hol egyedül van az igazság s magától bevallja: *atyám! vétkeztem!* (Luk. XV, 21.). Megengedjük a hitnek is, sőt követeljük tőle, hogy vizsgálódjék, hogy *megpróbáljon mindeneket és a mi jó, azt tartsa meg* (1 Thess. V, 21.), hiszen tudjuk, hogy *a lélek mindeneket vizsgál, még az Istennek mélységeit is* (1 Kor. II, 10.): — de megkivánjuk tőle, ha ugyan keresztyén hitnek akarja magát tartatni, hogy valamint vizsgálódásainak mezeje, úgy megbiráló elve is, a keresztyéni kijelentés àzaz a biblia legyen; elfogulatlanúl, önalkotta előfeltételek nélkül; ne saját eszméit vigye be a bibliába, hanem a bibliát magát vizsgálja jóhiszemmel, őszintén! Ez a legkevesebb, a mit a keresztyén hittől kivánhatunk s pedig nem is kivánunk többet!

És valyon, az emberiség, sőt csak a keresztyénség nagy társaságában, kinek jutott a hitteljes vizsgálódás e dicső feladata? Bátran kimondhatjuk, hogy a protestantismusnak. A protestantismus elve, a minden emberi tekintélytől független és magát csak az isteni kijelentésnek alárendelő vizsgálódás. Ellentétben a római egyházzal, mely a tekintély egyháza, hol a szent zsinatok, a pápai végzések, az atyák irásai és az emberi hagyományok — szintén szabá-

lyozó erővel birnak. A protestáns egyház nem hódolhat emberi tekintélynek. Ez nem azt teszi, hogy a mit ember mond s tanít, mind elvetendő volna, hanem azt, hogy mind az, a hit dolgában egyedül szabályozóhoz: a bibliához hasonlíttassék, s csak a mennyiben azzal megegyez, tartassék meg. De a bibliát magát is az emberi gyarló, bár úgynevezett józan ész korlátlan birálatának vetni alá, annyit tenne, mint a legnagyobb szabadság útján ismét a legnagyobb rabságba térni vissza, — annyit tenne, mint a protestáns szabad vizsgálódás elvének örve alatt, ismét a katholicismusba hajolni vagy (mert középút nincs) a féktelenségbe ugorni át. — Vagy szabályozza az emberi értelmet valami, vagy nem. Ha nem: akkor a hány ember annyikép gondolkozik a hit dolgaiban, nincs egyház, nincs keresztyénség, nincs akol, — hanem az emberiség feloszlott a maga ezermillió egyénére, kik újra fogják kezdeni az egyes vezéregyéniségek körül való csoportozást. Ha pedig igen: — akkor vagy emberi vagy isteni tekintély a szabályozó; emberi tekintély: a katholicismusban, — isteni tekintély, t. i. a biblia, a protestantismusban.

Hogy minden tekintély nélkül, mint oldott kéve szét ne essünk: ragaszkodnunk kell a bibliához; hogy emberi tekintély járma alá ne hajoljunk, szabadon kell vizsgálnunk a bibliát. Ime, a protestantismus kötelessége, s e kötelesség dicsőséges volta! ime, a protestantismus joga s e jog korláta! — Ama kötelességet Urunk adja nekünk, midőn ezt mondja: *Tudakozzátok az irásokat!* (Ján. V, 39.) Eme jogot szintén az irás adja nekünk, midőn a szent lélek azt mondatja Pállal: *a szabadságban, melylyel minket a Krisztus megszabadított, álljatok meg, és ne kötelezzétek magatokat szolgálatnak igájával* (Gal. V, 1.). *Ne legyetek embereknek szolgái* (1 Kor. VII, 23.); e korlátot szintén az irás állítja fel, mondván: *ne legyetek bölcsek csak magatok értelme szerint* (Róm. XII, 16.) és *más fundamentomot senki nem vet-*

het azon kivül, mely egyszer vettetett, mely a Jézus Krisztus. (1 Kor. III, 11.)

E jog és kötelesség kölcsönhatása együtt biztosít örökéletet a protestantismusnak, végetlen haladásra tevén azt képessé. A vizsgálódás vég nélkül való s csak két módon lehetne szabad folyását megszüntetni: vagy emberek szolgálatába adván, vagy Isten szolgálata alól feloldván; amúgy megállna mint a befojtott forrás, — emigy elszűrődnék ezer hajszál csatornán mint a meder nélküli patak, mely a homok közt szivárog el. Szivesen adom magamat rabul Istennek, hogy emberek rabja ne legyek!

A protestantismus feladata: vizsgálódni Isten lelke által, haladni az irások ösvényén a végetlenig! Nem hogy idegen vagy külsö tekintély: önmaga sem kötheti meg magát. Hitvallások, symbolikus könyvek — örökre nem szabályozhatják; minden, mi emberektöl eredt, ha korának legtökélyesben megfelel is, csak edény, mely jobban vagy roszabbul tartja az isteni elemet: a kijelentést. Látok idöt, midön a protestantismus le fogja fejteni ez edényekböl a tiszta nedvet és *új tömlökbe töltendi* (Mát. IX, 17.). Söt látok idöt, midön a biblia nem is fog hitvallások és symbolikus könyvek által magyaráztatni, hanem közvetlenül szóland a milliókhoz, mint szól ma is a választottakhoz. Igen, látom, és pedig épen a szabad vizsgálódás útján, e dicsö hivatását, e magas jövendöjét a protestantismusnak, — s szomju lelkem éled láttára! — De ha kérdik: itt van-e már ez igéret napja? kész-e az új edény, hogy érette az ót összetörjük? van-e alkalmas idö, változtatni hitcikkelyeinken? van-e különösen itt, a magyar protestáns egyházban, mely sajátságos gátló körülmények miatt, épen a vizsgálódó tudomány terén maradt, mindeddig, leghátrább — de annál szivósabb az ösi hagyományaihoz ragaszkodásban —? Van-e alkalmas idö most, midön még az elvonúlt felhö távoli dörejét halljuk s nem tudjuk: nem visszafordulóban van-e? Mondhatjuk-e már, hogy a biblia

alapján készült hitvallásokhoz ragaszkodó értelem munkája csak az egyensúlyozó teher — ballast — volna az egyház hajója fenekén? Nem inkább a kormány-evező-e, mely zátonyok közt biztosb útat mutat, — vagy épen a zászló, mely az igaz haladás egyenes irányát mutatja, Isten igéje levén! — Oh ha kérdik: van-e alkalmas idő most az egyházi értelem megújítására? — minden erömből kiáltom: Nincs! az Istenért, vigyázzatok!

Igenis, vizsgálódjunk, tanuljunk, keressük az igazságot, — óh, még sokakban homályosan látunk, óh, még sok van a mit el nem hordozhatunk! — de ne dobjuk el a megismert igazat, egy tetszetösb árnyképért! A protestantismus hivatása, igenis, vizsgálódni, haladni; — de nem hivatása; újítani csak azért. hogy újítson; nem hivatása nyugtalanúl szökelleni, merö azon félelemből, nehogy eltespedjen! Ne féljetek, a mennyei harmatcsepp, a bérci kristálytó nem tesped meg, csak magában ne rejtse a rothadás elemeit!

III. De nem rejti-e valyon? Mondhatjuk-e a protestáns egyházról, hogy a rothadás elemeitől egészen ment volna? Az egyház, ez isteni intézmény, e világban él; azért e világ, a társadalom, az emberi természet, rajta is hagyja keze szenyjét. Célja megtisztulni minden salaktól, s fölemelni megtisztultan az emberiséget; de az út e célhoz, a föld sara és sziklái, zátonyai és tövisei közt vezet.

S nézzünk szét e társadalomban, melyben élünk, melynek befolyásától egészen menekülni, lehelletétől egészen elzárkózni az egyház sem képes, — mennyiben e világ szerinti létellel bir, — s valljuk meg: nem érzünk-e valami rothadást magunk körül? Az a fényes palota, melyet a miveltség s polgárisulás, a tudomány és ipar segélyével emelt s a müvészet csodáival felékesített: nem roskatag alapon

áll-e? félő, hogy egyszer mindent odaüt! pompás termeiben nincs-e büzhödt, pincei levegő? nem járnak-e fényes délben irtózatos kisértetek benne?

Üssük fel a század évkönyveit: a béke munkái mellett a harc magvát nem látjuk-e elvetve minden barázdába? a roppant gazdagság mellett nem meztelenkedik-e a legkétségbeejtőbb nyomor? Ha az államok ereje, hatalma, számokban kifejezhető, e számokat nem felülmulják-e sokszorosan a gyöngítő, roskasztó terhek milliárdjai? És a mi a legszomorítóbb: mig a keresztyéni szeretet kórházakat, lelencházakat, ezernemű jótékony intézeteket emel, — milliókat áldoz iskolákra s erkölcs- és lélek-mivelő intézetekre: nem terjed-e másfelöl a bűn, legundokabb fajaiban, irtózatosan? s mig missiókat tart, millió lelkeket nyerni meg a keresztyénségnek: — magában a keresztyénségben nem lazulnak-e ijesztöleg az egyház kötelékei, nem keresztyénetlenkedik-e el maga a keresztyénség? — *A só megízetlenül!* (Mát. V, 13.)

Ide, bölcsek! ennek a bajnak keressetek orvosságot! ide, erősek! ezt a rést oltalmazzátok meg!

Csalódom-e? de nekem úgy tetszik, az összes emberi társadalom s különösen a keresztyén egyház e roppant feladata, legkiválólag ismét a protestantismusé! Tanainál fogva is, mennyiben a szabad és hitbeli megigazulást sürgeti a külső és korlátozott tettbeli érdemmel szemben; szerkezeténél fogva is, mennyiben a lelkiismereteket kivevén a papok szolgálatából, a közszellemtől vezérlett, önkéntes javulásnak nyitott útat.

Igen, atyámfiai! a protestantismustól követeli korunk, hogy az erkölcsök romlásának gátot vessen; hogy a társadalom rothadásába megújító életelemeket oltson! Hiszen a szabadság, maga Jézusunk mondja a leckében, a hitbeli ismeret következménye; s épen nekünk szól a komoly és felelősségterhes intés: *vessük el a setétségnek cselekedeteit és öltözzünk fel a világossághoz illendő öltözetbe!* (Róm. XIII, 12.)

Nem azzal dicsekszünk-e, hogy világosságban és szabadságban járunk a hit dolgaiban? De *a hit, jó cselekedetek nélkül, meghalt állat* (Jak. II, 14.). Valyon olyan legyen-e a mi dicsekedésünk, mint az elbizakodott farizeusé, a szegény publikánus felett? (Luk. XVIII.) Nem kell-e, a hit világosságától meglepetve és mintegy megütődve, azt tenni első kérdésünkké, *szivünkben megkeseredvén: atyámfiai, férfiak, mit cselekedjünk?* (Csel. II, 37.)

Sőt nem szükséges-e magának a protestáns egyháznak, egyetemlegesen is előbb haladni az erkölcsök tisztaságában? Azonkivül, hogy minden lélek felelős önmagáról, nem felelős az anya is az ő gyermekeiről? az anyaszentegyház a maga hiveiről? — S mikép őrizze a protestáns egyház, saját kebelében, az erkölcsök tisztaságát? Bizonyosan nem a gyónás által, mint a római egyház, mert az, épen titkosságával, mely által szabadságot akart biztosítani, teszi rabbá a lelkiismereteket, egynek rabjaivá! — hanem a kellő óvatossággal alkalmazott egyházi fegyelem által, mely a lelkeket szabadon hagyja cselekedni, de nem engedi féktelenül vétkezni. Ezt kivánja, követeli kiáltólag, a kor, romlásával, — a társadalom, sülyedésével, — az erkölcsiség, sebei nyilt szájával! Ezt parancsolja maga az irás, mely nem csak a tanítás, hanem a fegyelem eszközének is mondja magát. *A teljes irás*, úgymond Pál, *hasznos a tanításra, a feddésre, a jobbításra, az igazságos fenyítékre!* (2 Tim. III, 16.) — Igen! fenyítéket kérek az egyházba! a protestantismus szabad elveivel egyező, erkölcsi fenyítéket a protestáns egyházba, hogy betölthesse harmadik — nem legkisebb feladatát: az erkölcsök tisztítását, a társadalom, emberiség megszabadítását a bűn rabságából, a Krisztus beszédei által!

Ime, atyámfiai! gyönge kézzel, de szent akarattal vázolt képe a protestantismus hivatásának, jelenkorunkban.

Félve nyujtom, magamra s e nézetek elleneseire gondolva; de bátorsággal, Isten szent lelkére gondolva, mely minden emberi erőnek felette vagyon. — Késő kor gyermeke, ki *egy délutáni órában hivattam munkásúl az Ur szőlőjébe* (Mát. XX, 7.), ezzel a komoly emlékeztető szóval igyekeztem megülleni a reformació nagy bajnokainak emlékezetét, kik egyenlő erővel küzdöttek a hitbeni állhatatosság, a vizsgálódás szabadsága, s az erkölcsi emelkedés mellett; de kik nekünk is hagyának elég teendőt még! Tulajdonkép, az idők örökkévalóságában nincs korai és nincs késői óra; minden órának meg van a maga teendője, a maga követelménye. A kötelesség a mienk, de az erő Isten ajándéka; a munka reánk vár, de az áldás az Urtól jő. Oh legyen az összes emberiségben a protestantismussal, — a protestáns egyházban minden legkisebb igehirdetővel azon isteni áldás, melyért én, — nektek — s magamnak, — az Isten szent lelkéhez könyörgök. Amen.*)

Szász Károly,
volt kunszentmiklósi és szabadszállási
reform. lelkész.

*) E beszéd némely részletei, akkori (1862.) irodalmi vitákra vonatkozván, elmondva nem voltak; csak az irodalom terére jővén az egész beszéd, tétettek belé.

X.

A természet biztató s vigasztaló szavai.

(Tavaszi. 1867.)

Alapige: Joel 2, 21—23. *Ne félj, föld népe, hanem örülj és vigadj, mert az Ur nagy készületekkel készült a te segítségedre. Ne féljetek mezei vadak, mert megzöldül a pusztának mezeje, mert a fa gyümölcsét megtermi, a füge és a szőlő kihozza az ő gazdagságát. Ti is Sionnak fiai, örvendezzetek és vigadjatok a ti Uratokban, Istentekben, mert záporesőt szállít le tinektek, idején és későn való esőt az első hónapban.*

Az ifjú tavasz gyönyörű s kellemes napjaiban, alkalmatosabb szavakkal nem jöhettem volna hozzátok, buzgó keresztyén hívek! Biztató, vigasztaló édes szavak azok, melyeket felolvasék, — a vigasztalás édes szavaira pedig sokunknak, különösen most, szükségünk van. Mert nemde vannak köztünk olyanok, kik ama paizsos férfiúval, a szükséggel küzdvén, keserűséggel érzik a múlt évi termés mostohaságát; és kiknek minden falat szájukban, orcájuknak véres verejtékével van megáztatva. Vannak busongó atyák s anyák, kik fáradsággal és szorgos gonddal keresik éhező gyermekeiknek a mindennapi kenyeret. — De ha van gond, van bú: vagyon öröm és vidámság is; ha van aggodalom: van vigasztalás és gyönyörűség is. Mert nézzetek bár szélyel, aggódó hivek, a szép természetben: mindenütt örömöt, gyönyörűséget találhattok magatoknak. Mert nemde, meg kell

vallanunk, hogy a mostani szép tavaszi napoknál szebbeket alig értünk, mert ezek mind örömnek, reménynek, vigasztalásnak szép napjai reánk nézve. Ha azért a szükség miatti gond aggasztja is némelyek szivét: óh de közel van ezekhez a vigasztalás is, mert a gyönyörű természetben minden nyomon a biztatás- és vigasztalásnak édes szellői lengenek, és mintegy ezt kiáltják az embereknek: „*Ne félj*, *föld népe*, *hanem örülj és vigadj* stb.“

A természetnek biztató s vigasztaló szavai lesznek tehát azok, melyeket én ez alkalommal elő fogok adni, a szerint, a mint azok a szent leckében bennfoglaltatnak.

I-sö vigasztaló szava az ifjú természetnek ez: *Ne félj*, *föld népe*, *hanem örülj és vigadj*, *mert az Ur nagy készülettel készült a te segítségedre.* Ezen biztató szavakat halljuk mintegy az ifjú természetben. Felséges és dicsö munkák azok, melyek számunkra most a teremtö láthatatlan ujjai által készülnek. Ott látjátok a hullámzó zöld gabonát, s rajta édesdeden nyugosznak szemeitek; ott látjátok a virágokkal ékeskedö fákat, mezöket; s a nap fönséges pompájában lövelli földünkre jóltevö sugárait, és életet, mozgást idéz elö a legkisebb csirában is. Mindenütt élet és remény mutatkozik, reménye a bö gyümölcsözésnek, reménye a fáradozásérti megjutalmaztatásnak. — Jer, óh jer szorongó szivü embertársam! jer a szép természet kebelébe, s nézd el ott okos gondolkozással, a teremtönek nagy és bölcs munkáit, melyeket éretted viszen véghez, — és midön a zöldelö vetések szellöi vig reményt lehelnek feléd; midön a nap dicsö pompájában vigasztalást lövel szivedbe; midön a levegö dallosai a teremtö dicsöítésére ég felé emelkednek; s midön látod, hogy a legkisebb féreg is élelmet s tápláltatást talál: óh e nagyszerü látványra oszoljanak el szivednek aggodalmai, derüljön föl kebeledben a reménynek élesztö sugára, s

jusson eszedbe Idvezítőnk vigasztaló szava: „*Tekintsetek az égi madarakra, mert azok nem vetnek, sem aratnak, sem a csürbe nem takarnak; mindazáltal a ti mennyei atyátok eltartja azokat: nemde drágábbak vagytok-e ti azoknál?*“ És jer velem te is, ki tán kételkedel az Isten lételén, vagy gondviselésén, jer és bámuld a természetet a maga dicsőségében! Ki az, ki ebbe életet öntött? ki az, ki a plántákat, s még a legkisebb csirát is a földben kifejti és felneveli? ki az, ki a sok millió állatok élelméről gondoskodik, azokat tartja és táplálja? Valyon teheti-e mindezeket emberi erő? Oh épen nem! isteni erő az, mely itt munkálkodik. A helyett hát, hogy az ő lételén vagy gondviselésén kételkednél, imádására borúlj annak, ki nyomorúlt életedről és tápláltatásodról gondoskodik; kinek segedelme nélkül, csak egy nap sem birnád fentartani mulandó életedet; ki megújítja minden évben számodra a természetet, — reményt, vigasztalást önt aggódó szivedbe. Oh k! ezen fő Urra függesszétek azért szemeiteket, szorongató szükségeitek között is, ki most is a szép természet által ezen vigasztaló szavakat hangoztatja felétek: „*Ne félj föld népe* stb.“

II-dik vigasztaló szava az ifjú természetnek: „*Ne féljetek mezei vadak, mert megzöldül a pusztának mezeje.*“ Ezen szavakból is mi emberek vehetünk vigasztalást. Mert ime a jó teremtő a barmokról is gondoskodik, azoknak eledelt készít, hogy mi azokat segítségünkre s élelmünkre használhassuk. Mióta hatalmunk s birodalmunk alá adta a jó teremtő az oktalan állatokat: azóta soha azok el nem fogynak, hanem folytonosan tenyésznek, s nekünk embereknek segítségünkre s tápláltatásunkra szolgálnak. És bizonyos is az, hogy barmok s oktalan állatok nélkül, sokkal nyomorúltabb, terhesebb volna reánk nézve az élet, — mert mi emberek a nagy és terhes munkákhoz elég erővel nem birunk; s az ész ereje bármely nagy legyen is bennünk, de a

testi erö hamar fogy, hamar lankad, hamar megsemmisül. Oh mily bölcsen gondoskodott hát a teremtö e részben is rólunk, ki barmokat, állatokat adott hatalmunk alá, melyeknek segítségével földi munkáink viselésében magunkon tetemesen könnyíthetünk, erönket, egészségünket jobban megkimélhetjük, s így életünket is meghosszabbíthatjuk. És ime, ez a jó teremtö nemcsak teremté a barmokat, nemcsak hatalmunk alá adá azokat: hanem azoknak tartásáról, s tápláltatásáról is ö gondoskodik. Oh k. h.! ha egy leggazdagabb királynak kellene csak egy nap is azokat a számtatan állatokat tartani, melyek az egész föld kerekségét ellepik: bizonyára ezeknek megelégítésére minden gazdagsága sem volna elégséges; és ime, ama fögondviselö nemcsak egy nap, hanem a világ teremtésétöl fogva tartja és táplálja azokat, még pedig úgy táplálja, hogy azok szükséget nem éreznek. Ime, az ifjú tavasz felvirultával is vigasztalást szól a föld millió állatainak: „*ne féljetek*, úgymond, *mezei vadak, mert megzöldül a pusztának mezeje.*“ Oh imádjuk ezen ö munkájában és intézkedésében is a bölcs teremtöt, s ebböl is megismervén az ö rólunk való gondoskodását, imádó hódolattal legyünk készek iránta engedelmességgel, tisztelettel viseltetni.

III-dik vigasztaló s biztató szava az ifjú természetnek: „*vigadjatok a ti uratokban, Istentekben, mert záporesöt szállít le tinektek, idején és késön való esöt.*“ Az esö, atyámfiai! a földnek zsirja, e nélkül kietlen, terméketlen volna az egész természet. A napnak forró hevétöl, vagy a szelektöl kiszárított földet az esö enyhíti meg, ez eleveníti föl az elalélt plántákat, újabb eröt, életet önt azokba, s így azoknak nevekedését hatalmasan elömozdítja. Innen eleitöl fogva az esö nagy Isten-áldásának tartaték, mint mely a föld termékenységének elömozdítója s eszközlöje. Szent Dávid a CIV-dik zsoltárban így szól: „*az Ur az, ki megöntözi a hegyeket az ö lakóhelyéböl, hogy a te cselekedetednek hasznából megelégít-*

tessék a föld, — teremt szénát a barmoknak, és füvet az embereknek hasznukra, hogy eledelt vegyenek a földből, — ki borral megvidámítja az embernek szívét, és orcáját megfényesíti olajjal, és kenyérrel az embernek szívét megerősíti,“ — és szent Pál apostol is Isten áldásának nevezi az esőt, midőn így szól: „*A föld, mely a gyakorta reászállott záporesőt beiszsza, és terem füvet azoknak hasznukra, a kik azt mivelik, veszen áldást Istentől.*“ (Zsid. 6, 7.) Ellenkezőleg mindezekkel, már az ó testamentomban is, a szárazság büntetésnek és átoknak tartatik, mint a mely a földet elsoványítja, terméketlenné teszi. Mely nagy vigasztalás tehát az, melyet hozzánk a felvirúlt ifjú természetnek mostani kedvező járása szól, mert igazolja a szent leckének ezen szavait: „*Vigadjatok a ti uratokban* stb.“ — Tudom én, hogy az emberi gyenge értelem, mely sokszor a hatalma feletti dolgok igazgatásába is szeretne beleavatkozni, — nem látja át az Istennek bölcs útait, s mihelyt nem kedve szerint folynak a természeti dolgok, már azonnal zugolódásra nyilnak meg ajkai. Elég oktalanúl! Mert hiszen az Isten az, ki az időket és időknek folyásit igazgatja, — „*ő az, ki ad idején és késön való esőt, — lebocsátván a földre az esőt és a pusztára, holott senki nincsen, hogy megelégítse a puszta és kietlen helyet, és a gyenge fűnek jövését kihozza, — nemde vagyon-e az esőnek atyja? avagy ki szülte a harmatnak cseppjeit?*“ (Jób 38, 26. 27.) Isten az, ki fejünk felett az időknek változásait igazgatja, s bölcsen intézkedik azoknak járása felől. Mi a jövendők titkaiba be nem láthatunk gyenge elménkkel, azért is Istenünkre, atyánkra bizzuk egész életünket, ő mindent javunkra cselekeszik.

Ime ezek, atyámfiai! a felvirúlt szép természetnek hozzánk szóló vigasztaló szavai. Álljatok meg bár akárhol a szép természet kebelében, mindenütt ezen vigasztaló szava-

kat halljátok felétek a lanyha szellők szárnyain suttogni. A természet, atyámfiai! egy nagy könyv, melynek minden levelein bölcseség s tudomány tündöklik. Oh forgassátok gyakorta szemeitek előtt az ezen szent könyvben levő tudományt, ehhez folyamodjatok, mikor kétségek szállják meg lelkeiteket, és ez eloszlatja kétségeiteket; ehhez folyamodjatok, midőn értelmetek a világi dolgok fejthetetlen titkai felett zavarba jö, és ez feloldozza értelmetek nehézségeit; ehhez jöjjetek, midőn sziveteket keservek vérzik s szemeitekből bánat könyei csorognak, és ez vigasztalás édes balzsamával enyhíti sebhedt kebleteket. Jertek most is, ti szükséggel küzdő embertársaim! jertek, vegyetek vigasztalást a szép természetből, — és lássátok meg, hogy az Ur nem hagy el titeket, hogy gondoskodik rólatok, és majd betölti sziveiteket örömmel. *Ne féljetek azért, hanem örüljetek és vigadjatok, mert az Ur nagy készületeket tett a ti segítségtekre.* Amen.

Kálmán Károly,
soponyai lelkész.

XI.

A bölcseknél bölcsebb apró állatok.

(Nyári.)

Alapige: Péld. 30, 24—28. *E négy apró állatai vagynak a földnek, melyek bölcsebbek a bölcseknél: A hangyák erőtelen népek; melyek mindazáltal megkeresik nyárban az ő ételeket. A hegyen való egerek, erőtlen község: mindazáltal kősziklán csinálják az ő házokat; királyuk nincs a sáskáknak: mindazáltal mennek mindnyájan szép renddel; a pók az ő lábaival munkálkodik, és vagyon a királyok palotáiban.*

Még az eszterág is az égben megismeri a maga idejét, a gerlice és a daru és a fecske tudják, mikor kell elmenni, az én népem pedig nem ismeri az Urnak itéletét (Jerem. 8, 7.)! Igy kesergett hajdan az Ur fölkent prófétája, Jerémiás. Nehéz vád foglaltatik szavaiban, az t. i., hogy mig az ég madarai — noha oktalan állatok — tudják rendeltetésöket, mennek az elébök kitüzött cél felé: az értelemmel és okossággal biró ember, nem halad az Istentől számára rendelt úton, nem ismeri úgy a maga idejét, mint az ég repesö madarai. Még inkább nehezül pedig a vád, ha elgondoljuk, hogy nemcsak a fejünk felett repesö szárnyas állatok, — melyek testileg legalább közelebb vagynak azon helyhez, hol a mi gyenge emberi értelmünk az istenség lakó helyét keresi, — hanem még azon állatok is, melyeket lábainkkal tapodunk, sokszor és sokban fölül mulnak bennünket. A mint hallottátok b. Sa-

lamon, szent leckénkben a föld négy apró állatait említi, melyek mind felülmulják az embereket a bölcseségben. Lássuk egyenként őket, hogy mennyivel bölcsebbek ők az embereknél? Ámde, mivel mindenikről szólani egy isteni tiszteleti órában hosszas lenne: a két utóbbit a jövő úrnapjára hagyva, jelenben csak a két előbb említett állatról fogok beszélni.

I-ször a hangyákat említi a bölcs, s azt mondja rólok: *nyárban keresik az ő ételöket.* Elismerem, hogy e tekintetben a hangyák nem állanak elébb a mi népünknél, mert egy két kivétellel mindnyájan földmiveléssel foglalkozván, ti is nyárban keresitek élelmeiteket, — talán szorgalomban sem mulnak fölül benneteket, mert valamint a hangyáknak a nyári időszakban mindegy, akármely nap, egyformán szorgalmatoskodnak eledelökért: úgy a mi gyülekezetünk tagjai közöl is sokan fáradoznak még az Isten tiszteletére rendelt vasárnapi napokon is testi eledelökért. De ha figyelmesen vizsgáljuk a hangyákat, találunk nálok mégis sokat, a mikben ők az embereket fölülmulják.

Azt látjuk ugyanis, hogy a hangyák, ha valami rög, göröngy áll útjokban, azt többen összesített erővel igyekeznek elhárítani, s ha egy úton nem képesek, más messzebb kerülő úton csakugyan elviszik lakó-helyökre élelmöket.

A földmives embernek, élelme beszerzésében szintén sok akadályokkal kell küzdenie, mert mig egyrészről a hosszas termés alatt elfáradt föld ma már nem fizet oly gazdag uzsorával, mint régebben: másrészről az alkalmatlan időjárás, az elemi csapások számtalan sokszor semmisítik meg a föld termését. Ez utóbbit kikerülni, az igaz, hogy egy embernek sem áll hatalmában, hanem az abból származó kár ellen — összesített erővel, t. i. a biztosító-társulatoknál, — találhat orvoslást; s a terméketlenné tett földet a régebbieknél célszerűbb eszközökkel ma is oly termővé lehet tenni, mint volt

régenten, mely eszközöket ha egyesek megszerezni nem képesek, összesített erövel megtehetik.

Leginkább felülmulják a hangyák az embereket a bölcseségben annyiban, hogy ök nemcsak megkeresik élelmöket, hanem azzal takarékosan is bánnak; mig az emberek közöl sokan — még a legszorgalmasabb munkások is — úgy gondolkodnak, hogy a ki adott mára, ugyanaz ad holnapra is: nehezen keresett élelmöket könnyelmüen, elélik. Épen azért nemcsak a munkátlanokhoz, hanem az ilyen könnyelmüekhez is szól az Ur b. Salamon által ekképen: *Eredj el a hangyához, nézd meg az ö útait és tanulj.*

A hangyák megfelelnek rendeltetésöknek, ha nyárban eledelöket beszerzik, — mig az embernek van magasabb rendeltetése is a testi eledelröl való gondoskodásnál, — ez t. i. hogy nemesebb részének, lelkének táplálékát is beszerezze. Fájdalom, e tekintetben egyiránt restelkednek, mind a testiekben szorgalmatoskodók, mind a hanyagok, életöknek minden szakában.

Isten minden embernek adott értelmet, okosságot, hogy tanulás, hallgatás által szerezze meg az örök élet beszédét, mely a léleknek tápláléka. Az iskolák a keresztyén anyaszentegyháznak olyan plántakertei, melyekben a fogékony gyermeki szivekbe az evangyélium rothadatlan magvai elhintetnek, ámde mielött a gyenge plánták, a gyermekek a hitben megerösödhetnének, kitépik öket szüléik a veteményes kertekböl, — az iskolától elfogván; — s átültetik öket az élet sivár mezejére, hol a vallás éltetö nedvével nem nedvesedhetvén, még mielött virággá fejlödhetnének, az erény gyenge bimbóit lerágják az erkölcstelenség s hitetlenség ártalmas férgei. — De még azok is, kik gondos kezekkel örizik családi életök kertében gyenge plántáikat, gyermekeiket, — s látják öket szépen nyiló virágokká fejlödni: nem hozzák el ide, hogy itt az Urnak házát velök felékesítenék, s hogy itt érleltetnének az aratás nagy napjára, hanem kint hagyják

őket a testi szorgalom földén, hol azután a világ- s ennek gyönyöreinek hő szerelme lehervasztja a vallásosság illatozó szirmait. Az élet nyarában — a férfi-korban — mindenki hosszú őszt — öregséget — igér magának, a mikor nyugodtan remél munkálkodhatni lelke táplálékaért. Ámde hányszor jön el a halál fagylaló hidege elöbb, mint az élet ősze és tele bekövetkeznék; s e mellett, ha a testnek egy évi táplálására egy nyári évszak folytonos munkássága kivántatik: akkor a lélek táplálékának az örök életre beszerzése, éltünk minden szakának folytonos munkásságát igénybe veszi.

Mivel tehát a hangyák megfelelnek rendeltetésöknek, az emberek legnagyobb része pedig nem: látnivaló, hogy ők csakugyan bölcsebbek az embereknél.

II. A földnek apró állatai között — melyek bölcsebbek a bölcseknél — második helyen említi a bölcs a hegyen lakó egereket, s azt mondja rólok, hogy erőtlen község, mégis kősziklán csinálják házukat. Lássuk, hát ezek mennyivel multják fölül az embereket a bölcseségben.

Az egerek, mind az emberek-, mind a maguknál nagyobb állatok pusztításainak ki levén tétetve, mivel sokkal gyengébbek, semhogy magukat üldözőik ellen védelmezhetnék: hogy élhessenek, s fajukat szaporíthassák, egyszóval, hogy rendeltetésöknek megfelelhessenek, biztos lakhelyről kell gondoskodniok. A mint hallottuk, szent leckénkben, ők ezt megteszik, mert kősziklán építik házukat, melyhez üldözőik hozzá nem férhetnek, s e szerint rendeltetésöknek megfelelnek.

Elhallgatom azt, hogy általában hazánk — s közelebb e mi városunk — népe mily kevés gondot fordít arra, hogy lakháza egészséges, tűzmentes, bátorságos, egyszóval a célnak megfelelő legyen, s hogy e tekintetben is mennyivel

hátrább vagyunk Európa mivelt népeinél: egy egészen másféle házról, a léleknek lakhelyéről teszek csak említést.

Szent könyvünk a léleknek két lakó házát említi, melyek közöl az egyik ideiglenes, a másik állandó. Pál apostol azt mondja: *Mi tudjuk, hogyha e mi földi házunknak sátora elbomol, épületünk leszen Istentől, t. i. nem kézzel csinált hajlék, hanem örökkévaló mennyben* (2 Kor. V, 1.). A lélek földi házának építésére nézve ilyen parancsolatot vettünk Péter apostoltól: *ti mint élő kövek építtessetek föl, hogy legyetek lelki ház* (1 Pét. II, 5.). Az építés sok munka-, gond- és fáradságba kerül, de nekünk nem kell fáradoznunk az építéssel, csak lelki kövekké kell lennünk, az építést mások végezték el helyettünk, mert azt mondja Pál apostol: *felépíttettetek a prófétáknak és apostoloknak fundamentomokon, melyeknek belső szegletköve, a Jézus Krisztus* (Efez. II, 20.). A mi dolgunk csak az, olyan karban tartani e házat, hogy benne lelkünk csendesen és biztosan lakhassék.

A jó házi-gazda gondosan megvizsgálja házát mindennap, s ha valami hibát vesz észre rajta, azt azonnal kiigazítja, ha valami tisztátalanságot lát, azt tüstént eltávolítja. Valyon így teszünk-e mi lelkünk földi házával, a mi testünkkel? Nem mindennap, hanem csak évenként is tartunk-e szoros vizsgálatot az ezen esett hibák felett, s igyekezünk-e azokat kijavítani, s a bűnnek szenyjétől megtisztítani?

A jó házi-gazda vigyáz, hogy háza tűz miatt meg ne emésztessék; s ha mégis akár maga, akár mások vigyázatlansága miatt, vagy rosz akarat következtében háza égni kezd: minden kitelhető erejével oltja a tüzet. Valyon őrizzük-e mi lelkünk földi hajlékát — testünket — a bűnnek tüzétől, s ha csakugyan lábra kapott, igyekezünk-e azt egész erőnkkel oltani akképen, mint Pál apostol parancsolja: *A hitnek paizsát felvegyétek, hogy ama gonosznak minden tüzes nyilait megolthassátok* (Efez. VI, 16.). Imé, mig az egerek kősziklán építenek maguknak biztos hajlékot: mi a mi lel-

künk számára készen nyert házat, még csak fönntartani sem birjuk annyira, hogy benne lelkünknek bátorságos lakása lehetne.

Másik hajlékát lelkünknek — a mennyeit — szintén nem kell építenünk, mert *fölépült az a világ fundamentomának fölvettetésekor.* Még csak magunk számára berendeznünk sem szükséges, mert Üdvezítőnk azt mondá, azért megy el e földről, hogy a mennyei hajlékokat a mi számunkra elkészítse. Arra sincs szükségünk, hogy pénzen vagy valami más áron a magunk számára megvegyük, mert Krisztus urunk az ő saját vérén váltotta azt meg minekünk, s ingyen ajándékba adja számunkra át. A mi részünkről nem kell egyéb, mint egyedül az ajándékot elfogadni, az elfogadás pedig áll a Krisztusban való igaz hitben, mely a munkás szeretetből látszik meg. Ugyde hányszor hiányos a mi hitünk, a mint ezt szeretetlenül véghez vitt tetteink naponként bizonyítják, s ennélfogva hányszor tesszük alkalmatlanná magunkat az ajándékban adott mennyei hajlék elfogadására.

Látnivaló tehát, hogy az egerek, — noha erötelen népek, — miután kösziklán épített hajlékaikban biztos lakást szereznek maguknak, bölcsebbek az embereknél, kik lelkeiknek mások által épített biztos házaikat még csak megtartani sem képesek.

Egy régi pogány bölcsről azt olvassuk a történetirásból, hogy az egy gyermektöl tanulta meg, hogy kezével mimódon lehet az embernek vizet meríteni. Imé, mi e jelen alkalommal láttuk, hogy a földnek két apró állatja mily bölcsen jár el rendeltetésében; ha ama bölcs nem szégyenlett tanulni egy erötelen gyermektöl, mi se szégyeneljünk állatoktól tanulni. Tanuljunk a hangyáktól szorgalmat, hogy valamint azok munkálkodnak eledelökért, úgy mi is *mun-*

kálkodjunk, míg nappal vagyon, mert eljő az éjszaka, melyben senki többé nem munkálkodhatik. Munkálkodjunk pedig ne csak testi, hanem lelki eledelekért is, ne csak a kenyérért, a mely elvész, hanem azon eledelért is, mely táplál az örök életre. S valamint az egerek kősziklán építik házaikat, úgy mi is ne fövényre, hanem kősziklára építsünk magunknak hajlékot, melyet sem a nyomorúság árvizei, sem a hitetlenség szelei el nem ronthatnak. E mellett a mi lelkünknek földi hajlékát — testünket — őrizzük meg a vétek minden szenyjétől, a világ és bűn ostromló kisértéseitől, hogy lehessen benne e halhatatlan résznek biztos lakozása mindaddig, mig e porsátor elbomlása után eljuthat a mennyei örök hajlékokba. Amen.

(Folytatása a felebbi egyh. beszédnek.)

Ne dicsekedjék a bölcs az ő bölcseségében, se az erős ne dicsekedjék erősségében, se a gazdag ne dicsekedjék gazdagságában (Jerém. IX, 23. 24.), így szól az Isten Jerémiás próféta által! Mégis e hárommal felette szoktak dicsekedni az emberek, noha mind a szentirás, mind a történettudomány, mind a tapasztalás azt tanítja, hogy dicsekedésökért megszégyeníttetnek Istentől. A testi erejében elbizakodó Góliáthot, a kisded termetű, gyenge testi erejű Dávid veri le, a hatalmában elkevélyedett persa király Xerxes óriási tábora felett a görögöknek egy maroknyi serege vív ki győzelmet, a francia nemzetnek e században élt egyik uralkodója — ki hatalmában elbizakodva egy világrész fölött akarta kiterjeszteni uralmát — trónjától, koronájától megfosztva, fogságban végzé életét. — A régi világ leggazdagabb emberét a javaival dicsekedő Krézust, égy görög bölcs Solon, az azon kor legszegényebb emberével szégyeníti meg, — a sok esztendőre eltett javaival kérkedő evangyéliomi gazdagot pedig

bolondnak mondja az isteni szó. A bölcseségökkel dicsekedő pogány tudósokat szinte megszégyenítette Isten, mert mint Pál apostol mondja: *minekutána az Istennek bölcs teremtésében nem ismerte volna meg e világ az Istent az ő bölcseségéből: tetszék az Istennek, hogy a bolond predikálás által tartsa meg a hivőket* (1 Kor. I, 21.). De nemcsak a gyengébb értelmű, tudatlanabb emberekkel szégyeníti meg a bölcseségökben elbizakodó embereket, hanem még oktalan állatok által is, — mert mint hallottuk a szent leckéből, az Urnak lelke b. Salamon által négy apró állatját említi a földnek, melyek bölcsebbek a bölcseknél. Már a mult úrnapján láttunk a két elöbb említettekröl, nézzük meg jelen alkalommal, hát a két utóbb említett állat mennyivel bölcsebb az embereknél?

III. A föld négy apró állatjai között harmadik helyen említi a bölcs a sáskákat, s azt mondja rólok: *királyuk nincsen nekik, mindazáltal mennek szép renddel,* azaz, bár senkitöl nem kényszeríttetnek, senki elébök törvényt nem szab, mégis társaságukban a legszebb rend uralkodik. Lássuk, mennyivel bölcsebbek ök az embereknél.

Nem szólok a testi — földi — országokról, melyekben maga Isten rendelt királyokat, mint ezt Pál apostol tanítja eme szavaival: *nincsen hatalmasság, hanem Istentöl, és a mely hatalmasságok vagynak, Istentöl rendeltettek* (Róm. XIII, 1.); s bár ezen földi királyok igen sokszor kényszerítő eszközökkel is élnek parancsolataik s a törvény végrehajtásánál, még sem találunk az emberi társaságokban oly szép rendet, mint a király nélküli sáskáknál; én e jelen alkalommal egy egészen másféle országról, Istennek lelki országáról akarok szólani.

Isten az ő lelki országának, a keresztyén anyaszentegyháznak királyává tette a mi urunk Jézus Krisztust, midön *mindeneket vetett az ö lábai alá, és öt tette mindeneknek fe-*

lette az anyaszentegyház fejévé (Eféz. I, 22.). Ezen dicsőséges király az ö országa számára alkotott törvényeket, melyeket földön jártában maga tanított, az utókor számára pedig evangyélistái s apostolai által irásba foglaltatván, ma is élö szóval taníttatja a maga szolgái, a lelkipásztorok által. És hogy országának törvényeit a legegyszerűbb ember is megtanulhassa, e rövid két kis cikkbe foglalta be: *Szeressed az Istent, szeressed felebarátodat.*

Az Isten iránti szeretetünket, az ö iránta való tisztelettel mutathatjuk ki, s e hely — az Istennek háza — épen a végre építtetett, hogy itt imádjuk, tiszteljük az Istent — megváltónk parancsa szerint — lélekben és igazságban. Ámde az üresen maradott helyek nem arról tesznek-e bizonyságot, hogy e gyülekezet népe nem engedelmeskedik az ő dicsöséges királya által alkotott törvény elsö cikkének. Azok közöl is, kik megjelennek e helyen, hányan lehetnek olyanok, kik csak testileg vannak itt, mig sziveik indulatai, lelkök érzelmei, s elméjök gondolatai a világ hiábavalóságainál idöznek. Ezek sem tartják meg a törvény első parancsolatát az Isten szeretetét, mert nem fejezik ki azt, annak lélekben és igazságban való tiszteletével, mert az ilyenekhez szól az Ur Ezsaiás próféta által ekképen: *Kicsoda kivánta azt tiületek, hogy az én pitvarimat nyomkodnátok?* (Ezsaiás I, 12.)

A törvény második cikkét szinte kevesen teljesítik. Mert hol találunk igaz felebaráti szeretetre? Talán azon gazdag hatalmasok palotáiban, kik mint az evangyéliomi gazdag, még csak asztaluk hulladékát sem adják által a szegények nyomorainak enyhítésére, vagy talán azon szegények kunyhóiban, kik irigy szemekkel tekintenek a hatalmasok fényes palotáira, s a náluk jobb móduak tisztességes ruháira, — kik ha szájukkal nem is, de sziveikben vádolják az Istent a világi javaknak aránytalan fölosztásáért. Vagy menjünk a szüléiket nem tisztelö gyermekekhez, a békéte-

len házastársakhoz, a kegyetlen gazdák s gazdasszonyokhoz, a hűtlen cselédekhez, a rágalmazókhoz, vagy a törvény házához, hol fent igazságtalan birákra, alant megátalkodott gonosztevőkre találunk. Oh bármerre forduljunk is, igaz felebaráti szeretetre nem találunk, vagy csak igen ritkán.

Azért, ha Pál apostol szerint a pogányok menthetetlenek, mivel a sziveikbe beirt erkölcsi törvényeknek nem engedtek: mennyivel inkább menthetetlenek a keresztyének, kiknek nemcsak sziveikbe iratott be a törvény, hanem folytonosan taníttatik is lelki királyuknak, a Jézusnak szolgái által, mégis ezen törvénynek nem engednek, — mig a sáskák, kiknek nincsen királyuk, engednek a természet ura által elébök szabott rendeltetésöknek.

Királyuk nincsen a sáskáknak a ki őket vezetné, mégis szép renddel mennek az elébök kitűzött cél felé. A keresztyén ember elébe is van cél kitűzve, melyhez állhatatosan kell futnia, t. i. a sirontúli jobb hazába, a mennyei atyához. Hogy ezen célhoz annál biztosabban eljuthassunk: a mi dicsőséges királyunk, a Jézus vezet bennünket, ő maga jár mindenütt előttünk, nekünk csak nyomaiba kell lépnünk. S bár a legjobb útat egyengesse számunkra, magát tevén az atyához vezető úttá, — s bár evangyéliomának kialudhatatlan szövétnekével világít előttünk, hogy a tudatlanság setétségében el ne tévelyedjünk, s biztat, hogy vegyük föl az ő keresztét — mint legbiztosabb útmutatót — s úgy kövessük őt: mégis hányan vannak, kik az igazság egyenes útjáról letérve, a bűn- és hitetlenségnek célra nem vezető ösvényére lépnek. Látnivaló hát, hogy a sáskák bölcsebbek számtalan sok, magukat bölcsnek tartó keresztyéneknél, mert ők noha nincsen királyuk, mégis mennek szép renddel, a keresztyének pedig — noha van dicsőséges királyuk, ki őket vezeti — nem haladnak rendeltetésök útján.

IV. A föld négy apró állatai között — melyek bölcsebbek a bölcseknél, — utolsó helyen említi a bölcs, szent leckénkben a pókot, mely lábaival munkálkodik, és vagyon a királyok palotáiban. Lássuk utoljára, hát ez miben és mennyire mulja fölül az embereket a bölcseségben?

Tudjátok k. h.! hogy a pók mily kicsiny, erőtelen, s az emberektől megvettetett állatka, mégis ügyessége által becsúszik még a királyi palotákba is, s a világ legfőbb hatalma a trón — s legszebb ékessége a korona — fölött szövi lábaival mesterséges hálóját. Nem említem most azt, mily szégyen az emberekre, kiknek Isten egyforma okos lelket s gondolkodó elmét adott, melynek fejlesztése s mivelése által, kivált jelen korunkban, midőn már a születési előjogok eltöröltettek, a legszegényebb s alacsonyabb sorsú ember is fölküzdheti magát a trón magaslatáig, hogy annak zsámolyánál a fejedelem mellett foglaljon helyet, s mégis mily kevés gondot fordítanak az emberek maguk s gyermekeik lelke mivelésére. Mondom, nem említem ezt, mert sokan nem vágyakodnak a hatalom szédítő magaslatára, boldogoknak érezvén magukat egyszerű, alacsony helyzetökben is; de lehetetlen elhallgatnom azt, hogy mindnyájunknak rendeltetésünk egy dicsőséges mennyei királyi palotába bejutni, s mig a pók lábaival munkálkodik, becsúszik a királyi palotákba: az okos lélekkel s gondolkodó elmével felruházott emberek közöl igen sokan nem tudnak bemenni az ő számukra rendelt királyi palotába.

János a mennyei jelenésekről irott könyvében a sirontúli örök hazát — alkalmazkodva a gyenge emberi értelemhez — úgy festi le, mint egy pompás királyi palotát, melyben a középen felül emelkedő trón legmagasabb részén ül a világ legfőbb ura az Isten, ennek jobbja mellett az örök dicsőséggel megdicsőíttetett fiú foglal helyet, mig a trón zsámolya körül az üdvözültek serege udvarol.

Szent könyvünkben arra taníttatunk, hogy mi mindnyájan, e földi életben jövevények vagyunk, s mint ilyeneknek rendeltetésünk a siron túl egy jobb hazába — a mennyei jelenések könyvének irója által királyi palotának nevezett helyre — vándorolni. Igaz, hogy azon dicsőséges királyi palota kapui bezárultak a bűn miatt az emberek előtt, de Krisztus urunk érdeme újra megnyitotta azt, s midőn ő maga oda bement, nyitva hagyta a kaput maga után, hogy minden, valaki hiszen ő benne, oda bemehessen. De hogy e tárt kapun csak kevesen tudnak bemenni, arról maga Üdvezítőnk tesz tanubizonyságot eme szavaival: *Szoros kapu és keskeny út, a mely viszen az életre, és kevesen vagynak azok, a kik azt megtalálják* (Mát. 7, 14.).

Rendeltetésünkre tartozik még, hogy nemcsak halálunk után, hanem e földi vándorlásunk ideje alatt is lakjunk királyi palotában. Péter apostol tanítása szerint Krisztus urunk, az atyától vett hatalmánál fogva, minden keresztyén embert királyi méltóságra emelt, kötelességökké tevén uralkodni a testi indulatokon, kivánságokon, a bűn és világ csábításain. A ki mindezeken uralkodni tud, az valóságos keresztyén király, s habár az isteni gondviselés, számára e földön lakóhelyül, csak egy nyomorult kunyhót rendelt is, az ő királyi méltósága palotává varázsolja azt, s e szerint lakik királyi palotában.

Mivel pedig, még e világ szerint bölcsek közöl is, igen sokan nem tudnak uralkodni magukon, s nincs bennök igaz keresztyén hit: ennélfogva sem e földi, sem a jövendő életben a királyi palotába bejutni nem tudnak, noha Istentől halhatatlan lélekkel s okos értelemmel ruháztattak is föl; mig ellenben a pók, e kicsiny oktalan állat, mely csak lábaival munkálkodik, vagyon a királyok palotáiban: látnivaló, hogy a bölcseségben számtalan bölcseket fölül múl.

Imé k. h.! láttuk, hogy a földnek négy apró állatai mint múlják fölül az értelemmel és okossággal fölruházott embereket a bölcseségben, mert mig azok megfelelnek azon célnak, melyre Istentöl rendeltettek, az emberek közöl igen sokan nem ismerik valódi rendeltetésöket. Oh k. h.! ne engedjük mi magunkat a bölcseségben semmiféle teremtett állat által fölülmulatni, mutassuk meg minden cselekedetünkben, hogy mi, mint Istentöl taníttattak, ismerjük életünk célját, tudjuk rendeltetésünket. Éljünk azért mértékletesen és igazán e jelenvaló világban, hogy, ha bár itt e földi életben a szentséget tökéletességre nem vihetjük is, de a végcélnál, a mely felé törekszünk, föltalálhassuk a tökéletes boldogságot, az Istennek kegyelméből, s üdvezítő Jézusunk érdemeért. Amen.

Báthory Dániel,
baracskai lelkész.

XII.

Az aratási öröm tulajdonságai.

(Aratáskor. 1867.)

Alapige: Zsolt. 126, 5. 6. *A kik vetnek könyhullatással, nagy örömmel aratnak, — a ki az ő keresett magvát vivén, sirva megyen vala: az térjen meg nagy énekszóval, hozván az ő kévéit.*

Igen szép és érzékeny örömszavak azok, melyeket a szent leckében felolvasék. A szűkölködő s könyhullatások közt vető, de azután aratáskor nagy örömmel arató földmivelőt rajzolja ezen szavaiban a szent éneklő, s érzékeny és megindító szavakban adja elő, hogy azok is, kik vetéskor sirva s keserves könyek közt vitték magvaikat a szántóföldre, aratáskor vig énekszóval térnek meg, hozván az ő kévéiket.

Ezen érzékeny és szép szavakkal kivántam én is most, buzgó ker. hivek! hozzátok jönni, most, a midőn a jó Isten elhozá végre amaz oly igen ohajtva várt aratást, — s parancsolva a szükségnek, ama paizsos férfiúnak: „elég immár, hagyd el," kenyeret, eledelt ad tinektek ismét ez a jó atya, — s a kiállott sok szenvedés után, sziveiteket eledellel és örömmel megelégíti.

Nemde szent Dávidnak leckeül felolvasott szavaiban saját sorsotokat látjátok lerajzolva? Mert nemde könyhullatások közt mentetek ti is mezeitekre, midőn csekély gabonáitokat földbe hintétek? Nemde aggodalom, gond, s a jövőbe való kétes kinézés szorongatták kebleiteket, midőn

keserves fáradalmakkal keresett magvaitokat vittétek, s barázdáitokba vetettétek? Mert sokan, óh igen sokan voltak közöletek, kiknek éléstáruk üres maradt, kik egész keresményöket kénytelenek valának, sirva, de azért jó remény fejében, s Istenben bizva, a földbe hinteni, tudván a szentirás ezen szavait: „a ki mint vet, úgy arat.“ De ime a gondviselő jó Isten, örömre fordítá a ti siralmatokat, megvigasztalá csüggedező s félelmek közt szorongó kebleiteket, — mert ha könyeket hullattatok, midőn vetettetek: most az Istennek bő mértékben adott áldását örömök közt arathatjátok, — ha sirva vittétek a mezőre magvaitokat: most víg énekszóval hordjátok össze megszaporodott kévéiteket.

Igenis! örültök, dagadó kebellel örültök az Isten aratási áldásainak, hogy a kenyeret, melyet bizony sokáig, bölcs célból megvont töletek, ismét visszaadá.

Jól van, örüljetek, én is érzékeny szivvel veszek részt ezen ti örömötökben, — távol legyen hát tőlem, hogy ezen méltó örömeteket lehangolni, annyival inkább megtiltani akarnám. De az örömnek is meg vannak a maga kellékei, különösen meg kell tanulnotok most, hogy mik legyenek a ti aratási örömeiteknek tulajdonságai, hogy azoknak érzése közben, célt tévesztve, túlságba ne essetek, s ekként örömeiteknek adója s osztogatója ellen ne vétkezzetek.

Az aratási öröm tulajdonságainak lerajzolása lesz tehát az én aratási elmélkedésemnek tárgya. Figyeljetek beszédemre ti, kiknek kebleitek ezen örömöknek élvezésére most megnyilt, hogy örömeitek között is emberi s keresztyéni kötelességeitekről el ne felejtkezzetek.

I-ször is, tehát, az aratási örömnek, az Isten jóságának meggondolásából kell származni. Ennek kell a kútfőnek, ennek az alapnak lenni, melyből ezen öröm származik. Mert nemde, az Isten jóságának kö-

szönhetjük azt, hogy végre sok keserveink, megszámlálhatlan könyeink, s epesztő aggodalmaink eloszoltak, könyeink felszáradtak, s édes örömnek nyilhattak meg kebleink? Nem ama hatalmas gondviselö igazgatta-e az idök járásit úgy, hogy veteményeink felnevelkedhettek, kifejtözhettek, s tápláltatásunkra alkalmasokká tétettek? Nem ö parancsolta-e a viharok s jég-esök romboló hatalmának, hogy termékeink s határaink felett ártalmatlanúl vonuljanak el? S nem ő küldte-e hozzánk, a jótékony növelö esöket, melyek áldást csepegtettek határainkra s mezeinkre? Mily sokszor rettegett keblünk a bizonytalan jövötöl, mily sokszor szorongó félelem s kétség aggaszták sziveinket, midön fölénk vészt rejtö s hozó fellegek tornyosúltak? De ime, az isteni jóság eloszlatá fejünk fölöl a veszélyes fellegeket, megszaporitá magvainkat, s osztogatja atyai áldását, s ekképen siralmunkat örömre és vidámságra fordítá. Oh ha örültök tehát az aratási áldásoknak, az Urnak jóságát forgassátok örömeitek közt is elméitekben, mert ö az, ki ezen örömöket tinektek osztogatja; ö az, ki sziveinket azok élvezésére fogékonynyá teszi, szóval ö az, ki sziveiteket eledellel és örömmel megelégíti. Oh ha volt köztetek valaha, érzelmekben, szivben megfásúlt, kinek homályos esze tagadta az Isten gondviselését, a vak történet játékának tulajdonítá a világi dolgok folyamát; vagy, ha hitt is gondviselést, szive nem tudta eléggé érezni az isteni jóságnak ezen nevezetes és áldott munkáját; ha, mondom, volt valaha ilyen köztetek, most látva a gondviselésnek világos útait, tisztúljon ki balhiedelméböl, hagyjon el minden tévelygö véleményt, s szivét ama jó atya imádandó jóságának érzésére gyúlaszsza és buzdítsa fel. Igy szenteli meg az ilyen is aratási örömeit; így lesz méltó áldásaira, s így vetheti jövöre is ö benne reményét, bizodalmát. — Örüljetek azért az Urban, igaz lelkek, s aratási öröméneketek az legyen, a mit mond szent Dávid a XIII-ik zsoltárban: „*Én a te jóvoltodban bizom, óh Uram! örven-*

dez az én szivem a te szabadításodban, éneklek az Urnak, mert jól tett én velem.

II-szor az aratási örömnek mértékletesnek kell lenni. Nem tudjátok-e, hogy a mértékletesség, a középút legjobb minden dologban, — és hogy, ki magát mindenben a mértékletesség arany szabályaihoz szoktatja: az, legtöbb életbölcseséggel bir? S ezen szép erényt az örömben is meg kell tartani, mert a túlság ebben is veszedelmes, ártalmas, söt sok vétekre útat nyit. Pedig mily sokszor elhagyják az emberek magukat az örömtöl ragadtatni, s kábultan az örömök élvezésétöl elfelejtkeznek az Istenröl, elfelejtkeznek kötelességeikröl, emberi méltóságukról, s vakon rohannak a vétkek örvényébe. Különösen, midön a kellemetlen s szomorú történeteket örvendetesebbek váltják fel, midön a szenvedés keserű pohara kiürül, s az örömnek édességei kinálkoznak: ekkor az örömszomjas ember, óh! mi sokszor ragadja magához mohón az elötte levö örömkelyhet, melynek mértéken felüli élvezése pedig, testére s lelkére nézve káros és veszedelmes.

Mérsékeltnek kell tehát a ti aratási örömeiteknek is lenni, s azért, hogy az Isten ez idö szerint bövebb mértékben osztogatja aratási áldásait; az örömben felettébb el ne merüljetek, — áldásaival mértékletesen éljetek, annyival inkább azokat el ne tékozoljátok, haszontalanságokra, nyalánkságokra el ne fecséreljétek.

Most, az uralkodott nagy szükségben megtanulhattátok, hogy mily felette becses csak egy darab kenyér is, s mily rettenetes dolog ama paizsos férfiúval, a szükséggel küzdeni: ah, becsüljétek meg hát a kenyeret, melyet Isten most tinektek adott, s a böségnek idején takargassátok meg a szük esztendökre valót. Ti pazarlók, kik az Isten áldásainak háládatlan elfecsérlöi vagytok, de, kik méltán megis sanyargattattatok a sarcoló szükségtöl, tanuljatok s okuljatok

saját nyomorúságtokon, az áldásokat ezentúl gondosabban megtakargassátok, azokkal mértékletesen éljetek, s mérsékelve örüljetek. Ti részegesek! kik utolsó falatotokat is telhetetlenségteknek áldozátok fel; ime, keményen megostorozott benneteket bűneitekért az Ur, mondjatok le azért bűnös szenvedélyeitekről, takarékos kezekkel nyuljatok keresményeitekhez, meggondolván, hogy a részegítő italokat könynyen nélkülözhetitek, midőn eledel nélkül el lenni épen nem lehet. Szóval mindnyájan atyámfiai! kik most az Isten aratási áldásaiban részesültök, s épen ezért szivből örültök: ne lépjétek át az örömnek határát, s azért, ha elmultak is reátok nézve a keserves napok, el ne felejtkezzetek azokról, mint a melyekről való megemlékezés mérsékelni fogja kitörni akaró örömeiteket; a pazarkezeket összekulcsolja, s nem engedi hidegen, oktalanul s hálátlanul szét szórni az Isten áldásait. Igy lesz helyes és okos a ti mostani aratási örömötek, így most mérsékelve örülvén az Isten aratási áldásainak, mértékletesen is fogtok azokkal élni, el nem pazarolván tékozolva azokat, hanem inkább illendően s mértékletesen tisztességes és szükséges eledeletekre s ruházatotokra fordítván.

III-szor. Végre az aratási örömnek háladatosnak kell lenni. A legnagyobb jót veszszük most éltünk után magunkhoz, t. i. a test és élet fenntartására s tápláltatására megkivántató jókat, melyek nélkül el nem lehetünk, vagy hasonlíthatlan nyomorral kellene küzdenünk. A legnagyobb hálára kell tehát gyúladnunk sziveinkben az iránt, ki ezen áldásokat nekünk adja és osztogatja. Annyival is inkább, mivel semmi vagy igen csekély az a munka, melyet mi önmagunk, azon áldásoknak nevelése s előhozása körül véghez vittünk. — Mert hiába plántálunk, hiába öntözünk mi, ha az Ur nem adja az előmenetelt. E mellett a munkára való erő, tehetség, képesség, mind az Urtól vagyon, s ha ő meg-

vonja tőlünk kegyelmét és segedelmét: azonnal elveszünk, s a semmiségbe sülyedünk alá. Az Ur adja tehát minekünk az aratási áldásokat is, *ő reá néztek a mi szemeink, és ő eledelt ada minekünk; ő adott idején és késön való esöt, és az aratásnak heteit megörzé nekünk* (Jerem. V, 24.). Ő iránta kell tehát minekünk háládatosaknak lennünk, szivben és cselekedetben. Sziveinkben háládatos szent érzelmeket kell iránta táplálnunk, cselekedetünknek, s egész életünknek pedig ártatlannak, s isteni céljai szerint folytatottnak kell lenni. Különösen háládatos lesz a ti aratási örömötek akkor, ha ott a kalászokkal hullámzó földeken, hol az Isten csudáit oly közel szemlélitek, sem szóval, annyival inkább cselekedettel nem vétkeztek; áldásaival az ö céljai szerint éltek, s azokból a szükölködö szegényeket, s az ö dicsöítésére, s a vallásosság fenntartására szükséges intézeteket is részeltetitek. Igy lesz a ti aratási örömötek igazán háládatos az iránt a jó atya iránt, ki sziveinket eledellel és örömmel megelégíté. *Áldjátok azért óh mi lelkeink az Urat, és el ne felejtkezzetek semmi jótéteményeiröl, — dicsérjétek az ö nevét, mert csak az ö neve nagy, és az ö dicsérete a földnek és egeknek felette vagyon* (Zsolt. CXLVIII, 13.).

Ime atyámfiai! ilyennek kell a mi aratási örömünknek lenni; Isten jóságának meggondolásából származottnak, mértékletesnek s háládatosnak. Ezen tulajdonságok ékesítsék a ti aratási örömeiteket is, ilyen okos, ilyen szent öröm legyen az, mely most kebleitekben él, s édességeivel kinálkozik. Igy örömeitekben is az Istent dicsöítitek, az ö szent nevét magasztaljátok, — és ez a jó atya továbbra is megsegít benneteket munkáitokban; ad újabb eröt áldásainak betakarítására, s azoknak mértékletes felhasználására. Áldjon is meg benneteket földnek munkásai! az erőnek és kegye-

lemnek jó Istene, erővel, egészséggel, jó előmenetellel áldásainak betakarításában; adjon tinektek az a jó Isten, ki határaitokat békességessé tette, s a gabonának zsirjával megelégített benneteket, a sok és hosszas sarcoltatás után jövendőre is termő időket, bőesztendőket, — szállítsa mindnyájunkra kegyelmének mértékét, áldásainak gazdagságát, most és minden időben Amen.

Kálmán Károly,
soponyai lelkész.

XIII.

Áldott Jézus! hoztál-e nekünk örömöt?

(Nagy inség idején, karácsonkor 1866.)

Alapige: Luk. 2, 10. 11. *Monda az angyal a pásztoroknak: Ne féljetek, mert imé hirdetek nektek nagy örömöt, mely az egész népnek öröme lészen. Mert született nektek ma a megtartó, ki az Ur Krisztus a Dávid városában. Ez pedig nektek a jele: Találtok egy kis gyermeket bepólálva feküdni a jászolban.*

Istennek áldott angyala! Te a bethlehemi pásztoroknak örömhirt mondó angyal! Hoztál-e nekünk is örömöt, hirdeted-e nekünk is az egész nép örömét, karácson ünnepén, Krisztus születésének ünnepén? — Istennek szent fia! Te a bethlehemi jászolban bepólálva feküvő kisded! hoztál-e nekünk valami örömöt? — Mikor e földön testben megjelentél: mennyei seregek sokasága éneklé akkor nagy örömmel: *Dicsőség a magasságos mennyekben az Istennek, és e földön békesség és az emberekhez jó akarat!* Oh zeng-e mi hozzánk is, születésednek ünnepén, zeng-e mi hozzánk is az angyali ének: *e földön békesség és az emberekhez jó akarat?* — Mikor e földön testben megjelentél: messze vidékről eljöttek hozzád kelet bölcsei, és *leborulván tisztességet tettek neked, és az ő kincsöket előhozván, adának neked ajándékokat, aranyat, temjént és mirrhát;* eljöttünk hozzád mi is, és leborulván tisztességet teszünk neked, és készek vagyunk aján-

dékul adni, a miben gyönyörködöl, véghezvinni a mit tőlünk kivánsz: óh nyujtasz-e te is nekünk valami ajándékot, karácson ünnepén, születésednek ünnepén?

Lássd meg, óh ártatlanságnak báránya, kik jöttünk hozzád, kik kérdezzük azt, hogy hoztál-e nekünk valami örömöt! Oh lelkünknek fő gyönyörüsége, nyissd fel a te szemeidet, és láss meg bennünket! Nézd, itt állanak az édes anyák, a kesergő édes anyák, a siró édes anyák, kiknek szerető karjaik közöl csak most tépte ki a kegyetlen halál kedves kicsinyjeiket, — egyet, kettőt, hármat egymásután, — — óh boldogságos szüz anyja a kisded Jézusnak, mily boldog vagy te, neked van gyermeked, ölelheted, csókolhatod, kebledhez szoríthatod, gyönyörködhetel mosolygó szép szemeiben, orcájában, gyenge tagjaiban, van a kinek mondjad: én gyönyörüségem, én szerelmem, szerelmes magzatom; — ezek az édes anyák is, kik most bölcsődhöz jöttek, óh kisded Jézus, ezek is oly boldog anyák voltak egykor, még csak ezelőtt néhány hónappal is, mint volt a te édes anyád, hoztál-e nekik valami örömöt? — Nézd, amott állanak az árva kis gyermekek, nem fogja senki az ő kezöket, nem mondja nekik senki: fiam! leányom! mert az ajk, mely e szót oly édesen tudta mondani, a szív, mely ez édes szót diktálta az ajkakra, meghidegült, elhamvadott; — — óh mily boldog vagy te, kisded Jézus, neked van édes anyád, ki téged nagyon, nagyon szeret, ölében hordoz, kebelén táplál, virraszt álmaid fölött, aggódik miattad, mindent elkövet, hogy szükséget ne láss, fut fárad éretted; — ezek a kis gyermekek is oly boldogok voltak egykor, ezelőtt még csak néhány hónappal is, mert volt édes anyjok, óh hoztál-e nekik valami örömöt? — Nézd, mint reszketnek a hideg miatt megdermedt tagjaik!

nincsen ruhájok! a rongyok hasadékain és foszlányain keresztül láthatod a fagy miatt megkékült tagjaikat! — lement a nap, estve van, óh hol fogják ezek lehajtani árva fejöket a hosszú hideg éjszakában, melyik fal mellett fognak felébredni, felébrednek-e, nem fagynak-e meg?; — — óh mily boldog vagy te kisded Jézus! nem vagy mezítelen! bépólálva fekszel a barátságos jászolban! azok a jó állatok átengedték neked szénájokat, ott fekhetel a puha szénán! — azok a jó állatok, meleg kigőzölgésökkel, párázatjokkal bemelegítették, befűtötték számodra az istálót, hogy meg ne fázzál! — e ruhátlan s a hideg miatt reszkető gyermekek is, kik most bölcsődhöz jöttek, volt idő, mikor nem voltak mezítelenek, és nem voltak menhely nélkül, — de a nagy inség és szükség, mely az ő apjokra, anyjokra, testvéreikre, az egész családra nehezedett, elvitte a ruhát testükről, a hajlékot fejök fölöl!; — — nézd az éhezők folyvást szaporodó seregét, nézd a koldúsbotra jutottak nagy számát, nézd az inséges gazdát, a megsanyart iparost, nézz mindnyájunkat nagyon szenvedő híveidet, ártatlanságnak báránya Jézus, mi jöttünk hozzád, mi kérdezzük azt, hogy hoztál-e nekünk valami örömöt karácson ünnepén, születésednek ünnepén?

Monda az angyal a pásztoroknak: *Ne féljetek, mert imé hirdetek nektek nagy örömöt, mely az egész népnek öröme lészen. Mert született nektek ma a megtartó, ki az Ur Krisztus a Dávid városában!* Oh miképen tartasz meg minket, áldott Ur Jézus Krisztus, miképen tartasz meg minket a nagy inség idején? Halljátok meg hivek, mit szól mi hozzánk, a megtartó Jézus Krisztus, a nagy inség idején, karácson ünnepén!

Honnan jöttek mi reánk, kitől és miért bocsáttattak mi reánk ezek a rettenetes nyomorúságok? A Krisztus elötti időkben az ily kérdésre az lett volna a felelet, hogy *a haragvó, az erős bosszúálló Isten bocsátotta azokat, hogy búsult gerjedezésében megbüntesse a föld lakóit, bosszút álljon rajtok, megverje, megostorozza őket!* Még a zsidók is — a kiknek pedig a föld népei közt legtökéletesebb vallásuk volt — úgy képzelték a Jehovát, mint valami kegyetlen zsarnokot, kinek haragja elött *megindul és reszket a föld, és a hegyek fundamentomai meghábórodnak és megindulnak*, kinek *füst jön ki az ő orrából és emésztő tűz az ő szájából* (Zsolt. 18, 8.). A terméketlen időjárás, az éhség, a dögha-lál, háború, földindúlás, és más ezekhez hasonló rettenetes csapások, mind az ő haragjának s bosszúállásának nyilatkozataiul tekintettek, — melyek elött az embernek rabszolgai félelemmel kelle meghunyászkodnia, — az Isten zsarnok úr volt, az ember pedig rabszolga! De a Jézus így szólt: Nem! az Isten *atya, az ember pedig fiú!* Az ó szövetségi népeknek is volt ugyan némi homályos fogalmuk az Isten atyai léte felől, de leginkább csak akkor tekintették és nevezték ők az Istent atyjoknak, midőn jótéteményeiben s áldásaiban részesültek. Mózes által így szólott az Isten: *Én vagyok a te urad Istened!* Jézus által pedig így: *Én vagyok a te atyád!* E nézet, e tudomány egészen más viszonyba hozta az Istent az emberrel, megalapította az Istennek az emberhez való közellétét, és az embernek Istennel való egyességét, — mely szerint immár nem szolgai félelemmel és rettegéssel, hanem fiúi tisztelettel, szeretettel, bizodalommal és engedelmességgel közelíthetünk ő hozzá! — Az Isten a t y á n k, a ki mint fiait szeret minket, a ki tehát, midőn dorgál is, midőn nagy csapásokkal látogat is, nem az ő rettenetes búsúlásában és haragjában cselekeszi ezeket, hanem mint édes atya dorgál, hogy részeseivé tegyen az ő

szentségének, hogy minket az örökkévalóságra neveljen és érleljen!

Az Isten atyánk! a Jézus mondja, a Jézus tanítja ezt, az a Jézus, a kinek bölcsője körül most egybegyűltetek! Nyomorúságnak fiai, keserűségnek leányai, ti az Istennek a nagy inség által megsanyart gyermekei, ruhátlanok, mezítelenek, koldúsbotra jutott szerencsétlenek! halljátok, mit szól a Jézus hozzátok: *Az Isten atyátok nektek!* Ne hagyjátok el tehát magatokat, ne csüggedjetek el, ne essetek kétségbe, — *bizzatok a ti atyátokban*, nem az ő tudta nélkül, nem az ő akarata ellenére kell most ily rettenetesen szenvednetek, *bizzatok ő benne,* higyjétek, várjátok, reméljétek, hogy majd mutat ő tinektek útat és módot a ti nyomorúságtok enyhítésére, szenvedéseitek elhordozására, és az azokból való kiszabadulásra, — ne gondoljátok, mintha ő már elfelejtkezett volna rólatok, nézzétek, az ő egyszülött fia is, mily sokat szenvedett; alighogy megszületett: Heródes már halálra kerestette, azután sem vala helye, hol az ő fejét lehajthatta volna, végre is a keresztfán kellett meghalnia, — vegyetek példát ő tőle, mondjátok vele együtt: *Atyám, ha lehetséges, muljék el e pohár én tőlem, mindazáltal ne úgy legyen, a mint én akarom, hanem a mint te akarod! Miatyánk, legyen meg a te akaratod!*

Bizonyára ha a szenvedők és nyomorultak, e hitben, hogy *az Isten atyánk*, vigasztalást és megnyugvást találnak, — ha ennek alapján *ő benne bizni*, ő tőle remélni, az ő akaratán megnyugodni tudnak, — ha a nyomorúságok özönében *felemelik fejöket*, s el nem csüggednek, kétségbe nem esnek, — ha *tudnak tűrni* s inkább meghalni, mint bűnre vetemedni, csendességgel várván a mennyei atya szabadítását: bizonyára a Jézus Krisztusnak köszönhető ez, — az ő áldása, az ő megtartása ez; — karácsonyi áldás, karácsonyi öröm!

De nemcsak az Istenhez vezérelt minket közelebb a Jézus, nemcsak az ő vele való egyességet alapította meg, midőn őt atyánkká tette, minket pedig az ő fiaivá, — hanem *az embereket is ő hozta közelebb egymáshoz, ő egyesíté őket a testvériségben, a szeretet által!* — A Krisztus előtti időkben óriási válaszfalak emelkedtek az ember és ember között, melyek őket különféle kasztokra osztották és egymástól annyira elkülönözték, hogy nem is ugyanazon egy vérből származottaknak tekintették egymást. A zsidók – például — úgy gondolkodtak, hogy csak egyedül ők a Jehovának választott népe, és a ki nem zsidó, az nem is ember. Még ama nagy népvezér és törvényhozó Mózes is, csak a felebarátot tanította szeretni, az ellenséget pedig nem, — a felebarátok között is pedig szemet kivánt a szemért, fogat a fogért! — De a Jézus így szólt: Nem! *Mindnyájan testvérek vagytok! Szeressétek hát ellenségeiteket is, áldjátok azokat, a kik titeket átkoznak, jól tegyetek azokkal, a kik titeket gyülölnek, és imádkozzatok azokért, a kik titeket háborgatnak és kergetnek. Hogy legyetek a ti mennyei atyátok fiai, ki az ő napját felhozza mind a gonoszokra, mind a jókra, és esőt ad mind az igazaknak, mind a hamisaknak!* — A Krisztus által tehát, és a Krisztusban minden ember testvér! Különböznek ugyan egymástól, lelki testi tehetségeikre, állapotjokra, társadalmi állásukra, helyzetökre, munkakörükre nézve, — az egyik lehet tudós, a másik tudatlan, az egyik nagybirtokos, a másik kézimunkás, az egyik földmivelő, a másik iparos, és így tovább, — de *mindnyájan testvérek vagyunk.* Itt *nincsen sem zsidó, sem görög, sem szolga, sem szabados, sem férfi, sem asszony, mert mindnyájan egy vagyunk a Jézus Krisztusban!* a mint szól Pál apostol (Efez. 3, 28.) — E nézetnek köszönhetjük a szenvedő emberiség gyámolítását, az elhagyatott özvegyek és árvák, szegények, ügyefogyottak, betegek felsegélését s oltalmazását!

Bizonyára, ha a betegek számára kórházak, a szegé-

nyek számára tápintézetek, az árvák számára árvaházak stb. állíttatnak: bizonyára a Jézus Krisztusnak köszönhető ez, — az ő áldása, az ő megtartása ez, karácsonyi áldás, karácsonyi öröm!

Monda az angyal a pásztoroknak: *Imé hirdetek nektek nagy örömöt, mely az egész népnek öröme lészen! Mert született nektek ma a megtartó, ki az Ur Krisztus a Dávid városában!* Mindnyájan hivatalosok vagyunk az angyal által hirdetett örömre, kik Isten fiai s testvérek vagyunk! De szükség, hogy ne csak szóval, hanem cselekedettel és valósággal is Isten fiai s egymás testvérei legyünk, teljesítvén az ebből folyó kötelességeket.

Az inség, mint jól tudjátok s mindnyájan érzitek, növekedőben van, — naponként szaporodik azon inséges testvéreink száma, kiknek segedelemre van szükségök, kiket táplálni és ruházni kell, különben éhen halnak vagy megfagynak. A városi hatóság megfeszített erővel megtette ugyan és teszi az intézkedéseket, megmozdított és mozdít minden követ, és nem szünik meg folytonosan zörgetni ott, a hol és a honnan Isten után segítséget várhat. Volt is ennek sikere, mert ennek köszönhetjük, hogy az inséges földmivelők vetőmagot, a munkaképes szegények munkát, a tehetetlenek élelmet kaptak és kapnak. Köszönet azoknak, a kik ezt eszközölték és a kik adták, nekik meg van az ő karácsonyi örömük! mert Isten fiaival tettek jól, testvéreikkel tettek jól, Krisztus kicsinyeivel tettek jól!

De a városi hatóság nem tehet mindent, nekünk is kezet kell fognunk ő vele. Igaz ugyan, hogy az esztendőnek rettentő csapásai miatt, a szó teljes értelmében mindnyájan inségesek vagyunk, — de még sem egyformán vagyunk inségesek, — hála legyen a mennyei atyának, sokan vannak közöttünk, kik egy vagy más, több vagy kevesebb segít-

séggel folyvást lehetnek a náluk sokkal inségesebb testvéreik iránt! Mutassuk meg, a kiktöl s a mennyire telik, hogy Isten fiai, s embertársaink testvérei vagyunk! Szerezzünk mi is mind magunknak, mind szenvedő testvéreinknek karácsonyi örömöt a jótétel által... Tekintsétek meg mezítelen testvéreiteket, tekintsétek meg éhező testvéreiteket, — a kinek szive meg nem indul, a kinek szive nincs: ám tagadja meg azt a ruhadarabot, azt a falat kenyeret, de egyszersmind hallja meg a karácsonyi átkot, — nem én mondom, a Jézus mondja: *Éheztem és nem adtatok ennem, szomjúhoztam és nem adtatok innom, — útonjáró voltam és nem fogadtatok be engem, mezítelen voltam és meg nem ruháztatok engem, beteg voltam, tömlöcben voltam, és meg nem látogattatok engem... Átkozottak, menjetek el tőlem az örök tűzre, mely készíttetett az ördögnek és az ő angyalainak!...* A kinek pedig szive van, és annak intését követi, hallja meg a karácsonyi áldást, — nem én mondom, a Jézus mondja: *Éheztem és ennem adtatok, szomjúhoztam és innom adtatok, útonjáró voltam és befogadtatok engem. Mezítelen voltam és megruháztatok engem, beteg voltam és meglátogattatok engem, fogoly voltam és én hozzám jöttetek... Jertek el én atyámnak áldottai, birjátok az országot, mely megkészíttetett nektek e világ fundamentomának felvettetése elött.* Ker. atyámfiai! *A kinek van füle a hallásra, hallja!* Amen.

Fördős Lajos.

XIV.

Az Urban való mindenkori öröm.

(Farsangi.)

Alapige: Filipp. 4, 4. *Örüljetek az Urban mindenkoron, — ismét mondom, örüljetek!*

Keresztyén hivek! Azt mondja bölcs Salamon (Pred. 3, 1. 4.) hogy: *Minden dolognak rendelt ideje van... Ideje van a sirásnak és ideje a nevetésnek, — ideje van a jajgatásnak és ideje a szökésnek.* A bölcsnek ezen állítását valyon kicsoda vonhatná kétségbe, atyámfiai? Hiszen semmi sem természetesebb, mint hogy a kinek nagy fájdalmai és keserüségei vannak, a kinek szive vérzik a fájdalom miatt: az ily embertöl bizony nem lehet kivánni, hogy midön reá nézve a a sirás és jajgatás ideje van, akkor ö nevessen és táncoljon, — és megfordítva, nemde méltán balgatagnak mondanók az oly embert, a ki midön vigaságra hivatott, sirásra és jajgatásra nyitná meg az ö száját. Ideje van tehát a sirásnak és jajgatásnak, ideje a nevetésnek és szökésnek vagy táncolásnak, — a szerint, a mint rosszul vagy jól folynak az ember dolgai. — Söt még a kinek jól folynak is dolgai, annyira, hogy folyvást mulathatna és vigadhatna, az ily emberre nézve is a társadalmi szokás kijelölte a mulatás idejét kitüzte arra a téli s különösen a farsangi idöszakot, a barátságos összejövetelekre, lakodalmakra, táncmulatságokra legalkalmasabb idöszakot; — és így e tekintetben is áll az,

hogy ideje van a nevetésnek és a szökésnek vagy táncolásnak.

És imé, k. h.! Pál apostol mégis mindenkori örömre hí a felolvasott szent leckében: *Örüljetek*, úgymond, *az Urban mindenkoron, — ismét mondom, örüljetek!* — Valyon nem ellenkezik-e az apostol ezen felhívása és buzdítása bölcs Salamon mondásával? Bölcs Salamon szerint *akkor örülj, mikor ideje van*, Pál apostol szerint pedig: *Örüljetek mindenkoron!* És különösen most, midön ámbár farsang van, mégis a nagy inség miatt inkább van ideje a sirásnak és jajgatásnak, mint a nevetésnek és táncolásnak: valyon nem teszek-e visszás dolgot, midön Pál apostol e szavait teszem mai elmélkedésünk vezérigéivé: *Örüljetek az Urban mindenkoron, — ismét mondom, örüljetek*? Oh bizony, már elsö hallásra is gondolhatja mindenki, hogy egészen más örömröl van itt szó, mint a mit bölcs Salamon ért a nevetésen és szökésen, mert hiszen itt az Urban való örömröl van szó, mely mindenkori lehet, melynek mindenkorinak kell lenni. Jertek szóljunk ez alkalommal ez örömröl, és lássuk röviden, minö öröm az, melyröl az apostol szól? — Két megismertetö jele van az apostol szerint az igaz keresztyéni örömnek, — egyik, hogy az az Urban való öröm, másik, hogy az mindenkori. — Lássuk mind a kettöt.

I. Az Urban, vagyis a Krisztusban, az Istenben való öröm, nem testi, hanem lelki öröm, olyan öröm, melyet a szent lélek gerjeszt azok szivében, a kik az Istennel és a Krisztussal egyek. Ezt az örömöt tehát csak azok ismerik, a kik a Krisztusban igazán hisznek, a kik az Istennel békességben vannak, — a hivö lelkek öröme ez, az istenfélö keresztyének öröme ez, azon való öröme, hogy ök a Krisztuséi és az Istenéi, az Isten hű fiai és leányai, kik nem aranyon vagy ezüstön, hanem drágalátos véren, a bárány Jézus Krisztus vérén váltattak meg, — kik annak örül-

nek, hogy a Krisztus tudományát vallhatják, a mellett beszédökkel, tetteikkel, egész életökkel bizonyságot tehetnek, — kik annak örülnek, hogy nekik *mind életökben*, *mind halálukban nyereségök a Krisztus*, jól tudván, hogy *nincsen senkiben másban üdvösség*, *nem is adatott ég alatt más név*, *mely által kellene megtartatnunk*, — kik annak örülnek, hogy ennek az egyetlenegy tökéletes megváltónak üdvösségre vezérlő parancsolatait követhetik, bűnös voltukban ő hozzá bizodalommal folyamodhatnak, erőtlenségeikben általa segíttetnek, biztattatnak, bátoríttatnak, szent lelke által világosíttatnak, a keresztek viselésében is vigasztaltatnak, gyámolíttatnak és támogattatnak, — annak örülnek, hogy a mennyei atya akaratát fő gyönyörüségöknek tarthatják, gondviselésében, kormányzásában megnyugodhatnak és ő hozzá mindenkor félelem és rettegés nélkül közelíthetnek.

Tietek ez az öröm, Istennek hivei, kik tiszta szivvel, igaz lélekkel énekelhetitek: *A mennyekben te vagy nekem csak egyedül én Istenem! Ez egész földön senki nincsen, kit kivüled lelkem kedveljen. Ha elfogy testem és lelkem, mégis vigasztalsz szívemben. Egyéb részem nekem nincsen te náladnál én Istenem!* — Tietek ez az öröm, Krisztusnak hivei, kik *megmosattatok*, *megszenteltettetek*, *megigazíttattatok az Ur Jézusnak nevében*, *és a mi Istenünknek lelke által* (1 Kor. 6, 11.), kik lelkesedve mondjátok Pál apostollal Gal 6, 14. *Távol legyen én tőlem*, *hogy dicsekedjem*, *hanem csak a mi Urunk Jézus Krisztus keresztjében*, *ki által nekem e világ megfeszíttetett*, *én is e világnak!* kik jól tudjátok, hogy a léleknek gyümölcse: *szeretet*, *öröm*, *békesség*, *békességestűrés*, *kegyelmesség*, *jóság*, *hit*, *alázatosság*, *mértékletesség* (Gal. 5, 22.), és ezeket követitek! Oh mily nagy öröm nektek viselni és hordozni a Krisztus könnyű terhét s gyönyörűséges igáját, érezni a hitben, szeretetben, reménységben való erősödésteket, a kegyességben, erényben való gyarapodástokat, s meggyőződve lenni a felöl, hogy *éltek többé*

nem ti, hanem él bennetek a Krisztus, és a mely életet e testben éltek, a Krisztusban való hit által élitek.

Ez, atyámfiai! az Urban való öröm, erre serkenti Pál apostol a hiveket, midőn mondja: *Örüljetek az Urban, ismét mondom, örüljetek!* — Az Urban való ezen örömnek, ellentéte az a testi és világi öröm, melynek forrása az érzékiség és önzés, mely nem ismer magasabbat az anyagiságnál, testi kéjnél és gyönyörnél, s akkor érzi magát boldognak, ha ezek karjain ringatózhatik. Tietek ez öröm, kik így szóltok: *Egyél, igyál én lelkem, sok esztendőkre eltett javaid vannak teneked, — egyél, igyál, gyönyörködjél!* — tietek, kik — mint az irás mondja — *hasatoknak szolgáltok, kiknek istenetek a has* (Róm. 16, 18. Fil. 3, 19.), önzők vagytok, aljas szenvedélyeitek rabjai vagytok, tisztátalan kivánságaitok s indulataitok rabjai vagytok, és szüntelen ezek kielégítésére törekedtek, ezek kielégítésében van legfőbb gyönyörűségetek. Az igaz keresztyén öröme nem ilyen, az ő öröme az Urban való öröm!

K. h.! Minden testi és világi öröm és gyönyörűség — legyen bár az, egészen ártatlan és szabados, legyen bár minden vétektől s aljasságtól ment — csak az időhöz és körülményekhez köttetett, csak addig tart, mig annak forrása ki nem apadt, mig az arra való ok meg nem szünt, — de az Urban való öröm mindenkori, — ezért mondja az apostol: *Örüljetek az Urban* mindenkoron, *ismét mondom, örüljetek!*

II. Igen, az Urban való öröm nincs sem időhöz, sem körülményekhez köttetve, annak forrása ki nem apad soha, bőséggel meríthet abból mindenkoron az ifjú és az öreg, a gazdag és a szegény, az úr és a szolga, az egészséges és a beteg, sőt ez öröm folyamatai az örökkévalóságba is kihatnak! Az igaz keresztyén tehát mindenkor örül!

Nem veti ő meg a világi gyönyörűségeket, nem mond

ellene azok élvezetének, részt vesz — mikor szüksége van rá — a tisztességes mulatságokban és vigalmakban, és nem vonja ki magát — mikor ideje van — a társas élet örömeiből, lakodalmat is szerez, ha módja van benne, megnyitja szivét a vidámságnak, száját az ártatlan tréfáknak és enyelgéseknek: de az alaphangot mindig az Urban való öröm adja, ez megnemesíti, söt mintegy megszenteli világi örömeit, és nem hagyja öt elmerülni azokba.

De eljönnek a nemszeretem napok, az ég beborul feje fölött, és a vészterhes felhök egymásután lövöldözik reá villámaikat. Barátai elhagyják söt ellene támadnak, a nyavalyák megrohanják s kórágyba fektetik, vagyonában megfogyatkozik, szükségre, szegénységre jut, alamizsnára szorul s kénytelen beérni a lehulló morzsákkal, — a halál elhordja szive szeretteit, s könyhullatása ö neki kenyere éjjel és nappal; — a hitetlen kétségbe esnék ily állapotban, a világ fia földhöz verné magát ily kinok között, megátkozná születése óráját, söt megátkozná az Istent... Ő nem! Az Urban való öröm felemeli az ö lelkét, megerösíti szívét, megszilárdítja akaratát, megneveli erejét, és azt mondatja vele: *Elég nekem atyám a te kegyelmed, mert a te eröd erötlenség által végeztetik el. Nagy örömest dicsekedem azért az én erötlenségimmel inkább, hogy lakozzék én bennem a Krisztus hatalma. Azokáért gyönyörködöm az erötlenségekben, a bosszúságokban, a Krisztusért való szorongattatásokban, mert mikor erötelen vagyok, ugyanakkor erös vagyok!*

Az Urban való öröm lelkesítette István martyrt, hogy így szóljon a reá omló középor alatt: *Imé látok megnyilatkozott egeket, és látom az embernek fiát ülni az Istennek jobbján!* — Az Urban való öröm lelkesítette az apostolokat, midön törvényszékek elébe állíttattak, tömlöcöztettek, ostoroztattak, halálra hurcoltattak a Krisztus neveért, — ez lelkesítette az elsö keresztyéneket, kik *megköveztettek, kettévágattak, kisértettek, fegyverrel levágatván meghaltak,*

bujdostak juhoknak és kecskéknek bőrökben, kik elhagyattattak, szorongattattak, nyomorgattattak, pusztában bujdostak, hegyeken, barlangokban és földnek hasadékaiban! — Az Urban való öröm nagyszerű diadalkiáltása fogja egykor betölteni az eget, mikor a trombiták harsogásai között megzendül az itélőbiró szózata: *Jertek el én atyámnak áldottai, birjátok az országot, mely megkészíttetett tinektek a világ fundamentomának felvettetése előtt!*

Ezt az Urban való örömöt igyekezzünk, atyámfiai, nemcsak megszerezni, hanem folyvást nevelni és öregbíteni is, — hogy ekképen ama nagy napon is — áldott Üdvezítőnk jobb keze felől, a mennyei örök boldogság hazájában — teljes mértékben örvendezhessünk!

Örüljetek, hivek, az Urban mindenkoron, ismét mondom, örüljetek! Amen.

Fördős Lajos.

XV.

Az élet örömeiről.

(Farsangban. 1867.)

Alapige: Pred. 9, 9. *Egyed vigasággal a te kenyeredet, és igyad vidámsággal a te borodat, a mig kedvesek Istennek a te cselekedeteid.*

Testvéreim a Jézus Krisztusban! A predikátor felolvasott verse egy igazságot mond el, melynek erejét mindnyájan érezzük. És minthogy különösen az évnek ezen szakasza az, a melyben, egyenesen a végetlen bölcs Isten által utasíttatunk, hogy a halottként szendergö természettől elfordulva, bent, saját tüzhelyünk mellett keressük fel, és alkossunk örömöt és vidámságot: nem lesz talán felesleges, vizsgálnunk a keresztyén embert az ö vigaságában, hogy miért és mikép kell örvendenünk.

Az öröm az emberi szivnek eredeti ős tulajdona. Az első emberpárnak, midön a megteremtett világban körülnézett, első gondolata bizonyára az volt, hogy minö szép a világ; első érzelme az öröm vala, a fölött, hogy él. És ezen — a teremtés reggelén öseink lelkébe repült fény az, a mit tölök mindnyájan mint legédesebbet öröklénk. Mintha együtt szemléltük volna velök a kezdet dicsöséges pompáját, valami fájó titkos sovárgás él lelkünkben a paradicsom napfényes mezöje után, melynek lombozatán átzeng az Istent dicsöítő angyalok zsolozsmája! S mintha a nyomor, mely-

lyel a világ annyi évek óta öregebb lett, s mintha a szenvedés, melynek nyomasztó súlya lelkünkre oly fájón nehézkedik, csak arra valók volnának, hogy e vágyat, e sovárgást még nagyobbá tegyék. És e vágy teljesülni akar, és e vágy teljesülni fog. *Egyed vidámsággal a te kenyeredet, és igyad vidámsággal a te borodat, a mig kedvesek Istennek a te cselekedeteid.* Az egyedül bölcs örök Isten rendelte úgy, hogy az árnyra világosság, a zivatarra napfény, a hulló könyre mosoly következzék; s a midőn éreztem a fájdalom sötét óráinak látogatását, bezárjam-e szivemet az örömnek napfénye elöl? A nyögő óriásnak vergődése, az eszme küzdelme, hogy élövé legyen, a melyben mindnyájan egy-egy parányi harcosok vagyunk; a nagy, a rettenetes harc, melyet életnek nevezünk: hagyott-e valakit közöletek megsebzetlenül? Van-e köztetek egy, ki valaha könyhullatással ne ette volna kenyerét, s kinek arcát a bú soha sötétre nem festé? Van-e, a ki soha fájdalmat nem érzett, és nem volt kénytelen soha, elvonulva szobája rejtekébe, sirni a vigasztalás Istenéhez? Van-e köztetek egy, a kinek — bár titkon — ne volna egy fájó sebe, a mely a lélek könyével táplálkozván, az érintésnél fel-felsajog még évek mulva is? Oh bizony, a szivnek joga van örülni!

És én egy lépéssel tovább megyek, s azt mondom, hogy a szív csak örömre van hivatva. Azt mondom, hogy Isten az embert boldogságra teremté. Hiszen ő a szeretet Istene, nem a gyülöleté, Isten a boldogság Istene, nem a siralomé. Teremtményeinek boldogsága és öröme öt leginkább magasztalja; egyetlen örömköny egy halandó szemében, legnagyobb dicsöítése a szeretet Istenének. S magok a fájdalmak, melyeknek részesei vagyunk, csak az ö örök jóságát, örök bölcseségét tanúsítják. Magok a fájdalmak csak arra valók, hogy a rájok következö örömöt még édesebbé tegyék; csak arra valók, hogy a szivet megtermékenyítvén, — mint az esö megáztatja a szántóföldet, — abban az örömnek magva

annál gazdagabban megnövekedjék. Igen, ha folytonosan örülnünk kellene, ez öröm elfásítaná a szivet, és ez volna a legnagyobb átkunk, mert képtelenné tenne bennünket az örömre, önmagának válnék megölőjévé. A fájdalom az, a mely az örömnek életét adja; sirnunk kell, hogy mosolyoghassunk.

De a cél, örökké az ember boldogsága. Igen, én örömre születtem. Isten teljes, örök szeretettel teremté a világot, azért az nem lehet a siralom és nyomor tanyája; Isten teljes, örök szeretettel boldogságunkat akarja, miért ne izlelhetnök szemrehányás nélkül azon jóllétet, melyet ő atyai kegyelméből, nekünk gyermekeinek adott?! *Egyed vigasággal a te kenyeredet, és igyad vidámsággal a te borodat, a mig kedvesek Istennek a te cselekedeteid!*

A mig kedvesek Istennek a te cselekedeteid. Hogy örvendezésünk Isten elött kedves maradjon, ennek két feltétele van: válasszuk az Istennek tetsző örömöket, és használjuk azokat Istennek tetsző módon.

I. Válasszuk az Istennek tetsző örömöket! Hát van Istennek nem tetsző öröm is? Kétségkivül, atyámfiai! Avagy lehet-e Isten elött kedves az, a mi a mások boldogságának rovására történik, a mi következéseiben gyászt hoz magára az elkövetőre! Avagy a családapa, ki, megszokván a nemtelen örömöket, nem elégedve meg a boldogsággal, melyet neki övéi nyujtanak, elhagyja a családi fészket, melynek ő tartoznék lenni védő oszlopa, segítője, öröme és vigasztalása, s idegen helyekre jár vidámságot és szórakozást keresni, mig otthon övéi szomorúan és fájdalommal gondolnak a távollevőre s kesergéssel töltik estvéiket: valyon Istennek tetsző dolgot cselekszik-e? És, hogy tovább menjek, — mert fájdalom, nem egy példa van rá — nem hivja-e le egyenesen Istennek bosszúálló kezét saját fejére az, ki egy nőnek hűséget esküdvén, kezességet vállalva

egy család boldogságáért, gaz könnyelmüséggel az emberi lelket bántó aljas helyeket keresi fel, s az általa facsart könyeket nem számítva, nem ritkán egy átkos, rettenetes betegséget visz be családjába, a mely öröklő, miként a bűn, s az ártatlan gyermeknek homlokára irja a nyomorúság jelét? — Avagy az anya, kiben épen a legszentebb érzelem, a gyermekei iránt való szeretet fajul el, és vesz bűnös irányt, s az által hivén öket boldogítani, a mi épen boldogságuk rovására történik: talán az ö kedvökért, meg saját hiúságaért is, a fényüzésbe, a vigalmak rendezésébe annyira elmerül, hogy az által gyermekeit nyomorba buktatja, szivöket az örömök által elfásítja és megmérgezi, — valyon Istennek tetsző dolgot cselekszik-e? És midön a nönek, kit az Isten szépséggel ajándékozott meg, eszébe jut, hogy ö unja magát, s a férj szerelme nem elégíti ki, s kezdetben talán, nem bűnös szándékkal, csupán, mert hiúságának jól esik, csupa unalomüzésböl kacérkodni kezd, akarja, hogy szépségét mások is, hogy mindenki elismerje és hódoljon neki; majd a játékba mind beljebb vonatva, egyszer csak elveszti az eszély, önuralom és becsület támaszait, s a játék szenvedélylyé fejlödvén, a hóditóból hóditott lesz, s a büszke nöböl nyomorult, boldogtalan rongy, melyet legelöször az rúg fel, a kiért mindenét feláldozá — avagy az ilyen öröm nem örültség-e? Midön az ifjú, részint megszokott s felette uralkodó könnyelmüségböl, részint mivel rendszeresen elhitette magával azt, hogy az ö kora a mulatságok kora, s ezen az alapon bele merül az aljas élvezetek posványába, s a könynyelmüség mosolyával ajkán, mint az, a ki csak a mát tudja az övének s a holnappal nem törödik, a szerencsejáték, dorbézolás és a kéj barlangjaiban igyekezik arcáról letörölni az ifjúság zománcát és az ártatlanság ragyogását — valyon Istennek tetsző dolgot cselekszik-e? S ha egy hang, önfeledt gyönyöreinek közepette, arcához vágná a gyilkos nevet, talán megdöbbenve, de egyszersmind haraggal kérdené: kit

öltem én meg? Önmagadat ölöd meg így boldogtalan, gyilkosa vagy Istentől adott tehetségeidnek, gyilkosa vagy szülőid reményének és boldogságának! És — szóljak-e még többet? kitárjam-e a legsötétebb képet, midőn az erény, a szűzesség, sokszor önként odadobva, sokszor a könnyelműség, vigyázatlanság vagy cselszövények által öletve meg, azon legnyomorultabb lények számát szaporítja, a kiknek boldogtalanságát saját — egész életen tartó — könyhullatásunkon kivűl az emberiség jobbjai siratják!?

Az Isten jó, véghetetlen jó, de igazságos is. Ő oly szépnek teremté a világot, kiterítve abban dicsőségének gazdag pompáját, s nekünk adá, hogy élvezzük azt. Mindenkinek jut egy kis rész belőle, miért keresünk mégis a nyomorúság árán vétkes gyönyöröket? „A tövisről nem szednek szőlőt, sem a bojtorjánról figét!“ Azt hiszem, a legnagyobb rész közöletek hibáztatja az első emberpárt, az ó testamentomi hitregében, a miért a tilfott fa gyümölcsét megizlelé, holott minden egyébnek oly bőségében volt. Te sem vagy jobb, kárhoztató atyámfia, söt rosszabb, mert mindennap láthatod a gyászos példákat, a melyek a megtiltott gyümölcs élvezetének következményei, s még sem okulsz rajta!

II. Azonban az embernek nem elég csak az emberhez méltó örömöket választani ki, hanem kell, hogy azokat I s t e n n e k t e t s z ő m ó d o n é l v e z z e.

Az ember ereje és igazi értéke sokkal inkább kitűnik az örömök élvezetében, mint a szerencsétlenség tusáiban. Eltapodtatásakor még a féreg is vonaglik; veszélyben az ember öszpontosítja minden erejét, hogy a csapást kibirja és harcolhasson tovább; s ha egyszer a nap mosolyogva kél, a legtöbben korlátlanul átadják magukat az élvezet óráinak. S nem egy példa van rá, hogy az, ki a veszély napjaiban rendületlenűl megállott, a jólét napjaiban elveszté fejét és

elbukott. Nagy gyengeségünk ez nekünk, a melyből sokan egy egész élet tapasztalásai után sem birtak kibontakozni. A tulzás talán sehol sem oly veszedelmes, mint az örömök élvezetében; egy cseppel több az öröm pohárba, s a mi előbb édes, boldogító ital volt, az undorodás posványává vagy bódító méreggé leszen. Keresztyénileg örülni bizonyára nem kisebb munka, mint keresztyénileg tűrni a csapásokat.

A valódi keresztyén mindenekelött soha sem feledi el, még az öröm óráiban sem, hogy ő ember; egy lény a teremtmények roppant világában, ki mindezeknek ura és koronája; egy lény, kit az örökkévaló Isten a maga képmásával ajándékozott meg, s ki nem akarja az Isten képét a porba gázolni le; egy lény, kinek lelkében az élö Krisztus eszménye működik és hat, ki érzi halhatatlan voltát, érzi, hogy szabad és végetlen. Kiben e hit, e tudat élő, erős és megdönthetetlen: annak öröme szilaj mámorrá soha sem leszen, annak vidámsága soha sem csap át az ész korlátain annyira, hogy utána megbánás, kimerültség és undor következzék; az örvendezésében is az Isten elött érzi magát, a ki tiszta, szent és tökéletes.

De, kérdem, hányan vannak ilyenek? A legnagyobb rész nem él-e vissza a legártatlanabb örömökkel is? mert gyenge a kellö pontnál kimondani, hogy itt elég, és jól esik érzékiségének, az okosság fékét lerázva, kiinni az utolsó cseppig az öröm-poharat, hogy attól megrészegedjék. Mert gyáva és tehetetlen lemondani az öröm nehány cseppjéről, hogy azt máskorra hagyja, s készebb a kimerültség árán is elfogyasztani mindent, a mit a ma ad. És innen van a kimerültség az arcokon az öröm órái után, innen a testnek bágyadtsága, a lélek tompa lehangoltsága; innen a mámor és undorodás, mint utóíze a túlhajtott mulatságnak, holott a valódi öröm erősíti a testet, emeli és felvidámítja a lelket. Innen van az, hogy a túlságos öröm óráiban egy vigyázatlanul kiejtett vagy meggondolatlanul odavetett szó, nem egy-

szer egész családok lelkét tette keserűvé, és testvéreket egymás ellenségeivé. Innen van a szégyenpir sok — talán higgadt és jó — keresztyén arcán, de ki az örömben nem tudván mérsékelni magát, olyan állapotba jutott — ha csak egy órára is — melyet oka van szégyenleni. És a mi egyszer megtörtént, azt meg nem történtté nem változtatja senki.

De különösen vigyázzunk, hogy az élvezet ne váljék mindennapi szenvedélyünkké, hanem tekintsük azt, enyhülési óráinknak. Munka után édes a pihenés, mig a teljes tétlenség nem csak hogy jól nem esik, hanem együtt jár az unalom gyötrelmeivel. A mig az öröm csak a maga idejében és ritkábban jö elö, s magának a léleknek szükségeit elégíti ki: édes az és felemelö; mihelyt egyszer mindennapivá válik, elveszti jótékony hatását. Hálákat mondhatunk a mindenhatónak azért, hogy az öröm mellé fájdalmat is adott, mert ez által örzé meg számunkra az örömöket. A mindennapi vigalmakban elgyengül a test, kifárad a lélek; olyanná lesz, mint a betegnek szájérzéke, mely nem érzi az ételnek izét. S bizonyára szánandó teremtmények azok, kik a gyönyöröknek vakon neki rohanva, élvezve rohamosan mindent, mit az élet adhat, megölték lelkök fogékonyságát, nem találnak többé semmit e nagy, e végetlen világban, a mi nekik örömöt nyujtana; üres, kiégett szivvel, s ajkaikon gúnyos mosolylyal lézengenek a zajló tömeg közt, s kicsinylöleg megmosolyogják, hogy ez még örülni tud a csekélységek felett. Pedig a keserűség és gúny nyomorult kárpótlás a meggyilkolt hit, vágy, lelkesülés, szeretet és öröm helyett! És e betegség, fájdalom, nem ritka korunkban, úgy nevezik, hogy blazirtság.

De talán még gyászosabb — ha ugyan lehet valami gyászosabb ennél — ennek testvére, a mi szintén a mindennapi élvezetekből származhatik, a szenvedély.

A vágyat a szenvedélytől csak egy hajszál választja el, csakhogy e hajszálon innen mi vagyunk az urak, mi paran-

csolunk vágyainknak, a hajszálon túl a szenvedély rabszolgáivá levénk. S az örömök gyakori élvezetéből mily könynyen, mily szükségképen áll elő ez irtózatos baj! Valamely gyönyör nagyon jól esik, élvezem azt; azonban a vágy másnap újra feltámad; én ugyan megtörhetném, de az egy kevés kellemetlenségbe kerülne; — minek? az élet úgy szép, hogy ha vigadunk, s a vágyat újra kielégítem. S ez így megy harmadszor és negyedszer és tovább. Egyszer csak azt veszem észre, hogy a vágyat már, ha akarnám sem győzhetném le, az az élvezet életszükségemmé vált; úgy jártam, mint a vadász, a kit a vad az ismeretlen süppedékes roppant mocsárba mind beljebb csalogatva, eltévedt abban és nem tud kijönni belőle; betévedtem a szenvedély mocsárjába. S jaj annak, a ki egyszer a szenvedély hatalmába került, mely áldozatjának vérét szívja ki, mint a vampyrok, s lelkét gyilkolja meg, lassan, de annál kegyetlenebbül! Jaj annak, a kit egyszer elragadott e fékvesztett paripa, melynek lovagja a nyeregből leesvén, a kengyelben fennakadt lábbal vonszoltatik árkon, tövisen át, a merre a futó ló ragadja, mig végre egy kövön agyvelejét összezúzza!

Testvéreim a Jézus Krisztusban! ha van lelkünkben egy hang, legyen az bármily erőtelen, mely Istennek a szerető atyának nevét hangoztatja; ha engedünk egy parányi uralmat azésznek tetteink fölött; ha csak egy kis tekintettel is vagyunk boldogságunkra és becsületünkre: bizonyára épen úgy kerülni fogjuk a vétkes gyönyöröket, mint kerülni az örömökben való elmerülést.

A boldogságnak oly sok útja van, az édes vigasztaló örömnek annyi kútfeje: csak egy kissé legyenek nyitva lelkünk szemei, el nem homályosítva a gyűlölet, gőg és könynyelműség felhői által, bizonyára meg fogjuk azokat találni. A nyájas családi esték, a szerető nő mosolya és a gyermekek vidám csevegése; az édes tiszta napfényes szerelem, melyben a lélek megtisztul és nemesedik; a barátság vi-

dám melengető tüze; a mindeneket betöltő szeretet és jóság oly gazdag, oly sokféle alakulása: mind a mienk, mind a mi számunkra termi virágait, önként kinálva, hogy leszakasszuk. Miért tapodnók el a lábainknál nyiló virágot, hogy a csillámló bolygó tűz után fussunk, mely a temetőbe vezet? És — hadd csatoljak még az örömök forrásához egyet, melynek gyümölcse a legtisztább, legédesebb öröm, az Üdvezítő öröme. A mig te vidám baráti körben felejted az élet gondjait, vagy otthon jóllét és megelégedésben együtt örülsz és mosolyogsz a tieiddel: künn az utcákon, csapkodva vihar-, kinozva fagy által, szerencsétlenek állnak dideregve, félig fagyott ajkaikkal alamizsnáért könyörögvén; vagy ha jutott nekik egy zugoly valahol, hova a tél viharai ellen megvonhaták magukat, éhezve, fázva, rongyosan nyomorogják át nappalaikat és éjjeiket. Jutott-e valaha eszedbe, hogy e szerencsétlenek testvéreid? Jutott-e eszedbe Jézus Krisztus szava: a ki jót tesz egygyel a szerencsétlenek közöl, én velem cselekeszi azt!? — Igen, fogod mondani, de mikor magunk is szegények vagyunk, miből segíthessünk másokon? Oh édes atyámfia, mélységes, feneketlen szó az a szegénység; te talán még a közepén sem vagy, és azt hiszed, hogy már nem lehet lejjebb menni. Pedig hiszen még te nem vagy szegény; van mindennapra betevő falatod, van tisztességes ruhád, van még meleg szobád is, a melyben megvonhatod magadat. De látnád csak azon szerencsétleneket, kik hét számra nem esznek eleget az Istenadta kenyérből, és elfeledték a főtt étel izét, kik ruhátlanságukban emberek elé nem jöhetnek, mert eladták a rajtok valót, hogy éhen ne haljanak; hideg, fütetlen szobában nyomorognak át napot és éjszakát, s ha netalán betegek, egy kéve elterített zsupp fekvő nyoszolyájok; kik a te állapotodban gazdagnak, kincses gazdagnak éreznék magokat: ha ezt látnád, majd akkor tudnád, hogy mi az a szegénység. Pedig nem kell messze menned, ott van szomszédodban a harmadik vagy

tizedik házban. — Miből segíts?! Keresztyén atyámfia, a mig egy falat kenyereddel, egy darab ruháddal, egy csomó rőzséddel, egy vigasztaló szóddal több van, mint ezen szerencsétleneknek, mindaddig segíthetsz. Mert azt a te holnapra eltett fölösleges vagyonodat bármely pillanat megsemmisítheti, de ha csak egygyel tettél is jót valaha embertársaid közöl, az átmegy az örökkévalóságba, és ott tanuskodni fog te melletted.

Te, a ki már érezted a boldogságot, mit a jótétemény öröme ad; láttad mint válik a nyomorultak szemében a fájdalomsajtolta könyű öröm könyjévé, mint ül fel az arcra az elűzött kétségbeesés és bú helyén a hála, a vigasztalás és imádat öröme, hogy az ember sirni szeretne velök: teneked nem szólok többet De az, ki eddig tán folyvást a világosságra nézvén nem vette észre a setétséget; ki az alamizsnát kérö kéz előtt hidegen haladt el; ki a pohárcsengés és a zenének riadó hangjai közt sohasem hallotta meg a reszkető sohaj, szakgatott zokogás és metsző sikoltás átcsendülését: emlékezzék rá, hogy a fájdalomkönyek letörlése nemcsak a legnagyobb boldogság, de kötelesség is; emlékezzék rá, hogy nagyon nyomorult ember az, ki csak önmagáért és önmagának él e földön. Jót tenni másokkal, letörölni a fájdalom könyűit, örömöt, boldogságot varázsolni az inség és kétségbeesés helyére, bizonyára életünk legszebb feladata, örömünk legédesebbike. Legyen ez a mi örvendezésünk koronája, legyen a mi vigaságunk Isten nevében s önmagunkhoz méltó: bizonyára kedves leend az Isten előtt.*) Amen.

Baráth Ferenc.

*) Plágium-vád kikerülése tekintetéből szükségesnek látom megjegyezni, hogy e beszéd megirására az első gondolatot Zschokke H. egyik elmélkedésének (Szász-féle fordítás, II. k. 139. l.) olvasása költé fel bennem, s bár abból egy pár gondolatot s nehány sort szóról szóra átvettem: mindamellett e beszéd kezeim közt annyira másként alakult, hogy azt az ő nevéhez — az ő sérelme nélkül — egyenesen nem kapcsolhatám.

XVI.

Hozsánna!

(Virágvasárnapján.)

Alapige: Luk. 19, 37—40. *Mikor immár közelgetne Jézus az olajfák hegyének lejtőjére, az örvendező tanítványoknak egész sokaságuk kezdé dicsérni az Istent fenszóval minden isteni erőkről, a melyeket láttak vala. Ezt mondván: Áldott a király, ki jött az Úrnak nevében! Békesség a menyben, és dicsőség a magasságban! És némelyek a farizeusok közöl a sokaságból mondának neki: Mester dorgáld meg a te tanítványaidat! És ő felelvén, monda nekik: Mondom nektek, ha ezek megszünnek, a kövek fognak kiáltani.*

Nem messze volt már a páskha ünnepe, a zsidók husvétja, mely az egyiptomi rabságból való kiszabadúlás emlékére szenteltetett. Az ország minden részéből fel kellett ez ünnepre jönni a zsidóknak Jeruzsálembe, ott kellett elkészíteni és elkölteni a husvéti bárányt, ott kellett megülni a páskha ünnepét a Mózses által megszabott mód szerint hét napon keresztül. Az egész város megtelt ilyenkor a vidékről egybesereglett zsidókkal, és a kik be nem fértek, a város alatt ütöttek sátort.

Az Ur Jézus Krisztus is elindult tanítványaival együtt, hogy felmenjen Jeruzsálembe a páskha ünnepére. És mikor Bethfagéhez és Bethániához közel jutottak volna: kettőt az ő tanítványai közöl elküldött az Ur a szomszéd faluba, hogy

hogy hozzanak onnan oly szamárvemhet, melyen még ember nem ült, megmondván a vemhe gazdájának, hogy az Ur szűkölködik e nélkül. És úgy lön, — a vemhet elhozták, s felsö ruháikat terítvén arra, a Jézust reá helyhezteték. Igy közelgettek — Jézus és a tanítványok — kétségkivül a szokott szent énekek zengedezése közben, Jeruzsálem felé.

A már ekkor nagy számmal egybesereglett s a város környékén sátorozó sokaság, megpillantván s felismervén a város felé ünnepélyesen közelgető Jézust és tanítványait, a legnagyobb elragadtatással és lelkesedéssel üdvözlé a mestert, oly tisztességet tevén neki, oly tiszteletet mutatván iránta, minővel csak a fejedelmeket, a királyokat szokták fogadni. Némelyek, ruháikat teríték az útra, mások zöld galyjakat szeldelnek vala a fákról és azokat hintik vala az útra, mások ismét kezökben pálmaágakkal mennek vala eleibe, — a sokaság folyvást szaporodik és nöttön nö vala, s ellent nem állhatva, ellent állni nem is akarva túláradt érzelmeinek és lelkesedésének, megzendül ajkain az örömkiáltás, az üdvözlö szózat: *Hozsánna! Áldott a ki jött az Urnak nevében! Hozsánna! Légy segítségül Isten, a ki vagy a magasságban! Áldott a király, a ki jött az Urnak nevében! Békesség a mennyben és dicsöség a magasságban!* — Az olajfák hegyének erdöi, a templom köfalai, a paloták tornyai visszhangozzák a nagyszerű örömriadást, a Sion hegyéröl viszszaverödnek a zengö hozsánnák, — csak a papifejedelmek, az irástudók, a farizeusok nem örvendenek, csak az ö sötét szivök nem viszhangozza a köszöntést, söt bántja és sérti öket a sok hozsánnakiáltás, annyira, hogy magát a Jézust felszólítják vala, hogy dorgálja meg az ö tanítványait, de a melyre azt feleli az Ur: *Mondom nektek, ha ezek megszünnek, a kövek fognak kiáltani!* — Igy adja elö e történetet a négy evangyélista, s ezek közt Lukács a felolvasott szent leckében! E történetet hirdeti e mai nap, melyet az Ur Jézus Krisztus útjára hintett pálmaágaktól s virágos galyjak-

tól pálmák vasárnapjának, nálunk pedig virágvasárnapnak szoktak nevezni.

E nevezetes történet bő forrásul szolgálhatna ker. atyámfiai, különféle tanulságos és hasznos elmélkedésekre, — de minthogy egyszerre mindent el nem mondhatunk, fordítsuk ez úttal figyelmünket — a felolvasott igék alapján — a *hozsánnázó sokaságra*, a *hozsánnákat elfogadó Jézusra*, s az *azokban megbotránkozó farizeusokra*, és vonjunk magunknak tanulságot.

I. A sokaság *hozsánnát kiált a Jézusnak*, *azt kiáltja: Áldott a király, a ki jött az Urnak nevében!* — Hol vette magát ez a sokaság? Mint már említém, az ország különböző vidékeiről gyűlt az egybe a páskha ünnep megünneplésére, — tehát épen nem oly elöre kitűzött célból, hogy a Jézusnak tisztességet tegyen, — nem volt ennek a tisztességtételnek semmi elöre kicsinált terve, — nem intézte, nem rendezte ezt az ünnepélyt senki, nem hajtottak oda senkit, nem parancsolták senkinek: „ti a pálmaágakat vigyétek, ti meg ruháitokat terítsétek az útra, ti pedig zöld galyjakat szeldeljetek, virágokat hintsetek," — azok mentek oda, a kiknek tetszett, önként mentek, s azt cselekedték a mit szivök sugalt, azt kiáltották a mit szivök diktált: *Hozsánna! Áldott a király, a ki jött az Urnak nevében!* — Ismerték ök a Jézust részint személyesen, részint hirből, — tudták csudadolgait, hallották felséges tanításait, csudálták rendkivüli egyéniségét, isteni erejét, tudományát, bámulták szellemének nagyságát, önzéstelen szeretetét, rettenthetlen bátorságát, önfeláldozási készségét, — óhajtották volna, hogy építse meg Izrael országát, szabadítsa fel a járom alól az elnyomott hazát, legyen annak megmentöje, újjászülöje, — a. o. szivök érzelmét, óhajtását, reményét, intését követve, nagy lelkesedéssel királynak kiáltották öt: *Hozsánna! Áldott a király, a ki jött az Urnak nevében!*

Jegyezzük meg itt elsőben is, ker. hallgatóim! hogy *az érdem elismerésének és méltánylásának*, akkor van *valódi értelme és becse, ha önként és szívből jön az.* Mit érnek azok a megrendelt tisztelgések, megparancsolt ünnepélyes tüntetések, kényszerített hozsánnakiáltások, kierőszakolt hódolatnyilvánítások, melyekben a szív semmi részt nem vesz, melyektől oly távol van a szeretet és bizalom, mint a mily távol van a melegség a jégtől, s a valódi fény a rothadt fa világától. — Azt is méltó megjegyeznünk, hogy az érdem elismerésének és méltánylásának kinyilatkoztatásánál épen *nem fő és mulhatatlan kellék a sok költségbe kerülő pompa és fény,* — mert többet ér az őszinte szeretet, tisztelet és bizalom által nyujtott egyszerű pálmaág, zöldgaly és virág, mint a gyémántos diadem, s aranytól csillogó diadalszekér, melyet akár a hizelgés, akár a csinált érzelem készít. A közszeretet, közbizalom által nyujtott borostyánlevél s babérkoszorú, — melyen a benső hála könyei csillognak, mindenkor felülmulja a hideg ékszereket! A. o. valamint egyrészről ily szives és őszinte elismerésre igyekezzünk magunkat méltókká tenni: úgy másrészről ily szives és őszinte elismerésben részesítsük azokat is, kik magukat arra érdemesítették!

II. A sokaság *hozsánnát kiált a Jézusnak, azt kiáltja: Áldott a király, a ki jött az Urnak nevében!* — A Jézus *nem kereste, nem vadászta* e megtiszteltetést, nem küldötte ki a maga embereit, hogy azok ő neki bizalmat szavaztassanak, nem tőn csak egy lépést sem azért, hogy őt meghozsánnázzák, — mindazáltal a szeretetnek, tiszteletnek, ragaszkodásnak ezen önkéntes és szívből származott nyilvánítását *épen nem utasította vissza,* söt úgy tekintette, úgy fogadta azt, mint igen természetes dolgot, mely ha nem történik, akkor a kövek fogtak volna kiáltani. — Azonban, bár elfogadta is e megtiszteltetést: *épen nem hagyta magát*

általa megingattatni s félrevezettetni, a hozsánnák nem ragadták el öt és nem téríték el kitüzött céljától, nézeteitöl és tervétöl, hanem ment az önmaga által választott s helyesnek ismert úton, annyival inkább, mert ha valaki, bizonyára ö legjobban ismerte a világi dicsöség hiábavalóságát, az emberek változandóságát és ingatagságát, — az ö országa nem e világból való volt, ámbár tehát királynak kiáltották, nem nyujtotta ki kezét zsidóország koronája s királyi pálcája után, földi királyság nem kellett ö neki, kit a mennyei atya azért jelölt ki, hogy az Isten országának legyen lelki királyja, az anyaszentegyháznak legyen lelki fejedelme!

Jegyezzük meg itt, hogy *a valódi érdem nem keresi*, *nem vadászsza a megtiszteltetéseket*, nem fut a világi hiú dicsöség után, nem használ annak megnyerésére sokszor törvénytelen és aljas eszközöket, nincsen is ezekre semmi szüksége, mert a jutalmat önmagában is feltalálja, és feltalálja az Istennél. — De azért épen *nem marad érzéketlenül a megérdemlett kitüntetésekre*, és nem utasítja vissza az öszinte szeretetnek és tiszteletnek nyilvánulásait, a jók elismerését és méltánylását, — söt örömét leli azokban, mert úgy tekinti azokat, mint Istennek ajándékát, melylyel Isten ö szent felsége a küzdelemben el-elfáradó lelket akarja ébreszteni s felemelni. — Azonban, ha a *hozsánnák*, *meggyözödésétöl akarnák öt eltéríteni*, s számára oly ösvényt jelölnének ki, mely azt a szent ügyet, melyért küzdés terére lépett, kockáztatná söt veszélybe döntené: inkább meghal, mintsem hogy a hozsánnák árjától magát elsodortatni engedje! Jegyezzük meg ezeket, s kövessük Jézus példáját! —

III. A sokaság *hozsánnát kiált a Jézusnak*, *azt kiáltja*: *Áldott a király*, *a ki jött az Urnak nevében!* — De a papifejedelmek, irástudók és farizeusok megbotránkoznak ebben, nem hagyhatják ezt szó nélkül, felszólítják a Jézust,

hogy dorgálja meg a hozsánnázókat. Te csak mester vagy, ezek pedig királynak címeznek, dorgáld meg őket. Téged éltetnek, neked hozsánnáznak, pedig mi is itt volnánk, papifejedelmek, irástudók, farizeusok, — dorgáld meg őket. E megtiszteltetés nem téged illetne, hanem minket, mi vagyunk a nép vezérei, a törvény őrei, mi ülünk a Mózses székében: dorgáld meg őket! — A Jézus nem dorgálta meg a hozsánnázókat, azt mondá, hogy ha ezek megszünnének, a kövek fognának kiáltani, — s öt nap mulva az olajfák hegyének erdősége, a templom kőfalai, a paloták tornyai, a Sion hegye e rettenetes szót viszhangozák: *Feszítsd meg őt! Feszítsd meg őt!*

Jegyezzük meg itt, hogy a korona és vérpad, a hozsánna és feszítsd meg egymással ölelkeznek. Ki hitte, ki gondolta volna, hogy az a sokaság, mely az őszinte tisztelet, szeretet és bizodalom pálmaágaival s hozsánnáival köszönté Jézust virágvasárnapján, annyira elámíttatni s félrevezettetni hagyja magát, hogy öt nap mulva feszítsd-meget kiáltson! Nagy a te bűnöd óh nép, de sokkal nagyobb a ti bűnötök papifejedelmek, irástudók és farizeusok, kik a népet félrevezettétek! Ha senki nem kiáltana is ellenetek, a kövek kiáltanának ellenetek! De örök tanulság ez, hogy a ki a közjóért, az emberiség jólléteért működik, készen legyen a papifejedelmek, irástudók és farizeusok ármányára, s a jószivű hozsánnázók ingatagságára, és a jutalmat ne ezektől várja, hanem attól a fölénytől, a ki hervadatlan koronát készített ott fenn az övéinek!

Ennek a fő lénynek az Istennek, és az ő egyszülött fiának a Jézus Krisztusnak nevében és az ő dicsőségének előmozdítására munkálkodjunk, atyámfiai, mindnyájan, azon a téren és abban a körben, melyet számunkra az isteni bölcs

gondviselés kimutatott, — munkálkodjunk híven s lelkismeretesen, mig nappal vagyon, mig el nem jö az éj, a midön e testben nem munkálkodhatunk többé! De ne feledjük a most meghallott virágvasárnapi tanulságokat, és fordítsuk azokat lelki hasznunkra s épülésünkre! — A Jézusnak hozsánnát kiáltott a sokaság, mely szó kérést foglal magában, s azt teszi ha megmagyarázod, hogy: *Légy segítségül Isten!* Oh legyen segítségül az Isten minden hű munkásnak! De valamint a segítséget úgy a jutalmat is nem az emberektöl, hanem a nagy kegyelmű Istentöl kell várnunk, ki hűségesen teljesítendö munkánkért minden bizonynyal megadja a jutalmat! *Jól vagyon jó és hű szolgám, a kevésen hű voltál, többre bizlak ezután, menj be a te Uradnak örömébe.* Amen.

Fördös Lajos.

XVII.

Jézus szavai a keresztfán.

(Nagypénteki.)

Előima.

Mély megindulással emeljük fel hozzád e gyászünnepen könyörgésünket Ur Isten! óh mert az ártatlant és igazat, a világmegváltó Jézust látjuk e napon szenvedni és meghalni a keresztfán. — Szenvedt-ő és meghalt mi érettünk, a mi bűneinket hordozta ő testében a fán, hogy mi az ő sebeivel gyógyulnánk meg betegségünkből.

Áldott Isten! imádjuk irgalmadat, melynélfogva úgy szeretted e világot, hogy egyszülött fiadat adtad érette halálra; és csodáljuk bölcseségedet, mely szerint szent fiadat épen a Golgota kínszenvedésein keresztül vezetted az örök dicsőség hazájába.

Megdicsőült Jézus! áldunk téged, hogy te nem aranyon vagy ezüstön, hanem drága véreden váltottál meg minket és ez által hozzánk való kimondhatlan szerelmedet bebizonyítottad.

Vajha ennyi szeretet indítna minket arra, hogy igaz hittel ragaszkodnánk üdvösségünk fejedelméhez, Jézushoz; és miként ő meghalt a mi bűneinkért, úgy mi is meghalnánk a mi bűneinknek.

Ur Isten! e végre szemléltesd ma lelki szemeinkkel a

Golgota keresztjét, és hallattasd velünk Jézusnak arról lehangzó szavait, hogy tanuljunk élni úgy, mint ő élt, és egykor meghalni is úgy, mint ő meghalt. — Amen.

Alapige: Márk 15, 37. *Jézus nagy felszóval kiáltván, meghalt.*

Az emberiség legnagyobb jóltevője, a világ üdvezítője, Jézus, meghalt... Meghalt nem a betegség csendes kórágyán, nem szerető övéinek ápoló karjai között, hanem erőszakos halállal, kinos keresztfán, elleneinek szivtelen gúnyszavai és szidalmai között.

Hála helyett méltatlanságot, elismerés helyett bántalmakat, szeretet helyett gyűlöletet, söt erőszakos halált is többen szenvedtek már a történet nagy férfiai közől: de nincs oly Aristidese, nincs oly Phociona és nincs oly Socratese a történetnek, kivel méltatlanabbul bántak volna, mint Jézussal.

Nagy lélekkel is, bátran és nemesen, sokan szállottak már szembe az igazság szent ügyéért a halállal: de nem volt még az erkölcsi nagyságnak oly felkent bajnoka; nem volt még az igazságnak oly vértanúja, ki a halál kinos fájdalmai között magasztosabb lélek jeleit adta volna, mint Jézus a keresztfán. —

Menjünk azért, ker. társaim! Jézus halálának e gyászünnepén, a borzalmak hegyére, Golgotára, és halljuk meg Jézusnak, a nagy szenvedőnek keresztfáról lehangzó szavait... Egy haldoklónak szavai azok, már csak ezért is méltók arra, hogy e napon emlékünkben kegyeletesen megújíttassanak; de méltók erre különösen azért, mert azokban Jézusnak lelki nagysága és istenemberi méltósága is hiven visszatükröződik.

Engedjétek meg tehát, hogy e gyászünnepi órában, az

evangyéliomi előadásokból, a keresztfán vérző Jézus hét rendbeli kiáltásait állítsam egymásutáni sorozatba, és hogy ehhez képest jelen nagypénteki beszédem tárgyát képezzék: Jézus szavai a keresztfán....

I. Az igazat, a bűn nélkül valót, mint valamely gonosztevőt, kinos keresztfára feszítik szenvedélytől megvakult ellenei. — Csorog az ártatlan vér az éles szögekkel átlyukasztott kezekből, melyek pedig csak áldást terjesztőleg tárultak ki az emberek felé; csorog az ártatlan vér az átszögezett lábakból, holott azok csak az emberiség boldogításának szent ügyében fáradoztak. — És Jézus felkiált a keresztfán: „*Atyám! bocsásd meg nekik, mert nem tudják, mit cselekesznek*“ (Luk. 23, 34.). — Ez Jézusnak első kiáltása a keresztfán... Nem átkot kér ő ellenei fejére, hanem inkább bocsánatért könyörög azok számára az atyánál. — És ezzel nem csak kijelentette, de megis pecsételte, hogy az ő vallása nem a bosszúnak és visszatorlásnak, hanem a megbocsátó szeretetnek vallása.

Ker. társaim! ha nekünk is szenvednünk kell majd az élet kinos keresztjén; ha méltatlanságot kell embertársainktól tapasztalnunk; s ha ártatlan létünkre is gúnyoltatunk, szidalmaztatunk és üldöztetünk: tekintsünk az igazság vértanújára, Jézusra, és vele együtt könyörögjünk elleneinkért ekképen: „Atyám! bocsásd meg nekik; mert nem tudják, mit cselekesznek.“

II. Függ már a világmegváltó ég és föld között; függ két, ugyancsak keresztfára feszített gonosztevő között. — És az egyik szidalmazza őt, mondván: „ha te vagy ama Krisztus, szabadítsd meg magadat, minket is.“ — De a másik, megdorgálván gonosztevő társát, bűnbánólag megtért lélekkel így esdekel Jézusnak: „Uram! emlékezzél meg én rólam, mikor menendesz a te országodba!“ És azonnal hal-

latszik Jézusnak **második kiáltása** a keresztfáról: *„bizony mondom neked, ma velem leszesz a paradicsomban"* (Luk. 23, 43.)... Jézus tehát még a keresztfán is lelket nyer az egeknek; s még a gonosztevő is, megtérvén bár a halál pillanatában, — üdvezül Jézus által.

Oh ker. társaim! nézzünk tehát mi is minél gyakrabban a keresztfán értünk vérző Jézusra, hadd vezéreljen ő minket is megtérésre és ez által üdvességre. — Ne essünk kétségbe jövendőnk felől... Igaz, hogy a halál után elválik kinek-kinek útja, egyiknek üdvességre, másiknak kárhozatra: de ha megtérve, bár halálos ágyunkon, így kiáltunk Jézushoz: „Uram! emlékezzél meg rólam, szegény bűnösről;" hallani fogjuk mi is lelkünkben eme boldogító szózatot: „ma velem leszesz a paradicsomban!"

III. De mig a keresztfán szenvedő Jézust gúnyolják és szidalmazzák ellenei: ott keseregnek érte, a keresztfa mellett, gyászoló szerelmesei is, köztük az édes anya Mária, és János a szeretett tanitvány. Miként az öreg Simeon megjövendölte Luk. 2, 35., csakugyan éles tőr, a fájdalomnak éles töre hatotta át Máriának lelkét, látván szerelmes fiát függeni a keresztfán; és ezen éles tőr járta át a jó mesterétől megfosztatott hű tanítvány szivét is. És Jézus közelebbi hozzátartozóiról is megemlékezni kivánván, így kiált ekkor, **harmadszor** a keresztről: *„imhol a te fiad, imhol a te anyád!"* ezzel gondoskodólag és vigasztalólag, mintegy így szólván: „tanítványom, János! most már te légy gyámola anyámnak; te pedig anyám! légy anyja tanítványomnak."

Ker. társaim! eljön az óra, mely minket is egykor elszakaszt szerelmeseinktől. — Tegyük azt, mit Jézus tett... Még halálos küzdelmeink közben is emlékezzünk meg szeretettel hozzánktartozóinkról, sőt azokról tőlünk kitelhetőleg gondoskodjunk, bizván egyszersmind Istenben, hogy ő a mi

árváinknak is fog rendelni anyát, és a gyermeke után siránkozó anyának is fog rendelni gondviselöt!

IV. A halál pillanata már közeledék; közeledék azon válságos pillanat, melyben az élet és halál utolsó harca vívatik. — Reggeli hat-, azaz a mi idöszámításunk szerint, déli 12 óra óta függe Jézus a keresztfán, s a lassú halál kínait már közel három óra hosszáig szenvedte, tűrte a békétlenségnek legkisebb jele nélkül. — De most, midön a megoszlattatásnak végperce közeledik; most, midön már a halál jéghideg ujjai kezdik az ö szent testét érinteni: egy pillanatra elsötétül lelke, mintegy érezvén, hogy a világ bűneinek lesülyesztö terhe ereszkedik ö reá, s értünk szenvedett lelki fájdalmainak óriás harcában, most negyedszer, így kiált: „*én Istenem! én Istenem! miért hagyál el engemet?!*" (Mát. 27, 46.) — E szavakat Jézus a messiásról jövendölö 22-dik zsoltárból vevén, ez által kétségkivül kifejezni akarta, hogy azon zsoltár jövendölése egyenesen ö reá vonatkozik. — De bár e szerint azon szavak nem kétségbeesésnek, nem is zúgolódásnak szavai: mégis eléggé mutatják, hogy neki, mint megváltónknak, mily iszonyatos lelki fájdalmat kelle bűneinkért a keresztfán kiállania.

Ker. társaim! nézzünk a keresztre, s gondoljunk bűneinkre és halálunk bekövetkezö órájára. — Nekünk is meg kell majd egykor harcolnunk, még pedig saját bűneinkért, amaz utolsó rettenetes harcot. — Nehéz és fájdalmas lesz reánk nézve is a halál-küzdelem; de ha az érettünk szenvedett és meghalt Jézushoz folyamodunk, óh akkor nem leszünk mi elhagyatva a végsö harc pillanatában sem; lesz, ki a mi lelkünket megnyugtatja és megerösíti a halál félelmei ellen is.

V. A kiállott lelki küzdelem után, a testi kinszenvedés nagysága ujul meg, hogy igy a megváltó nemcsak lelkében,

de testében is kiszenvedje mindazon kinokat, melyeket bűneink miatt nekünk kellett volna szenvednünk, és hogy így az érettünk való áldozat teljességéből semmise hiányozzék. — *„Szomjúhozom!“* (Ján. 19, 28.) így kiált Jézus, ötödször, a keresztfán, vonatkozva ezzel egyrészről a róla jövendölő 69-dik zsoltár 22-dik versére, másrészről azon égető fájdalomra, mely most egész testét a velőkig hasgatta. — Ez volt az utolsó ostrom, melyet kiállania kelle; ez volt az az utolsó csepp, melyet neki még a keserűség poharából ki kelle üríteni. — És épen azon körülmény, hogy ő a halálnak minden kinait lelkében és testében végig átszenvedte, teszi az ő halálát oly magasztossá ég és föld előtt, és teszi az ő egyszeri áldozatát tökéletessé (Sid. 10, 14.). Majd midőn a mi homlokunkról is a halálverejték hideg cseppjei fognak aláperegni, s kékülő ajkaink enyhítő nedv után epedeznek: ne felejtsünk el mi is így kiáltani fel: „szomjúhozom!“ Jézusnak szomjazó ajkait ecettel enyhitették a keresztfán: nekünk ker. társaim! a halálos küzdelemkor más enyhítő italra lesz szükségünk. — Csak kiáltsunk akkor Jézushoz: „Uram! szomjúhozlak téged:“ és ő ama mennyei itallal„ Isten bűnbocsátó és üdvezítő kegyelmével fogja megenyhíteni égető szomjunkat.

VI. Mint a hogy a kemény vihar zúgó moraja után a kifáradt természetben rendesen szélcsend és nyugalom következik be: épen úgy váltotta fel most Jézus kiállott lelki testi küzdelmeit valami magasztos béke, égi nyugalom, söt felemelö győzelem érzete. — A megaláztatásnak és szenvedésnek minden fokozatain keresztül menve, a keserűség poharának utolsó cseppjét is kiüritve, mint azon bajnok, ki a harcnak minden viadalát keresztül harcolta, most, hatodszor, így kiált fel Jézus a keresztfán: *„elvégeztetett minden!“* (Ján. 19, 30.). Győzelmi szó vala ez Jézus haldokló ajkairól a keresztfán. — Igen; mert ő most már elvégezte a

munkát, mely az atya által rá vala bizatva; a Golgota magaslatáról nyugodt öntudattal tekinthetett vissza élte minden perceire; elvégezte volt váltságunknak nagy munkáját, s a jövendölések, melyek a Messiásról tetettek, most már benne mind beteljesülve valának.

Vajha mi is oly nyugodtan, oly tiszta öntudattal tekinthetnénk egykor vissza éltünk végső határdombjáról elvégzett napi munkánkra! De mi, ker. társaim! még ha oly késön száll is alkonyra életünk, nem foghatjuk magunkról mondani: „elvégeztetett minden, megtettük mindazt, a mivel csak tartozánk!" Azonban, ha arra gondolunk, hogy Jézusban a keresztfán, Istennek váltságunk felöl tett kegyelmi igéretei beteljesedtek; hogy Jézus üdvezítésünk nehéz munkáját elvégezte: ez ránk nézve halálos ágyunkon is mindig a legnagyobb vigasztalás és bátorítás lesz.

VII. És csak, miután mindazt megtette Jézus, a mi reá bizatott vala; csak miután ő teljes önérzettel így szólhatott: „elvégeztetett minden!" mondhatta, hetedszer és végül, e megható zárszavakat: *„Atyám! a te kezeidbe teszem le az én lelkemet"* (Luk. 23, 46.). Valamint legelső kiáltása a keresztfán, ezen szóval kezdődött: „Atyám!" úgy utolsó kiáltását is azzal kezdi ő .... „Atyám! a te kezeidbe teszem le az én lelkemet." Szép és nevezetes szavak ezek, mert azok az önmagával és Istenével békességre emelkedett léleknek, az Istenben való teljes bizodalomnak s a csendesen, boldogító reménynyel elhúnyó haldoklónak imádságszerű búcsú szavai az élettől; a minthogy Jézus azon szavak kiáltása után, kilenc órakor, azaz a mi időszámításunk szerint, délutáni 3 órakor, *lehajtván fejét, kibocsátá lelkét.*

Ker. társaim! ha kivánhatunk magunknak boldog életet: még inkább kivánnunk kell magunknak boldog kimulást; kivánnunk kell, hogy midőn elnehezedő szemeink előtt a világ ékessége elhomályosulni kezd, és szivünk lassú do-

bogása akadozni fog, mi is nyugodt lélekkel, Istenben való bizodalommal s jó reménynyel így kiálthassunk: „Atyám! a te kezeidbe teszem le az én lelkemet." Oh, ha így Jézus Krisztussal halhatunk meg, bizony ő vele élni is fogunk az egekben!...

Ker. gyülekezet! Oly dicsőn, oly nemesen, mint láttuk a keresztfán, nem ember, hanem csak Isten fia vérezhetett el. — A keresztfáról lehangzott szavak, melyeket ma emlékünkben megújítottunk, örökre bizonyságai maradnak annak, hogy ő, a nagypénteki szenvedő, *ama Krisztus, az élő Istennek fia.* — Maga a pogány százados is hallván Jézusnak keresztfán mondott szavait, és látván, hogy az a gyalázat fáján is mily nemesen, mily méltósággal és dicsőséggel húnyt el, így kiáltott fel a kereszt alatt: *„bizony ez ember Istennek fia vala!"* (Márk 15, 39.)

Tegyünk tehát mi is, kik az ő megváltottai és kegyelmének részesei vagyunk, tegyünk ma az ő keresztje alatt ő róla hasonló vallástételt. — Söt tegyünk többet! — Miként a sokaság, mely Jézus megfeszítésének látására ment vala, látván, a mik lettek, vervén az ő mellét, megtért vala (Luk. 23, 48): úgy mi is, ker. társaim! kik lélekben e napon Jézus keresztje alatt megállapodva, láttuk, a mik a Golgotán történtek vala, és hallottuk Jézusnak szavait a keresztfán, — megbánván eddigi bűneinket, térjünk igaz hittel ő hozzá, a mi Megváltónkhoz, Jézushoz, és *az ő életét elevenítsük meg mi magunkban.* — Amen.

Utóima.

Isten, végetlen kegyelmű atyánk a Jézusban! e gyászünnepen is hálával magasztalunk mi téged, mert váltságunk

felől tett kegyelmes igéreteidet e napon beteljesítetted, halálra adván értünk szent fiadat, hogy annak vére tisztítna meg minket minden bűneinkből, és szerezne te nálad számunkra bűnbocsánatot és üdvességet.

Áldott Jézus! hálával magasztalunk mi téged is, hogy elvégezted váltságunk munkáját, és keresztfán szenvedett kinos halálod által megszabadítottál minket a bűn és halál örök hatalmától.

Oh engedd meg, hogy mi e napon, midőn téged gyászolunk, sirassuk meg kereszted alatt bűneinket is, és tegyünk fogadást magasztos életpéldád követésére.

Örök jóságú Isten! közöld velünk szent lelkedet, hogy Jézus nyomdokain járva, mi is megbocsássunk elleneinknek; békén tűrjük a méltatlanságokat, jóval fizessünk még a gonoszért is embertársainknak. — Közöld velünk szent lelkedet, hogy mi is mindenkor alázatossággal hajoljunk meg végzéseid előtt, s zúgolódás nélkül üritsük a keservek poharát, ha azt kezünkbe adni jónak látod. — Közöld velünk szent lelkedet, hogy érezhessük Jézus halálának bűnbocsátó és üdvezítő erejét, és hogy mi is — nyugodtan és jó reménynyel — ezen szavakkal hajthassuk le fejünket egykor a halál álmára: „Atyám! a te kezeidbe teszem le az én lelkemet!“ Amen.

Filó Lajos.

XVIII.

A szentlélek müködése titkon és nyilván.

(Pünköstkor.)

Alapige: Csel. 2, 1—4. *Mikor a pünköst napja eljött volna, valának az apostolok mindnyájan egy akarattal együtt. Akkor nagy hirtelenséggel lön az égből, mintegy sebesen zúgó szélnek zendülése, mely eltelé az egész házat, a melyben ülnek vala. És látának kettős tüzes nyelveket, és üle mindenikre azok közől. Megtelének pedig mindnyájan szentlélekkel, és kezdének szólni más nyelveken, a mint a szentlélek ad vala nekik szólniok.*

Hallottátok atyámfiai! s nem először hallottátok most, a felolvasott igékből azon csodálatos történetet, mely a keresztyénség első pünköstjét Istennek egy kiválasztott napjává tette, méltóvá arra, hogy mig keresztyénség van — az pedig lesz mindaddig, mig *e föld és a rajta való alkotványok és nagy csikorgással az egek, el nem múlnak* (2 Pét. III, 10.), mig *az új ég és új föld* a mostaniakat el nem nyelik — hálateljes bámulattal ünnepeltessék, az egymásután következő nemzedékek által. — De ne véljétek, atyámfiai! hogy a szentlélek e csodateljes müködése annyira egyedül állana a történetben, hogy ahhoz semmi se hasonlíttathatnék. Söt inkább higyjétek el, hogy a mint akkor — bár külső csodálatos jelenségekkel, mintegy *égből, hirtelenséggel lecsapó, sebesen zúgó szélnek zendülésével, s kettős tüzes nyelveknek kitöltetésével* — láttatott az Isten szentlelkének jelenléte és

működése, — úgy azóta is folyvást jelen van és működik ez áldott lélek, az ő anyaszentegyházában és jelen leend és működni soha meg nem szűnik, mind e világ végeig. S azért, mert folytonos működése, mint az éltető, áldott levegő, körül vesz mindnyájunkat, — kevésbbé jóltevő, söt kevésbbé csodálatos-e az, mintha most is s mindannyiszor sebes szélnek zendülésével s tüzes nyelvekkel jönne? Vagy a nap áldó melege, a föld termékenysége, a mag kikelése és gyümölcsözése kevésbbé csodálatos — lényegökben jobban megérthető dolgok-e azért, mert mindennap láttatnak, holott zaj nélkül és titokban működnek? Az Istennek szentlelke is sokszor, legtöbbször így működik az ő anyaszentegyházában, e világon. — Sokszor s legtöbbször, de nem mindig; — söt működött és működik ma is szintoly nyilván, szintoly jelenségek kiséretében, mint amaz első pünköst napján.

S mig e szent ünnep reggelén, sok igehirdetők azon fáradoznak (valamint én is nem egyszer azon igyekeztem), hogy az első pünköst csodatörténetét önmagában érthetövé tegyék, a csodálatos iránt félénk tisztelettel viseltető emberi értelem előtt, — én ezúttal, az által igyekszem közelebb hozni ama csodatörténetet hozzátok, hogy szólok a szentlélek működéséröl, a mint az, ama pünköst óta is folyvást

I. Titkon történik és

II. Nyilván megláttatik.

Vajha munkálkodjék bennetek is titkon, hogy az igének szives hallói legyetek, s bennem is láttassék meg nyilván, hogy igazán hirdethessem dicsőségét!

I. A szentlélek működésének, az első pünköstön kezdve, legföbb célja, iránya volt, Isten országának hathatós terjesztése e földön, az anyaszentegyház által nagyban s a szivek mélyén kicsinyben. Az igazság, világosság, szabadság és szentség diadalát terjeszteni — vagy bár lassan

és titkon előkészíteni: ez, szentlélek Isten, — a te magasztos, a te dicsőséges munkád!

Mikor egy Pál, — még mint ifjú, hővérű Saulus, jelen van az első vértanú István megköveztetésén, és büszkén fogadja el, hogy a meggyilkoltatott szentnek ruháit az ő lábainál rakják le (Csel. VII, 58.), akkor a szentlélek hallgat, de az iszony emez első, véres képénél, a későbbi apostol háborgó lelkébe első magvát veti a nemes felgerjedésnek, első szikráját a szent bosszankodásnak.

Mikor aztán Saul tovább dühösködik az Isten anyaszentegyháza ellen, s mikor a római császárok kegyetlenkedvén, pusztítják az Urnak örökségét és hallatlan kinokra vetik a Krisztus kevés hiveit, — akkor a szentlélek, úgy látszik, eltávozott vagy alszik, s pedig épen e kegyetlenségek rettenetes, embertelen túlságai által készíti el a világot arra, hogy azoktól megborzadván, a szeretetre és atyafiúi közösségre fogékonyabb legyen, s végre magok az üldözők, előbb elfojtott bosszankodással, azután önkénytelen bámulattal ismerjék el isteni erejét azon hitnek, mely a leghallatlanabb kinoknak nemcsak hideg elviselésére képesíti követőit, hanem azt teszi, hogy azok örömmel és győzedelmi énekek zengedezése közben menjenek a láng és vér keresztsége elébe...

Mikor az apostolok közt versengés támad, valyon csak a zsidóké — vagy a pogányoké is a Krisztus és az ő keresztjének érdeme: — akkor a szentlélek némán lebeg felettök, — de mig a pogányok apostolává a megtért Pált keni föl, — a zsidós Péterrel magával arattatja le a pogány keresztyének első zsengéjét, Korméliusban.

Amott puszta mezők, sivatag sziklavidékek, rengeteg erdők terülnek el, s az ember — alig jobb a vadállatnál, melylyel folytonosan harcban él — ösztönei szerint barangol közepettök. A szentlélek, mintha elfeledte volna a föld e zugát — a világosság egy vékony sugarát sem látszik vetni

reá... pedig amott tör, a sürü erdö úttalan bozótja közt, ösvényt magának egy egyszerü térítö, — ki itt is föl fogja holnap emelni a keresztet, melyre talán maga fog a vadak hahotája közt feszíttetni — de ne féljetek, elöbb utóbb a mag kikél s az aratás gazdag, az aratás teljes lesz.

Ott emelkedik, a kék tengerböl, virúló zöld partjaival ki Amerika, a dicsö újvilág. De végetlen ültetvényein, a felügyelök ostora és ösztökéje elött egy csodálatos barom dolgozik, ezerenként; két lábu, emelt fejü, olyan mint az ember, csakhogy fekete, — s a büszke fehérek azért tartják, nevezik s használják baromnak. És a szentlélek, a szeretet és egyenlöség szentlelke hallgat — mig a vérig vert rabszolga kinosan nyög vagy ordít.... Nem nem, a görnyedö barom egy vérzö szentséget rejteget megtépett keblén: az a megváltó Krisztus képe, s midön kimerülten rogy szalmaágyára, vérverítékes arcát megdicsöülten hajtja egy rejtekéböl kivont könyv lapjai fölé: — az a szentlélek könyve, a biblia.

És itt, és ott és mindenfelé, népek milliói csörgetnek rabláncot, és nyögnek harács alatt — és csak titkos sohajok emelhetik a kebleket, mert ha kéz a szabadításra emelkedik, érette a fej hull porba. Oh szentlélek, alszol — vagy elfelejtkeztél a te népedröl? Csöndesen, csöndesen! Az istentelen zsarnokság saját ravatalán dolgozik, saját vérpadját ácsolja, — mert a rabság tapasztalása szüli a szabadság szerelmét, készíti elö átalánosságát, biztosítja diadalát.

Hisz! századokig lángoltak az inquisitió máglyái; Huss elevenen égettetett meg; Vald Péter követöi egész népestöl kiirtattak; az evangyéliom mármár a veszélyes tiltott könyvek közé soroztatott a vakságot terjesztö papok által, s elég volt valakinél találtatnia, hogy azt vérpadra juttassa, — láng, vér borítá a világot; kényszer s vakság nyügözte a lelkeket... Bizonynyal a szentlélek akkor aludt, hallgatott, eltávozék. Nem nem... ott egy tüzlelkü fiatal szerzetes,

epedő szomjjal olvassa zárdacellájában a bibliát s vezettetik az igaz hit eldugott forrásaihoz vissza ... a neve Luther Márton; ott egy nemes lelkű, tiszta kedélyű, magas elméjű ifjú pap hág föl a zürichi katedrába, úgy hívják: Zwingli Ulrik; ott egy erős akaratu, törhetlen makacsságu fiúcska növekedik a Krisztus katonájává: az Kalvin János.

És óh! mindeddig, s ma, s ezután... hány bűnös megy, tévelygve, tántorgva a vétek vad erdőjében, vagy meredek lejtőjén... a szentlélek hallgat, — de talán egy titkos sugallat, egy megrázó szerencsétlenség, vagy egy nagyszerű csodás szerencse alakjában fog szólni hozzá s ő az utolsó percben megtér, mint a kereszten a gonosztevő, Krisztushoz.

És óh! hány nyomorúlt szegény, hány üldözött ártatlan, hány vigasztalan szenvedő kesereg és imádkozik, és meg nem hallgattatik... A szentlélek hallgat, de mikor már a kétségbeesés fekete angyala kinyújtaná kezét martaléka után, akkor az isteni vigasztalás ereje megárnyékozza azt, s így szól: mikor legtávolabb lenni látszik, akkor van legközelebb az Isten.

És atyámfiai! ti mindnyájan, nem tehettek-e vallást a szentlélekről? Minden jó gondolat, minden nemes érzelem, minden szent megindulás, minden forró ima, minden igaz bűnbánat, minden új elhatározás ... a szentlélek titkos működése mindez. De csitt. Épen mert titokban akar működni ő felsége, ne kiáltsuk azt a házfedelekről.

II. Oh, hisz a nélkül is elég sokszor van, hogy nyilván is meglátszik áldott ereje, szent dicsősége.

Vegyetek szentlelket (Ján. XX, 22.), mondá Jézus, feltámadása után tanítványainak; vegyetek szentlelket, mondja nekünk is, itt először, a keresztség vizének forrásánál, és azután is folyvást. Hiszen a világban, az emberiségben, a történetben, semmi sincs oly nyilvánvaló, mint a szentléleknek ereje, munkálkodása. Akartok látható emléket keresni?

— Londonban, a Pál temploma aljában van eltemetve annak építő mestere és sirját ez a nehány szó jegyzi: „utas! ha emléket keressz ez itt nyugvónak, nézz körül, nézz fel.“ Igen, mert azon templom, a lángeszű építő mesternek, kinek munkája, legméltóbb emléke is. S ti a szentlélek munkájáról bizonyos jelt kerestek? A világ legdicsőbb építménye: a keresztyén anyaszentegyház az! Ő építette, az első kötől ama pünkösti háromezer lélektől kezdve azon háromszáz millióig, kik ma alkotják, s azon megszámlálhatlan milliókig, kik 2000 esztendő alatt benne üdvösségöket találták s rendre elköltöztek, és beléptek ama felsőbb templomba, a mennyei anyaszentegyházba. Igen! Istennek áldott szentlelke! a te csodáid nyilvánvalók és a te munkáid erősek, az egyházban. Akkor is sebes szél zendűlt és tüzes nyelvek lángoltak, mikor a győzedelmes Konstántinnal, a császárok bibortrónjára ült az addig megvetett, üldözött keresztyénség. Oh akkor is sebes szél zendűlt, mikor a megvénült Európát kelet vad csordáinak tengere elönté, feldúlá, lángba borítá s egy életerős új nemzedék foglala helyet a kipusztúlt világban és előbb vérivó nemzetek, egymásután, milliónként keresztelkedtek meg, hogy a kiket fegyver meg nem győzhetett, önkényt hajtsák fejöket a kereszt édes igájába. És bizonynyal sebes szél zendült a reformációban, és kettős tüzes nyelvek kiáltottak a wittembergi templom ajtajára szegzett 95 thesisben, és Wormsban, a császári gyülésekben és Genfben a meztelen templomfalak között. És sebes szél zendült és tüzes nyelvek lebegtek, őseink felett, üldöztetvén és gályákra hurcoltatván a hitért és azonban megerősíttetvén az Istennek szentlelke által, hogy ezt mondanák 2 Kor. IV, 8. 9. *Mindenütt nyomorgattatunk, de nem szoríttatunk meg; kételkedünk, de mindenestől nem esünk kétségbe. Háborúságot szenvedünk, de abban el nem hagyatunk, megaláztatunk, de el nem veszünk.* — És ma — ha a világon, ha nálunk is, bizonyos kételkedés után reszketésnek indulni látjuk a hitet,

és vallást, hogy miatta a társadalom rozzant épülete is megcsikordúl sarkaiban, s nyög mint a szülö asszony — ne féljetek: az csak a sebes szél zendülése, a szentlélek közel van.

S óh hányszor s hányszor, midön a hivö, hiteért foglyúl vitetett a birák és a hatalmasok elébe, kiáltott neki a bátorságnak szentlelke: „*mikor a tiszttartók és a királyok eleibe visznek tégedet*" — „*vitettek én érettem, ne legyetek szorgalmasok mimódon és mit szóljatok, mert nem ti vagytok a kik ott szólni fogtok, hanem a szentlélek az, a ki szólni fog általatok* (Mát. X, 18—20.). És óh, hányszor s hányszor — mikor ezerenként vándorolnak a biblia példányai még addig ismeretlen országok s tudatlan népek nyelvén tengereken túl, — veszi körül csodás mennyei világosság az imént sötét lelkeket — és teljesedik szóról szóra a Jelenések könyvében megirt ama titkos látás: *Láték más angyalt az ég közepén repülni, kinél vala az örökké való evangyéliom, hogy a föld lakosainak hirdetné az evangyéliomot, minden nemzetségnek, ágazatnak, nyelvnek és népnek* (Jel. XIV, 6.). S óh, hányszor s hányszor, a tudós csendes szobájában, midön a bibliában olvas, meglobban a mécs, s a kételkedö szivében megrezzen a kétely, s a lelkes predikáló ajkán világos lesz a titok, — mert *a lélek mindeneket vizsgál, még az Istennek mélységeit is* (1 Kor. II, 10) és mindez a mozdulás, mindez a világosság csak ama sebesen zendülö szélnek szárnyalebbenése, csak ama kettös tüzes nyelvnek sugára — mely a pünkösti szentléleké. És ha valaha e földön nem lesz többé különbség ember és ember között és ha nem lesz sem kard sem lánc, hanem csak szeretet és munka fűzik össze az embereket, akkor tudjuk, hogy a szentlélek lakozik közöttünk, mert irva van: *Hol az Urnak lelke vagyon, ott vagyon a szabadság* (2 Kor. III, 17.).

És valyon ne lenne-e ez soha? Valyon, az elsö pünköstöt, ne követné-e a második dicsöbb, csodásabb? A sebesen zendülö szél ne jönne-e még, Istennek lehelletével?

a kettős tüzes nyelvek ne lobognának-e megint, Istennek világosságával? Oh jövel, szentlélek, kinek minden munkád csodálatos, mert titkon történik és nyilván megláttatik, — tedd a te igaz egyházaddá az egész világot, a te szent pünköstöddé az örökké való időket. Amen.

Szász Károly.

XIX.

Nem lehet az édes anya könyeinél édesebb de egyúttal keserűbb köny ebben az életben.

(Fia után bánatában elhalt anya fölött. 1866. Töredék.)

Alapige: Sir. 1, 16. *Ezért sirok én, az én szemeimből alá folynak könyeim, mert messze távozott tőlem a vigasztaló, ki megvigasztalná az én lelkemet; az én fiam elveszett.*

Ki tudná elszámlálni az élettel együtt járó veszteségeket, a fájdalmakat, és ha igaz az, hogy az angyalok felszedik tömlőbe a sirók könyeit, akkor ennek a tömlőnek igen nagynak kell lennie, hogy a millióknak aláfolyó könyeit befogadhassa. Ha a szenvedő ember felszedhetné könyeit, melyekkel éjjel párnáját áztatja, melyek nappal kebelére hullanak; ha a nyomorúlt edénybe szedhetné keserű könyeit, melyekkel a földet és kenyerét áztatja; vagy ha volna valaki a ki fölszedhetné a nemzetek könyeit, melyeket veszteségeiken sirnak: egy nagy patak áradhatna ezekből a könyekből, melyek a bánat fekete tengerének hullámai között enyésznének el.

Ha viszont ki lehetne válogatni a könyek közül a legkeserűbb könyeket, melyekben a szenvedőnek élete folyt el: nagyítás nélkül mondhatom, hogy azok az édes anyák könyei lennének, melyeket gyermekeik után sirnak, ezeket a könyeket nem száríthatja fel a vigasztalás angyala, nem édesítheti meg az élet!

Azt olvassuk a régi mesés világ történelmében, hogy Niobé, elhullott szép fiait siratván, maga egy könypatakká olvadt, és azt mint fiainak vérét felitta a föld. Most is egy édes anya koporsója fölött állunk, ki sirva kisérte elvesztett fiát a koporsóba, kinek nem maradt egyebe könyeinél, melyeken élete elfolyt, ki sirt, sirt, mig szive meg nem tört. S ha kérdezte volna töle valaki, hogy kit sirat? azt felelte volna, a mit Jeremiás siralmaiból felolvastam: *azért sirok én, azért folynak alá szemeimből könyeim, mert eltávozott tölem a vigasztaló, ki megvigasztalná az én lelkemet, mert az én szerelmes fiam elveszett.* Sok édes anya siratta már így elveszett fiát, sok lesz a ki ezekben a napokban keservesen jajgatni fog fia után. Jertek, tiszteljük meg az édes anyák könyeit, megmutatván, *hogy nem lehet az édes anya könyeinél édesebb, de egyúttal keserűbb köny ebben az életben.*

I.

Nincs mélyebb és titkosabb viszony a természetben annál, mely van az anya és magzatja között; édesebben, de egyúttal fájdalmasabban nem hat élet életre, mint a magzat élete az anya életére, és viszont. A legelsö csepp vér, melyen a magzat életre mozdul, az anya véréből szüremkezik; a legelsö életszikra, mely a gyermek életét átvillanyozza, az anya életéről gyuladt meg; a legelsö érzést, legyen az kedves vagy fájdalmas, az anyai szív közlötte a magzattal, melyet szíve alatt hordoz. A két élet annyira egy, annyira rokon, hogy mikor a születés alkalmával a magzat élete külön válik az anya életétöl, mind a kettö nagy veszélyben forog. Az anyának első fájdalomkönyei a szülés fájdalmai alatt hullanak. Ezek a könyek épen olyan keserűk, mint a milyen édesek a könyek, melyeket az anya megszületett gyermekére, a fájdalom gyermekére ejt. Sokszor ez volt az elsö és utolsó örömkönye a szegény anyának; de a fájdalom-

könyei sokszor évekig folynak a korán elhalt magzat után, az apa nem igen ismeri ezeket a könyeket, mert ő a gyermekért nem szenvedett.

Még huzamos ideig egy marad a gyermek élete az anya életével, az anyai tej táplálja a még gyenge életet, és a világnak minden vize, minden édessége nem pótolja az anyai tej tápláló édességét, — nem csuda, az anyának véréből készül a tej, abból a vérből, melynek éltető melegségében foganzott a gyermek első világa. Mosolyog a csecsemő más tárgyakra is, örül és repes, mert még minden tárgy új ártatlan szemeiben, de csak az anyának szemeit keresi ő, megismeri ő azokat, mert nincs szem, mely annyi szeretettel és édességgel mosolyogna rá mint az édes anya szeme, abban van az ő életének világa, ha sir az anyai szem sugárai kérlelik meg. És mikor megkérlelt magzatja, csendesen elalszik az anyának kebelén, van-e annál édesebb köny, mely ilyenkor a boldog anyának szeméből az alvó magzatra hull?

De más könyek is hullhatnak az édes anyák szeméből, szintolyan keserű könyek, a milyen édesek valának amazok. Nincs az anyai könyeknél édesebb, de nincs keserűbb...

II.

Nem is lehet másként; a minek birása életünk legelső legdrágább kincse volt, annak elvesztése a legszegényebbé tesz; ha van valamink, a mit nem adtunk volna a világ minden kincseért, ha azt elveszítjük, a világ nekünk nem adhat annyit, a mennyit elvett.

Nem is képzelné az ember, hogy milyen közel áll az életben a legnagyobb boldogság, a legvégső szerencsétlenséghez. Jól adta az Isten, hogy mi ezt nem tudjuk, nem sejtjük, mert annak tudása, hogy boldogságunk és boldogtalanságunk között olyan keskeny árok van, elkeserítné egész életünk örömét. — Pedig valósággal úgy van. A ki-

nek mindene van, az sokkal többet veszthet annál a kinek mije sincs, és a ki most olyan boldog, olyan szerencsés, az idö fordultával sokkal szerencsétlenebb lehet annál, a ki itt soha boldog nem volt. Ádámnál, Évánál soha boldogtalanabb két ember nem volt a világon, mert ök voltak és laktak a paradicsomban, mi nem tudjuk mit vesztettünk, mert mi olyan boldogok soha nem voltunk mint ök, a ki az életfájának édes gyümölcseiből evett, boldogtalanabb annál, a ki azt soha nem kóstolta.

Alkalmazzuk ezt a tapasztalati igazságot a jelen szomorú esetre. Volt egy érzékeny szivű édes anyának egyetlenegy fia, nem volt több, mint nem volt több a naini édes anyának. Ez az egyetlenegy fiú volt neki mindene, dicsekedése, öröme ezen a világon, ezt ö fölnevelte gondosan, ezt féltette, ezt őrizte ö, nappal ezen a fiún nyugodtak, gyönyörködtek szemei, éjjel ennek az egy fiúnak boldogságáról álmadozott. — Szép köntöst készíttetett neki, mint Jákób készíttetett fiának Józsefnek. Házánál, szekrényjében éveken át rakosgatta, rendezte mindazt, a mit egy édes anya egyetlen fia számára készíthet.

Az az egyetlenegy fiú volt az igéret gyermeke. Izsák, Sárának egy fia, ki majd unokáit elhozza, hogy őket megáldja, és a ki szemeit egykor befogja. Képzeljük Sárát és Sárának keservét, ha Izsákot az apa megáldozza, és Moria hegyéről haza nem viszi anyjának?

Mit gondol ö a világ minden kincsével, mit gondol ö azzal, hogy más apa és anya számos gyermekei között boldog! mit gondol azzal, hogy más gazdag, hogy Jóbnak hét gyermeke vendégeskedik, ö neki ez az egy van, ezt az egyet neki az Isten adta, ezt az egyet az Isten el nem veszi... az nem lehet, hogy a jó Isten egy szegény anyának mindenét elvegye, miért is venné el, — annyi van, annyi gyermekes apa és anya, azok adhatnak, ö nem adhatja, mert neki több nincs. — Ez az egy leveles ág maradt meg a meg-

csonkolt fa koronájából, ha a vihar szele ezt az egyet is letöri, maga a fa utána szárad el.

De a sors megirigyli az édes anya boldogságát, a fiú megbetegedik, az édes anya, mint az ó szövetségi anya, kebelére teszi beteg fiának fejét, könyeivel áztatja a hervadó életet, éjjel nappal küzd fia mellett a halállal, ráborul testére, hogy felfogja a halálos csapást. Mind hiába, a buzgó könyörgés meg nem hallgattatik, a fiú elhal.

Zokogva öltözteti fel az anya gyermekét menyekzői ruhájába, elkészíti völegényi ágyát a koporsóba, ráteszi koporsójára a virágkoszorút, s elvégezve körüle anyai kötelességét, visszatér fia sirjától. De szűnni nem akaró könyein elfoly élete, s nem találva az élők között szeretett fiát, elmegy utána a halottak ismeretlen országába, — az anya, ki fiáért és fiában élt, meghal, sirva megy fia után a koporsóba.

(A többi nincs megirva.)

Dobos János,
ceglédi lelkész.

XX.

Jobb a halál, mint a sinlődő élet.

(Sokáig betegeskedett ifjú fölött.)

Alapige: Jónás 4, 3. *Uram! vedd el kérlek, az én lelkemet én tőlem; mert jobb nekem meghalnom, hogynem élnem!*

Szomorú halotti gyülekezet! Vannak gyászesetek, melyek a szomorú felekben — szeretett kedvesök elhunyta miatt — inkább a csendes megnyugvásnak, mint a mély bánatnak érzéseit költik fel; midőn t. i. a hosszasan szenvedett, végre sok küzdelmei, kinos vonaglásai után megpihen; mily csendesen aluszik a halál hideg ágyán s uj házában a koporsóban, minő csendes megnyugvással, megkönnyült kebellel kisérik a felek síri útjára, a sokat szenvedett távozót.

A setét felhöktöl elborult zivataros napok után, tiszta, derült idő — zordon, kemény tél után, kellemes virulat — éj sötétsége után világosság szokott következni. Oh! nem így van arra nézve, ki évröl évre, a fájdalom éles nyilaitól leveretve keservesen nyög. A folytonos egyformaság, a soha nem szünetelő, söt inkább nagyobb mérvben ujuló hosszas betegség által kinoztatva, megfosztatik elöbbi vidámságától, erejétöl, jó egészségétöl annyira, hogy élete nem annyira élet, mint inkább lassu halál.

Ily hosszas betegség sorvasztá az elhunytat is. — Elöttünk, kik személyesen ismertük öt, és tudjuk több évig

tartott kinos szenvedéseit, épen nem lehet feltünő, ha a sír nyugalma után igen ohajtozott; ugyanazért az sem lehet feltünő, ha mostani gyász tisztességtételünk alkalmával arról fogunk elmélkedni, hogy jobb a halál, mint a sinlődő élet — és pedig:

I. jobb a hosszasan betegeskedőre,

II. annak kedveseire nézve.

I.

Jobb a halál, mint az élet a szenvedőre nézve, mert:

a) a jó egészségtől, Isten egyik igen becses ajándékától van megfosztva. E földön nem képzelhetünk oly értelmes halandót, ki a jó egészségnek ne örvendene, — azt Isten becses ajándékának ne tartaná. Kérdezzétek meg csak az ágyok fenekén hervadozó betegeket, kik sok jajszavaik, bánatos könyhullatásaik közt éjjel nappal nyomorogva — mélyen érzik a jó egészség hiányait, kik örömest felcserélnék elvesztett jó egészségökért bármi kincseiket, földi javaikat is. Miként háborog a hullámzó tenger: oly nyughatatlanságban vannak a hosszas szenvedő betegnek testrészei; azonban a tenger nincs folytonos háborgásban, van ottan ottan csendje, nyugalma: nem így az idült betegségben szenvedő; mert az élet tengerén roncsolt kis sajkája — beteg teste — a különféle nyavalyák ostromló szeleitől kisebb vagy nagyobb mértékben folytonosan hányattatik; nincs csendje, nyugalma, — kis sajkája, ez élet tengerén folytonos hajótöréssel küzd, mignem a nyavalyák súlya alatt kimerülve minden életeröből — ama várva várt kikötőnek, a halálnak nyugalmas révpartjára kiköt. Jobb a halál a hosszasan sinlődőre nézve, mert

b) meghervadt virága a családi koszorúnak, csak jajjaival, sűrű sohajtásaival, szivetvérző nyögéseivel van jelen a család többi tagjai között. Egy meghervadt virága, mun-

kátlan tagja az emberi társaságnak, melyben él, — nem teljesítheti sem családja, sem felebarátja, sem az Ur háza iránt semminemű kötelességeit. Olyan, mint korhadt fának benseje, melyet féreg rág és mindinkább pusztulásnak indult már, naponta szájába veheti: *az én tomporaim megrakodtak nagy fájdalmakkal, és nincs semmi épség az én testemben* (Zsolt. 38, 8.). A viruló egészség, friss erö, elevenség rég elhagyák öt, helyette nyavalyák ostromolják, kiméletlenül veszik körül öt, mint tekergö repkény a fának ágait; mignem a nyavalyák súlya alatt kialszik a különben is hamvadozó élet.

Valóban jobb ily sokat szenvedöre nézve a halál nyugalma, mint az élet zaja; hiszen a sir nyugalma mondhatlan jótétemény reá nézve; ugyanazért, ha a beláthatatlan tenger felszinén háborgó szelekkel, hullámokkal sokat küzdött hajós örül, midön földet látva a partra kiköthet: mennyivel inkább örülhet, a sok esztendöktöl fogva nyomorgó beteg, midön súlyos betegségének zivataros szelei után kiköthet a sir csendes révpartjához; a hol találhatja fel igazán azon nyugalmat, mit e világ nem adhatott; a hol nincs szenvedés, baj, kinok özöne, — háborítlan csendességben aludva a holtak álmait. Jobb ezek szerint a halál, mint az élet, a hoszszas betegeskedöre nézve, és nem lehet csodálni, ha a kinok özönében ekként kiált fel: *Uram! vedd el kérlek az én lelkemet én tölem, mert jobb nekem meghalnom, hogynem élnem!* — De jobb:

II.

Az elhunytnak kedveseire nézve is, mert

a) legmélyebb bánatnak szinhelyévé változik át a családi lak, melynek köréből messze szárnyaltak az ártatlan örömnek, szivderítö vidámságnak angyalai, folytonos busongás, emésztö gondok lehangolják, kedvetlenné teszik külö-

nösen a szüléket. Es méltán, mert látni, még pedig több éven keresztül, a sinlödö kedvesnek mindinkább beesett, sáppadt arcát, meghomályosodott szemeit; hallani több éven át jajjait, nyögéseit, roncsolt kebléből jövö fohászait; — elgondolni, hogy a beteg mellett való bármi szives ápolásuk, éjjeli nappali fáradozásuk is mind hasztalan; tudni azt, hogy semminemű orvosságok vissza nem hozhatják elöbbi egészségét; — elgondolni, hogy a hervadozó beteg épen azon életkornak szakaszát tölti, mely az ifjú élet viruló szakának neveztetik: nemde felette nagyon fájhat a szüléknek, testvéreknek, — nemde szívvérzö lehet mindegyikre nézve?

Oh! ha lelkünk nemes tulajdonai közé tartozik, hogy a súlyos nyavalyák miatt szenvedö, vagy világi egyéb bajok miatt szerencsétlenül járt embertársaink iránt részvéttel, szánakozással legyünk, még azon esetben is, ha velök semmi közel viszonyban nem állunk is: — mennyivel inkább kedveseink irányában sokszorozottnak kell lenni a mély részvétnek, szánakozásnak. Ezért oly mély a bánat a szülék keblében, ezért oly szívvérzö látni, miként szenved, mint hervad napról napra — mignem hosszas szenvedései után ölébe fogadja a néma sir. — Jobb továbbá sinlödö kedvesök halála azért is, mivelhogy

b) a sok virasztás, álmatlanság miatt mélyen érzik minden tagjaikban a levertséget, gyöngülést, annyira, mintha csak betegek volnának. Minden estve a szenvedönek nyögéseit, jajjait hallva, és a közben aludni el a szomorodott szivű szüléknek; minden reggel ismét kedvesök nyögéseire, jajszavaira ébredni fel, s még a mellettt tudni azt, hogy rajta legszivesebb igyekezet mellett sem segíthetnek: mily kebelrázó a szülékre, testvérekre, a család minden tagjára nézve.

Mi a tanulság mindezekből? — Az, hogy

a) Vigyázzunk Istennek becses ajándékára a jó egész-

ségre, becsüljük meg azt! Isten ajándékozott meg e drága kincscsel, meg ne rontsuk, el ne gyengítsük azt mértékletlenséggel, dobzódással, bujasággal, részegséggel stb. A legnagyobb vigyázat mellett is fölkeresnek a nyavalyák, és bensönkben — akarjuk, vagy nem — szállást keresnek; hát ha magunk idézzük elö a betegséget, a jó egészség még hamarább elpártol tölünk!

b) A nyomoruságokban, ha reánk jönnek, — béketürök legyünk, csendesen, az Ur rendelésén megnyugodva viseljük magunkat!! Bármily nyomorra, betegségre jussunk azért, nem illik zugolódni, valamint nem illik a sinlödö betegeiket ápoló feleknek sem. Ismerjük be bünös voltunkat, ismerjük be, hogy sokkal több Istennek jótéteménye, áldása hozzánk, mint a ránk mért szenvedések!! Ismerjük be, hogy sokszor a nyomoruságok vezetnek Istenhez, midön jó napjainkban Istenröl elfeledkezünk, nyomorok idején kétszeres vonzalommal keressük öt, ragaszkodunk hozzá. Ismerjük be végül, hogy készületnek, próbáltatásnak helye e föld; úgy igyekezzünk azért bölcsen élni, napjainkat hasznosan eltölteni, hogy túl a siron jobb részre essék sorsunk, és ha eljö a parancs az indulóra, ne féljünk a haláltól, mely nem semmivé lét, hanem egy jobb, boldogabb életre való átmenetel!

c) A nyomoruságban, hosszas betegségben levök iránt ne legyünk oly balitélettel, mintha azok azért szenvednének, mert bünösebbek mint mi! Ne itéljük meg szenvedö embertársainkat! A testi nyavalyák sokszor hasznosok, elvonják az embert a világtól, s a jövö életre függesztik elméjét.

(Alkalmazás.)

Nagy Lajos,
magyar-atádi lelkész.

XXI.

Mátyási József hajdan népszerü költő koporsója fölött, rövid gyászbeszéd.*)

Keresztyén tisztességtevö gyülekezet! Egy koporsó van kitéve szemeink elött. Hiszen ez mindennapi jelenet. Egy hajdani embertársunk porrá válandó földi részei nyugosznak annak hideg kebelében. Ez oly szokott dolog, hogy figyelmet alig érdemel. Egy 84 éves vándor bevégezvén földi vándorlását, nyugalomra tért. Ez természet törvénye, — nincs benne semmi különös. — Egy egyenes lelkü embertárs, hiv barát, meleg keblü rokon, egy az egyháznak, a tudományos intézeteknek, a polgári társaságnak, nem külsöleg, nem szóval, hanem belsöleg és tettel valódi jó barátja hamvad azon koporsóban. Ez nem mindennapi jelenet ugyan, de azonban nem példátlan, s nem is ritka e népes, e keresztyéni s mivelt érzelmekben nem szükölködö városban. Egy az egyszerü természet szigorúan hív embere, kinek, ha nem vala is épen — mint hajdan keresztelö Jánosnak — sáska és erdei méz eledele, de magas lelkének folytonos szellemi éldelete, minden testi éldeletet és kényelmet annyira nélkülözött, hogy maga e nélkülözés lelkét új szellemi éldelettel táplálta, — s bár alig birt annyival, miböl más napi szükségét szükön fedezhetné, — s bár fösvénység gyanújának

*) Tartatott 1849. jan. 16-kán husz foknyi hidegben s a háborus idök zaklatásai közt, sietve.

még csak árnyéka sem közelíthetett feléje: mégis a rokonszeretet, az egyház s iskola iránti buzgó érzelem keblében szüntelen lángolt, oltárára gazdag áldozatot vinni nemcsak kész, de képes is vala. Egy ilyen embertárs nyugszik ezen koporsóban. Ez már nem mindennapi, ez ritka, ez példátlan jelenet. És mi e szent egyház, s e népes város tagjai, valamint egyrészről méltó dicsőségünknek vallhatjuk, hogy ily tagtárs létezett közöttünk: úgy midőn az közülünk költözik, gyászkoporsójára, a méltánylás, a tisztelet, szeretet és hála legforróbb könyeit méltán hullathatjuk.

De tisztességtevő ker. gyülekezet! egy ember nyugoszik e gyász koporsóban, kinek nevét elhallgatám eddig azért, hogy öt mint magunkét sirassuk, hogy mint sajátunkat tiszteljük meg hűlt poraiban is érzékeny könyekkel, — de a kinek ha nevét kimondom, már elvesztettük őt. Igenis, Mátyási József, a haza embere, a magyarhon hajdan oly kedves lantosa nyugszik ezen koporsóban. Nem tied volt ő éltében kizárólag Kecskemét, — ő az egész magyarhoné volt. A Kárpáttól Adriáig, — Erdély alsó bérceitől a Stajer határokig ismerte, kedvelte a Mátyási szép lelkének remek szüleményeit, nemcsak minden olyan magyar, ki a magasb ihletésű muzsákkal társalkodott, — de maga a köznép, az alacsony néposztály is. Volt oly idő, midőn a magyar költészet két első rangú hősei, Csokonai Vitéz Mihály és Mátyási József vetélkedtek a közkedvesség pálmáján. És ha ő hanyatló esztendei folytán a változó divat rohanása elől vissza vonult is: de eleven lelke végleheletteig nem szűnt meg új termékekkel, új eszmeszikrákkal villanyozni, vidámítni tisztelői kis körét; söt nem szűnt meg folytonosan megérdemleni figyelmét s tiszteletét azoknak is, kiknek új és az övétől merőben különböző oskolájába ő nem tartozott, annyira, hogy legutóbbi években is nemcsak felkeresték öt ezek szerény kis házában, de mellképét is márványba vésetni méltónak tartották. — Igen, Mátyásink éltében nem kizárólag Kecs-

kemété vala: és most ama koporsóban nyugovó Mátyási nem Kecskemét halottja, — az egész magyarhon nagy halottja ez. — Majd ha az ágyuk dörgése és a hadi kürtök rivalgása helyett a szívszakadva óhajtott béke leányinak, a szelid muzsáknak hangja hallható leend: hirül fogja adni az egész magyar hazának a kesergö Melpomene, hogy ö, a hajdan oly kedves csalogány a magyar Tempe völgyein, most némult el örökre. — És mi, kiknek a szerencse jutott, hogy poraink közé porát vegyíthessük, vegyük által addig, tegyük magunkévá a haza kötelességét, — öntsünk meleg hazafi könyeket e nagy halottunk sirjára, — mondjunk ö nekie a haza nevében utolsó Isten hozzád-at. — Légy idvez, a hon nevében, te sötét koporsó, mely a hajdan oly szép lélek pormaradványait takarod; — légy idvez te árnyékos temető, melynek lombjai közt fognak sirja felett a kesergö eteziák susogni, — légy idvez óh szent sirhalom, te Mátyásink sirhalma, melyben nyugszik magyar édes énekesse. — Ti ifjak és leányok, majd a tavasz ha eljö, ültessetek virágot e sirhalomra böven, — nem hervadó virágot ültessetek reája, a hon közös nevében; és könyező szemekkel mondjátok ezt porára, a hon közös nevében: Feletted béke lengjen!

És én a fájdalom, a hon közös fájdalmának tengerébe bemerülve itt elnémulnék: de hátra van, hogy közelebbröl is mutassam fel, ki lett légyen földi összeköttetéseiben, s szükebb rokoni körében azon férfiú, kit magasra szárnyalt lelke a haza közrokonává szentele. E végre a kezembe adatott életleirását ime felolvasom.*)

---

*) Miután az 1849 után bekövetkezett szomorú évek hosszú során Mátyási József életrajzának nyilvános közlése elmaradt, s az ezt illető itt említett irat is a zavarok közt elveszett: hadd szolgáljon legalább utólagosan a hajdan kedvelt férfiú emlékének megújítására, s tovább örzésére azon egyszerü de csinos márvány emlékkövön kivül, melyet az idvezült nehány tisztelöi és a kecskeméti reform. egyház 1869-ben, az itteni ótemetöben levö sirja mellé emeltek, — az itt közlött rövid gyászbeszéd is; melyhez magán tudomásom s emlékezetem nyomán életrajzából is nehány adatot feljegyzek.

A költö Ns. Mátyási József született Izsákon, Pestmegyében 1765 mart. 21-kén ottani reform. lelkész Mátyási József édes atyjától és Kocok Zsuzsánna édes

Áldása leng felétek az idvezültnek a sir széléről is, kedves rokonok; áldása és forró köszönete leng különösen felétek, kik utolsó gyengélkedésiben ritka buzgósággal és hivséggel ápolgattátok. Áldása s meleg baráti végbúcsúvétele leng ti felétek, szeretett baráti s igaz tisztelői, kik főként élete később éveiben nyájas társalkodástokkal unalmait elűztétek. Áldása legyen az idvezültnek, fejenként rajtatok s minden kedveseiteken. — Áldást kiván az idvezült e népes városra, melynek kebelében élte utóbbi éveit csendes magányban boldogúl töltötte, — áldást kiván az ebben virágzó szent egyházakra, fő és alsóbb iskolákra, belső és külső elöljárókra, — áldást, s legközelebb a jóltevő béke minden áldásait ezen város minden lakosira.

És ti megpihent tetemek, ti ama magas léleknek elkorhadt porborítékai, — szálljatok le a sir nyugtató ölébe, — aludjátok ott a hosszú álmot, melyből majd valaha — keresztyén hitünk szerint — új életre fogtok előszólíttatni.

Tatai András,
kecskeméti tanár.

anyjától. — Alsóbb iskoláit Izsákon, — a gymnasiumiakat Kecskeméten, a felsőbbeket Debrecenben végezte. — Iskoláit bevégezvén, gróf Fekete János tábornok mellett mint kedvelt titoknok 7 évig működött, kivel külföldön is tudományos utazásokat tett; s kinek végrendeletében jelentékeny — bár végre kevésre olvadt — jótéteményben részesült. — Nagy lelkü pártolójától elmaradván, Izsákra rokonaihoz viszszajött; — s házasságra lépett Szabó Erzsébettel, kivel azonban csak 2 és fél évig élhetett.

1826-ban Kecskeméten telepedett le, azon egyszerü kis házában, melyet Viskói uradalom cimü tréfás versezetében megénekelt. Itt élt a legnagyobb egyszerüségben s elvonultságban szerető rokonai s néhány kedvelői nyájas társaságában, kiket mindvégig szikrázó élceivel, s kedvenc studiuma, a népszerü költészet folytonosan szülemlett gyümölcseivel mindvégig lekötelezve tartott maga körül; mig a legnagyobb mérvü humanitas, nyájasság, élénkség és cynismus csodás vegyületében 84 évre terjedt életét 1849. jan. 14-dikén csendes halál zárta be; — egy szép szöllőjét még halála előtt több évvel a kecskeméti reform. iskolának ajándékozván, — megzsugorgatott és egy részben jogi kereset alatt levő vagyonának pedig legnagyobb részét végrendeletében ugyanannak hagyományozván. — Ő nagy természeti tehetsége, sok olvasottsága mellett, a voltairi kor szellemének, s az ovidiusi költészet priapismusokkal gazdag izlésének hazánkban talán utolsó példánya volt; mely szempontból kell az ő költői működését, s az akkori kor izlése szerinti népszerüségét, kedveltvoltát megitélni. — „Minden kornak van istene, (geniusa) — ne zúgolódjunk ellene.“

XXII.

Bulcsu Károly tanár sírjánál.

(Meghalt aug. 29-kén 1865.)

Szomorú az én tisztem és nagy az én lelkem fájdalma, mert egy jó, derék tiszttárs és felejthetlen jó barát nemcsak itt hagyott s örökre távozott, sajgó sebet ütvén öt szerető lelkemen, — hanem a fájó sebeket érintenem s föltárnom, és fájdalmamat, fájdalmunkat festenem, elbeszélnem is kell! Költészet muzsája, jöjj, óh jöjj csak egy percig e sötét koporsóhoz, hiszen e gyász alkotvány azon délceg alakot takarja, a melyben a te titkos sugalmazásodra figyelt szellem honolt! Oh jöjj, csak egy rövid pillantásig örökké bájoló költészet most szomorgó múzsája! Illesd az én fájó lelkemet, hassad át panaszos hangimat, hogy a bánat ciprus-ágaiból font halotti koszorút az ő kora sirjára helyezhessem!

Jöjj és te énekelj halotti dalt,
Áldásiddal borítsd e ravatalt.

Te nem jösz? némán maradsz, hallgatsz mint a sír, mely a te választottadat, a magyar költészet egyik hivatottját, a magyar tudományosság buzgó napszámosát, a szerető férjet, a boldog apát és a jó barátot Bulcsu Károlyt eltakarandja.... Te némán maradsz, szomorgó múzsa: hadd ömöljön hát a köny, hadd beszéljem én a fájdalmakat és az ő kedves emlékezetét! Beszédem nem leend „Emlékbeszéd," az ő helyén majdan kijelölendi az igazságos magyar ira-

lomtörténet; az én egyszerü szavaim az ő kora eltávozását siratandják és nehány életrajzi adat alapján és úgy, a mint mi öt ismertük és szerettük, rövid, hü jellemzését tolmácsolandják. Elköltözött, korán végezett jó barát! a ki annyi embertársad sirjánál álltál és mondál gyász hangokat, részvétre hajló szivedböl jötteket: ime nekem jutott a fájdalmas szerep, a keserü pohár, mely szerint a te megszomorító eltávozásod keserüségeit nemcsak viselnem, hanem kibeszélnem is kell. Elköltözött, és a te sirodhoz oly hamar érkezett pályatárs! Valyon sejtéd-e, hogy utolsó dalod, melyet nekem felolvasál, hattyudalod leend? Te mondád

„Az ébrenlétben üdvöm nem találom,
Jöjj, minden élvezet vagy nékem, álom:
Alunni hagyjatok.“

Te mondád, és a küzdelem és testi fájdalmak megszünnek, — te alszol immár mélyen, nyugtatóan, boldogan. A dalnokot alunni hagyjátok és szeressétek az ő emlékezetét. Én pedig föltárom elöttetek az ő életét, küzdelmeit és szent törekvéseit, munkakörét, a melyek az ő lelkére világot vetnek és megmutatják nemes jellemét. Hogy vázlatos elöadásom annál érthetöbb legyen: elöre kell bocsátanom rövid életrajzát a megholtnak. Bulcsu Károly született 1823-ban, april 8-kán, Kassán; atyja volt György, elöbb bödi, majd baktai reform. lelkész, édes anyja: Szilágyi Borbála. A gyermek elsö nevelését a gondos atya fölügyelete alatt vette és az elemi ismeretek alapján a sárospataki fötanoda növendékei közé vétetett föl, hol tudományos pályáját teljesen végezé. A papi családi-kör, a föiskola légköre és tagadhatlan hivatása a papi pályára ösztönzék öt, azonban egy általa készített és tanárait kellemetlenül érdeklö „csipös versezet“ a föiskolát vele elhagyatni késztée, mielött a hittani folyamot végezheté. Ez elhatározó volt életére. A jogvégzett ifjú Pestre ment, s ott a kellö törvényes gyakorlat után 1848-ban ügyvédi oklevelet nyert. „És jött a vész és magá-

val sodorta“ a költői lelkű és már költői névvel birt férfiú „izzó lelkét.“ A szabadságharc förgetegei között félelem nélkül járt, lelkesítő dalokat irt és bátran csatázott, mint erről a nagyszombati meleg napon kiérdemelt „érdemjele“ tanuskodik; ugyanezt bizonyítja katonai előléptetése is. A vihar elvonult és letarolta nemcsak magyarország áldott téreit, hanem a lánglelkű férfiú és harcos eszményvilágát, hitét, reményeit és fényes álmait. Tört kard és törött szív! Zaklattatás és bujdoklás nehány kinos hónapja következett. Aggályos gyötrelmeit, nehány nemes lélek enyhité. Ügyvédkedéséről az adott viszonyok között szó sem lehetett rá nézve; erről Gyöngyösön csakhamar meggyőződött. Ily előzmények és kényszerítő okok miatt, tért vissza ismét a nevelői rögös pályára, miután még 1848 előtt gróf széki Teleky Sándorné, született gróf széki Teleky Jozéfa asszonynak gyermekkori nevelője volt. 1851-ben a losonci reform. gymnasium tanárává választatott, innét hasonló minőségben költözött át 2 év mulva Halasra, honnan 1856-ban a helybeli reform. főiskola tanárául hivatott, s itt mint olyan, különböző tantárgyakon kivül kiválóan a magyar irodalom tanításával foglalkozott. Mi tudjuk és ismerjük az ő sikeres működését és hálával ismeri azt számos tanuló ifjú, a kiket fáradatlanúl lelkesített és vezetett a magyar iralom szeretetére és művelésére. Őt gyöngéden szerető, kedves nejével majdnem 11 évet élt boldogan. Családi örömeit a több izben meghiúsult apai remények keseríték! utolsó páréve életének, roncsolt egészsége miatt, napról-napra látható bevezetésül szolgált a folyó hó 29-én bekövetkezett szomorú fordulathoz. Ez a röviden, szárazan előadott életrajz, mely a megboldogult férfiúnak jellemfejlését, jellemalakulását mintegy kerettel foglalja be. Az ő életében a legfőbb mozzanat a szakadatlan küzdelem és pedig magas, nemes célok felé; küzdelmeinek és szent törekvéseinek eredménye, a küzdelmek mérvéhez arányosítva csekély, őt magát is ki nem

elégítö. Innen magyarázható kedélyének izgatottsága és részben idegzetes türelmetlensége, mit rohamos véralkata és az utolsó években megtámadott egészségi állapota is fokozott. Az élet örömtelen kopárságait magasra törekvő költészete virágaival iparkodott behinteni, s a küzdelmes törekvések többnyire gyötrö eredményeit és veszélyeit a sovárgott dicsöség bűvös fénysugárzatával igyekezett ellensulyozni. Nem csoda, ha olykor barátainak, a szivéhez közel állóknak is osztott sebeket, mert az élet az ö lelkén sok sebet ütött. De jó szivét és nemes lelkét szép világításba helyezi azon tény, hogy a fölhevülés elmultával jobban fájt neki az általa adott, mint a vett bántalom. Engesztelni és megbocsátani egyaránt tudott és szeretett. Ki az, a ki ily jellemmel szemben viszont megbocsátani nem akarna! Az ö lelke sokszor égö, rengö vulkán volt, melynek lángját föl-fölgyújtá a multak emlékezete, mely öt világköltészete ideáljától, eszményétöl, ifjúsága legszebb álmától s honszeretö szíve első bálványától, a magyarhaza nagyságától és boldogságától fosztá meg! Ezen érzet véste be magát, még ifjú korában az ö zaklatott szivébe; ezen érzetböl támadt lelkében a sürü kétely is; ezért fordul el a zord valótól, ezért szeret a költészet üdítö világában rajongani. Ezen érzet, ezen szellem nyilvánult 1850—1860-ig megjelent költeményeiben. Ezen érzet mondatja vele „egy orvos ravatalánál" e szavakat: „Két tábor a világ! — A harc és küzdelem bölcsötöl sirunkig ... tart irgalmatlanul; szeretet, gyülölség, öröm és fájdalom; önzés, feláldozás...kebelünk mélyén dul," Halljuk öt, miként irja le hösies küzdelmeit a „Vértanu küzdelme" cimü költeményében: „Nem küzdöttem én földi kincsekért... Érted harcoltam hit s remény! S gyalázattal megbuktam én!"

„Avagy tán egykor gyözni fog ügyünk? Testvérek laknak majd a föld szinén?... Mit ér? ez új hont meg nem látom én? Poromat elfujván a szél, a hösröl senki sem beszél."

Második fömozzanat az elhunyt jellemében a honszerelem olthatlan lángja. Ezen minden érzelmek felett nemes érzelem volt ifjúkorának vezércsillaga, lantjának legszebb hangzata, a férfikorát irányzó, ellenállhatlan hatalom. A hazáért lángol, a hazáért szenved, küzd és csatáz úgy a harcok terén, mint a tudomány és iralom mezején. Midön a vérnapok elvonultak: a hon ügyét hordva szivén, lép ismét a növelöi, tanári pályára, mely nehéz, jutalmatlan s rögös pálya ugyan, de a cél, a melyre tör, az ügy, a melyet szolgál, dicsö cél és magasztos ügy: emberiség müvelése és a hazai ifjúság nevelése. Jól esett az ö megtört lelkének ama fölemelö gondolat, hogy hona ifjúsága hü vezetése által a szellem legyözhetlen fegyverével folytathatja a harcot, melynek vége elöbb-utóbb gyözelem leend.

Végre harmadik mozzanat az ö jellemében a szivjóság, mely a nyilt, és tiszta barátságban nyilvánult barátai, tiszttársai irányában, szeretetté vált tanítványaival szemben, odaadássá, önfeláldozássá olvadt szeretett családja és övéi irányában.

Ilyen volt ö, ezek valának fö jellemvonásai a korán elhamvadt életnek. E rövid s vázlatos egyszerü beszéd folyt az én fájó lelkemböl, mint utolsó kedves áldozás az elhunyt tiszttárs és jó barát sirja fölött. A mi a szörnyü választóvonal, a tátongó sirüreg fölött még hozzá köt: az, a feledni nem tudó, hü emlékezet!

Az üdvözült fájdalmas búcsút vesz attól, a ki szivéhez legközelebb állt, a ki minden idök és viszontságok dacára szeretö, hün ápoló, önfeláldozó neje volt, született Thorma Katalin asszonytól; egyetlen kedves leánykájától, a még eszmélni nem tudó Violától; szívben gyászoló testvéreitöl, Alberttöl és az elhunytat mindenek felett szeretett és gyöngéden, utolsó lehelletéig ápolt Borbálától; kedves anyai nagynénjétöl, tek. Köpeci Klára asszonytól Kassán és szeretett ipától, halasi Thorma Imrétöl, s szere-

tett napától, szül. Csicsvai Zsófia asszonytól. Szeretettel emlékezik volt kedves tanártársairól és minden barátjáról, tanítványairól.

Mi pedig adjuk át hű emlékezéssel a kiszenvedett derék férfiút, az öt váró anyaföldnek, hintsünk sirjára áldást és mondjunk neki utolsó „istenhozzádot!"

Zengő liget dalárai, lombos erdők csattogányi! Ha ujra jő az új kikelet: vig dalotok némuljon el! Zengjetek dalt, oly szomorút, mint a mily szomorú e sír... mondjatok dalt a költő sirja fölött, a ki a szabad természet bájairól oly szépen énekelt! mondjatok dalt, hadd némuljak el én, a kit a baráti szeretet és fájdalom halotti szónokul hivott.

Előttem gyász koporsód, elhunyt jó pályatárs és a téged szerető s sirató kedvesek nagy fájdalma... Mi legyen zárszavam e megrendítő kép előtt? Boldogság és vigasztalás kedveseidnek és békés nyugalom a te elomlandó poraidnak! Isten veled!

Fehér Péter,
kecskeméti tanár.

XXIII.

Ns. Kiss József koporsójánál.

(1869. april 4-kén.)

Mi borzasztó ünnepélyes jelenet ez? mi rémképek tolongnak itt a zajgó szív hullámain hánykódó képzetink előtt? — Itt egy gyász koporsó, melynek zárt fedelén a halál angyala győzedelmi ünnepét pokolméltósággal ülvén, vad hahoták között ezt dörgi fülünkbe: „por vagy és porrá kell lenned." Amott a nyugovó porok sorában egy megnyilt sirverem tátong, melynek jégkebeléből a megoszlattatás rémítő hangja nyög, hogy benyelje minél előbb a számára mindjárt leszállandó martalékot!!

Ah te e gyászbajlék csendesen nyugvó lakosa, néhai Ns. Kiss József szeretve tisztelt rokonunk, barátunk — te, ki földi bujdosásod 78 évei folytán — nem kérkedő kegyeskedés ragyogó bűnének álarca alatt, de a természetes, a valódi jóság és kegyesség vallásmutatta ösvényén, a hit s remény vágyszárnyain csak az égbe sietél, — s mind hajdan örömid paradicsomában, — mind nyugvásra hajlott későbbi napjaid gyász fellegei közt csak a tiszta ég örömit látád nyitva lenni lelkednek szemei előtt: hát neked is csak az a sors juta, mi a vétkek ólomsúlyja alatt a föld göröngyei közé lesülyjedett alacsony lelkű bűnösnek? hát így kell-e teneked is, a koporsó sötét falai közt, a sír jégkeblébe letenned azon szép életet, mely a tettetés nélküli jóság

és szeretet természethű képe volt. Ugy van! ez az a gyásznyughely, – melybe jó és gonosz, — bölcs és bolond, — ifjú és vén, — gazdag és szegény, — hatalmas és erőtelen egyaránt lesülyjed, — melynek szélén a királyi pálca és a koldúsbot az elesett kézből egyaránt kihull. Ez az a gyásznyughely, melyben a megoszlattatás, — e por-machinának eldulatása, e földi lét semmivé létele várakozik mindazokra, kik anyától születtek. Te borzasztó nyughely, — te dúló erők iszonyú műhelye, — te alvilág vakablaka: hát midőn az ember, e teremtő remeke s képmása te beléd lesülyjed, a semmivélétel lett e az ő osztályrésze? — a nagy mindenségnek az ő egyéni személyes létét megszüntető tengerébe kell-e merülnie, hol legalább is ezt mondhatja a költővel: „és én nem leszek én.“ — Oh! ha ez így van: úgy átok ez élet, — e magas érzelmek, nemes vágyak, tökélyre törekvés folyama; — úgy az ember az érzéketlen sziklánál, — az oktalan állatoknál boldogtalanabb. — De nem! nem így! — A sötét koporsó zordon ködje felett egy mennyei fénysugár terül el, — melyből az élet angyala szelid mosolygással ezt sugja szivünkbe: Ne féljetek, — a koporsó, a sír csak földi bomlás-, vegyülés műhelye, hol a szellem e földi göröngyökkel rokon műszerét levetkezi s nyugalomra bocsátja, de az abban honolt nemesebb műszerrel, — mint szent Pál nevezi, ama lelki testtel, folytatja örökre magasb rangú életét; és majd a teljes átalakulás ama dicső napján, az elveszett paradicsom helyett ujra felállandó Isten országában végetlen örömök fognak még felnyilni azoknak számára, kik azok élvezetére magukat itt képesítették.

Bizton bocsátunk mi tehát el téged is, tisztelt nyugovó; — bizton bocsátjuk le kihűlt poraidat nyilt sirod hideg keblébe; — bizton bocsátjuk el lelki testbe öltözött szellemedet magasabb életed dicsőbb pályájára.

Ha visszatekintünk földi élted hosszú során: elég szép vala az, mi számodra itt kiméretett; mert e hosszu pályát te

erények virágival végig ültetéd. Valának boldog örömnapjaid, — melyek a teremtö iránt jó szived hálás érzelmeinek megannyi tanúi valának. Adott az ég boldogításodra egy leghivebb ápoló nöt; — s ha nem adott saját gyermekeket, de sok örömöt engedett téged igazán tisztelö s szeretö hiv rokonokban, — kiknek most is hűlt tetemeidet zárt koporsódnál sürűn omló könyei, hű rokoni érdemeidnek megannyi bizonyságai. — Majd elkövetkezett reád az élet estvéje, — mely szomorú homályával elzárt hajdan hűn követett nappali munkádtól, s majd az elerötlenedés zsibbasztó köteleivel ágyad fenekére szegeze; és ez estveli szürkület olyan vala neked, mint szokott a jó lelkeknek lenni az estveli imádkozás órája, — melyben a földi gondoktól elválva szabad röpülést engedél ég felé vágyódó lelked kegyes érzésinek. — És ime elkövetkezék végre a sötét éjszaka, — mely midön testi szemeid elöl elzárja a földnek minden foglalkozásait, — ugyanakkor lelki szemeid elött felnyitá az égnek minden dicsöségét; — söt kiszabadítván e test tömlöcéböl, útat nyita oda, hol a dicsöültek boldog seregében, az Ur szine elött örökké fogsz örvendeni! — És ezen gyászos bolt, mely mellett mi most könyeket hullatunk, — nem téged fedez ez, csak porrészeid nyugosznak annak kebelében, — visszatérendök a földbe, a melyböl vétettek. — Te az ég kapui felé emelkedél, — mig itt hagyott kedveseid koporsód fedeléd sürü könyekkel áztatják, s fájdalomtól mélyen illetett szivökböl bús zokogás sóhajt feléd. — Végbúcsúját, utolsó áldását kéritek ti a sir szélén az elköltözött szeretett rokonnak. Nem is válik ö el addig végképen töletek, mig általam részint közvetlenül saját meleg szavaival, részint közvetve az én tolmácsolásommal kifejezett érzelmeit hozzátok nem nyilvánítja.

De mielött e zárszavakra fordulnánk: jertek tisztességtevö keresztyének, emeljük fel e gyász koporsónál, emeljük fel sziveinket az élet és halál hatalmas Urához, ki ö neki

a földi életet és öt kedveseinek ajándékozá, ki ő töle a földi életet és öt kedveseitől ismét elvevé, — emeljük fel ahhoz e földi elválás utolsó óráján buzgó sziveinket, könyörögvén ilyeténképen:

(Következett az ima.)

Elválsz tehát már örökre e földi dolgoktól, tisztelt, szeretett rokonunk, — itt hagyod e földön azokat, kiket szerettél s kiktől szerettettél. De nem válsz el végkép addig tőlünk, megdicsőült lélek, mig vallásos, kegyes és buzgó érzelmeidnek egyszerű de meleg kifejezéseit, melyeket végnapjaidban, saját magad minden külciráda nélkül szavakba öntöttél, s gyászkoporsód mellett végakaratod szent erejével felolvastatni kivántál, — erős keresztyéni lelkületed csalhatatlan zálogául sziveinkbe vésve nem hagyod, — melyeket ezennel, hódolva az elhunyt végakaratának, a kezembe adott irás szerint szóról szóra felolvasok.

(Felolvasás.)

Hetvennyolc éves szép földi pályádat nem zárhatod be végkép a nélkül, hogy zárt koporsód fedele alól is általam mint megbizott tolmácsod által végbúcsú szavakat ne intézz azokhoz, kiket itt a vér, szeretet, szives jóakarat veled összekötött.

Te állasz itt első helyen, 29 év során ernyedetlen hű szeretet meleg érzésivel vele összekapcsolt feledhetetlen házastárs, most bánat s fájdalom tengerébe sülyjedt özvegy Bozó Judith nagyasszony! Nem találhatni szavakat, melyek méltólag kifejezhetnék azon hű ragaszkodást, melylyel te az üdvözülthöz mindenkor viseltettél, — azon megelőző szivességet, melylyel gondolatait is teljesítni kivántad, — azon fáradhatlan márthai szorgalmat, melylyel földi keresményét s vagyonait megtakaritani, szaporítani törekvél, — az éjjeli nappali aggodalmas ápolást, melyet főként az

utóbbi öt hét alatt, végsö elgyengülésében körülte tanúsítottál. — Hogy köszönje meg hűségedet s arany barátságodat? Oh! az ég jól ismer téged, s letette jutalmadat! Fogadd el e végpercen is, téged mindenkor oly nagyra becsült, oly melegen szeretett szivének legforróbb háláját. Ő ott, hova most ment, az üdvözültek boldog honában, a mennyei atya zsámolyánál nem szűnik meg esedezni éretted, hogy áldjon meg téged az Ur még földi életedben is boldog évek hosszú sorával, — adjon vigasztalást mostani keserűségedben, adjon sok örömöt, megelégedést, teljes boldogságot! Végrendelletével egy kérést intéz feléd. Mint örököse vagy tisztelt s szeretett nevének, s azzal együtt sirodig minden földi javainak: úgy légy örököse, — légy hív szivedben, mint eddig mindenkor, úgy ezután is mindvégig ernyedetlen ápolója, megőrzője azon meleg szeretetnek, melylyel ő testvér rokonai iránt oly példásan viseltetett. — Majd ha te is egykor megfutod földi pályádat: nyilt karokkal fog ö várni téged ott fenn az égiek tiszta örömében. — Légy boldog addig is! légy áldott az ö nevében! — Isten hozzád! Isten hozzád!

Husz évvel elötte jobblétre költözött néhai Tek. Ns. Kun Jánosné Ns. Kiss Judith asszonynak, az üdvözült forrón szeretett nővérének életben levö utódai, — im az általatok oly méltán szeretett és tisztelt hű testvér-rokon nincs többé az élők között! Méltán folynak meleg könyeitek koporsója körül: mert ő titeket mindenkor melegen szeretett, s e szeretet meleg érzelmeit még a gyászkoporsó hideg zárjával is korlátoltatni nem engedte. — Hadd folyjanak tehát ö érette méltó könyeitek; — maradjon áldásban mindenkor köztetek hiv emlékezete. Ő áldást, hosszú életet, boldogságot esd reátok az egek urától; s bánatba merült özvegyét végbúcsúzó szavaival testvéri hiv érzelmeitekbe bizodalommal ajánlja. — Az egek áldása legyen mindenkor rajtatok!

Minden rokonai stb. közel és távol levö atyjafiai stb. — végre minden jó akarói, hűséges cselédei, s ez utolsó elvá-

lás óráján minden megtisztelöi, — legyetek az ö nevében egyetemleg és fejenként áldottak az Urtól, — s e búcsú áldását, mint jó szivének zálogát, ez utolsó percen fogadjátok el.

Menj el immár dicsöült kedvesünk, — menj el a te nyugalmadba; — mi buzgó áldásaink közt bocsátunk oda téged. Pormaradványaidat zokogva kisérjük síri nyughelyedhez; — nemesebb lényeddel pedig hisszük és reményljük, hogy ama boldogabb életben ismét fogunk találkozni. — Isten hozzád! — Isten hozzád!!

Tatai András.

XXIV.

Horváth József ügyvéd koporsójánál.

(1868. Mart. 23.)

Meghalt! E borzasztó ige visszahozhatlanul ténynyé vált az ö élete felett is. Oh, hogy embernek nem adatott erö, e szörnyű ige hatalmát a föltámadás elevenítö igéjével megsemmisíteni! Oh, hányunk ajkairól zendülne most e feltámasztó szó: „ébredj, ébredj, ébredj!" Ő nem ébred: „Kitették a holttestet az udvarra; Oly sok, a ki fájó szívvel siratja. ... Most tetszik meg, ki volt az elköltözö: Annyi szemböl hull fölötte köny-esö." E gyász ravatal körül a fájdalom vette át uralmát a szivek felett; minek zavarjam én, minek háborítsam a fájdalom szent jogát, a gyász eseményt megváltoztatni nem tudó szavaimmal, melyek úgy is csak sebzenek és nem gyógyítanak. Ezért szólalt meg rebegve ajakam, kegyeletes szokásként gyászhangokat kölcsönözendö az oly korán elköltözött férfiú emlékezetének. Nehéz az én tisztem e szívböl siratott halott körül, mert magam is gyászoló fél vagyok, gyászolván benne egy nemes szivű embert, egy jeles honfiút és egy feledhetlen jó barátot. Ezért nehéz az én tisztem, ezért ne várjatok gyönge erömtöl ékesenszóló gondolatmenetet, mert az ö emlékezete fájdalmas s a fájdalom nem türi a szónoklat mesteri szóvirágait.

Valóban gyarló teremtvény az ember s törékeny pohár az ember élete. Küzdünk, fáradunk, bátran törekszünk elöre és egyszerre, midön nem is vélnök, a kérlelhetlen ha-

lál közbe szól és ime... a tompa, hideg vezényszóra porba hullunk, mint porba hull őszszel, a halvány falevél; életünk lobogó lángja ellobban, elhamvad, mint egy hitvány szalmaszál. Az élethez tapadó szegény beteg hiába esd titkon Istenéhez. Oh, nincs könyörület, nincs szabadulás! Tán erősb vagy mint embertársaid? Termeted délcegebb és ereidben izmosabb, szivósabb faj vére csergedez? Légy ifjú avagy öreg, légy még oly erős, légy mint a százados tölgy, rendíthetlen bérc fokán, mely a romboló viharral is szembe száll: mégis az enyészet ellenállhatlan hatalma előtt egyszerre porba hullsz, dacoló eröd megtörend s leendesz mint a rózsalevél, mit a leglágyabb fuvalom egyetlen lebbenése leszakaszt, letép. Igy hullott porba az erös férfiú is, a ki már itt, e sötét koporsóban szendereg, bús koporsójára azok forró könyűje ömöl, nyilt sirja fölött azok mély fájdalma zokog, kik öt szerették, siratván, gyászolván benne a váratlanul eltávozottat. Rettenetes ugyan a halál, minden alakjában, minden halandó előtt, de kétszeresen rettenetes az, ha oly élőnél jelen meg hivatlanul, a ki még pihenni nem akart és az életút közepén még ki nem fáradott, a kit keble lángja, szíve vágya és annyi minden az élethez vont és a földhöz kötött. Irtózatos a halál képe a férfikor nyarában, életdelünk legszebb, mert munkára hivó napjaiban! Elhunyni férfiúi erőnk teljes tudatában, mielőtt a családélet, a közügy, a haza hű szolgálatában elfáradtunk volna; meghalni és gondosan szőtt, ápolt terveinket, törekvéseinket meghiúsulva látni; megválni kedveseinktől, barátainktól, és mindentől, mit e földön édes mienknek mondhatánk: rémítő gondolat még idősb korunkban is, midőn a bölcseség és a vallás szavait figyelmesebben hallgatjuk. Rettenetes a halál képe még úgy is, ha tudjuk, hogy a halál, az ész biztos tudata szerint nem enyészet, hanem egy új, tökéletesebb élet kezdete, a jobb világ dicsőbb tájaira utazók üdvhona, és a hit ös könyvében is igért mennyország.

Találóan mondják, hogy a földgömb egy nagy szinpad, az emberi élet pedig egy változatos előadás, mit e föld szinén élö emberek játszanak le. Az élet valóban játék, de igen komoly játék; már születésünk napján megkapjuk lejátszandó szerepünket, mit — ha szivünk megszakadna is belé — mulhatlanul végig kell játszanunk. Boldog s ritka ember az, kit születés, helyzet és szerencse oly szerepre hívott, hogy földi élete, elejétöl végig nem egyéb, mint egy vigjáték.

Itt e földön minden embernek meg van betöltendő tiszte, megoldandó föladata, és elviselendő terhe. Boldog, a kit dicsö és nagy célok, világboldogító eszmék létesítésére hívott el áldó végzete. A hálás utókor fogja hirdetni a dicsö tettek véghezvivőit s a nemes eszmék harcosainak történeti nagy neveit; Mózes népszabadító ténye, Jézus világmegváltó áldozata, Hunyadi Jánosunk hit- és honvédö csatái, Washington György, az északamerikai szabadsághős emberfeletti nagysága, az európai társalom ujabbkori, nemeslelkű átalakítóinak, az alkotmányos szabadság és a demokratiai vagyis népuralmi elvek világtörténeti és hazai képviselöinek nevei örök betűkkel vannak irva a történet könyvébe és a népek emlékezetébe. Áldottak legyenek itt elö nem számlálható dicsö neveik!

Ily szerep és ily boldogság azonban nem mindnyájunknak adatik, mert a sors úgy akarja, hogy elutasíthatlan rendben és fokozatban foglaljuk el e földön a munkatért, az államfö fényes bibora és a koldus sötét rongya között. De mégis mindenki boldognak mondható, ha a rábizottakban tisztét és föladatát híven és becsülettel végezheté.

Ne irigyeljük a nagyok és hatalmasok dicsöségét, kiknek nevét a hir — úgy szólva — szárnyaira veszi s körülhordozza a földtekén, mert a nagyságnak is van átka, az, hogy boldogságot nem nyújt tulajdonosainak. A nagyok álmait caesári nyugtalanság zavarja; irigység s a mindig éber,

szüntelenül lesben álló ellenség törei fenyegetik a hatalom és dicsöség szédítö és sikamlós tetöin. A hatalom és nagyság átka az, a mi a márványé: keménység és hidegség; épen azért a hatalmasok és nagyok szíve nem ismerheti a boldogságot, mely, rövid fejtegetésem szerint, csak földi tisztünk s a reánk bizott föladatok hív teljesítésének megnyugtató tudatában található.

Hátra van még egyszerű fejtegetésem alkalmazása a korán távozott, sokunk által siratott férfiúra. A boldogult élete fölment engem a gyász szónok ezen sokszor nehéz és kényes tisztétöl; mert csak a boldogult életrajzát kell híven elöadnom, és gyászbeszédem meglelte abban alkalmazását.

Lássuk tehát a boldogult életrajzát. Néhai Horváth József, ügyvéd, városi és egyháztanácsos, pestvármegyei bizottsági tag, született 1821-ben. Boldog házasságra lépett Daróci Judittal, most már vigasztalhatlan és feledhetlen özvegyével, ezelött husz évvel, épen azon napon, 1848. március 22-kén, melynek huszadik évfordulója tegnap a drága életet kioltá, s a boldog házasoknak a váló-levelet kegyetlen kezével megirta. A boldogultnak ifjúkora és házasságának elsö boldog napjai összeestek a haza szép és nehéz napjaival, melyek mozgalmaiban élénk részt vett; a lánglelkű ifjú vérzö szivvel látta az imádott magyar haza igaz ügyét elesni. A haza ügyének szerencsétlen fordulata után a nyilvános szereplés és ügyködés teréröl a viszonyok által, melyekkel ö megalkudni soha nem akart, leszoríttatván, a családi és magánélet zajtalan körébe vonult vissza, mely szerény körben gazdasági elfoglaltatások várták tevékenységét. Magánélete gondjai között meleg szivvel áldozott a nemesebb értelemben vett barátságnak. Soha egy barátjának terhére nem volt, de az ö vendégszeretö háza és környezete sokunknak szerzett derült örömöket és az ö önzéstelen, jó szíve — több csalódás után is — sokakat segített ki szorult helyzetökböl. Az üldözött, bujdosó honfiakat ótalmazá, a

mostoha körülmények közé jutott nemzeti iralmat és művészetet példásan és ernyedetlenül pártolá és segélyezé. Emberiségi, közművelődési és egyéb hazai célokra készségesen és dúsan adakozott. Minden intézetnek és társulatnak, melynek tagjául belépett, hasznos elömozdítója és tevékeny részvényese volt; egyházát, városát, főkép hazáját, híven szolgálta, s ennek ügyét mindig szivében hordozá; politikai elveit soha nem változtatá, mi a letünt két évtized erkölcstelenítö, rontó áramlatával szemben nem kis érdem. Ez volt az ok, a miért elismerő polgártársai az alkotmányos élet derengésével, 1861-ben és 1867-ben majdnem egyhangulag ülteték a várostanácsosi székre. Egyébiránt mint tisztviselő, értelmes, munkás, lélekismeretes és tiszta kezű, még az övétől eltérő pártnézetüek elött is becsült és szeretett egyéniség volt. És e ritka jellemű, fiatal férfiú nincs többé közöttünk! Midőn a sokat sujtott magyar haza szebb jövőjének hajnala immár földerült: az örvendező, hű hazafi, páratlan jó barát, jó férj és testvér, lélekismeretes tisztviselö és buzgó egyháztanácsos szíve dobogása egyszerre megakad, mielött a teljesen felszabadult hon dicsö napját megpillanthatá. Ezért szomorú a mi szívünk, ezért vagyok én magam is öszinte gyászoló-fél! E rövid, de szép életrajz tulajdonosa négy heti súlyosabb szenvedés után, idült májbetegségben elhunyt folyó március 22-dikén, délután 1 órakor, élete 47-dik évében.

Származását vette néhai Horváth György édes atyjától és néhai Széles Judit édes anyjától. Fölebb is említett, szeretett nejével, Daróci Judit asszonynyal, zavartalan, boldog házasságban élt 20 évig. Testvérei: Horváth György, mérnök, Horváth János, orvos, nejével, gyermekeivel, Horváth Juliánna, özvegy Mészáros Jánosné, gyermekeivel. Szeretett ipa: Daróci Ferenc és kedves napa: Daróci Ferencné — Sárközi Judit asszony. Ime a feledhetlen vérségi és családi kör, melytől az üdvözült a legfájdalmasabban

megvált, a kik őt, vigasztalást nem lelve, siratják. Mindmind kedvesek voltatok az ő szerető lelkének; óh de mégis a legmetszőbb, a legsajgóbb volt a fájdalom a haldokló szivében, midőn az ő egyetlen, feledhetlen Daróci Juditjához, boldog és boldogtalan napjaiban egyaránt hű, kedves feleségéhez emelé homályosuló szemeit, azon szeretett lényhez, a kinek okos lelke, forrón szerető szive a férj lelkét, szivét mondhatlan ragaszkodással ölelte; a ki az ő életét széppé és boldoggá is tette, szóval: a ki neki hűséges nője, földi angyala, utósó pillantásig éber őre és szeretetteljes ápolója volt. Mivel vigasztaljon szóm hideg, erőtlen hangja, téged, vigasztalhatlan hű nő? Nincs vigasztalásom, de van őszinte elismerésem, hogy te minden időben, minden viszonyok között kitűnő, igaz és jó házastárs valál. Jutalmadat, vigasztalásodat tiszta lélekismeretedben találod föl. Fogadd búcsúszavaimban az ő, a te kedves hitestársad áldását és köszönetét. Légy áldva azon Istentől, a ki a jó nők özvegyi kenyerét megédesíteni szokta. Kedves testvérei, rokonai, különösebben, szeretett ipa és kedves napa, vegyétek elköltözött vőtök, nem! fiatok búcsú-áldását, a ki titeket, mint ritka jó ipat és napat méltán atya és anya gyanánt tisztelt és szeretett. Kedves fiatok immár örökre elköltözött. Siralmas végbúcsút vesz tőletek, feledhetlen szerettei. Megemlékezik még közelebbi, távolabbi rokonairól, barátairól, városi tisztviselőtársairól, a városi és pestmegyei hatóságról s a helybeli reform. egyháztanácsról. Az ég áldása legyen mindnyájatokon!

„Kitették a holttestet az udvarra;
Oly sok, a ki fájó szivvel siratja;
Most tetszik meg, ki volt az elköltöző:
Annyi szemből hull fölötte könyeső!“

Elköltözött jó barát, őszintén siratott halott! Fogadd kegyeletes búcsúnkat. Pihend a földi élet fáradalmait békében. Áldásunk és hű emlékezetünk fedezze kora sirhalmodat. Isten veled!

Fehér Péter.

XXV.

Zsigray Jánosné Jalsovicky Karolina sirjánál.

(Nagy-Körösön, Junius 9-kén 1862.)

Kialudt... kialudt hát életed fáklyája, ifjú szív! Ellobogott a láng elöbb, mint te a késöi est alkonyán megnyugodni, megpihenni tudtál volna. Ketté tört reményed botja, melyhez támaszkodva küzdöttél nem érdemlett szenvedéseiddel; ketté! életednek nem munka-edzett nyarában, de a fájdalmak alatt öszszé — rideg téllé változott tavaszában. Elalvásod, elpihenésed hire, a szokottnál búsabbb harangszó megrázott minket, kik tisztelve szerettünk téged, s fájdalom-könyeink önkénytelenül hullottak néma koporsódra.

Nézz vissza idvezült lélek! hordozd meg még egyszer megtört arcod tekintetét; e nagy, ez ünnepi*) örömét elhagyott néptömeg a szeretet, a részvét könyeivel téged sirat. Nézz vissza, kérlek, és ezen könyek nagy és hosszas útadra legyenek pecsétek: hogy mi szivünkböl, a legtisztább kebel érzetéböl állunk nyitott sírod felett.

Sír! koporsó! hideg könyörtelen helyek! várhattatok volna még! korán — nagyon korán van kebletekre dölni egy ifjú szívnek! Kemény a párna, sötét az éjszaka, melyen altatjátok megkönyezett halottunkat.

Élet!. élet! te csalóka fényű kép! beh hamar is sötét éjszakává változál; beh hamar a temetöhöz ért rögös útad!!

*) Pünköst más napján temettetett.

Hiszen emlékezhettek, hogy csak nehány nappal*) elöbb bocsátók el öt karjaink közöl oda, hová vágyai vonták; hol az egészség forrása oly sok szenvedönek fakadt fel már. — Teljes reménynyel bocsátók el, hivén, hogy ott visszanyeri élet-erejét, s mi a kedves lelket újra magunkénak mondhatjuk.

Másként lön: Visszatérése öröm helyett a legnehezebb fájdalmat hozta; viruló egészség helyett a halálnak döbbentő jelével a koporsóval találkozunk.

Zokogva szólítjuk, kik imént a gyógyulás reményével vigasztaltuk; szólítjuk újra, de ajka néma, halálos álmából öt többé fel nem költhetjük! — Kedves halott! adnánk .... örömmel adnánk mi neked életünkböl egy szikrát; megosztanánk veled vidám tekintetünket, — dobogó szívünk melegét átlehelnök hideg kebledbe; csak még egyszer láthatnánk szelid lelked megtört sugárait, a bádjadt szemeket; csak még egyszer felkölthetnénk s visszahozhatnánk koporsód öléből! — Nem búcsuszó volt az, mely ajkainkról utolsó találkozásunk alkalmával lecsattant; nem ily messze, csak rövid útra bocsátánk téged, és pedig a viszonttalálkozás édes reményével, — kelj fel — ébredj te jó lélek! — Agg anyád, szeretö testvérid, árva kis leányaid**), rokonid, tisztelöid mind ... mind sirva szólítunk s hivunk vissza magunkhoz! — Oh mert fáj, hogy itt hagysz, hogy véletlenül költözöl! — Ugy-e azért mentél el tölünk meghalni is, mert féltél, hogy szeretö lelkünk húrja megpattan fájdalmában; s hogy te nem birsz bennünket itt hagyni, — pedig neked menni s távozni kellett — hogy nem birsz közöttünk nyúgodtan meghalni! Áldott lélek! kimélni akartál ebben is..... és ezzel okoztál kétszeres fájdalmat. Kelj ...

*) Május 28-kán ment fel fürdö használat végett Buda-Pestre, és ott már Junius 7-kén d. u. 3 órakor meghalt, s 9-kén d. u. 4 órakor Nagy-Körösön, mint születése- s lakhelyén el is temettetett.

**) Két árvája maradt.

kelj fel, hadd hintsük rád csókjainkat. Add hidegülő kezeidet, hogy búcsu kézszorításunkban vihesd testvéri áldásunkat!

Ne költsetek, ne hívjatok vissza nyugalmam helyéről, zokogó jajjaitokkal s könyetek záporával ne zavarjátok fel boldogító álmomat, melyet koporsóm párnáján aluszom.

Igaz, távol voltam még az aggkor, — söt távol az életnyár terhelő szakától; sok teendö várt rám — a gyermeki, a testvéri — legföbben az anyai kötelesség. De mint az első termést hozott ifjú csemete gazdag gyümölcsözése alatt összetörik: én is összeroskadtam ifjú erömet haladó keserveim közepette!

Ne költsetek: kiszenvedtem az élet sokszoros fájdalmait; ha ébredném, újra és ismét azokkal találkozném. Mért hívtok hát? Nem irigyelhetitek e sok szenvedésen vásárlott nyugalmat. Boldog csak itt vagyok. Harc és viadal volt útamban, hol ti még haladtok.

Vagy az fáj, hogy halálos ágyamat szelid kezekkel nem puhithatátok, s nem karjaitok közt adám ki lelkemet, s utó-csókjaitokban nem vehetém irántami szerelmetek zálogát? jó lelkek ti, higyjétek meg, — bármily terhes a bilincs — melyet életnek nevezünk — és ha megértünk is a halálra: nehéz.... higyjétek meg, eröbe kerül azt letenni, s ki tudja köztetek — ha látom kisírt szemeiteket — nem ébred-e még nagyobb vágy, értetek tovább emelni azt? Koszorútokban én csak fonnyadt s hervadt virág valék már; nem illettem viruló soraitok közé. Mondjátok? szívem gyümölcseiért élnem kellett volna még! Hagyjátok el, legalább nem öröklik — mint hosszasb együttlét után — az anyától ama sötét kedélyt, mely éltem ifjú évein borongott, s nem lesz borús arcom feldúlója fejlödö reményeknek, midön az alap-okról tudakozva, az apát kell elöttök kora hervadásomért vádolnom. — Él az Isten.... ö gondot visel árváimra.

Igaz, nem is úgy búcsúztam tőletek, mint ki nagy s oly útra indulok, melyről többé nincs visszatérés; de ép azért jelentem meg — igaz már csak koporsómmal — köztetek, hogy sírom szélénél, itt, hol egy más világ ajtaja nyílik fel előttem, ez igaztalan csalárdé pedig örökre bezárul — halljátok utó-intésemet s kérelmemet. — Hiszem, a mily rendkivüli e találkozás, a mily váratlan és meglepő: oly hatályosok lesznek rátok nézve szavaim, melyeket életszálaimból szöve — mint egy fonnyadt koszorút tanulás végett elötökbe teszek le.

Mily édes s biztató remények között növekedtem: ti tudjátok. — Mint fejlő virág, sokat igérő termőfa, virúltam az élet kertében. Álmaimban arany képzetek születtek. Egy szép, egy — vágyaimat gazdagon betöltő jövő állt előttem. Hittem és biztam, s már-már a kitűzött célnál valék, hol a szívem alkotta remények valósággá érnek; — útaim hirtelen a vadon sötétébe tévedtek, arany álmaim veszve, reményeim meghiúsulva hullottak lábaimhoz. Az isteni gondviselés áldozatot kért — s ez áldozat én levék!

Tűrtem és szenvedtem: mert tűrni és szenvedni parancsolt végzetem. Enyhet, vigaszt anyai létem sem nyujthatott: óh mert ez árva leányok itt, egykori boldog reményeimnek csak fonnyadt gyümölcsei!!!

Ismertetek pályatársak! láttatok virulni, láttatok hervadni, s korán megérve a halálnak, most láttok e sírba szállani. — Csak egy villám, csak egy bolygó-tűz volt éltem minden öröme — a mint feltűnt, rohanva sietett el.

És ti mégis feledve mindent, nem nézve azt, hogy az út közepén egy nagy halom emelkedik s rajta keresztül hatolni nem áll erőtökben — vakon s gondtalanul rohantok előre! — Vigyázzatok: csalfa tünemény s játszi képzet a remény; vigyázzatok: tövisekkel rakott éltetek úta s vélet-

len halálos sebet ejt szíveteken. Csalódni fogtok — mint én — ha merész képzeleteiteket korlátozni nem tudjátok. Nekem is volt mindenem, mint ti nektek. Mit használt? az arc-rózsája 28 tavaszt ért. Összes vagyonom most — egy csomóba kötött szenvedésem s a keserü csalódás! — Oh ha én is egykor — mint ti jelenleg — egy kiszenvedett koporsójánál állva — megtanulhattam volna: hogy minden földi remény s bizodalom csak árnyék-kép; hogy az emberi szívek az önérdek, a nagyravágyás örhelye, hogy az élet csak szenvedés, tán így páncélozott keblem nem roskad össze ily korán iszonyú terhe alatt. — Legyetek készen örömre és fájdalomra. Én örömre számíték s ép a keserűség pohara telt meg csordultig kezemben. Kiürítém: mert úgy akarta végzetem; de ti őrizkedjetek, hogy kijátszott reménytek s szivetek csalódása korán ne ássa meg sírotokat: ez végszavam, ez végintésem hozzátok!

És elöbb, míg alázuhanó takaróm a föld elfedezné nyugvó poraimat: jöjjetek karjaim közé ti szeretteim, ti lelkemnek rokon felei, kedves testvérek! kiknek szerelme sok könycseppeket szárasztott fel halovány arcámról. Jöjj ... óh jöjj jó anyám! ki nem sejtéd, hogy utolsó volt a csók, mely a válás pillanatában nehány nappal elöbb ajkainkról elcsattant. Gyógyúlni bocsátád csak leányodat ... és nézd ő meggyógyult. — Oh igen! légy nyugodt — én meggyógyultam; a legföbb orvos, az ö benne bizókat el nem hagyó atya könyörült rajtam; most már nem fáj semmi, mi egykor keserűen vérzett, mi eltépte azt a köteléket, mely sziveitekhez csatolt. — Ne sirjatok! oh ne zokogj jó anyám! Hiszen ti tudjátok mi volt örömem? Tavaszi rózsa, melyen a hópelyhek fojták vissza az illatot. Ti tudjátok, mi volt földi édenem? Börtön, honnan nemes lelkem csak úgy szabadulhatott, ha elöbb lerázza a durva testet. Ti ismerétek, mi volt ifjúkorom? Csalódás szülte küzdelem! Jobb — bár vágytam volna még élni — most érzem, jobb itt nekem annyi

csalódás után a sírok hazájában. Itt béke s nyugalom honol. Nem érdemlett, higyjétek nem érdemlett szenvedéseim itt véget értek. Ne sirassatok engem: én boldog vagyok. Sirassátok önmagatokat, kik még nem tudjátok, mit hoz az est; ha boldog lesz-e a reggel, mely rátok viradand. — Jöjjetek! egy csók még és azután: — —

De nem! vezessétek még ide árváimat is, hadd adom rájok anyai áldásomat! Gyermekeim! szívem vérén vett kedves gyermekeim! én megyek közöletek — jók legyetek — Isten megőriz titeket! Testvérek! anyám! mindnyájan szeretteim! árváimra tekintve gondoljatok rám, s hiszem, jóltevő karjaitok őket az erény útjáról letérni nem engédik!

Eleget mondtam; értetek engem. — Legyetek áldottak! — Isten veletek!! —

Ne... ne hagyj el még, kedves lélek! szelid s nemes kebled tapasztalatait hallattasd tovább velünk. — Nem szólsz — kifáradtál úgy-e?

Pihenj... béke veled!

A sírt, mely testedet fedi, mi érdemed szerint a legszebb jellel ékesítjük; hogy ha ide vezet útunk, ide téved a sír felé botorkáló vándor, megtudhassa ki az, ki itt oly csendben nyúgoszik! — Nem rothadó fejfa; ennél maradandóbb becsű az az oszlop, melyet nyugvó helyeden emelünk. Nem puszta márványszobor — a szeretet, a hamvaidban is tisztelő szeretet örökít téged. — A jel, melyet sírod ormára tűzünk:

A gyöngéd szeretet — a szelid és nemes lelkület s a csendes béketűrés.

E rothadatlan jelvényt látva majd: borúlj le tisztelő közönség! borúlj le szereteted nyilvánításául azon nemes

lélek előtt, mely harcaiban is nagy és tisztelt vala! Ne menj el e sirhalom mellett, hogy könyeiddel meg ne locsold azt a virágfüzért, melyet most ismertető jelül tűztünk fel ennek ormára.

Te büszke, te képzelmed s ábrándvilágodban élő ifjú szív! keresd fel gyakran gondolatodban is e sirhantot, s tanulj készen lenni a csalódásokra; tanulj rózsás útadon a tövisekkel megismerkedni. Tanuld meg: arany álmaid sokszor a legridegebb valóvá változnak át életed folyamán. Tanulj leszállni tudni képzeteid magas polcáról: mert minden vágyaidat utoljára a sír öleli fel! Tanuljatok nők s anyák: tanuljatok töle nemesen tűrni s békén hordozni a küzdelemmel teljes élet rabláncait! tanuljátok meg töle szelid lelkülettel futni meg a rögös pályát: úgy a ti sírotok felett is őrt áll a tisztelő emlékezet.

A nap hanyatlik, az est közelg; nyitva a sír, menj szerelmünk kedves tárgya te! menj oda, hol könyeid felszáradnak; jó emlékedet víve magunkkal, mi is megtérünk hajlékainkba — oh de mi még könyeink forrásához! — jó éjt kedves lélek! jó éjt! — s Isten veled!

Kovács Lajos,
nagykörösi lelkész.

XXVI.

Fitos Amália ifjú leány sírjánál.

Higyjek-e szemeimnek, s ama fájó jajkiáltásoknak, melyek e hideg sír szélénél a veszteséget érző keblekből fel-feltöredeznek! — Higyjem-e, hogy valóban koporsó, halált rejtő koporsó az, mely ott alant előttem sötétlik, és ezek a könyek mind azért hullanak most, mert korán, váratlanul tört le egy szép virágot, egy erőteljes ifjú ágat a halál, a még életerős törzsekről? —

Bármint odábbozzam is magamtól e sötét gondolatot; bármint erőlködjem is ég felé függeszteni szemeimet, hogy az ott derengő világosságból egy kis fénysugárkát is lophassak e komor földre alá: való, a legrettenetesb való, hogy az, kinek elevenségéből, másokat is felvillanyozó vidorságából életet, hosszú életet jósolánk — már halott! — Halottja nemcsak jó szüléinek, s a testvér rokon kebleknek; megsiratott halottunk nekünk is mindnyájunknak!

Oh mert, hacsak egy futó tekintetet vetünk is vissza e röviden végzett pályára, könytelt szemünk előtt örökös jó kedvében egy oly alak tűnik fel, a mely gyújtott, elevenített és szeretetre ébresztett. — Oly alak, melynek üdesége, kellemes játszisága tova űzé gondjainkat. — És ez az életszikrát szóró kép — ez a zöld, erőteljes életbimbó lehervadva s kihamvadva pihen most a halál karjain. Nem csoda ... nem csoda hát, ha ezt az egész csalódásunkat kiábrázoló változást ma mindnyájan zokogva megkönyezzük.

Hisz örökre meg vannak fagyva a szerető karok — s lezáródva a csillagfényű szemek. Megszűnt dobogni mindenért a szív — csupán a test van itt — láthatólag az enyészet nyomaival, a lélek, mely elevenítő, szellemhonába költözött! Oh ébredj fel! ne hagyj még itt bennünket, kik benned gyönyörködénk! Nézd, égető kín nyomja szivünket! Utánad hulló könyeink forrását — jer — önkezeiddel temesd be. Hiszen annyi örömöt, annyi reményt kötének mi létedhez, hogy most, midőn összetörve látjuk koporsódban ezeket, — bizalom-vesztve fordulunk vissza sírodtól — hogy mint itt — egyéb reményeink is ki fognak játszatni! — Jer, hogy vidám tekinteted eloszlassa keblünk könytől terhes fellegeit! De mind hiába — kérelmem ébredésed idejét közelebb nem hozza! s enyhületül nem marad egyéb, mint sirni — csak sirni utánad! ki oly ifjan költözél! —

Azonban érdemes-e ennyi fájó érzelemre, ennyi nehéz könycseppekre ez a föld, melyet idvezült halottunk itt hagyott! — Hiszen csak az a mi keservünk alapja, hogy ő közöttünk élni megszűnt, hogy lakhelyet változtatott. — Ő, kit szerettünk, ki szemefénye volt családjának — ő ugyan méltó könyeinkre, de az élet, ez a sárral fedett föld és lakhely, ez nem! — mert itt örökös csalódás és veszteség váltják fel egymást! —

Ki tudja megmondani, hogy itt — hol oly kevés elégedett és boldog ember van — elégedett vagy boldog lett volna-e ő? Még most a földi salakkal nem vegyült össze szivének égi érzeménye; még most ő édenkertből — a szülői és testvéri szeretet édenkertéből — lépett át tisztán, nyugodtan és boldogan ama végetlen szeretet édenébe, hol e szó „gyűlölség“ ismeretlen! De ha tovább és tovább teszi előre e földön lépéseit — ki tudja, nem a vesztett remény ezer kínaival, nem a feltépett szív gyógyíthatlan sebeivel döl-e a halál karjába? — Igy is, amugy is koporsó menedékhelyünk az élet küzdelmei ellen. — És ha már meg kell hal-

nunk, jobb, hogy a szüléi karok közöl emelkedjünk égi hazánkba, mint az életuntság és csalódás nyomasztó köréből. —

Igy sok van mit feledni ott, hová költözünk, míg az ártatlanság korszakában cserélve lakot, csak folytatjuk, mit itt az ifjú szív megkezdetett — mert ez neki egyik kincse, egyik fö sajátja — a kölcsönös szeretetet!

Szabjatok hát határt fájó érzelmeiteknek ti résztvevö szivek! töröljétek le a könyeket, melyeket oly sokszor hullattok elvesztett kedveseitekért; hisz itt nincs, csak ott van boldogság, hol a test önsúlyával nem nehezkedik lelkünkre! —

Hát a ti vigasztalástokra mit mondjak kesergö szülék? mivel enyhítsem azt a fájdalmat, melyet most érzetek? — Ti csak sirjátok veszteségtek könyeit — kíméletlen kezekkel nem akarom letörülni azokat. — Majd az idö — a gondviselés e legbiztosabb, ez egyedül csalhatlan gyógyszere — lassanként be fogja ezek kisirása után hegeszteni sebeteket!

De ti testvérek! rokonok! pályatársak! ti jöjjetek e sírhoz — nektek szomorú tanítás ez, mint bizzatok, mint füzzétek reménytek szálait a legszebb korszakban is lehervadható élethez. Azért ne rohanjatok mohó vágygyal a gyönyörök útján; mert nagy és mély gödör — a sír — van elöttetek — melynek árja hamarább mint gondolnátok, elcsap felettetek; — hanem az ifjúság ösvényén is gyakran és gyakran nézzetek az égre, hogy azt a szent láncot, mely titeket azzal egybe tart, testvéri szeretetlenség- és földi érdek soha ne tépje szét.

Nézzétek kedves testvértek elhervadt, de megdicsöült arcát, a boldogság mily égi mosolya ül rajta, hogy így szeretve és szerettetve lehetett lakosa ama jobb hazának.

Nézzétek, úgy tetszik nekem, mintha búcsúra nyitná ajkait — úgy hallom — mintha rátok szeretteire áldást rebegve költöznék közölünk! Jertek ti közelebb, hogy e szellemhangokon ejtett áldó s köszönet szavakat megérthessétek, jó szülék, testvérek és rokonok! — Jertek és búcsú áldásul mondjátok el utánam: Jó éjt a kora halálban — aludjál csendesen — nem sokára követni fogunk téged!!

Kovács Lajos.

XXVII.

Szabadi Zsigmond ifjú koporsójánál.

(Tavaszszal.)

Gyász-tiszteletre egybegyült ker. hivek! Nézzetek magatok körül és figyeljetek: mit láttok és hallotok jelenleg a természetben? A föld, levetvén fehér takaróját, a remény zöld szinébe öltözött; a fák kezdik hajtani a bimbókat, a virágok egy része már terjeszti kellemes illatát a légben; a téli álmot aluvó állatok fölébredtek a hosszú álomból, s kijöttek sötét oduikból az Isten szabad ege alá; a fecske és gólya, megkezdvén a vándor-madarak nagy útját, átrepülvén pusztákon és tengereken, megérkeztek hozzánk; az emberek, érezvén a nap melegének hatását, leveték téli ruháikat, nem félvén a tél hidegétől, vékonyabb ruhába öltözének; mindenütt megpezsdült az élet; ki ne tudná ezekből, hogy itt a kikelet, itt a tavasz. Itt van, valóban itt van, nem lehet eltagadni. És mégis, ha megkérdezitek a szüléktől, a kedves testvértől és a jó rokonoktól, itt-e a tavasz, ők a nélkül, hogy ajkaikat megnyitnák, egyszerűen rámutatva e gyászkoporsóra, némán, de mégis meggyőzöleg mondják tinektek: „Nincs itt a tavasz, az elzáratott e gyászos koporsóba." Oh mert az ő kedvesök, a csak 22 évet élt kedves ifjú, néh. Szabadi Zsigmond, életének tavaszán meghalt, s szemeink elöl elzárta öt a rideg koporsó.

Emlékeztek-e, ker. hivek! ama gyászos évre, melyben a tavasz virágait a kegyetlen hideg lehervasztotta, s annyi em-

bernek szép reményeit semmivé tette? Emlékeztek-e azon könyekre, melyek millióknak szemeiből csorogtak alá? Ha nem emlékeztek, tekintsetek a kesergő felekre, az arcaikon tükröző iszonyú fájdalom visszavarázsolja azt az emlékezetbe. Mikor még halotti lepel borítja a sötét földet, mikor levelek nélkül látjuk a fáknak ágait, nem merjük reményleni a gazdag aratást, nem merjük reményleni, hogy az elközelgető ősz gazdagon fog bennünket gyümölcseivel megajándékozni. De midőn már látjuk új életre ébredni az egész természetet: édes remények töltik be keblünket a dús gyümölcsözés iránt. Ilyen édes reményét, ilyen boldogságát tette semmivé a szomorú feleknek egynehány szempillantás alatt a kegyetlen halál.

Igen! E. 22 éves kedves ifjúnak élete elég volt arra, hogy a szüléket és rokonokat a legszebb reményekre jogosítsa, de nem elég arra, hogy a reményt valóval váltsa fel. Ha van fájdalom, melyet reményeink romba dölte idéz keblünkben elő, úgy ilyen a kedves ifjúnak sírba dőlése. Ha annál nagyobb a fájdalom, minél nagyobb és édesebb remény meghiúsulta idézte azt elő, úgy az itt könyező szomorú feleknek fájdalma bizonyára nagy.

Értelek én titeket, kesergő szülék; értelek gyászoló testvér; értelek szomorú rokonok, és értelek könyező barátok! Értem szívetek fájdalmát, értem az omló könyeket, melyek végig folynak bánatos arcaitokon. Értem és nem vádolom.

Im itt a kedves ifjú, koporsóba zárva. Midőn kisded korában, szólni nem tudva, bölcsőjéből angyalarcával mosolyga felétek, mint örültetek a kedves gyermeknek! Midőn rózsás ajkaival először mondá neked, gyászbaborult atya, a kedves szavakat: „Édes apám,“ mily édes öröm, mily kimagyarázhatlan boldogság tölté el atyai szivedet. Midőn kis kezeit egybekulcsolva először zengte ég felé: „Mi atyánk, ki vagy a mennyekben,“ midőn az iskolában először mutatá

fel szorgalma gyümölcseit; midőn a tűt kezébe véve először mutatá fel a munkát, mit kezei készítettek, óh mennyi örömöt, mennyi boldogságot okozott tinektek. És midőn pályafutásának többi részében munkássága és jó erkölcse által megmutatván, mit várhattok férfi korától annak, kinek ilyen volt ifjúsága, most egyszerre, az élet legszebb korában, az élet tavaszán elhervadni, koporsóba szállani látjátok őt, óh mennyi fájdalom, mennyi keserűség tölti be sziveteket! Oh értelek én titeket, kesergő felek, értem szivetek fájdalmát, értem az omló könyeket. Értem és nem vádolom. Hadd hulljanak a szeretet fájdalom könyei annak koporsójára, ki szeretett titeket, hadd hulljanak annak koporsójára, kinek élete célja a szülék, a testvér és a rokonok örvendeztetése volt! Hadd hulljanak!

Oh de még se! Nem akarlak én most titeket, kesergő felek, a feltámadás édes reményével vigasztalni. Nem akarom azt mondani, a mit Jézus Jairus leányának mondott: „Leányzó kelj fel.“ Nem akarom megállítani a gyászkiséretet, mint Jézus megállitotta a nainvárosi özvegynő fia koporsójának vivőit; nem akarom a követ sírjáról leemeltetni, mint Jézus leemeltette azt Lázár koporsójáról. Jézusnak, az Isten fiának volt ereje és hatalma őket feltámasztani a halálból; nekem csak a beszéd hatalma adatott, melylyel hitet és megnyugvást öntsek sziveitekbe. A gazdag és Lázár példájából, a mindennapi tapasztalásból meggyőződhettek, hogy nem jött még hirnök a más életből, hogy annak felséges boldogságát lerajzolja előttetek. Csak egyszerűen Jóbnak, a kegyes ó testamentomi férfiúnak példáját idézem előttetek, ki, midőn mindenéből kifosztatott, midőn minden gyermeke sírba szállt, így kiáltott fel: „Az Ur adta, az Ur elvette, áldott legyen szent neve érette.“ Kell-e ennél nagyszerűbb példa az Isten akaratán való megnyugvásra?

A kedves ifjú, a szép reményekkel együtt, melyeket életéhez kapcsoltatok, meghalt, koporsóba szállott. De sza-

bad-e nektek azért zúgolódásra nyitni ajkaitokat a bölcs és jó Isten ellen, kitől száll alá minden jó adomány és tökéletes ajándék, s kinek céljai szentek és változhatlanok? Nem! ker. hivek! A gondviselés útjai kimagyarázhatlanok, Isten képes a roszat is javunkra fordítani, mint fordította Jákób fiánál Józsefnél, kit bátyjai eladtak az egyiptomi kalmároknak.

Midőn Jézus a Getschemane kertében a halállal küzdött, szent arcán megjelentek a fájdalom verejtékcseppjei, melyek — az irások szerint — olyanok valának, mint a vérnek cseppjei; — így imádkozott akkor Jézus: „Atyám! ha lehetséges, muljék el tőlem e pohár."

Igy imádkoztatok ti is, szomorú felek! az üdvezült betegágya mellett, szívvel, lélekkel kérve az Istent, hogy tartsa meg és nyújtsa még hosszúra a szép reményekre jogosult ifjú életét; nemcsak, de elkövettetek mindent, mit az emberi tudományok szerint hasznosnak gondoltatok betegsége megszüntetésére, a halál eltávolítására. De hiában volt minden! Hiában volt fáradságotok, hiában volt könyörgéstek; a szeretett ifjú életét nem tarthatátok meg. Nehéz, igen nehéz most nektek megvigasztalódni. De én kérlek, én intlek titeket: folytassátok tovább lelki harcát a megváltónak; szálljon kebleitekbe azon fenséges nyugalom, az Isten akaratán való azon dicsö megnyugvás, mely így késztette az Üdvezítőt folytatni imáját: „mindazáltal, ne úgy legyen a mint én akarom, hanem a mint te akarod." Mennyi hit, mennyi Isten iránti bizalom van e szavakban kifejezve. Ha valamely tettében nagy és dicsö volt Jézus: azon elhatározásában — midőn látta a halált, még pedig a kereszt kinos halálát magához közelegni, midőn már el volt árulva attól, kivel ő egy tálba mártott, midőn már kiküldettek a poroszlók megfogására, mégis itt a halál küszöbén mindezeket isteni léleknyugalommal tudta mondani: ezen elhatározásában — mondom — bizonyára nagy és dicsö volt ő.

És most felhivlak titeket, gyászoló felek, s mindnyája-

tokat, kiket a részvét e gyászkoporsó körül összegyűjtött: hogy ámbár nem látjátok is testi szemeitekkel, nem foghatjátok is fel véges értelmetekkel azon boldogságot, mely szent hitünk szerint a síron túl, a mennyei atyánál várakozik reánk, s talán nem is bátorkodtok remélni, hogy jó tetteitek nem maradnak jutalom nélkül: ha keresztyének- azaz reform. egyházunk értelme szerint igazi Krisztus-követők akartok lenni, kövessétek a nagy mester példáját, nyugodjatok meg az Isten akaratán. Bizonyára mégis, nem fog az jutalom nélkül maradni. Itt e földön, földi éltetekben fogjátok jutalmát venni Istenben való bizalmatoknak. Ez nyugtathat meg egyedül titeket, ez enyhítheti fájdalmatokat, hegesztheti be a sebeket, melyek a szívben im e gyászkoporsó által üttettek.

A mily boldogtalan, a mily szerencsétlen az olyan ember, ki Istenben bizni nem tud — mert hiszen öt nem látja és nem hallja, mint látta és hallotta Mózes az égö csipkebokorban — ki csak önerejében, hatalmában és az emberek pártfogásában bizik; a mily boldogtalan és szerencsétlen, mondom, az ilyen ember, midön a vigaság után egyszerre elborítják fejét a szenvedések árvizei, midön maga erötelen, hogy felkelhessen, s az emberek meg sem hallva a fájdalmas jajgatást, elmennek mellette, a nélkül, hogy csak egyetlen vigasztaló szót vennének ajkaikra, a mily boldogtalan és szerencsétlen — mondom — épen oly boldog és szerencsés az, ki a kegyelmes Istennek bölcs végzésein lelkében megnyugszik. Édesebb, tisztább az ilyennek az öröm, könnyebb a fájdalom, mert ö mindent Istentöl, onnan felülröl nyer. Midön szerencse éri öt, így kiált fel: „Hála neked Isten, ki nem hagyod el a benned bizókat; ha nyomorúság és szenvedés látogatják meg, így szól: „megérdemeltem; az Isten dorgál, mert szeret.“

Oh szomorú felek, s mindnyájan ker hivek! lakozzék az Istenben való bizalom, lakozzék az Isten akaratán való

megnyugvás a ti sziveitekben. Titeket, szomorú felek, nagy veszteség ért, mert a kedves ifjú, kit úgy szerettetek, koporsóba szállott, s már csak néhány perc, és többé nem láthatjátok még koporsóját sem. Nagy szükségetek van így imádkozni: „Legyen meg a te akaratod, miképen mennyben, úgy itt a földön is.“ Hiszen nem is költözött ö végképen és mindenestöl el ti töletek. Itt csak a porsátor nyugszik a koporsóban, mely itt e földön nemes lelkének lakásul szolgált; de maga a lélek, a szeretet, mely hozzátok füzte, itt marad közöttetek. Hozzon össze gyakran benneteket a szeretetben ez üdvezült ifjúnak drága emléke, mint össze hozott most mindnyájunkat a részvét koporsójánál. Ki táplálna gyülöletet ilyenkor felebarátja iránt szivében? Valahányszor visszaidézitek az emlékezetbe azt, mi ez ifjúban szép, jó és nemes volt, mindannyiszor fogjátok tapasztalni annak jótékony hatását.

Kedves szülei az üdvözültnek! mielött végkép megválnék töletek, elmondja még egyszer, mit életében gyakorta mondott. Legyetek boldogok. Köszöni szivességteket, mely nem fogyatkozott meg soha, áldja az ápoló anyai kezeket, melyek betegségében gondját viselték. Kivánja, hogy nyujtsa Isten még hosszúra földi élteteket, örüljetek életben maradt leányotokban, az ö kedves növérében! — Tudom, fáj szived, szeretö testvér, midön bátyádat porba hullani látod, mert hiszen egytest és vér ö te veled. Kivánja kedves testvéred, hogy mit az isteni végzet elvett életéböl, toldja azt a tiedhez! Ó a mennyböl fog te reád nézni, ott imádkozik a mindenható zsámolyánál, hogy adja áldását te reád, légy örökké boldog!

Szeretö rokonai, kedves barátai, s mindnyájan, kik végtisztesség tételére megjelentetek, hogy a részvét könyeivel enyhítsétek a szomorú felek fájdalmait, áldjon meg titeket az Isten lelki és testi áldásainak bövségével, s mindenek felett adjon megnyugvást az ö szent akaratán!

És most elbocsátlak üdvezült halottunk! Legyen nyugodt sirod éjjele, boldogító örök életed fényreggele. Amen.

Szabó József,
kecskeméti s. lelkész.

TARTALOM.

Lap.

PETRIK GÉZA

előbb

OSTERLAMM KÁROLY

bel- és külirodalmi könyvkereskedése Pesten (...

Czelder Márton. Vasárnapi, ünnepi és alkalmi imádságok templomi használatra. Kötve

Elefánt Mihály. Hit, remény, szeretet. Keresztyén halotti énekek és imádságok. Temetkezési templikkel és emlékirási leckékkel ellátva. Második bővített finom kiadás

— Egyházi beszédek.

Fábián Dániel. Ünnepi, közönséges vasárnapi s alkalmi imák. 1 frt. 80 kr. Kötve

Farkas Józs. Egyháztörténelem. Hase K. nyomán. Két kö...

Fördős Lajos. Agenda. Egyházi szertart. beszédek és imák s ezekhez mellékletül jegyzetek és utasítások. Kötve

Fördős Lajos és **Szívos Mihály.** Áhitatos hölgy. Elmélkedések és imák művelt hölgyek használatára. Második kiadás. Vászon kötésben 2 frt 40 kr. Bársony börkötésben

— Egyházi beszédek. 3 füzet

Heiszler József. Egyházi munkálatok. 3 füzet

Kovács Lajos. Egyházi beszédek, Gerok K. után. Első füzet: Ünnepi egyházi beszédek

Kulifay Zsigmond egyházi beszédei. 3 füzet

Mihó László. Egyházi beszédek

Nagy Lajos. Halotti prédikációk, gyászbeszédek és imák egyházban, gyászudvaron és sírnál

Pap István. Különös halotti prédikácziók. Templomi ... ... ezekhez alkalmazott imákkal. Kötve

— Templomban mondandó ünnepi imádságok.

— Egyházi imák köznapokra. Kötve

Révész Imre. Egyházi beszédek. Roberison nyomán ... füzet. Egyenként

Révész Imre. Kalvin élete és a kalvinismus. Második kiadás. 2 frt. Vászonba kötve

Schwalb M. A régi és az uj hit a Krisztusban. A ... kiadás után ford. Lauka

Szilády László. Köznapi imák és szertartási beszédek

— Halotti beszédek, vezérigék, tárgyak és vázlatok egyházban és sírnál. ... hátrahagyott műveiből. 2 füzet

— ... halotti prédikációk, imák ...

Az igaz vallás, megfejtve az emberiség vallásos ... nak kifejlesztése és azok legszükségesebb ... **szei törvényei.** Valnegyinak „A ROMOK" című ... ból magyarosítá s jegyzetekkel ellátta ...

KECSKEMÉTI

LELKÉSZI TÁR.

A

GYAKORLATI LELKÉSZETHEZ TARTOZÓ MUNKÁK

GYÜJTEMÉNYE.

A KECSKEMÉTI REFORM. EGYHÁZMEGYE HATÁROZATA
FOLYTÁN S ERKÖLCSI PÁRTFOGÁSA ALATT

SZERKESZTI

FÖRDŐS LAJOS,

REFORM. LELKÉSZ S FŐESPERES.

MÁSODIK FÜZET.

(Tatai András arcképével.)

A tiszta jövedelem egy része a kecskeméti egyh. megyei gyám- és nyugintézeté.

PEST, 1870.
KIADJA PETRIK GÉZA.

TATAY ANDRÁS

kecskeméti tanár,

született 1803 Nov. 24.

[illegible]nt. Rohn A. Pest 1870

KECSKEMÉTI
LELKÉSZI TÁR.

A

GYAKORLATI LELKÉSZETHEZ TARTOZÓ MUNKÁK

GYÜJTEMÉNYE.

A KECSKEMÉTI REFORM. EGYHÁZMEGYE HATÁROZATA
FOLYTÁN S ERKÖLCSI PÁRTFOGÁSA ALATT

SZERKESZTI

FÖRDŐS LAJOS,
REFORM. LELKÉSZ S FŐESPERES.

MÁSODIK FÜZET.
(Tatai András arcképével.)

A tiszta jövedelem egy része a kecskeméti egyh. megyei gyám- és nyugintézeté.

PEST, 1870.
KIADJA PETRIK GÉZA.

Kecskeméten, 1870. Szilády Károly és fia nyomdája.

ANTOS JÁNOSNÉ

BÁRÓ

RADÁK KATALINNAK,

A

LEGJOBB NŐK ÉS ANYÁK EGYIKÉNEK,

A GYÖNGÉD SZERETET, NEMES EGYSZERŰSÉG ÉS HÁZIASSÁG

PÉLDAKÉPÉNEK,

DICSŐ EMLÉKŰ ANYJA

BÁRÓ RADÁK ISTVÁNNÉ GRÓF RHÉDEY KLÁRA

ERÉNYEI ÖRÖKÖSÉNEK

TISZTELETTEL AJÁNLOM

FÖRDŐS LAJOS.

I.

Mire int és serkent bennünket a nap?

(Uj-évi.)

Alapige: 1 Mózs. 1, 14. *Monda az Isten: Legyenek világosító állatok az égnek kiterjesztésén ... és legyenek jelei bizonyos időknek, napoknak és esztendőknek.*

Istenfélő hivek! A nagy természet nagy óramutatója ismét bevégezé esztendei körútját az ég tábláján. Ez az az óramutató, melynek tengelye földgömbünk, szára a mintegy husz millió mértföldnyi távolság: melynek kerek lapja fényesebb az aranynál, és ragyogóbb a gyémántnál! Ez az az óramutató, melyet magának a teremtőnek újjai indítának el még kezdetben, mely azóta minden hiba és fogyatkozás nélkül jár, és az időket, a napokat és esztendőket, a legpontosabban megmutatja! Ez mutatá meg nekünk is, hogy az 1864-dik év napjai, a közelebb múlt éjféli tizenkét óra kongásával már legördültek.

De avagy csak ennyit jelentene-e nekünk és csak erre figyelmeztetne-e bennünket ez a dicső óramutató, a nap? Hát midőn az emberi kezek által készített óraművek mutatói bizonyos gondolatokat ébresztenek keblünkben, és bizonyos teendőket juttatnak eszünkbe: akkor az isteni kéznek és hatalomnak ezen remek műve — ezen dicső óramutató a nap — csupán arra való volna-e, hogy egy nagyobb időszak elmu-

lását jelentse mi nekünk? Nem! söt inkább, mint Istennek legnemesebb teremtéseit, mint értelmes, erkölcsi valóságokat, mint az ő országának munkálkodni tartozó polgárait, arra int és serkent ez bennünket, hogy most, midön az újév küszöbére beléptünk, mint valamely két arcu Jánus tekintsünk hátra a lefolyt napokra, tekintsünk elöre is a bizonytalan jövendöbe, és lássuk meg, hogy emberi rendeltetésünknek miképen feleltünk meg amazokban, miképen szándékozunk megfelelni emezekben, az Isten kegyelméböl reánk viradott új év minden napjaiban?

A mi emberi rendeltetésünk az, hogy munkálkodjunk, még pedig mind magunknak, mind másoknak használva, mind magunkat, mind másokat tökéletesítve, folytonosan, okosan, célszerűen, erönkhöz, tehetségeinkhez és körülményeinkhez mérten munkálkodjunk. Tartoznánk mi munkálkodni, ha az Isten azt kötelességünkké nem tette volna is. Tartoznánk munkálkodni, ha arra a mindennapi kenyérkeresés gondjai nem szorítanának is; mert egyedül munka az embernek élete; a munka minden miveltségnek, polgárisodásnak, haladásnak, tökéletesedésnek fö és nélkülözhetetlen kútfeje, eszköze, tényezöje és emeltyűje; a munka nélkül élö, a heverö, a csak enni, inni, mulatni szeretö ember pedig nem ember, hanem alábbvaló az oktalan állatnál. Ime! a nap érzéketlen teremtés! Ő nem bir öntudattal, mégis mint munkálkodott, mily híven eljárt a maga tisztében a múlt évben is! Világított a munkás halandóknak, megérlelte a gabonafejeket és a jóízű gyümölcsöket, és a maga pályáján csak egy pillanatig is meg nem állapodott, sem arról félre nem tántorodott.

Hát te, óh ember, követted-e a nap példáját? Futottál-e kötelességeid pályáján, azon a pályán, melyet a teremtö

kiszabott elődbe és sorsodban megmutatott teneked? Felkeltél-e, mikor a nap felkelt? Munkálkodtál-e, mikor ő neked világított? Világoltál-e a tieid előtt intéssel, tanítással, feddéssel és jó példaadással? Igyekeztél-e jóllét és megelégedés melegét árasztani legközelebb ugyan a tieidre, de azután mindazokra is, kik veled közelebbi vagy távolabbi viszonyban vagy egybeköttetésben vannak? polgártársaidra, hazádra és az egész emberi nemre? Igyekeztél-e az igazság bővebb ismeretével gazdagítani elmédet, s szent és nemes érzelmekkel ékesíteni szivedet? Igyekeztél-e jótettek gabonáival és erények gyümölcseivel ékesíteni és mintegy paradicsommá tenni azon mezőt, azon földet és kertet, melyet művelésedre bízott a Teremtő? Vagy talán e termékeny helyek, csak oly gyéren vannak elszórva a te mult évi napjaidon, mint a virító oázok Szahara sivatag homokpusztáin, vagy a szigetek a csendes oceán hullámai között? Talán a te mult esztendőd oly kopár és kietlen, mint a földsarkak jeges vidékei, melyekre a nap félévig sem bocsátja bágyadt sugárait, vagy mint a milyen vala a föld kezdetben, mikor annak szinét mélység borítá? Vagy talán nem volt ugyan puszta élted mezeje, de csak irigység, gyűlölség, veszekedés, perlekedés szúrós töviseivel és mérges dudváival volt az benőve? Talán munkálkodtál te, de nem a nap világánál, hanem setétben, nem azért, hogy másokkal jól tehess, hanem hogy megrontsad felebarátidat; nem azért, hogy magadat tökéletesítsed, hanem hogy ezt mondhasd amaz evangyéliomi gazdaggal: *Egyél, igyál én lelkem, sok esztendőkre eltett javaid vannak teneked!*

Boldog vagy, óh ember, ha a te lelked az Isten lelkével együtt arról tesz tanúbizonyságot, hogy te a mult év minden napjaiban hív napszámosa valál a te mennyei gazdádnak! Örülj és örvendezz, mert a te jutalmad bővséges leend mennyekben! Mert ha itt munkálkodtál, ott megpihensz! ha itt a léleknek vetettél, amott a lélekből aratsz.

örök életet! ha itt a kevésen hív valál, ott sokra bizatol. Ellenben jaj neked, ha itt rest és heverö szolgája valál a te Uradnak! Jaj neked, ha elástad itt az uradtól nyert talentomokat vagy épen gonoszul sáfárkodtál azokkal! Jaj neked, ha csak állottál a világ nagy piacán, hivalkodván mind napestig! Jaj neked, ha itt csak konkolyt híntettél és szélet vetettél! Jaj neked, mondom, mert a napok ugyan elmultak: de nem mult el, a mit azokban tettél vagy elmulasztottál. Felment mind az az Ur eleibe emlékezetnek okáért; azon Ur eleibe, ki ura az időnek, és a ki egy pillanattal lát multat, jelent és jövendőt. Lesz egy óra, mikor neked ez mondatik: „Sáfár! adj számot a te sáfárságodról! adj számot arról, miképen töltéd napjaidat és esztendeidet!" Lesz egy óra, mikor fontba vettetel és megmérettetel, s ha hiányosnak találtatol, hiába akarnád a napot megállítani Józsuéval, hiába akarnád visszavarázsolni az elszalasztott napokat és alkalmakat. Mig azért időd vagyon, becsüld meg a kegyelem napját, elkövetett bűneidet pedig töröld le Jézus vérével és az igaz bűnbánat könyeivel! Ezt kivánja töled Isten dicsösége és a magad java! Erre hí és emlékeztet az új-év első napja!

Emberi nemesebb természetünk követeli és parancsolja azt is, hogy a kire rászorultunk és a ki bennünket szükségünkben megsegített, vagy a kitöl valami jót vettünk, az iránt háladatosak legyünk, azt áldjuk, dicsérjük és magasztaljuk. A ki ezt nem cselekeszi, a ki nem hálás vagy talán még gonoszszal is fizet a jóért, az megtagadta emberi méltóságát, az nem méltó a jótéteményre, nem, még csak arra sem, hogy jó embernek tartassék és becsültessék.

Oh ember! sok szükségeid valának neked is a mult évben! szükséged volt az eledelre és öltözetre, szükséged a békességre és Isten kegyelmére; és te sokkal gyengébb, sokkal erötlenebb valál, mint sem azokat magadra hagyatva teljesíthetted volna. Mert ha munkálkodtál, Isten volt az, a

ki erőt adott karjaidba és elméd épségét megtartotta. Ha munkádat siker követte, ha azután megtudtad találni mindennapi kenyeredet, megkerested élelmedet és ruházatodat: ismét Isten volt az, ki áldást adott munkádra! Ha magad tehetetlen levén, a jóltevö Jóbok által tápláltattál és a könyörülö Jábithák által ruháztattál: újra Isten volt az, ki azok szivét felindította, hogy téged elveszni ne hagyjanak. Ha valami jót vittél véghez, ha a jóban elébb mentél, a szent életben növekedtél: ismét Isten volt az, a ki azt cselekedte, hogy necsak akarjad, hanem véghez is vihessed a jót. Szóval, isteni segély nélkül te semmire sem mehettél, semmiben sem boldogultál volna; söt még életed is úgy elenyészett volna, mint a füst és a pára, ha az élet ura nem tartotta volna fel benned a maga lehelletét.

De hát te valyon háládatos voltál-e mindezekért Isten iránt? valyon mikor a nap felkelvén, téged is felköltött meleg ágyadból, mikor a hangicsáló madarak éneke megzendült és a mezei virágok kelyhei jó illatú tömjénfüstöt bocsátának az ég felé ahhoz, ki öket ékesen ruházza és a hajnal harmatcseppjeivel újjászüli, valyon, mondom, te adtál-e hálát annak az Istennek, ki fáradt tagjaidba a csendes álom által az erőt és elevenséget visszaadta? szólottál-e így szent Dáviddal (Zsolt. 57.): *Én nyelvem és lantom már serkenj fel! Isten dicséretére, zendülj fel! Jó hajnalban én ágyamból felkelek és éneklek nagy dicsöségedröl.*

Mikor ugyanezen óramutató, a nap, neked a delet megmutatta, és te leülél asztalodhoz, hogy lankadt tagjaidat megfrissítsed, megemlékeztél-e arról, a ki kenyérrel megerösíti és borral megvidámítja az ember szivét, a ki megnyitván áldott kezeit, minden élöállatokat betölt a maga jóvoltával? Midön végre a nap bemenvén a maga ágyasházába, te is nyugalomra hajtád fejedet: adtál-e hálát annak a teremtönek, ki téged dolgaidban megsegített és neked a

fáradság után pihenést enged? Jelentél-e meg az Ur házában és dicsérted-e ő felségét a hivek gyülekezetében?

Oh! ha mindezeket véghez vitted, akkor is csak ezt kell mondanod: *Uram! haszontalan szolga vagyok, mert a mivel tartoztam, csak azt cselekedtem.* Ha pedig te mindezekről elfelejtkezél, ha hála helyett kevélység foglalta el szivedet, és dicséretmondás helyett szitok ömlött ajakaidról: akkor nem szolga, annyival inkább nem fiú vagy, hanem rabló, mert elraboltad Istentől az őt illető dicsőséget és az ő felsége ajándékait ragadománynak tartottad; akkor nem hogy további segedelmét érdemelnéd a mindenhatónak, de csak arra sem vagy méltó, hogy az ő napját lássad, az ő levegőjét szívjad, az ő földjét tapossad. Inkább arra volnál méltó, hogy a nap megvonja tőled világát, a föld a táplálékot, s a levegő helyett döglelетes pára menjen tüdődbe. Térj azért magadba avagy csak most is, és megalázván magadat a földnek poráig, mondjad ezt megtörődött szivvel: Uram! nem vagyok rá méltó, hogy engem ez új évre virasztottál! de a te szent fiad érdeme pótolja ki az én mulasztásaimat és az ő esedezése engesztelje meg haragodat, hogy miként a mult év napjai lefolytak és elenyésztek: úgy az én hibáim és vétkeim is vettessenek az örök feledékenység tengerébe, hogy azokért ne kárhoztattassam, és a te kegyelmedből ki ne rekesztessem, söt abban továbbra is és mindvégig megmaradhassak.

De mint mindjárt beszédem elején említém, nemcsak hátra szükség nekünk tekintenünk a lefolyt napokra: hanem elöre is a még bizonytalan jövöbe.

Lássuk tehát röviden azt is, hát erre nézve mit hoz magával s mit kiván tőlünk a mi emberi rendeltetésünk?

A jövőre nézve tehát a mi emberi rendeltetésünk tőlünk azt kivánja, hogy ha eddig netalán hevertünk, ezután munkálkodjunk; ha pedig eddig is munkálkodtünk, azt félbe ezután se hagyjuk, söt inkább, a mennyiben lehetséges és

körülményeink engedik, azt még nagyobb erélylyel, buzgósággal és szorgalommal folytassuk. Továbbá: hogy a mit a mult évben elmulasztottunk, azt ebben kipótoljuk, a mit hibásan vagy nem jól cselekedtünk, azt helyrehozni igyekezzük; — szóval, hogy miként az idö folyvást halad és napjaink szaporodnak; miként az idö nagy óramutatója, a nap, új-évtöl fogva mind felebb-felebb emelkedvén az ég boltozatán, meghosszabbítja a napokat, s kiszélesíti a világosság és melegség határait: úgy mi is haladjunk minden jóban, szaporítsuk ismereteinket, emelkedjünk mindinkábbinkább felibe a földi alacsony szenvedélyeknek és indulatoknak, igyekezzünk nagyobb-nagyobb tért foglalni mind az anyagi, mind a szellemi világ mezejéböl, mindinkább hevülni a tudomány és erény, az Isten dicsösége és felebarátink java mellett. Ezt kell nekünk munkásságunk feladatául tüznünk! erröl kell éjjel nappal gondolkodnunk! erre kell minden erönkkel törekednünk! mert erre kötelez bennünket emberi méltóságunk érzete. Ezt kivánja tölünk a beállott új-év!

Micsoda ugyanis az új-év? Nem egyéb ez, mint folytatása a mult év már letünt napjainak; a milyenek valának azok: olyanok lesznek az ezután következök is; és a napok ezen megváltozása a dolgok természetén semmit sem változtat; a mit tehát a multban tartoztunk cselekedni, azt vagyunk kötelesek tenni a jövöben is.

Annakokáért munkálkodjunk, gyermekek! ti csemetéskertei az emberiségnek! Legyetek figyelmetesek, tanulékonyok, engedelmesek! Hallgassatok szüléitekre, tanítóitokra, az idösebbekre és okosabbakra! Igy készítsétek magatokat jövendö pályátokra.

Munkálkodjatok óh ifjak! ti reményei a hazának! és miután a gyermeki korból kinöttetek, hagyjátok el a gyermekhez illö dolgokat! Ne hivalkodjatok! ne járjatok a ti szemeitek látásiban! ne szeleskedjetek! ne kevélykedjetek!

az öregeket meg ne utáljátok; hanem megfontolva tegyétek minden lépéseiteket, zabolázzátok törvénytelen vágyaitokat, s becsüljétek meg és tiszteljétek a tisztes és jámbor öregeket!

Munkálkodjatok ti közép-korban levők, kiknek az erő még az időtől nem bántalmazva pezseg ereitekben! Munkálkodjatok pedig annál szorgalmatosabban, mert ti vagytok, úgy szólván, a társadalom nagy testének izmai és idegei; ti rajtatok fekszik a polgári és egyházi álladalom nagy épületének terhe! ti reátok néz és tőletek vár oltalmat és segélyt a család és háznép; nálatok keres menhelyet és vigaszt a nyomorult és ügyefogyott, mit ti ő neki csak úgy nyujthattok, ha magatok szorgalmatos kézzel munkálkodtok.

És ti tisztes öregek! ti élőképei a vén időnek! kiknek hajfürteit az idő telének hava már megfejérítté! Ti fáradt lábu vándorok az élet nagy pusztáján! kik régóta zarándokoltok ama mennyei Jeruzsálem felé! a mi kis erőt az irigy idő még ereitekben meghagyott, fordítsátok azt Isten dicsőitésére s a serdülő és helyetekbe lépendő nemzedék javára. Mennél kevesebb hátralevő időtök: becsüljétek meg azt annál inkább! mennél jobban siet napotok az alkonyra: kettőztessétek meg annál inkább lépéseiteket! Ha kezeitek erőtelenek: munkálkodjatok annál inkább észszel. Adjatok jó tanácsot! mutassatok jó példát! s legalább imáitokkal és könyörgéseitekkel igyekezzetek elfordítani a gonoszt az elfajult nemzedéktől, s levonni az ég áldását az Istennel, vallással keveset gondoló értetlenekre.

Ámde, hol van az a herkulesi kar, hol az az óriási lángész, melynek birtokosa ezt mondhatná: Én magam magamnak elég vagyok! én senkire nem szorultam; és ki volna más, a ki mindenféle szükségben megsegíthetne, mint a minden erőnek és jóadománynak egyedüli kimeríthetetlen forrása, ki megváltoztatja az időt és annak részeit, mint a felséges Isten?!

Folyamodjatok hát ő hozzá segedelemért, ti mindnyájan e földnek gyarló fiai! Folyamodjatok ez év első- de folyamodjatok minden következő napjaiban is! — Folyamodjatok ti gyermekek, és kérjétek e mennyei atyát rebegő ajakakkal, hogy erősítse elméteket, formálja sziveteket, hogy lehessetek olyanok, mint a növendék-plánták és mint a templom köveinek hasonlatosságára kifaragott kövek, hogy lehessetek szüléiteknek öröme és az anyaszentegyház kertének dísze.

Folyamodjatok ezen Urhoz, mint ifjúságotok vezéréhez, ti ifjak! és kérjétek ő Felségét, hogy tanítson meg benneteket, hogy tudhassátok a ti napjaitoknak számát, hogy járhassatok bölcs szivvel, hogy az ő szent lelke vezéreljen benneteket egyenes úton.

Folyamodjatok ő hozzá, ti közép-korban levők, hogy ne vigyen el titeket napjaitok felén, söt inkább engedje meg, hogy munkálkodhassatok mind estvéiglen, mindaddig, mig a tieiteknek munkátokra szükségök lesz és azok nektek viszont való szolgálattal lehetnek.

És ti öregek, kik már talán sirotok szélén tántorogtok, felemelvén reszkető kezeiteket ama régi idejűhöz, kérjétek ő Felségét, hogy ne hagyjon el benneteket a ti vénségetekben és megöszülésetekben; ne engedjen gúny és megvetés tárgyává lenni az ifjabbak előtt: söt inkább hajtsa hozzátok az ifjabbak szivét, tartsa meg elméitek épségét s a boldog halál reményével éleszgesse sziveteket.

Ime! így kell nekünk éreznünk, így kell gondolkoznunk és cselekednünk mind a multra, mind a jövőre nézve, a mint mostani beszédemben elöadtam. Ez az a lecke, melyet nekünk az új év első napja predikál, a tanács, melyet ad, az út, melyet kimutat. Ezt kivánja tőlünk a mi emberi rendeltetésünk! Erre kötelez a magunk és felebarátunk szeretete! Ezt parancsolja az Isten törvénye! — És ha mi így érezünk és cselekeszünk, akkor és csak akkor fogjuk mi

megérdemleni az emberi nevezetet, a nap melegét és világát, az ég és a föld áldását! Akkor és csak akkor leend békességünk mi magunkkal, Istennel és az emberekkel! Akkor és csak akkor leend ez év az Ur jó kedvének esztendeje, de jó kedv esztendeje mi magunkra nézve is.

És akkor, bár mit hozzon ránk a bizonytalan jövendő, bár támadjon fel a vihar és zúgjon a tenger, ezt mondjuk a kegyes zsoltáriróval: *A mi szivünk nem félne, ha az egész föld megrendülne, és a hegyek a tengernek közepébe bedülnének.* Söt ha ez év valamelyik napján vagy órájában a halál árnyékának völgyére kellene is alászállanunk: akkor is ezt mondanók: *Nem rettegek! mert az én uram pásztori botja és vesszeje ott is megvigasztal engem!*

Cselekedje is a kegyelmes Isten, hogy a mint ez új év első napját békességben értétek el: úgy ennek minden következő napjait békességben tölthessétek el! Áraszsza bő mértékben lelki és testi áldásait erre az egész gyülekezetre, ennek nagyjaira és kicsinyeire! Segítse meg ennek minden tagjait, hogy emberi rendeltetésöknek minél tökéletesebben megfelelhessenek, az Istent minél buzgóbban dicsérhessék, a hazát és felebarátjaikat minél tisztábban szerethessék, magok is minden jóban minél elébb mehessenek! Vigasztalja a kesergőket, gyógyítsa a betegeket, térítse a bűnösöket, vezérelje az egészségeseket, biztassa a haldoklókat. Szóval, teremtsen mindnyájunkban új szivet és lelket, hogy énekelhessünk mi is ő Felségének új éneket, és midőn ez év napjai lemennek, mondhassuk: *Dicsőség Istennek!* Amen.

Kulifay Zsigmond,
kunhegyesi néhai lelkész.

II.

Testi és lelki örömök.

(Farsangi.)

Alapige: Pred. 12, 1. *Örvendezz ifjú a te ifjúságodban és vidámítson meg téged a te szived a te ifjúságodnak idejében, és járj a te szivednek útaiban és szemeidnek látásiban: de megtudjad, hogy mindezekért az Isten téged itéletre vonszon.*

Midőn leszakadtunk az anyai szivről: már az elsö lélekzetvétel a fájdalom sikoltása volt; — és csodálatos! ezen első sirásnak örvendeze a szülöi kinok felszabadult martaléka — az édes anya, mert életet adott egy parányi lénynek, ki sikoltással kezdette ugyan meg ez életet, — ki többször fog itt hullatni bánat- mint örömkönyeket, s utoljára is halálos kin csuklásaival búcsúzik el e siralom völgyétöl, — de mégis a jó Isten szép világának polgára lön a csecsemö. — A földhöz minket baj s öröm kötöz: s már az öskor bölcsészei az életet épen e két szempontból itélték meg. Egyik rész úgy tekinté azt, mint nyomorúság kietlen hazáját, hol minden lépteinket a bánat könyei jelölik; — másik pártnak öröm csillogott mindenik fűszálon és a vihar dörgését a vigalom hahotájával viszhangozá. — Sajátságos jelenet volt tehát, ha a mindig siró, komor lelkű Heraklittal, a szüntelenül nevető, örök-vidám Demokrit találkozott. — Krisztusi vallásunk e tekintetben is nemes, tiszta elvet mond ki, mikor a nagy apostol így nyilatkozik (Róm. XII, 15.): *Örül-*

jetek az örülökkel, és sirjatok a sírókkal! — Ha tehát szivünk nem érzéketlen a magasabb jellemek és eszmék küzdelmei iránt, hol gyakran az igazság és erény hőse megbukik, s az Istennek nyujtott legkedvesebb áldozat — az elesett hős — vérében a bigottság és gőg emberének lova patkója gázol; ha nem megyünk el hidegen ott, hol a közügy figyelmünket kéri és ott, hol az inség jajt kiált az égre; — ha adunk az árvának kenyeret és az özvegynek vigasztalást, — igen! ha sirunk a sirókkal: akkor van jogunk örülni az örülőkkel. — Ne gondoljuk azt, hogy Isten, a mi atyánk, egy fukar zsarnok úr, ki irigyen néz az ártatlan szív örömeire. Ő, ki a sötét éjszakát is hold és csillagok fényes fátyolával szötte át, — ki a tavaszt, mint egy szép menyasszonyt, rózsákkal és violákkal koszorúzta fel, — ki a nyárra áldása özönét, az aranyszinű búzatengert borítá, — kinek mosolya az őszi fák megtermett ágairól s a szölöfürtökről felénk ragyog: megadá vigasztalását a hideg télnek is — és ez az együtt-lét vagyis a társasélet öröme. — Különösen ti, kedves ifjak! kiknek romlatlan szivetek minden szép s jó iránt hamarabb fölllángol, kiknek olcsóbb még véretek, kiontani azt az emberiség szent érdekében, kiknek szemeiteket hamarabb borítja el a könyek özöne, látván a szenvedők gyötrelmeit: ti vegyétek a vigalmak e napjaiban a bölcs királytól e szép intést: *Örvendezz ifjú a te ifjúságodban, és vidámítson meg téged a te szived a te ifjúságodnak idejében, és járj a te szivednek utaiban és szemednek látásiban, de megtudjad, hogy mindezekért az Isten téged itéletre vonszon.*

Vegyük tehát elmélkedésünk tárgyaul az örömöket és gyönyörűségeket, úgy a mint az azok utáni vágyat Isten belénk oltá, melyek emberi lényegünk szerint kétfélék, úgymint:

1-ször Testi gyönyörök.

2-szor Lelki örömök.

Szunyadjon el nehány percre nálatok a mult gyönyör emléke, szenderüljön el a jövendő örömök utáni vágy s ébredjetek figyelemre, lelki örömöt találván rövid elmélkedésemben.

Testünk hatalmas lánccal köt bennünket a földhöz, s a természet anyai emlőiről le nem szakadhatunk, — szükséges tehát nekünk:

a) Az étel és ital. Igenis! az egészséges test élvezetet talál az ételben és italban; — csakhogy legtöbbnyire épen e két élvezettel való visszaélés magának az egészségnek sirásója. Ne azért éljünk tehát, hogy együnk, hanem azért együnk, hogy éljünk. Aztán ha az állat az ember felett sajnálkozni tudna, nagy oka lenne rá akkor, ha figyelembe venne egy részeget, ki magáról az Isten-képet levetkezve az állatok rendébe sülyedett. Legyünk tehát az öröm napjaiban is mértékletesek.

Az étel- és italnál több örömöt okoz az ifjú szívnek:

b) Az öltözet. Valóban; az életteljes ifjú archoz s deli termethez illik az izletes öltöny; s a külső tisztaság itt mintegy belső tisztaságra mutat. Csakhogy arról legyetek meggyöződve, kedves ifjak! hogy szép öltöny csak az egyszerű öltöny lehet. A cifraság nemcsak rosz izlésnek, de műveletlen léleknek is jele, — s a mely nemzetnél a fényűzés elharapózott, azon nemzet már testileg puha, lelkileg gyönge s erkölcsileg romlott, — és a mely háznál szerfölött sok a selyem kelme, azon családot megbosszulja a selyemnek ártatlan kis bogara, mert mint e kis állat egykoron, úgy e család is selyem koporsóban elevenen fojtja be magát. — Oh bizonyára! a fényes párta gyakorta nem egyéb, mint kirívó gúny-jel az erkölcsiség sirja fölött, s a cifra öltöny gyakorta nem egyéb, mint lobogó egy család boldogságának romjain. — Tanuljatok, kedves ifjak! e tekintetben is

a természettől; és kérdelek titeket, a lombsátorából csattogó egyszerűn szürke fülmile tetszik-e nektek, vagy a csapongó barázda-billegető? a bokor tövében szerénykedő illatos ibolya-e, vagy tán a vetés közt piruló pipacs? — és ha ott a dal és illat árja édesen megilleti ifjú kedélyteket, higyjétek meg! hogy nálatok is a lélek fényes öltönye a benső műveltség s a szív gyémánt koszorúja az erény — túl éri Kasmér és India minden kincseit. — Egy szűzies erkölcsű, szelid és művelt lelkű nőt magasztossá tesz a nemes szív fölé tűzött rózsabimbó, de egy szemtelen, házsártos és tudatlan asszony nyakán elpirul a persa tenger minden gyöngyszeme. — Helyesen mondja Péter apostol (1 Pét. III, 3. 4.): *Az asszonyoknak ékességök ne legyen külső, mely vagyon hajoknak feltekerésekben, aranynak viselésében vagy szép palástoknak öltözetiben, hanem a szívben elrejtett ember, a szelid és csendes léleknek rothadatlanságában, mely az Isten előtt becsületes.*

A farsangi időszak külső örömeihez tartoznak:

c) A tánc, zene és a dal. Már a régi görög hitrege a kegyistennőket vagyis gráciakat táncolva tünteté fel, hogy ez által jellemezné az ifjúkor kellemét, vidámságát és ártatlanságát. A régi népek szent dolognak tekinték a táncot s nem átallották azt az isteni tisztelet szertartásává tenni. Korunkban a társas öröm egyik nyilvánulása a tánc; s valóban szép látmány, midőn az örömében repeső fiatal szív elragadtatva, túl érzi magát a föld göröngyei fölött, — és mintha szárnyai nőttek volna, előre izleli az angyalok szabadságát, kik a mennyei öröm mosolyával röpdesnek az isteni kegyelem zsámolya körül. Táncban az arc tűköre a szívnek; s az öröm szelid mosolyához oly ragyogó az arcon a kegy és szemérem angyali kinyomata! mig a vad elragadtatás, a csábító szem villáma s a kacérság bűv mosolya — igazán — ördögi játék.

Igy táncolhatott a kegyetlen Heródes leánya, midőn a

szigorú jellemű isteni követnek fejét kivánta jutalmul. — Az örömnek mámorába ne fuljon be, óh ifjak! az ártatlanság és szemérem mennyei érzelme, mert megtudjátok: hogy ezért Isten számadásra von titeket.

A táncnál magasabb kifejezése az örömnek a zene, midőn a hangok összeolvadva egy szebb világba ragadják lelkünket; egy szebb világba, hol csak az örömnek vannak könyei és hol közös szeretet olvasztja össze a sziveket. Ámde minden zene fölött áll az emberi hang vagy is a dal. Midőn a szunnyadó gyermek fölött megcsendül a bölcsődal: a mosolygó kisded mennyei varázsát érzi a szelid éneknek; s valóban a csecsemő maga is előbb kezd énekelni, mint beszélni, s a növelés első teendője lenne a gyermeket dalokban ismertetni meg az Istennel és a világgal. Később is, ne félj azon embertől, ki énekelni szeret, mert a dal és ének csak jó szívnek sajátja, a gonosz lelkű ember, kit öntudata mardos, képtelen az angyalok e beszédére.

A tánc, zene és ének szabados gyönyörei tehát a társas életnek, csakhogy mindhármat élvezve, viselj gondot ifjú! szived ártatlanságára, s a lelkedben honoló szelidség tündököljön a te arcodon, hogy földi gyönyörűségeid tetszösek legyenek Isten előtt.

De hogy figyelmeteket ki ne fáraszszam, elmélkedésem másik részét, mely szóland a lélek örömeiről, jövő alkalomra hagyva, beszédemet azzal rekesztem be: hogy a jövendő kor magvai az ifjúság lelkébe levén beoltva, ne engedjétek a földi gyönyörök által magatokat, óh ifjak! sem testben sem lélekben meggyengíteni; így lesztek Isten előtt kedvesek és a mi szivünknek élő reménységei. Amen.

(Folytatása a felebbi egyházi beszédnek.)

Isten a testet agyagból formálta és saját lelkét fuvalá az agyagba. A világ ura tehát örök mindenható lelkével dicsöité meg magát mi bennünk, s így lett nekünk édes atyánkká, s mi az ö fogadott fiai- és leányaivá. E lélekkel gondolkodom, vizsgálódom a külvilágról, Istenről és magamról, e lélekkel érzem a fájdalmakat, melyek szivemet által nyilalják és érzem az örömöket, mint elöízét a mennyei üdvösségnek. A téli idöszak ily lelki örömökkel is kinálkozik, és pedig:

a) A léleknek táplálásával, vagyis szép és nemes irányu könyvek olvasásával. Valamint a márvány a rideg hegy gyomrában otromba anyag, mig a müvész vésöje által kidolgozva isteni alakká változik, úgy az ember lelke is egy hottentottnál, ki tiz ujját megszámlálni sem képes, csupán állati pára, mig müvelés által belát a csillagok titkaiba, utat mutat a mennykönek, kilesi a természet csodás törvényeit, megalapítja az emberi közboldogság szabályait, elmélkedik az eltünt idök felett, hogy bepillanthasson a jövö rejtekébe. Nagy, óh nagy az emberi lélek, s egy nagy gondolat gyakran milliók boldogságának hajnalcsillaga. A ki lelkét elhanyagolja, nagy bünt követ el Isten ellen, mert valamint az elhanyagolt föld kórót és dudvát terem: úgy a müveletlen lélek is gyalázat és vétek által gyomosodik be. A lélekmüvelödés, hála legyen a mennyei kegyelemnek! korunkban már igen meg van könnyítve a könyvnyomtatás által, és hogy mint más nemzeteknél úgy édes honunkban is, több és több bajnokok állnak elö, kik a babona és tudatlanság ködét elüzni s szemeinkröl a hályogot leszedni igyekeznek. Nemcsak az ifjúnak, de általában minden nemesebb keblü embernek édes lelki örömöt szerez az olvasás, s ha hazánkban eddig is a nök mindenkép egyenjogúak voltak a férfiakkal, s mint

nemzetünk története tanusítja ezen más nemzetektől elütő egyenjoguságra érdemesek is voltak a mi derék ös anyáink: úgy a jelen korban is oda kell törekedni asszonyainknak, hogy a szellemi téren ne piruljanak a férfiak előtt tudatlanságuk miatt. Különösen ti leljetek örömöt kedves ifjak, lelketek művelésében, kik egykoron a mi sirjaink fölött talán egy szebb kornak képviselöi leendetek, s arról lesztek felelősök Isten és világ előtt: hogy vittétek-e magasabb oromra a felvilágosodás fáklyáját, s nagyobb nagyobb lépésekkel Isten országa felé? Tápláljátok tehát a ti lelketeket szép és nemes irányu könyvek olvasásával, s ép ezért vigyázzatok, hogy a méz nem rejt-e mérget, vagyis olvasmányaitok tárgya ne érzékcsiklándozó, lelket gyengítő s a képzelet világában rajongó regényesség, de valóban szivet nemesítő, szellemet erősítő és az életet szépítő tartalom legyen. Oh, mert korunknak átka kezd lenni a gyáva érzelgés, s a túlfeszített regényesség, mely vagy a bujaság párnáján ringat és a tunyaság anyja, vagy a képzelet világában álmadozva, unottá teszi elöttünk a természetet és szülője a keserű életgyűlöletnek.

A téli és farsangi napok vidámsága közé kedvesen szövi be magát:

b) A barátság öröme. Unalmas üres tömlöc lenne az élet, k. h.! ha itt meg nem oszthatnók örömeinket és bánatainkat rokon lelkű barátainkkal. Nagyon rosz ember lehet az, a kinek soha sem volt jó barátja, jó barátja — mondom — mert a gonoszok cimboráskodása, nem a tiszta viszony körébe tartozó; bár ezeknél is, mig okunk van egy részről utálni a piszkos szövetséget, más részről csudáljuk a hűséget. A tiszta barátságnak alapfeltétele a rokonszenv és hűség. A rokonszenv egyenlő műveltségü, szép, igaz és jóért egyformán buzgó két léleknek összeolvadása. Oh, minő angyali élvezet ily szeretett bajtárssal megosztani örömeinket s bánatainkat, mint a kristálytiszta vizben belátni

azon tiszta lélekben az eget, mely a mi örömeinkre felderül, s bánatainkra beborul. Mennyire edzi önérzetünket a küzdelmek tövises utján annak tudata, hogy segítő karjaink egymást gyámolítják, hogy ha a vétek hinárjába léptünk, van tanácsadó söt dorgáló mentorunk. Az ilyen jó barát, a bölcs király szerint is, érdemesebb száz hideg atyafinál, csakhogy fájdalom! egy álnok rosz barát veszélyesebb száz nyilt ellenségnél. A hűtlen gonosz barátra átkot kiált az ég. Az utonálló, ki fegyverrel kezében vagyonodat szedi el, nem oly veszélyes, mint egy álnok képmutató vagy rosz lelkű barát, ki becsületedet, szived ártatlanságát rabolja meg, s amannak halált mond fejére a világi törvény, mig ezek büntetlenül hálózzák be a tapasztalatlan jó sziveket. Magának az ördögnek legkiválóbb jellemvonása a képmutató szineskedés. S kit egy ilyen álnok barát megcsalt, azon szerencsétlen nem hisz többé az emberekben, s lelkében össze van tépve a szent lánc, mely felebarátaihoz csatolá; tépett hangszer az ő szive, melynek szakgatott hurjai tiszta hangot nem adnak; puszta üres templom az ő szive, melynek szentek szentjéből a szövetség ládáját ocsmány kezek kirabolták. Oh hány szüle sirt már keserű könyeket a miatt, hogy szive édes szép reményét, az ö kedves jó gyermekét, magukat barátnak hazudó gaz cimborák lélekben meggyilkolák. Ne siessetek tehát, óh ifjak, barátaitok megválasztásában, és az erényes szív legyen a mérleg a barátok megitélésében.

A farsangi téli napok lelki örömei közt van egy nyiló rózsabokor is a házasságot illetöleg, s ez

c) a tiszta szerelem. A nagy vezér Jósue megállította a napot; — oh mért nem lehet megállítni a hirtelen repülö idöt ifjúságunk szép tavaszában! mert a költö szerint: „Habzaj gyanánt lejárnak az ifjú napjai, — Kelyhét örömpohárnak szívják lángajkai; — Az élet tarka képe elötte fényben áll, — Felé, bár merre lépe, láng ideálja száll.“

— De valyon megleli-e az ábrándozó ifjú szív azon ideálképet, melyet álmadozva szőtt magának azon lényről, kit önmagánál is forróbban szeretne, ki neki egy egész életen keresztül kipótolna szülét, testvért, barátot, kincset, fényt, hirnevet, mindent, de mindent?! Oh bizonyára! a jó Isten mindenki elé vezet az életben olyan lényt, kivel érzelmei öszhangoznak, csakhogy jelen anyagi korunkban az emberek nem az Isten által szivbe oltott érzelmeknek, hanem külső érdekeknek hódolnak. Nagy hasznot tenne az emberiségnek egy törvényhozó, ki az őskori pátriárkák azon törvényét megujítná, hogy egy nő se vihetne vagyont férjéhez, így a házasságok bizonyára áldottabbak lennének. Az élet különben is annyi szenvedésekkel jár, és ezektől meg nem óv bennünket az aranynak halmaza s minő Isten csapása nem szerettetni a hitestárs által, söt azért élni vele, hogy annak életét inkább keserítsük. — A tiszta szerelem legyen tehát alapja minden házasságnak. Igenis, a tiszta szerelem! de ha más örömöknél helyén van a bölcs király intése, méginkább jelentékeny itt: „*Örvendezz ifjú* stb. *mindezekért az Isten, itéletre vonszon;*“ az Isten, a ki a túlvilág honában az égi szépség kertében termett virágokból kötött füzért az ifjúnak szűz homlokára és ezen virágok a félénk szemérem, a nyájasság, kegy és gyermeteg szelidség. Oh ne tépd le ifjú, ez égi koszorút, mert — forrás váljék bár könyező szemedből, megöntözendő minden nyomdokodat, az egyszer szétszórt szűz virágokat feltámasztani többé nem fogod; legyen imád a bűnbánó imája és zarándoklás éjed és napod, de az egyszer eldobott koszorút az égtől többé vissza nem kapod.

De minden testi és minden lelki gyönyörök felett a gyönyörűségek gyönyörűsége, végre:

d) az Istenben való lelki öröm. A vendégség zajában elfeledkezhetünk emberi méltóságunkról, dobzódás által lealacsonyítva magunkat, — a földnek minden ékes-

sége a legkeményebb gyémánt is mulandó s a bibor, miként a gyenge pókháló szétszakad, — a vigalom dalát egykoron bús temetési ének váltja fel, az ifjúság, mint tünde álom, elrepül a barátság és szerelem édes örömeivel; de az Istenben való öröm túl kisér bennünket a síron, hol meg nem zavarja azt semmiféle csalódás! Midön az örömök — miként az öszi fecskék — elhagyják szivünket, és puszta a mi életünk, mint a megszedett szölötö: az Istenben való öröm édes boldogsága, miként téli zöld a hó felett, hervadatlanul diszíti s melegíti lelkünket. És ha az ösz aggastyán lelki ragaszkodása tetszik a kegyelem Istenének, azon aggastyáné, kit már minden földi öröm elhagyott, ki bűnbánólag könyörög, hogy az irgalom atyja bocsássa meg az ö hosszú életének számtalan bűneit: mennyivel kedvesebb az égnek, óh ifjú! a te lelki áldozatod, kinek kebled virágos lombozat, hol fészket rakott az ártatlanság fülmiléje, minö mennyei sugárzat ömlik el az ifjú kedves arcán, ha tiszta szemeit égre emeli, minö édes balzsam a fohász, mely dagadó kebléből a menny urához száll! Ne halaszszátok tehát a vénség rideg napjaira az Istenhez való ragaszkodás örömét, mert a halál eljöhet, mint a lopó és jaj nektek, ha utálatos földi gyönyörök között lep meg. Örömben és búban Isten legyen legfőbb vigasztalásotok, mert a kik az Istent igazán szeretik, azoknak mindenek javokra vagynak! Amen.

Bulcsu Károly,
kecskeméti néhai tanár.

III.

Tulzott nézetek az Istenről és emberről.

(Böjti.)

Alapige: Pred. 7, 16. *Felettébb ne bölcselkedjél!*

Keresztyén hivek! Elmultak, elrepültek a vidám farsang napjai, hogy helyet adjanak a lassú lépésekkel haladó szomorú és sovány böjtnek. Farsang és böjt, micsoda ellentétes dolgok ezek! Amott a túlcsapongó rózsaszinü kedv: itt a fejét kákamódra lehajtó gyászszinü búsongás! amott a túlságos élvezet és gyönyör: itt a szigorú nélkülözés és sanyarúság! amott csak a testi kéj keresése: itt csak a lélek szükségeiről való gondoskodás! Nemde, nem annyira ellenkeznek-e ezek egymással, mint a tüz a vizzel, a világosság a setétséggel, a betegség az egészséggel? És mégis e napok nemcsak hogy ugyanazon egy évben, hanem még egymás mellett is foglalnak helyet, mivel hogy az emberek úgy akarták.

Ilyen az ember! ilyen csudálatos teremtés ö! Ő nem igen szeret járni a közép úton; hanem többnyire szélsöségeket keres és túlságokba csapong át. Ha bölcselkedni akar, felettébb bölcselkedik; ha a bolondsághoz jön kedve, mód nélkül bolondoskodik! Egyszer a gonoszságba merül el felettébb és versenyezni látszik a setétség angyalaival; máskor keveseli az erény mindennapi mértékét és oly áhitatos

képet ölt magára, mintha mint Illyés elevenen akarna az égbe menni.

Ez pedig egyik sem jó, egyik sem üdvös, egyik sem egyez meg sem az Isten akaratával, sem az élet céljával és az ember valóságos hasznával. Mire nézve bölcs Salamon is az emberek ezen túlzását méltónak itélte arra, hogy megróvja és őket annak kerülésére intse: *Ne bölcselkedjél*, úgymond, *felettébb.*

Jertek, k. h.! vegyük fel mostani elmélkedésünkben azokat a legfőbb és legfontosabb tárgyakat, melyekkel szokott legtöbbször és leginkább foglalkozni az emberi elme, melyek körül szokott forogni a gondolkozás, és lássuk miképen szoktak ezekben túlmenni a rendes és illendő határokon, micsoda tulzásokba szoktak esni az emberek, a minek aztán nem lehet, hogy a cselekedetekre nézve is ártalmas befolyása, és mind magokra az ily tulságosan gondolkozókra, mind az ő körükbe esőkre nézve káros következései ne legyenek. — De mivel mindezen tárgyakról kimerítőleg szólni hosszasabb időt venne igénybe, szóljunk ez alkalommal csak kettőről, az Istenről és az emberről, és lássuk, hogy ezekre nézve micsoda tévedésbe szoktak esni az emberek?

I.

Egyik fő, söt legfőbb tárgy, mely körül az emberi gondolatnak lehet és kell forogni: az Isten.

Az Istenröli vélemények és gondolatok között közép és egyedül helyes úton ez a gondolat jár, ez nincs se felettébb alacsonyan: Van Isten és az az Isten csak egy! az az Isten lélek vagy szellem, de minden tökéletességekkel biró, minden fogyatkozástól ment lélek vagy szellem.

De óh, mennyien félretértek és félretérnek e közép-úttól!

mennyien tévelyegnek az ő elméjök setétségében! bölcseségében vagy bolondságában!

Ezek több Istent hittek egynél, mint a régi görögök és rómaiak, kik nemcsak az eget, hanem a földet is megnépesítették az ő képzelt isteneikkel, kik a száraznak és a tengernek, a hegyeknek és a völgyeknek, a forrásoknak és patakoknak, a fáknak és füveknek, levegőnek, tüznek, viznek, söt egyes országoknak, tartományoknak, városoknak, családoknak saját istenöket hitték. Már pedig, a ki sok Istent hiszen, az egyet sem hiszen igazán. Mert ha egyéb tökéletességekkel birhatnának is e sok istenek, de mindenhatók csakugyan nem lehetnének; mert a hol a hatalom többek között oszlik meg, ott egyik sem birja azt a maga teljességében.

De nemcsak ebben túlságoskodtak a pogányok, hanem abban is, hogy az ö képzelt isteneiknek testet, ha szintén nem ily vastagot is, de csakugyan emberi formájút, étel, ital és álom nélkül szükölködöt tulajdonítottak. Már pedig miképen egyeznék meg a józan okossággal az, hogy az Isten véghetetlen legyen és mégis véges formájú testbe legyen szorítva az ö lénye? — Söt nemcsak testet tulajdonítottak az ö isteneiknek, hanem lelket is olyat, a milyen szokott lakni az emberekben, még pedig nem csupán a jó emberekben, hanem a roszakban, a kegyetlen zsarnokokban is. Innen az ö isteneikben meg voltak minden bünös indulatok és szenvedélyek. Innen az ö isteneik egymásra haragudtak, egymással veszekedtek sokszor; egymás közt és az emberek fiaival és leányaival gyakran fajtalankodtak. Voltak közöttök, a kik a tolvajoknak, csalárdoknak is pártjokat fogták.

Ha már ma a keresztyén vallásban ily vastag, ferde nézetek nem uralkodnak is az istenségről, de bizony azzal sem dicsekedhetünk, mintha a keresztyének között is nem találtatnának, még pedig nemcsak egyes emberek, hanem

egész felekezetek, kik ö Felségéröl tulságosan gondolkoznak.

Mert avagy nem tulság-e az Istent különféle képek és ábrázatok alatt kifesteni, kifaragni? nem tulság-e az ö hatalmát az úgy mondott szentekkel megosztani? nem tulság-e ezeknek a képeknek különféle csodatevö gyógyító erőt tulajdonítani és azokat leborulva tisztelni? nem tulság-e Istent olyannak hinni, milyenek a földi zsarnokok, és ennélfogva ö Felségét áldozatokkal, ajándékokkal, böjtöléssel, test sanyargatással kivánni megengesztelni? Hogy mindezek valóságos tulságok és szélsöségek, azt senki nem tagadhatja.

Ime hát, ez az egyik tulság, minek nem lehet, hogy káros befolyása ne legyen az erkölcsökre. Mert a ki az Istent olyannak hiszi, minemüek a földi fejedelmek, mimódon ne üldözné az még tulajdon atyjafiát is, ha az az Istenröl másféle véleménynyel talál lenni, mint a milyennel ö van?! mimódon ne vétkeznék az bátran, ha gondolja, hogy vétkét lekönyörögheti, leböjtölheti. Mimódon ne lenne az babonás, türelmetlen, ok nélkül örülö, ok nélkül rettegö, és a maga balvéleményében — melyet ö egyedül tart bölcseségnek — megrögzött, megkeményedett, megkövesedett? Valyon már az ilyeneknek nem méltán kiálthatjuk-e a bölcscsel: Atyámfiai! Ne bölcselkedjetek felettébb az Istenröl, mert az jóra nem vezethet!

De van másik tulság is! Az t. i., midön némelyek azt mondják, még pedig nemcsak szivökben, hanem szájokkal is mondják: Nincsen Isten! nincsen semmi lény, mely a világtól különbözö, önálló, annyival inkább ennek teremtöje és igazgatója volna. Minden Istenröl való eszme és gondolat, így szólanak ök, csak az emberi kevély és üres képzelödésnek hiú szüleménye; csak a félelem gyermeke, csak ravasz politikusok találmánya. Még ha volna is Isten, így szólanak ök, azt nekünk mostani véges értelmünkkel lehetetlen volna megismernünk, és ha csakugyan van Isten: az

olyan, milyennek mi képzeljük és mondjuk, egyátalában nem lehet. Magok azok a tökéletességek, melyeket mi Istennek tulajdonítunk, egymással meg nem férnek, egymást kölcsönösen lerontják.

Mi szükség is volna, így szólnak ők, Istenre?! E világ lehetett így és volt öröktől fogva, s megis maradhat így mindörökre. És ámbár ebben sok szépet jót látunk, tapasztalunk: de hogy ez semmi esetre sem valamely főbölcseség és jóság munkája, mutatja az a sok tökéletlenség, rendetlenség, nyomor és gonosz, melyet mind az időjárásban, mind a világtörténetben, mind az emberek dolgaiban, ha csak kevéssé figyelmezünk is, lehetlen észre nem vennünk. Igy beszélnek, mondom, némelyek. Es ezeket az irás ugyan bolondoknak nevezi: de ők egészen ellenkezőleg egyedül magokat tartják bölcseknek, minden más értelmen levőket pedig, ha nem épen bolondoknak, legalább együgyűeknek és ámítóknak.

De mondjátok meg, k. h.! bölcseség-e azt a szép rendet, mely a csillagoktól fogva, le egészen a mezők hervadandó füvéig és virágáig láttatik, csak a vaktörténetnek tulajdonítani? — Bölcseség-e nem hinni, hogy Isten az, a ki ott fennt mennydörög és hogy a szélvész harsogó zúgása őt jelenti? Bölcseség-e embernek porba akarni tiporni a gondolatot és eszmét, mely legmagasztosabb mindazok között, melyek valaha emberi vagy angyali főben foganzottak vagy ezután foganzani fognak vagy foghatnak? Bölcseség-e le akarni rombolni a leghatalmasabb korlátot és gátat, melyet az emberi ész a féktelen vágyak, indulatok és szenvedélyek pusztítva rohanó árja eleibe vethet? el akarni lökni a legerősebb gyámolt, mely a kisértetek között tántorgó, a szenvedések alatt görnyedező erényt támogatja? Mindez bizonyára nem bölcseség! Minélfogva mondjuk ezt a hitetleneknek bölcs Salamonnal: Atyámfiai! *Ne bölcselkedjetek felettébb.*

II.

Másik főtárgy, mely körül sok bölcselkedők véleményei tulságban járnak, maga az ember vagy annak erkölcsi természete.

Itt a középút és egyedül helyes vélemény az volna, hogy az ember erkölcsi természetére nézve sem nem ördög, sem nem angyal, sem nem tökéletesen elromlott, sem nem egészen ártatlan; hanem meg van benne magva és csirája mind a jónak, mind a rosznak; képes a legiszonyúbb gonoszságra, de képes a legmagasztosabb erényre is; söt képes ugyanazon egy forrásból keserű vagy édes vizet bocsátani, azon egy magról szöllöt vagy bojtorjánt termeni és többnyire a szerint válik jóvá vagy roszszá, a milyenek körülményei, a milyen volt neveltetése, az állam, a vallás, szüléi és a körötte forgó emberek által.

Ez volna, mondom, itt az egyedül helyes vélemény és a középút. De voltak eleitől fogva, kik vagy azért, mert fekete vérűek levén, mindent fekete színben láttak, vagy talán, mivel embertársaiktól iszonyú méltatlanságokat szenvedtek: gyűlölségöket az egész emberi nemre kiterjesztették és az egész fajt végkép megromlottnak, s a jóra még csak nem is alkalmasnak, nem is képesnek mondották. — Nincsen — így szólának ezek — egy igaz, egy igazán erényes ember sem! Nincsen, a ki a gonoszt szivéből gyűlölné és a jót szivéből szeretné! Csak szín, tettetés álorca minden jóság. Csak arra való mindez, hogy másokat annál könnyebben megcsalhassanak, elámíthassanak, hogy az erénynyel kereskedést űzhessenek. A rút önzés erkölcsüknek legbelsöbb szegeletköve! ez sziveik egyedüli bálványa, melynek hitet, erényt, erkölcsöt, becsületet, szóval mindent feláldozni készek.

Ennélfogva, így szólnak továbbá az ilyenek, e nemtelen teremtés az ember, nem is méltó arra, hogy vele neme-

sen bánjanak, hogy őt okok, szép szó, rábeszélés útján igyekezzenek valamire rávenni, hogy ő előtte az Istent, a halhatatlanságot és az erkölcs fenséges voltát emlegessék! Nem! Félelem neki és rettentés, bot és kényszerítés! Ezek az egyedül alkalmatos eszközök, melyek által őt valamire lehet venni! Ezen módok által lehet őt engedelmességben tartani! Ezeket kell ő reá alkalmazni már gyermek korában! Ezeknek kell vezérelvül szolgálni az ő nevelésében! De nem kell ezekkel felhagyni, azután sem, mikor már ő felnövekedett! nem, mindaddig, mig csak a földi levegőt szívja! — Azért határtalan uralkodói hatalom alá kell őt vetni az elsőtől az utolsóig! Ne legyen neki, saját akaratja, hanem legyen ö olyan, mint a gép! A vallásban is csak vakhit neki való! Csak babona, ördög és pokol legyenek az ő erkölcsi örállói! Ha így bánnak velök: akkor lehet velök boldogulni!

Igy okoskodnak, mondom, némelyek, az ember felöl! De mi azt mondjuk, hogy ez felettébb való bölcselkedés és méltatlanság az emberi nem ellen. Mert igaz ugyan, hogy nagy a gyarlóság, nagy a romlottság az emberekben és hogy ők sokszor hajborzasztó gonoszságok elkövetői; de avagy, nincsenek-e ebben a legszebb erényeknek, a legnagyobb önmegtagadásnak és önfeláldozásnak is dicsőséges példái?! És ha a gonoszság nagyon eláradt az emberek között, ennek is sokszor nem épen az-e az oka, hogy sokan csak úgy bánnak embertársaikkal, mint a barmokkal vagy oktalan állatokkal, hogy nem engedik őket emberi méltóságuk érzésére kifejlödni? söt még szándékosan és tervszerüleg is igyekeznek bennök elfojtani a nemesebb érzelmeket még csirájukban!

Ha az ember természeténél fogva oly romlott, hol vették magokat az ő szigorú erkölcsbirái, kik legalább maguk magukat romlottaknak nem tartják? valyon ők nemesebb sárból vannak-e formálva? valyon ez állitás, hogy van Isten,

ki a legjobb, legbölcsebb, leghatalmasabb lény: miképen fér meg ama másikkal, hogy az ő legdicsőbb teremtése az ember, ily megromlott természetű?

Nem oly rosz tehát az ember természetére nézve, milyennek őt lenni némelyek állítják. Lehet ő vele észszel és szép módon is bánni! Lehet öt erkölcsileg nemesíteni! És a kik ezt tagadják, azoknak ennél egyebet nem mondhatunk: Atyámfiai! *Ne bölcselkedjetek felettébb!*

De vannak olyanok is, kik a másik tulságba esnek, azt állítván, hogy az ember természettel csak jó volna, hogy ő benne csak jóra való hajlam van és így minden rosz, mi benne találtatik s a mit ő elkövet, csupán a hibás és ferde nevelésnek, a rosz kormányformának, az erkölcsvesztegető babonás vallásnak, a rosz példák ragályos, bűvös hatalmának, a gonoszokkal való társalgásnak tulajdonítható.

Neveltessék csak — így szólanak továbbá ők — neveltessék csak a nép úgy a mint kell, legyenek a törvények igazságosok; csepegtettessenek a gyermek elméjébe tiszta fogalmak az Istenről, erkölcsről, erényről; távolíttassanak el a gonosz példaadók: majd megtetszik akkor — így szólnak ők — mily felséges az emberi természet! majd megtetszik, hogy ő csak a jót szereti, csak az erényben gyönyörködik, és akkor a föld valóságos paradicsommá, az emberek merő angyalokká válnak.

Hiú remény! üres ábránd! Mi ezeknek is csak azt mondjuk, mert egyebet nem is mondhatunk: Atyámfiai! *Ne bölcselkedjetek felettébb!* Ha az ember természettel olyan jó, a milyennek ti állítjátok, valyon hol vette hát magát az a gonosz, mely ő benne találtatik? hol vették az erőszaknak és csalárdságnak azon ezer meg ezer nemei, melyek alatt nyög és sohajtoz az emberiség? Hiszen az édes forrás nem bocsát magából keserű vizet! — És ha minden a neveléstől függ, hogy esik, hogy két testvér közöl, kik ugyanazon jó nevelésben részesültek, az egyikből Abel, a másikból Kain,

az egyikből jó, alkalmatos, derék ember, a másikból pedig rosz, semmirekellö, elvetemedett ember válik? — Ez semmi másból ki nem magyarázható, hanem csupán abból, hogy van az emberben rosz elem is, és hogy egyikben a jó, másikban a rosz elem birt túlnyomósággal, még pedig annyira, hogy azt a leggondosabb nevelés sem győzheté le.

Ne bálványozzuk tehát az emberi természetet! ne várjunk csudát a legjobb neveléstől sem! de ne is tartsuk azt semmit érőnek, haszontalannak! Igyekezzünk szép módon férni a növendék szivéhez és elméjéhez, mert az ember nem olyan rosz, milyennek öt sokan gondolják. De ne mellőzzük, a hol szükséges, a keményebb eszközökkel való élést sem, mert az ember ismét nem olyan jó, a milyennek öt hiszik némelyek. És így ezeknek is, kik az embert eredetileg jónak tartják, ezt kell mondanunk: Atyámfiai! *Ne bölcselkedjetek felettébb!*

Ime, k. h.! szólottam két főtárgyról, melyekre nézve az emberek nagyrésze szélsőségbe szokott esni. Szólottam az Istenről és az emberről. Mi érdekelhetne okos teremtést, — mi érdekelhetne bennünket közelebbről és nagyobb mértékben, mint épen e két tárgy?! Igyekeztem előadni és kifejteni, miben áll itt a szélsőség, mily helytelen és veszedelmes az! Megmutatám az egyedül igaz arany középútat is!

Vajha mindezeket nemcsak füleitekbe, hanem sziveitekbe is be vennétek! hogy mind a babonaságtól, mind a hitetlenségtől egyformán őrizkedvén és távol járván, egyedül a középútat követnétek; hogy lennétek nem hidegek vagy lágy melegek, hanem buzgók, babonaság, rajongás és képmutatás nélkül, hogy imádnátok, szeretnétek és tisztelnétek az Istent nemcsak testtel, hanem lélekkel is, nemcsak külsöleg, hanem belsöleg is, nemcsak ajakakkal, hanem szív-

vel is, nemcsak szóval, hanem tettel is, nemcsak a templomban, hanem otthon is, nemcsak a kedvetek szerint való hanem az ellenkező dolgok között is. Akkor lennétek igazán bölcsek! lennétek Istennek fiai, Jézusnak igaz tanítványai, az ő érdemének és jótéteményeinek osztályosai, képének mássai, természetének részesei, szeretetének tárgyai, országának örökösei! akkor lennétek igazán boldogok!

Vajha embertársaitok iránt is úgy viselnétek magatokat, a mint az ő természetök és az igaz bölcseség kivánja! hogy lennétek okosak, mint a kigyók és szelidek mint a galambok! hogy ne gyűlölnétek feltétlenül még a gonoszokat se, mert nincs ember, ki Isten kegyelme által meg ne jobbulhatna; de ne biznátok feltétlenül se a magatok se a mások erkölcsi erejében se, meggondolván, hogy nincs ember, ki a kisértetek alatt el ne eshetnék! Vajha nevelnétek a nevelendőket; de úgy, hogy őket se az idétlen lágyság által el ne kényeztetnétek, se a szerfeletti keménység által el ne rontanátok; hanem, a hol és a mikor szükséges, mind a szép szót, mind a fenyítéket elővennétek! Akkor lennétek bölcsek, sem a ravaszok által magatokat megcsalattatni nem hagyván, sem a nagy keménység miatt a gyengébbek szivét magatoktól el nem idegenítvén, — sem a kisértetekkel vakmerően szembe nem szállván, sem bajaitokban magatokat kislelküleg el nem hagyván. Lennétek olyanok, mint a tavaszi nap szende sugárai és mint az őszi napok üdítő melege. Boldogítanátok másokat, boldogok lennétek magatok is!

Az Isten pedig, ki mindeneket megadhat, sokkal felebb, mint mi azt gondolhatnók vagy elménkkel megfoghatnók: segítsen meg benneteket e szent munkában! Tegyen titeket bölcsekké! ő magának igaz tisztelőivé! embertársaitoknak igazán jó és szerető testvéreivé! Amen.

Kulifay Zsigmond.

IV.

Az emberiség szeszélye.

(Virágvasárnapi.)

Alapige: Gal. 4, 14—16. *Engem, mint az Istennek angyalát, mint a Krisztus Jézust úgy fogadtatok. A ti boldogságtoknak azért mely nagy dicsérete vala? Mert bizonyságot teszek ti felőletek, hogy ti, ha lehetséges lett volna, a ti szemeiteket kivájtátok volna, és nekem adtátok volna. Azért ellenségtekké lettem-e nektek, hogy nektek igazat szólok?*

Bölcsőjétől kezdve koporsója bezártáig tanul az ember, mert bármily fellegeket verdeső észszel s könyvek özönéből merített tudománynyal ragyogjon is valaki a világ előtt; bármily nemest és dicsőt teremtsen is a lángész, mely neki a világ, a népek tömjénező tiszteletét megszerezze: óh bizony, e kincsek birása mellett sem szólhat egy halandó is imigy: nekem már több tudományra szükségem nincs. Nem, mert ott lehet agyában az iskolai, vagy csendes szobája falai közt gyűjtött tudomány, ha az életbeli tapasztalás, az emberek ismerete hiányzik: az ő széles ismerete Pál apostolként csak részszerint való.

Az élet az, mely oly sok különféle anyagot szolgáltat a megtanulásra; az emberek érzelmeinek, beszédeinek tanulmányozása, magukviselete, a köztök tapasztalható szokás, a tőlök hallható dicséret vagy ócsárlás az, mely iskola gyanánt szolgál, oly iskola gyanánt, melyben az ember

megtanulja, miként viselje magát az életben, s miként irányozza beszédjét és tetteit.

A Jeruzsálembe vonuló Jézus a sokaság örömzajától üdvözöltetve, nem hihette, hogy a zöld ágakat hintö nép, nehány nap mulva feszítsd meg-et kiáltva, a Golgothára hurcolja. — Pál, ki nyiltan s rendületlenül hirdette az evangyéliomot, inti a galatákat, mint a kik az igazi tantól kezdettek elhajolni, figyelmezteti öket elsö fogadtatására, mondván: *a ti boldogságtok mily nagy vala? Mert bizonyságot tészek ti felöletek, hogy ti, ha lehetséges lett volna, a ti szemeiteket kivájtátok s nekem adtátok volna*, s most, midön az egy élö igaz Isten imádásától akarnak eltérni, szemökre veti, hogy mily ingatagok, mert *megismertétek az Istent, söt inkább, mivelhogy Istentöl megtaníttattatok, mimódon fordultok hátra az erötelen és szegény betükre, melyeknek ujonan akartok szolgálni. A napokat megtartjátok, és a hónapokat, az idöket és az esztendöket; félek rajta, hogy hiába ne fáradtam legyen ti közöttetek* (9—11). Mint öszinte, nyilt tanító szájából jöttek e szavak, s mivel a galaták közt is kétségkivül voltak, mint vannak a mai idöben is, kiknek arcaik e szavak hallására elhalaványodtak, kiknek füleik inkább gyönyörködnek a csiklandoztató, hizelgö szavakban, ezért mondja az apostol: *azért ellenségtekké lettem-e, hogy nektek igazat szólok.*

Fájdalom, de úgy van, korunkban is a nyilt, öszinte szó ellenséggé teszi legjobb barátainkat is; korunkban is fölkisérik a Golgothára s keresztre feszítik az igazakat, kik a nép javát, boldogságát szivökön hordozzák. — Örül az ember, ha gyarlóságait eltakarják vagy azokat dicsöítik, erényként magasztalják, s ekkor végetlen boldognak érzi magát; ha pedig nem ínye szerint beszélnek, s a tiszta jellemű nem hajlong — ekkor megvetéssel fordul el töle vagy vérben forgó szemekkel tekint rája. Hja, így volt ez világ kezdetétöl fogva, s így marad világ végezetéig, mert mint

Amós próféta mondja: *utálták és utálják az igazmondót* (5, 10.). Hirdetik fennhangon, hogy az egyenesség ösvényén haladjunk, s ne keressük a kigyói tekervényes utakat; kivánják, hogy beszédeinkben, tetteinkben a nyiltság, öszinteség, hüség legyenek vezetöink; s mégis, ha tanulmányozzuk az életet, s ha mélyebben tekintünk a dolog fenekére, tapasztalni fogjuk, hogy kivántatik, miszerint nyiltságunk, öszinteségünk csak máz, takaró legyen, mely alatt a judási fogások rejljenek. Tekintsünk ki a nagy világba, példák fogják állításomat igazolni.

A hivatalával visszaélö biró, ha igazságtalan tetteit, vagy részrehajló itéletét szemére lobbantod; a hanyag, hivatását csak kényszerüségböl, immel-ámmal végzö egyén, ha szunnyadozó nyegleségéböl fölriasztod: lett légyen bár ezelött kebelbarátod, távozik töled, s kancsal szemekkel fog reád tekinteni, söt mindenütt a merre megy, feketébbnek fest a valódi ördögnél. A munkás, ha eteted, itatod: dicsér, jó gazdának, adakozónak, bökezünek mond; de ha lassúságára, hanyagságára figyelmezteted, és arra serkented, hogy a nap terhét gyorsabban s jobban végezze, mert csak a dolgait jól végzett érdemel jó fizetést: hátad megett rágalmaz, hogy kétszeresen, söt háromszorosan akarod vele a napibért ledolgoztatni, s börét is szeretnéd lehuzni. Avagy tekintsd meg te szilárd jellemü, amaz elötted bókoló farizeust, ki szemeidben hizeleg, a szeméreméérzésnek legkisebb gyökerét is kitépve kebléböl, megváltoztatott arcával hajlong elötted, kezeit dörzsölve, mosolygó szemekkel, sima ajkakkal, téged jóságodért, becsületességedért az egekig emel, — hátad megett pedig gúnyosan mosolyog rajtad, mint ki tán örvendeztél hypokrita szavainak; s ha Ákisnak szavaival tiszteled meg: *tudom, hogy jó vagy elöttem, mint az Istennek angyala* (1 Sám. 29, 9.): a bosszú lángra gyúl keblében, földhöz ver, és sárba tapodja becsületedet. Láthatod ez életben sokszor a kétszinüt, ki ha saját hasznát véli föl-

találhatni, egy két krajcár jutalmat nyerhet töled, a tulságig magasztal; ha pedig elöre koholt tervei halomra dölnek, nem sikerülnek: a világ gúnytárgyává aljasít.

Mintha hallanám, mint mondják némelyek: ez megbocsátható, mert a mai világban ugyancsak föl kell az embernek eszét csavarni, hogy megélhessen, a mai világ ügyességet, finom tapintatot kiván, oly tapintatot, mely tudja magát minden irányban s mindenekhez alkalmazni. Igen, de eme mindenek finnyás inyét kielégítni tudó, minden percben magát másnak hazudó ügyesség az egyeneslelküséggel, jellemszilárdsággal össze nem egyeztethetö. Ki amaz elcsavart életbölcseségi elvnél fogva: ügyesnek lenni, egyik percben itt, másikban amott hazudozik: az ilyen a szemérmet nem ismeri, keble elfásult, melyben semmi nemes gyökeret nem verhet; s már Üdvezítönk is imigy fenyegette az alakoskodó farizeusokat: *jaj nektek képmutató irástudók s farizeusok, mert szinte hasonlatosok vagytok a megfehérített koporsókhoz, melyek kívül ugyan szépeknek tetszenek, belöl pedig rakvák holtak tetemeivel, s minden undoksággal: ezenképen ti is, kivül ugyan láttattok az embereknek igazaknak, de belöl rakvák vagytok képmutatással, s minden Isten törvénye ellen való bünnel; jaj nektek, mivelhogy épititek a prófétáknak koporsóikat, s az igazaknak temetkezési helyét ékesítgetitek* (Mát. 23, 27—29.).

Sokan mondják: ha úgy tetszik, hogy hazudozzunk, úgy beszéljünk nekik, mint az ö malmuk legjobban kivánja; hiszen pénzbe úgy sem kerül, Isten pedig azért adta szánkat, hogy használjuk. Igaz, hogy pénzbe nem kerül, — de egyik legnagyobb kincs, az egyén önállósága, becsülete van ez által árúba bocsátva. Ezért feddette a Jehova is a hamis tanítókat, s izraelitákat imigy: *engedetlen nép ez, hazug fiak, oly fiak, kik nem akarják hallani az Ur törvényét. Kik azt mondják a látóknak: Ne lássatok! és a bölcseknek: ne lássatok nekünk igazakat; hanem szóljatok ne-*

künk hizelkedő beszédeket, lássatok csufolásokat. Azért lészen nektek a hamisság hasonlatos a leesendő kőfalnak hasadásához, vagy a magas kidülyedt kőfalhoz, melynek leomlása hirtelen, egy szempillantásban lészen (Ézsai. 10, 9. 10. 13.). Századunk gyermekei közt is találtatnak nagy számmal, kik a világ elkényeztetett izlése után mennek, jellemöket, önállóságukat, függetlenségöket feláldozzák, magukat a mások szeszélyének bérbe adják, szolgalelkekké törpülnek, meggyőződésüket elnyomják; olyanok, kik cimért, rangért térdet fejet hajtanak, az erény, igazság ösvényéről könnyen eltántoríthatók, uszályhordókká aljasítják magukat, s egy kis zsiros falatért, vagy nehány nyájas, hizelgő szavakért a kezekről még a szennyet is lecsókolják, és a mai világ ezeket ügyes, jó, becsületes, tapintatteljes, életismerő, nevelt egyéneknek trombitálja ki, holott a próféta ezt mondja: *jaj azoknak, kik a gonoszt jónak mondják, és a jót gonosznak, kik a sötétséget világossággá változtatják, a világosságot setétséggé* (Ézsai. 5, 20.); azokat pedig, kik az embert igazi nevéről szólítják, Bálám szamarát nem keresztelik cimeres jófajta tehénnek, Kain vétkét nem dicsérik erényként, s egy kéjhölgy Drusilla hűtlenségét tiszta női szeretetnek nem ismerik el, söt kárhoztatják, — kik ragaszkodnak az egyenességhez, meggyőződésüket, lelkismeretüket agyon nem fojtják, — kik szemeiket nem engedik bekötni, hogy őket orruknál fogva vezessék, s kegyvadászat miatt magukat le nem aljasítják, nem bókolnak: ezeket a fenevad szájához hasonló szájak, szúró, álnokságot szóló nyelvek, nyers, faragatlan, goromba, durva, neveletlen, életnemismerő embereknek kiáltják, és mint hajdan az egyenes lelkű s tiszta jellemű Jeremiás prófétát ellenségei nyelvvel verték meg (18, 18.): úgy veri, hurcolja, szólja s tiporja jó hirét, nevét, becsületét az igaz szivű, őszinte embernek, a nyegle, csúszó-mászó álbarát, s ha lehetne Golgothára hurcolná, hogy

testét megfeszítse, megölje, — hogy szájából, mint Jézuséból az igazságra intö szavak többé ne volnának hallhatók.

Igaz, hogy Üdvözítönk is szivökre köté tanítványainak e szavakat: *legyetek okosok mint a kigyók*, és épen Jézusnak mondása azon támasz, melyhez szeretnek oly sokan fogódzani, s melyre hivatkoznak azok, kik ez életben a ravasz fogások, a kétszinüség, a hamis életbölcseségi elv, ügyesség mesterei. Jézus, a szent célt illetöleg ajánlá tanítványainak a kigyói okosságot, elörelátást, nehogy a menynyei ország terjesztésének e földön többet ártsanak, mint használjanak; ámde a szineskedést, ravaszságot, ármányfogásokat nem ajánlotta, mi kitetszik beszédének további folytatásából: *de szelidek, mint a galambok*, azaz nyiltak, öszinték, tettetés nélküliek.

De valyon *ellenségtekké lettem-e nektek azért, hogy az igazat* szemetekbe *megmondom?* Valyon megvetendö-e a Krisztus szolgája azért, ha predikálja az evangyéliomot nyiltan, és ha az emberiségnek szeszélyét szemére lobbantja? Nem látjuk s tapasztaljuk-e napjainkban is, hogy legjobbjainkat ma magasztalja a „hozsánnákat, éljeneket" kiáltó tömeg, holnap pedig már, „feszítsd meg"gel üdvözli öket. Ma az egeknek egéig emeli öket: holnap pedig már sárba tapodja jó hirnevöket. Ma örömittasságában majdnem kivájja saját szemét, hogy ezt és mindenét lábaik elé szórja: holnap a ruhát is letépi róluk. Ma mintegy félistent, mint Krisztust imádja öket, kik e világnak messiásai, megszabadítói: holnap pedig megköpdösi, s legszentebb kincsöket, a becsületet is elrabolja tölök. — Hja, így volt ez mindig, s így marad az idöknek végéig. Ha egy isteni természettel felékesített személy nem volt képes eleget tenni mindeneknek, miképen tegye azt egy gyarló földi lény! Nem, nem rettenünk vissza azért a vérzö nyilaktól, nem a követktöl, melyeket reánk vetnek, — nem, ha szinte, mint Krisztust megköpködnek a hizelkedök: mi azért hirdetjük a megfeszí-

tett Krisztust; még akkor is, ha az út Golgothára vezet, lelkismeretünket, önállóságunkat, meggyözödésünket a mások finnyás inyének, szeszélyének alá nem rendeljük.

Oh atyámfiai! szép vonás az ember életében, igazi, egyenes jellemünek lenni s tartatni. Példa elöttünk a Krisztus, kit égy ily napon virágözönnel halmozott el, s zöld ágakkal terített úton vezetett Jeruzsálembe az ujjongó tömeg; de ö nem hajtva rá, közönyösen vette a hozsánna kiáltásokat, — lelkismeretét, s az igazságot meg nem tagadta, a föpapok, irástudók szeszélyének nem hódolt. Oh hadd lebegjen elöttünk mindig eme törhetlen, szilárd jellem, és ha az igazságért, egyenes lelküségünkért a nádszálként hajló tömeg megfeszít is, vigasztaljon azon édes tudat és bennünk élö hit, hogy mennyben elnyerendjük az igazság koronáját. Amen.

Stilling Károly,
cservenkai lelkész.

V.

A biró, a nép, az áldozat.

(Nagypénteken. Vázlat.)

Alapige: Luk. 23, 17—21. *Kell vala elbocsátani nekik az ünnepen egy foglyot. Felkiálta pedig az egész sokaság, ezt mondván: Öld meg ezt, bocsásd el pedig nekünk Barabbást! Ki valami hasonlásért és a városban lett gyilkosságért a tömlöcbe vettetett vala. Azért ismét Pilátus szóla nekik, akarván elbocsátani Jézust. Azok pedig ellene kiáltnak vala, ezt mondván: Feszítsd fel! Feszítsd fel őt!*

A tavaszi nap vidám derűje ellentétben áll e nap setét emlékezéseivel. Részvevőbb volt-e a természet amaz első nagypénteken, mikor a nap elsetétült s a föld megrendüle? akkor az emberek gonoszságát a természet akará pótolni s megsiratni azt, kit az emberek megöltek, holott a természetnek ura s az emberiségnek megváltója volt. Ma nincs szükségünk, intő gyászodra, természet! minden szív érzi e nap mélyen megrázó jelentőségét; nem a nap: kedélyünk borul el töle, — nem a föld: szivünk rendül meg általa.

Nem hiába, hogy az emberiség történetének forduló pontját képezi e nap, — de semmi történetben ennyi, ily különböző és ily hatalmas szenvedélyek nem szerepelnek. Mintha az emberi természet belsejének minden redői kifelé fordultak volna: egy mozgalmas képben együtt tűnik fel, ütközik össze, küzd s győz és bízik az ember erkölcsi ter-

mészetének minden eleme. Kajafás és a papifejedelmek kaján irigysége s aláváló gonoszsága, a Heródes csalfa s vérengző kegyetlensége, mely neki a róka nevet és jellemet szerezte, a Judás gyalázatos árulása, a Péter kislelküsége, a konyhaszolgáló gúnyos üres szivűsége, a fogdmegek és katonák baromi durvasága.... mind megannyi borzasztó, részint szánalmas, részint undort gerjesztö jelenet. De tekintetünket most csak egy pontra irányozzuk. S itt egy halvány, egy setét s egy fényes alak ragadja meg figyelmünket. A biró. A nép. Az áldozat.

I. Oh ez a Pilátus! Ez a lelketlen, sem hideg, sem meleg lélek! Ez a biró, a ki tudná mit kell tenni, hatalma is volna rá s még sem teszi. Ez a gyáva, világszerint nagyon is eszes, de erkölcsileg nagyon hülye helytartó, a ki mindig ismétli, hogy Jézus ártatlan, ö nem talál benne semmi halálra valót — s aztán mégis halálra adja. Még a kezét is megmossa — hogy ö tiszta ennek a vérétöl, s mégis halálra adja. De hiszen! nem mosod le arról ezt az ártatlan vért! A kinek meg kellene tenni s megis tehetné a jót s még sem teszi meg, hanem történni engedi a gonoszt — bűnösebb sokszor, mint azok, a kik a gonoszt épen végrehajtják. Eredj, te sima mosolygó, gyáva, lelketlen Pilátus! megvetünk téged! meg, minden utódaidat is, — mert valahányszor egy buzgó, lelkes, igaz ember felöl hülyék és szivtelenek mondanak itéletet, akár a törvényszékben, akár a társaságban: mindannyiszor Jézus áll ott Pilátus elött.

II. Borzasztóbb tekintetet ad a nép. Hallottátok, talán sokszor magatok is büszkén ismételtétek ama közmondást: a nép szava Isten szava. De nézzetek! e kép, borzasztó meghazudtolása a példabeszédnek; irtózatos intö példa: nem hinni feltétlenül a többségnek. Igen: a nép szava Isten szava, ha a gonosz szenvedélyek közbe nem

vegyülnek. Lám, ma, századok mulva, a nép, a milliók, a világ és történelem igazán itéli meg a nagypénteki szereplőket, — de mihelyt a szenvedély, az érdek, az irigység, kajánság izgatásai bele vegyülnek a játékba; vége! Hagyjátok a népet magára, hogy szive és érzelmei s természetes józan esze itéljen — és akkor szava Isten szava lesz: ott a virágvasárnap. De engedjétek a kajafásoknak, heródeseknek, bele ártani magokat a dologba: szava a pokolé; itt a nagypéntek! A nép olyan, mint a gyermek: ártatlan, tiszta szivű, de vezethető. Rendesen szelid, nyájas, közlékeny, barátkozni szerető, de ha felingerlik, elveszti egyensúlyát s indulatos lesz és esztelenségekre ragadtatik. Oh ez a nép, ugyanazok, virágvasárnap és nagypénteken! Akkor az volt az áramlás, most ez. Közönyös akkor is, most is volt elég — s ezek mindenkor az áramláshoz szegődvén, eldöntik a dolgot és nagy zajt csinálnak. De ne higyjétek, hogy virágvasárnap is ne lett volna akárhány rosz, s nagypénteken is akárhány jó szív Jézus mellett (az asszonyok siratva kisérék...) — Ilyen a nép: őrizkedjetek az izgatóktól, a rosz szenvedélyekre hivatkozóktól stb.

III. Az áldozat! Azt vélnök, ez a legszomorúbb látvány: — ellenkezőleg! ez az egyetlen ragyogó pont e sötét képen. Hogy áll ott, égi mosolylyal, halvány arcán, jó szivtől, isteni szánalomtól sugárzó szemében! A Mikeás próféta szava: *Én népem, mit vétettem ellened? és miben voltam neked ártalmadra? tégy tanuságot én ellenem?*

Oh! mit vétett Ő e népnek? Hiszen tanított, gyógyított, holtakat támasztott, kenyeret osztogatott... Ő vétett? ki jól tett mindenekkel? Ez a jutalma! Hogy lehet a nép ilyen elfeledkező, ilyen háládatlan? — Oh ember, ha te is jót tettél valaha a néppel, ha te is tanítottad az igazságra s vezérletted a jó úton, ha a betegeket te is meglátogattad s a koporsók felett megállottál és nem birva Jézus erejével

gyógyítani és halottakat támasztani, legalább vigasztaltál mindeneket; ha jól tettél a nyomorulttal, és kenyeret szereztél az inség pusztájában az éhező népnek, — jutalmat azért ne várj! Nézz Jézusra, öntudatában van jutalma és mosolyog, mikor a nép azt kiáltja: Feszítsd meg! És ha, oh ember, csakugyan így járnál, — nézz ismét Jézusra, vigasztald magad példájával: ő nem oly gyarló jó cselekvő volt mint te, s e nép mégis hogy bánt vele!...

Melyik részre állnál? melyiket választanád? A biró szerepét kivánod-e? A népét-e? Én a Jézuséhoz állok inkább!.....

Szász Károly.
volt kunszentmiklósi és szabadszállási lelkész.

VI.

Krisztus feltámadása a legdicsőbb győzelem!

(Husvéti.)

Előima.

Isten, szerető atyánk! te minket a Jézus Krisztusban megáldottál; mert benne irántunk kegyelmedet nyilvánvalóvá tetted, s feltámadása által is hozzánk való jóságodnak oly bizonyságát tanusítád, mely minden várakozást, minden reményt felülmult.

Oh! ha angyalok nyelvén szólhatnánk is, ki nem beszélhetnők, mennyit nyertünk mi tetőled csak e napon is, a Jézus Krisztusnak halálból lett feltámasztása által. — Diadalmat adtál te az által a mi hitünknek; bizalmat támasztottál mi bennünk az igazság győzelme felől; és élő reménységet nyujtottál minekünk az iránt, hogy életünk nem végződik a sírnál, hanem mi is egykor a halál álmából új életre ébredünk.

Nyisd meg azért szivünket e mai nap ünnepi örömének, hadd érezhessük teljes mértékben azon győzelemnek dicsőségét s ránk áradó hasznait, melyet Üdvezítőnk, a Jézus feltámadása által kivívott.

De ébressz szivünkben hálaadó szent érzéseket is; ébressz kegyes elhatározásokat, hogy ezentul te hozzád, és a te szent fiadhoz, a megváltó Jézus Krisztushoz buzgón és

állhatatosan ragaszkodjunk s ő benne te nálad hit által üdvezülhessünk. Amen.

Alapige: Luk. 24, 5. 6. *Mit keresitek a holtak között az élőt? Nincsen itt, hanem feltámadott.*

Ünnepeink, melyeket az év folytában szentelünk, mind örömnapok ugyan, mert Istennek egyik vagy másik kegyelmi intézkedésére emlékeztetnek, de közöttök egy sincs, melyet oly méltó joggal nevezhessünk örömünnepnek, mint husvét ünnepe.

A mily örömérzés szállja meg keblét a puszták vándorának, midőn öt sötét éj vihara után, a derült nap felkelő sugárai köszöntik: a nagypénteki gyász után, husvét feltetszésével, épen oly öröm és lelkesültség derült fel a kesergő tanítványokra.

Mindaz, a mit a Golgotán örökre elveszettnek tartának; mindaz, a mit Jézus keresztje alatt fájdalmas könyek között elsiratának: egyszerre visszaadva, visszanyerve lett, hogy e napnak, ha könyei vannak, azok mind csak az öröm könyei legyenek.

„Mit keresitek a holtak között az élőt? Nincsen itt, hanem feltámadott!" — ezen angyali szózat hangzott fel Jézus sirboltjából az első husvét reggelén. — És ezen husvéti szózat mily örvendetes, mily lelkesítő ma is mindnyájunkra nézve!!

Ha a népek örömkiáltással üdvözlik a hirt, mely a vérmezők nyert győzelméről feléjök száll: mi, ker. társaim! még nagyobb örömmel üdvözölhetjük ama husvéti angyali szózatot, mint a legdicsőbb győzelem kiáltványát.

Igen! mert Krisztus feltámadását úgy kell tekintenünk, mint a legdicsőbb győzelmet, melylyel

győzött a keresztyénség, győzött az emberiség és győzött az élet.

Vajha, midön jelen beszédemben e tárgy igazságát kifejteni megkisértem, méltó tolmácsa lehetnék köztetek, ker. gyül.! e nap ünnepi örömének; — vajha volnának lángszineim, hogy méltólag rajzolhatnám elötökbe a husvéti győzelem dicsőségét, — vajha beszédem, mint zúgó vihar vagy rohanó áradat magával ragadná még a kételkedő szivet is ünnepi örömünk közös érzésébe!

Oh! de érzem, hogy tehetségeim, tárgyam magasztos voltához képest gyengék, erőtlenek. Nézzétek el azért, ha szivetek egére lángszinek helyett csak egy szivárvány képében rajzolhatom le a nap győzelmét; — nézzétek el, ha beszédem zúgó vihar helyett csak csendes szellő lágy fuvalma lesz, de a mely a fáradt utas lankadó keblébe ujabb reményt, ujabb erőt önt; — nézzétek el, ha szavaim rohanó áradat helyett csak egy csermely ömledező hullámai lesznek, de a melyek a közelpart virágaira áldást harmatoznak és nyájasan az ég tiszta kékjét vissza tükrözik.

Isten szolgája erőtlen; de erős és hatalmas az Ur, a kit ő szolgál. — S én kérem Istent, az én uramat, hogy kegyelmével ez órában is pótolja ki eröm gyengeségét szent nevének dicsőségére....

. . .

I.

Krisztus feltámadása tehát, ker. gyül.! a legdicsőbb győzelem. Legdicsőbb győzelem elsőben is azért, mert abban győzött a keresztyénség....

Krisztus a reá bizott munkát halálával bevégezte ugyan (Ján. 19, 30.): de hátra volt még, hogy arra az isteni helybehagyás pecséte ráüttessék. Az isteni helybehagyásnak pecséte pedig Kristus munkáján nem más, mint az ő feltáma-

dása, mely nélkül a keresztyénség világgyözedelmét ki nem vívhatta volna.

Ha Krisztus a halálban marad, ha ő, ki harmad napon leendett feltámadását oly biztosan állította (Mát. 17, 22. 23.), mégis fel nem támad: az ármány és hitetlenség, mely öt keresztfára hurcolá, ma is diadalérzettel gunyolódnék az ö sirja felett.

Predikálhatták volna akkor: „higyj a Jézus Krisztusban, és üdvözülsz mind te, mind pedig házad népe" (Csel. 16, 31.): még a thiatirai Lidia és a filippii tömlöctartó is, a helyett, hogy meghajlottak Jézus neve elött, elutasítólag így feleltek volna: miért higyjünk, miért keressünk üdvességet egy oly emberben, ki ha egyebeket megtartott is, de magát meg nem tarthatta? (Márk 15, 31.)

Söt, ha fel nem támad Krisztus, nem is lesznek, kik róla mint Isten fiáról, Megváltóról és Üdvezítöröl predikáljanak. — Az elcsüggedt tanítványok, mint vezért vesztett sereg, mind szétoszlanak, s az ige hirdetés életveszélyes munkája helyett, kiki közülök régi foglalkozásához, egyik a vámházhoz, másik a hálókötéshez vissza tér, és sem Péter, sem Pál nem hagyja magát Krisztus nevéért bebörtönöztetni, annál kevésbbé kinos halállal kivégeztetni.

Krisztus neve azért a történet csatornáján tán ekkor is elhat mi hozzánk, s meg lehet, — hogy erkölcsi tanításaiban épen úgy, mint a hét görög bölcs mondásaiban, akkor is sok szépet és eredetit találunk; de ha ö a sírban marad, legfölebb csak egy Socratesnek tartanók öt, ki kész volt elvéért meghalni; mig többen, tán egy vállalatjában megbukott Bar-Cochbát keresnének benne, ki a fennállott polgári és vallási rend ellen elég merész volt fellépni; — Isten fiának, Megváltónak, kiben hinnünk kell, hogy üdvezülhessünk, bizonyosan senki sem nevezné öt, és senkinek sem jut ekkor eszébe, az ö nevére egyházat alapítani; — e név: keresztyénség, ma ismeretlen volna! — S mily egé-

szen másként alakult a történet a Krisztus feltámadásával!

A tanítványok felismerték az isteni helybehagyás pecsétét s a keresztre feszített Krisztust bátran Isten fiának, Megváltónak s Üdvezítőnek hirdetik, mert ő feltámadott! És a kereszt a feltámadás győzedelmének koszorújával ékesítetten meghódítja a világot; — a hit a hitetlenség felett kivívja a győzelmet; és a gúny, mely a kereszten vérző Krisztust szidalmazá, a feltámadott Krisztus előtt megszégyenülve hallgat el, hogy helyet adjon milliók szivében az imádó tiszteletnek.

Ne véljétek, mintha Krisztus feltámadásának fontosságát tulzó szinekkel rajzolnám. Az apostolok is predikálásaikban a legfőbb súlyt mindig arra fektetik, azzal igazolják, hogy Krisztus Isten fia, és hogy a ki hiszen ő benne, vagyon annak örök élete (Ján. 3, 26.). Pál apostol is Krisztus feltámadásától teszi függővé a keresztyénség igazságát, ezt mondván: *ha a Krisztus fel nem támadott, hiába való kétség nélkül a mi predikálásunk, hiába való a ti hitetek is.* (1 Kor. 15, 14.).

Épen ezért ugyanakkor, midőn a Krisztus feltámadott, a keresztyénség győzelme is eldöntetett; és mindaddig, mig a keresztről a feltámadás koszorúját le nem téphetik; mindaddig, mig az egyház hinni s tanítni meri, hogy a Krisztus feltámadott: a keresztyénség uralkodni fog a világ felett....

II.

De legdicsőbb győzelem Krisztus feltámadása továbbá azért, mert abban győzött az emberiség is. —

Valahányszor az eltapodott ártatlanság felemeltetik; az üldözött igazság megdicsőíttetik, vagy a kigunyolt erény

megkoszoruztatik: mindannyiszor egy-egy ujabb győzelmet vív ki magának az emberiség szent ügye. — Már pedig a Krisztus feltámadása által épen az ártatlanság, igazság és erény, az emberiségnek ezen legszentebb érdekei, nyerték földi megdicsőíttetésöket.

Jézus a megaláztatásnak mindazon szomorú próbáin keresztül ment, melyeknek az ártatlanság, igazság és erény e földön alávetve lehetnek. Most ámítónak, majd ördögök fejedelme szövetségesének, most lázítónak, majd Mózes törvénye megrontójának s istenkáromlónak kiáltatott ki. Rokonai közöl is többen félreismerték őt s ábrándozónak, eszelősnek tartották; az ármány és gonoszság pedig ujabb-ujabb cselvetések által igyekezett őt erkölcsileg megsemmisíteni. Majd élete ellen kezdtek áskálódni; nyugtalanították, háborgatták őt, úgy hogy nem ok nélkül kiáltott ő így: *a rókáknak barlangjok vagyon és az égi madaraknak fészkök, de az ember fiának nincsen fejét holott lehajtsa* (Mát. 8, 20.). Meg kelle érnie azt is, hogy épen tanítványai közül került ki Judás, ki őt áruló módon gonosz elleneinek kezébe juttatá. És ime, itt sem telt még be megaláztatásának mértéke. Mint egy nyilvános gonosztevő gúny és szidalom között végeztetik ki a gyalázat kinos keresztjén.

Oh ártatlanság, igazság és erény! ha ez a ti földi osztályrészetek; ha titeket a rágalom, ármány és gonoszság oly könnyen eltapodhatnak, ha titeket még az Isten fia sem birt győzelmessé tenni: úgy legalább e földi életben ti nem nekünk valók vagytok; s ha a bölcsek és erkölcstanítók fennhangon hirdetik is neveteket, ne kivánjátok, hogy kövessünk titeket. — A kereszt, melyen amaz Igaz elvérzett, nem hirdet mást az emberiségnek, mint hogy „veszett az ő jó dolga;“ hogy hiába bizik legszentebb ügyében is, s legtanácsosabb kerülni az ártatlanságot, megtagadni az igazságot és gyűlölni az erényt; nehogy úgy járjunk mi is, mint Jézus járt....

Igen, ker. társaim! a kereszt feltámadás nélkül ezt hirdetné az emberiségnek.

De mily egészen más szinben tűnik fel elöttünk az emberiség szent ügye most, midön Krisztus feltámadott!

Krisztus meg volt aláztatva, de felmagasztaltatott s felmagasztaltatása már itt e földön, hol megaláztatott, feltámadásában elkezdödött; úgy hogy most már Krisztus képében nemcsak a szenvedő, de a győzelmes igazság dicsőségét is szemlélhetjük. A szenvedö igazság elkeserít, lever, elcsüggeszt; a győzelmes igazság az, a mi az emberiség önérzetét emeli, szent ügyébe vetett bizalmát erösíti és tett erejét lankadni nem engedi.

Hogy Krisztus ártatlansága, mely megrágalmaztatott, igazsága, mely megtapodtatott, erénye, mely kigunyoltatott, most a dicsöség tiszta fényében ragyog felénk s milliók szivében támaszt bizalmat az emberiség szent ügye iránt és ébreszt lelkesedést Jézus tövises pályájának követésére: ezt egyenesen azon győzelemnek köszönhetjük, melyet Krisztus feltámadása által a rágalom, ármány és gonoszság felett kivívott.

És e győzelem az emberiség szent ügyének diadala.

Nincs okunk többé kétségbe esni. Valamint Krisztusban a megaláztatott igazság felmagasztaltatott: úgy aláztassék bár meg napjainkban is az igazság, az elöbb utóbb felmagasztaltatni fog, s felmagasztaltatása és győzelme ha a mennyekben fog is tökéletességre menni, de épen úgy, mint Krisztusé, már itt e földön elkezdődik. Bizony minket ezen reménységre is ujonnan szült Isten, a Krisztusnak halálból lett feltámasztása által (1 Pét. 1, 3.).

Hadd rágalmazzák tehát a mi ártatlanságunkat, hadd üldözzék igazságunkat, hadd szidalmazzák erényünket; hadd alázzanak meg minket az erőszak és a gonoszság fegyverei: mi tűrünk; nyugodtan, nemesen tűrünk, ügyünk felöl kétségbe nem esünk, söt erősen hisszük, hogy ártatlanságunk,

igazságunk és erényünk, nagypénteki szenvedése után meg fogja érni egykor husvéti győzelmének örömnapját is; mert Krisztus feltámadásában kivívta az emberiség szent ügyének is diadalát.

III.

Végre azért nevezhetjük legdicsőbb győzelemnek Krisztus feltámadását, mert abban győzött az élet is. Krisztus a feltámadás által diadalt vívott ki nemcsak a hitetlenség, nemcsak az igazságtalanság, hanem a halál felett is.

Hogy e földi életen túl kell egy más életnek lenni; hogy a halál nem semmisit meg végképen bennünket és hogy ránk a síron túl szebb lét hajnala virad: ezt már a pogány bölcsek közöl is Krisztus elött többen sejtették és tanították. Plátó Phaedon cimű párbeszédében tüzetesen fejtegeti e kérdést; Cicero pedig egyik (de Senectute) munkájában a lélek halhatatlanságáról beszélvén, a többek közt ilyen formán szól: „én hiszek halál után életet s ha tévedném is, én ezen tévedésemben örömest megmaradok s nem engedem azt magamtól életemben elpereltetni. Ha a halál után, miként némely törpe bölcsek tanítják, érezni nem fogok s élni megszűnöm: nem tartok attól, hogy a megholt bölcsek, kik akkor épen úgy nem fognának érezni mint én, nekem hitemért s tévedésemért szemrehányást tegyenek!“

Azonban mindaz, a mit Krisztus előtt a halál utáni életről tanítottak, csak bizonytalan tapogatódzás volt a sötétben; — legfölebb csak jámbor ohajtás volt az, a szemlélődésnek számtalan tévedéseivel elegyítve.

Helyes felfogással, biztos hittel és élő reménységgel a halál-utáni életről csak azóta birunk, mióta a Krisztus feltámadott. Igen, mert Krisztus feltámadása által megnyitotta a koporsó zárait, megtörte a halál hatalmát, világosságra

hozta az életet (2 Tim. 1, 10.), és megmutatta, hogy az enyészetnek felettünk uralma nincs s mi is, hozzá hasonlólag, egykor a halálból feltámadunk.

Ezért mondja az irás: *a Krisztus a halálból feltámadott, és azoknak, kik elaludtak, lett első zsengéjök* (1 Kor. 15, 20.). Ezért kiált fel Pál apostol a Krisztus feltámadása felett örvendező lélekkel ekképen: *hol vagyon halál a te diadalmad, hol van koporsó a te fulánkod? Az Istennek legyen hála, ki adott minekünk diadalmat a mi urunk Jézus Krisztus által* (1 Kor. 15, 55. 57.).

Krisztus feltámadása tehát győzelme az életnek a halál felett mindnyájunkra nézve, — biztos kezesség a felöl, hogy mi sem maradunk örökre a sírban, hanem tetemeink, miként a földbe elvetett magvak, egykor új életre kikelnek.

Oh dicső husvéti győzelem! mily magasztos örömmel töltöd el te keblünket; mennyi vérző szivnek nyujtasz te édes vigasztalást; mennyi bánat- s fájdalomkönyeket szárítasz te fel szemeinkből az által, hogy derült és boldogító kilátást nyitasz a sírok sötét éjjelén keresztül.

Üdvezítőnk a Krisztus feltámadott; mi őt nem keressük a holtak között; ő él!! s épen ezért mi nem olyanok vagyunk, mint a kiknek reménységök nincsen. — Mi, ha a temető ciprus lombjai alatt állapodunk is meg, felemelkedett lélekkel így énekelünk: „nincs már szivem félelmére, nézni sírom fenekére, mert látom Jézus példájából, mi lehet a holtak porából.“ Nekünk van egy szebb, dicsőbb életünk is, mint a minő e földi élet, s azt tőlünk sem halál, sem koporsó nem rabolhatja el; mert azt nekünk Jézus feltámadása által kivívta győzelmesen.

Jöjj tehát halál; én nem félek ijesztő képedtől. Jöjj enyészet, zúdulj fel ellenem; te engem semmivé nem tehetsz. Az én megváltóm feltámadott és él, s vele együtt én is élek és feltámadok egykoron!

Miért siratnám elhunyt kedveseimet is vigasztalhatlanul?! Hiszen Krisztus, ki a feltámadás és az élet, rájuk nézve is legyözte a halált és győzedelmessé tette az életet. Elmegyek azért, felkeresem sírjaikat; elég bánat- és fájdalomkönyeket hullattam én azokra, ma a husvéti öröm könyeivel áztatom meg azokat. — Igen; mert felettök a halálnak és enyészetnek hatalma nincs; a kö az ö koporsójuk szájáról is egykor el fog gördíttetni és az ö sírboltjukban is fog majd emez angyali szózat hangzani: „mit keresitek a holtak között az élöt? nincsen itt hanem feltámadott.“ Ezen szózat fog ott hangzani; mert Krisztus feltámadásában győzedelmet vett az élet is a halálon.

Fel tehát, ünneplö gyülekezet! örömtöl lelkesüljön fel ma szivetek, — a legdicsöbb győzelem örömnapja ez; mert Krisztus feltámadásában győzött a keresztyénség, győzött az emberiség és győzött az élet! —

De buzgó és hálaadó szívvel boruljatok le egyszersmind azon égi felség elött, kinek kegyelméböl adatott nekünk e nap győzelme; s zengjetek magasztaló dicséretet Istennek, hogy ö e napon szent fiát megdicsöítvén, az által bizodalmat, eröt, bátorságot, vigasztalást és reményt adott szivünknek.

Oh vajha, miként Krisztus feltámadásában győzelmessé lett a keresztyénség: épen úgy nevelné a husvéti öröm szivünkben is a hit erejét! Vajha, miként győzelmessé lett Krisztus feltámadásában az emberiség szent ügye: épen úgy tenné győzelmessé bennünk e nap az igazság szeretetét! — És miként győzött Krisztus feltámadásában az élet a halálon: vajha mi is úgy ragaszkodnánk a síron túli élet reményéhez, és ezáltal is indíttatnánk arra, hogy támadjunk fel egy jobb, egy tökéletesebb erkölcsi életre is, hagyjuk el a bűnt, melynek eddig szolgálatában állottunk, mondjunk le a világ fiainak bölcseségéröl s életrendszeréröl — s hitben,

reményben és szeretetben legyünk a Jézus által Istennek fiaivá!

Ez legyen, ker. társaim! a mi igyekezetünk ma és mindenkor, s ezen igyekezettel s annak megfelelő elhatározásokkal járuljunk a kegyelem asztalához is, hogy ott együtt vacsorálhassunk e nap győzelmes fejedelmével, az Ur Jézus Krisztussal s vehessük tőle lelkünk táplálására az örök élet kenyerét.

Igy, így szenteljük meg husvéti örömeinket, így kössük össze ünneplésünket üdvességünk előbbvitelének munkájával. S ebben segítsen minket az Ur szent lelkének ereje által. Amen.

Utóima.

Hála és dicséret neked felséges Isten, azon kegyelmedért, hogy Krisztust feltámasztván a halálból, ez által őt Megváltónknak s Üdvezítőnknek lenni bebizonyítottad, s a hitet győzelmessé tetted a hitetlenség felett.

Hála és dicséret neked, hogy Krisztus feltámasztása által az ártatlanság, igazság és erény szent ügyének is diadalmat szereztél s ez által minket a Megváltó életpéldájának követésében megerősítettél.

És hála, dicséret neked, hogy Krisztus feltámadása által győzelmessé tetted az életet is, elvetted a koporsó fulánkját, megtörted a halál hatalmát, s bizonyossá tetted a mi feltámadásunkat is.

Oh Ur Isten! add nekünk szent lelkedet, hogy a testi feltámadásnak ezen ünnepén, támadjunk fel mi új erkölcsi életre is; keressük az odafenn valókat és ne csupán e földnek muló javait; éljünk ezentul boldog egyességben hit által Üdvezítőnkkel, s az ő szerelmétől se magasság se mélység ne választhasson el bennünket.

Ő vele egyesíts minket Ur Isten! a szent asztalnál is, melyhez kegyelmed szózata hivogat, s cselekedd szent lelked által, hadd erősödjünk mi ott is a hitben, növekedjünk a szent életben, hogy így nyerhessünk tőled egykor csendes kimulást, majd boldog feltámadást és örök üdvességet szent fiadért. Amen.

Filó Lajos,
nagykőrösi lelkész.

VII.

Tanulság a Jézus mennybemeneteléből.

(Áldozócsütörtöki.)

Alapige: Ján. 12, 26. *A ki nekem szolgál, engem kövessen; és a hol én leendek, ott leend az én szolgám is; és a ki énnekem szolgál, megtiszteli azt az atya.*

Keresztyén hivek! Ugy tartom, senki sincs mi közöttünk, ki szemtanúja ne szeretett volna lenni ama dicsőséges jelenetnek, midőn Jézus mennyekbe felvitetett; — senki sincs, ki ne szerette volna Jézust a tanitványokkal együtt kikisérni az olajfák hegyére, hogy vegye utolsó áldását annak, kiben megáldatnak a föld minden nemzetségei, hogy lássa, miképen rázzák le lábai a legnagyobb szentnek az irányában oly háládatlan föld porát, s miképen emelkedik a fellegek lágy párnáin, mint valamely mennyei hintón vagy kerubimokon, a csillagok fölé annak teste, kinek érdemei tündöklőbbek valának a csillagoknál.

Boldog tanítványok! kiket e szerencsében részeltetett a mennyei kegyelem! Boldog kis sereg, melynek megengedtetett látni azt, a mit sem Ábrahám, sem nagy királyok és fejedelmek nem láthattak! Mennyire gyarapodhatott ez által bennetek a ti mesteretekben való hit. Mily dús forrása fakadt ti reátok nézve a reménynek és vigasztalásnak azon sziklából, melyet utoljára tapodának Jézus lábai s a

felleg, mely őt felvitte s elfogta szemeitek elől, mily égi malasztokat harmatozott alá ti reátok.

De hát mi, — kik azon dicsőséges történeten jelen nem lehettünk, azon sok milliókkal együtt, kik azt szintúgy nem láthatták, mint mi — valyon, mondom, mi, csupán ezért szerencsétlenek és boldogtalanok volnánk-e? Teljességgel nem! mert mint Krisztus urunk mondja: *Boldogok a kik nem láttak és mégis hisznek!* Jézus mennybemenetelének haszna nem azon mulólagos gyönyörben áll, melyet azon nehány percig tartott ritka és csudálatos jelenetnek szemléléséből élvezhettek az azt látók, hanem azon fontos tanulságokból, melyeket az nemcsak nyujthatott nekiek, hanem letörölhetetlen betűkkel is benyomhatott az ö elméjekbe. — Ugyde ez idvességes tanulságokat — ha hiszszük Jézus mennybemenetelét — mi is magunkévá tehetjük. — És valyon miért ne hinnők azt, miröl annyi hiteles tanúk tesznek tanúbizonyságot? miért ne hinnők azt, mi a mi felségesebb természetünkkel, az emberi szív óhajtásaival, söt követeléseivel annyira megegyez. Jertek azért, mellözvén most magát e történetet, — mint valamely külső héjjat vagy borítékot: lássuk annak csak belső magvát és valóságát, vagyis nehányat azon szivemelö felséges tanulságok közöl, melyeket e nehány szavakba központosított maga ez a mennyekbe felemelkedett Jézus, a szent lecke szavai szerint: *A ki nekem szolgál, engem kövessen; és a hol én leendek, ott lészen az én szolgám is, és a ki énnekem szolgál, megtiszteli azt az atya!*

I-sö tanulság tehát, melyet Jézus mennybemeneteléböl vehetünk, ez: hogy azon szolgálat, melyet itt valaki Istennek. erénynek, kegyességnek tészen, jutalom nélkül nem marad, mert ha ebben az életben nem is, de a következendő életben, a mennyei atya azt megjutalmaztatja! megtiszteli azokat, kik öt itt igazán és szivböl tisztelik, s a kik itt Jé-

zusnak, mint mesteröknek nyomdokaiban jártak, öt követték a szent és kegyes életben, holtuk után azokat is oda viszi, hová Jézus vitetett, hogy a hol vagyon Jézus, ök is ott legyenek és vele mennyben minden vég nélkül örvendjenek. —

E vigasztaló, örvendetes és kivált a nagy érdemekkel tündöklö, és az igazságért mégis sokat üldöztetett, az emberi nem javáért sokat szenvedett, s hála helyett a világtól megvetést aratott emberekre nézve oly fontos igazságot, sejdítette ugyan már a régi pogány világ is. Ezért számlálták a görögök fél isteneik közé az ö Herkulesöket, a rómaiak az ö Romulusokat, mert az emberi ész és szív soha sem békülhetett ki azon gondolattal, hogy az igaz érdem mindörökre jutalom nélkül maradjon, hogy a kik itt a közjóért szenvedtek és nyomorogtak, azok soha meg ne vigasztaltassanak és ne boldogíttassanak. — Azért készebb volt egy síronțúli láthatatlan világot teremteni képzelödéséében, azt minden kigondolható gyönyörökkel felékesíteni, s a maga nagy embereit abba helyheztetni, mint megbarátkozni ama leverö gondolattal, hogy az embernek az élettel együtt, mindenestül fogva vége lesz.

De hiába! a sejtelem, — ha még egyszer oly alapos is, csak sejtelem. Mindaddig, mig valamely tény vagy történet által nem támogattatik, nem bir elég erövel a szív meggyözésére, az akarat felbuzdítására, az elme megnyugtatására. A nyomor alatt ellankadt, az üldöztetés miatt elkeseredett szívnek pedig erös hitre van szüksége! Mily nagy kegyelem tehát Istentöl, hogy ezt az annyira szükséges tényt Jézus mennybemenetelében nekünk megmutatta. Ezt tudva, ki kételkedhetnék tovább arról, hogy ha szinte ezen porrá válandó test földbe tétetik és megrothad is: de az ebben lakozott hív lélek nem száll alá a testtel együtt a sír hamvasztó fenekére, nem oszlik el a lég végtelen ürébe, mint a szellö és a pára, nem is költözik más állatokba, mint

a Bráma követői hiszik: hanem megmarad és folytatja lételét, még pedig nem itt alant e nyomorúlt földön, hanem ott fennt a csillagok felett, a hol lakozik amaz igaz biró, a ki megfizet azoknak, a kik itt háborgattattak nyugodalommal, azoknak pedig, kik állhatatosak valának a jóban, örökké való tisztességgel, dicsőséggel és boldogsággal. — Szóval, hogy, kivált a sokat szenvedett erénynek meg lesz jutalma a síron túl, — ez, mondom, az első tanulság, melyet Krisztus mennybemeneteléből meríthetünk.

II-dik tanulság vagy vigasztaló tudomány, melyet Jézus mennybemeneteléből vehetünk, ez: hogy azon jutalom, mely a síron túl a kegyeseknek adatik, kinek-kinek erkölcsi érdeméhez lészen alkalmazva. Nem lészen tehát ott egyenlőség a jutalomvevésben, valamint itt nem volt az érdemtevésben és igazságért való szenvedésben. A ki itt többön volt hív, ott is többre fog bizattatni, és a ki itt jobban fénylett bölcseséggel, kegyességgel, igazság- és felebaráti szeretettel, ott fennt is jobban fog az tündökölni dicsőséggel. — Ezt bizonyítja Jézus példája, mert bár azelött is és azóta is voltak bölcs és kegyes emberek: de azért egy sem tiszteltetett meg annyira Istentől, sem a világról való eltávozása módjában, sem az égben, mint Jézus. Mert Énok és Illyés is elevenen ragadtattak ugyan mennybe: de amannak felragadtatását senki sem látta, Illyését látta ugyan, de csak Elizeus, és Illyés nem is csendesen, hanem forgó szélben és tüzes szekérben ragadtatott fel. Ellenben Jézust olyan felhő emelte fel, a milyenben szokott lakozni maga a Jehova is, és így, miként a földi hatalmasok szoktak tenni azzal, kit meg akarnak tisztelni, úgy Jézusért is mintegy a maga hintaját küldé a Jehova; s az ő mennybemenetelének több mint 500 atyafiak valának tanúi.

De még sokkal nagyobb mértékben kitünteté Isten a maga osztó igazságát Jézus iránt azon megtiszteltetés által,

melyben öt az égben részelteti, mert a maga jobbja felöl ülteté öt, azaz, megosztá vele a maga isteni dicsöségét: mit soha nem tett a legnagyobb érdemű halandóval sem.

E tudat ugyan, hogy a jutalom az érdemhez lesz alkalmazva, nem nagy örömére szolgálhat azoknak, kik bár keveset munkálkodtak és türtek légyen is e földön, mindazáltal hasonló részt szeretnének venni mennyországban a mártyrokkal és a legnagyobb szentekkel: de annál nagyobb vigasztalás azokra nézve, kik itt eröröl eröre, nyereségről nyereségre kivántak menni a jóban, mert ebböl láthatják, hogy az ö munkájuk nem lesz hiába való az Urban. — Azonban, ha valaki azért tett keveset, mert kevésre bizatott Istentöl, s kis hatáskör mutattatott ki neki a gondviselés által, ezért nincs neki oka elszomorodni, mintha már ennélfogva jutalma is kevés fogna lenni; mert az Isten nem annyira a hatáskörböl és tettekböl itél, mint inkább a szívböl és akaratból, melylyel valaki a maga hatáskörében forgolódott, — a szándék tisztaságából, melytöl terveiben vezéreltetett, s az áldozatok nagyságából, a mi mértéke az ö akaratja erös voltának. Sok elsök lesznek ott utolsók és sok utolsók lesznek elsök, mint mondja Krisztus urunk. A pásztor és csösz, kire csak egy nyájnak vagy kertnek örzése bizatott, ha ö a maga kis hatáskörét egészen és híven betölté, elébb való fog lenni annál a népek és országok pásztoránál és csöszszénél, ki sokra bizatott ugyan és sok jót tehetett volna alattvalóival, s az Isten dicsöségét is nagyban mozdíthatta volna elö; de ö csak immel-ámmal forgolódott a maga dolgaiban s hivatásának sok részét üresen és betöltetlenül hagyta. — És ámbár még a jót itt tiszta szívvel és teljes erejökböl munkált idvezültekre nézve sem egyforma leend a boldogság és dicsöség mértéke: azért ez nem fog irigységet támasztani a kisebbekben a nagyobbak iránt, részszerint azért, mert az ö megtisztult értelmök világosan látja a méltányosságot; részszerint azért, mivel a kisebbek is oly töké-

letesen boldogok lesznek a magok nemében, mint a nagyobbak, miként a kisebb pohár kevesebb vizzel szintúgy megtelik, mint a nagyobb pohár többel.

III-dik tudomány, mit Jézus mennybemeneteléből vehetünk, ez: hogy azon jutalomban, mely a hivő és kegyes emberek számára az égben tartatik, nemcsak a lélek fog részesülni, hanem a test is. — Felmehetett volna Jézus lelke mennybe az ő teste nélkül is, és valóban azon 36 óra alatt, mely az ő halála és feltámadása között lefolyt, csakis lelkére nézve volt ő jelen a paradicsomban; de egy az, hogy így az ő mennybemenetele nem láttatott volna meg, mivelhogy a lélek láthatatlan; más az, hogy akkor vagy az által csak a lélek megmaradása felől tétettünk volna bizonyosokká. De ime, az ő mennybemenetele által világossá és bizonyossá lön mind az, hogy a lélek is megmarad, mind az, hogy a test sincs kirekesztve ama boldog hajlékokból, söt inkább, ha ezen mostani durva testünk nem is, de egy más nyerendő angyali test, az azokba való bemenetelre minden bizonynyal számot tarthat; — és ha e mostani testünk levetkezésével nem mindjárt történik is meg az: de minden esetre meg fog történni akkor, mikor Jézus eljövend megitélni élőket és holtakat; a mikor is a hivők testei úgy fognak vitetni a felhőkben az Ur eleibe, miként a Jézus menynyei teste felemelkedett.

Nincs is annál semmi méltóbb, hogy akár dicsőség legyen az, akár gyalázat, mire az ember holta után jut, abban az egész ember részesüljön. Söt még csak azt sem könnyű képzelni, hogy a lélek a test hozzájárulása és segítsége nélkül miképen fejthessen ki élő munkásságot és teljes tevékenységet, miképen élvezhessen teljes és tökéletes boldogságot. Azért ha szinte a szent irás oly világosan nem tanítaná is, mint tanítja, csakugyan hinnünk kellene azt, hogy lelkeink nem maradnak mind örökre test nélkül. De

ime, Jézus példája feleslegessé tészen minden okoskodást, a mi csak sejtelem volt azt a meggyőződés fokára emelvén, mert ő is testestűl lelkestűl emelkedett fel mennyekbe. — Végre:

IV-dik tudomány, melyet Jézus mennybemeneteléből vehetünk, ez: hogy a hivő és kegyes emberek mennyekben együtt leendenek — söt csak ott lesznek ők igazán együtt és csak ők lesznek ott együtt, de ott mindnyájan együtt lesznek. Itt századok és ezeredek, havasok és bércek, zúgó folyamok és habzó tengerek választják el egymástól a jókat és kegyeseket, a nemes és magasztos jellemeket és szellemeket. Nem láthatják egymást, nem társaloghatnak egymással, nem gyönyörködhetnek egymásban! nem buzdíthatják, nem vigasztalhatják és építhetik egymást úgy, mint szeretnék s kellene, s mind magokra, mind másokra nézve legüdvösebb, legboldogítóbb volna. Mily nehezen eshetik ez egy érző kebelnek! egy haladni és tökéletesedni kivánó léleknek! Mit nem adna ő azért, ha a régi világnak ama nagy emberei, kiket ő csak hallomásból vagy könyvek után ismer, mégis tisztel és csudál, ha azok, kiknek köszönheti a világ mai miveltségét és boldogságát, ha azok, kik csillag és tűkörként ragyogtak a korukbeliek előtt, s kik elöl vitték a haladás és világosodás gyakran saját vérökkel festett piros lobogóját — ha, mondom, ezek felkelvén mohlepte sirjaikból, megjelennének neki, nemcsak, hanem még társalognának is velök és megbeszélnék nekik az idejökben történt dolgokat?! Mit nem adnának, mondom, azért, ha ezen elköltözött nagy emberek közöl csak néhányan és csak kevés ideig részeltetnék is öt a megjelenés szerencséjében. És mennél képtelenebbnek, lehetetlenebbnek látszik e forró vágy-teljesülése: annál mélyebb és élesebb a fájdalom is, mely e miatt az érzékeny kebleket általjárja.

De ne búsúlj, oh hivő kegyes keresztyén! A sírok érczárjai nem fognak ugyan a te kedvedért felpattanni, hogy

azokból a te nagy embereid kijőjjenek, mint Sámuel megmutatá magát Saulnak, sem a menny le nem küldi azok lelkét hozzád, mint lejöttek Mózses és Illyés a Tábor hegyére: de azért a te méltó és nemes vágyad teljesülni fog, feljebb mintsem gondolhatnád vagy elméddel megfoghatnád! Meg fogod látni azokat, kiket látni annyira óhajtottál! Fogsz látni nemcsak egyet kettőt azok közöl, hanem fogod látni egy seregben mindnyájokat! Fogsz látni azok között olyanokat, kiknek hiröket sem hallottad, mert a világ őket figyelemre sem méltatta, sőt meg fogod látni azokat is, kiket mind az idők végéig még ezután fog felhívni a sors a világ szinpadára, hogy az emberi nemet boldogítsák! Fogsz látni azok között olyanokat, kiknek nevét itt az irigység és hatalomféltés, a tudatlanság és a gög, eretnek és lázító címmel bélyegezte meg: a kik pedig ott a világ legfőbb birája által a világ világosságinak és az emberi nem forró keblű barátinak nyilvánittatnak! Fogsz látni, kiknek életét, hóhér oltotta el bárddal vagy kötéllel; tetemeit lángok vagy fenevadak emésztették meg: de a kik ott mégis legközelebb állanak a mindenhatónak fényt és dicsőséget árasztó trónusához! — Nemcsak látni fogod pedig mindezeket: hanem a legbizalmasabban is fogsz velök társalogni, még pedig mindörökre. — Avagy, nem kibeszélhetetlen boldogság-e mindez? s mi, avagy ki tészen téged mindezek felől bizonyossá? Nem más, hanem az a Jézus, a ki felment a mennyekbe, s a ki maga mondja szent Jánosnál a mi vagyon a szent leckében: *a hol én leendek, ott leszen az én szolgám is.*

Ime! ily négy rendbeli tudományt és tanulságot vehetünk mi Jézus mennybemeneteléből. A reménynek és vigasztalásnak, a bátorságnak és lelki nyugalomnak ily négyszeres édeni forrása fakadt amaz olajfák szikla hegyéről, melyről Jézus az egekbe emelkedett! A síron túl elkövetkezendő, még pedig kinek-kinek erkölcséhez arányzott, s mind a lélekre, mind a testre egyformán kiterjedő s a minden

jókkal való együttlét által megfűszerezett boldogság az, melynek isteni újjakkal felirt igéretét s elkophatatlan betűit olvashatjuk mi az olajfák hegye szikláinak kemény tábláiról.

De ne felejtsük el — mert ez fő dolog — hogy csak azoknak igértetik Jézustól ez az atya általi megtiszteltetés, a kik neki szolgálnak, és hogy Jézus csak azokat tekinti ily neki szolgálóknak, a kik őt követik. *A ki nekem szolgál,* úgymond, *engem kövessen!*

A ki tehát ott akar lenni, a hol Jézus van, szükség, hogy kövesse is őt! Kövesse nem az isteni erőkben, nem a csudatételekben, nem a jövendömondásban, nem abban a mi véges erőtől, annyival inkább gyarló embertől ki nem telhetik, hanem abban, a mit az ember minden gyarlósága mellett is véghez vihet és tartozik is véghez vinni, s a mire neki Jézus példát mutatott. Buzogjon úgy Isten dicsősége mellett mint ő. Szeresse úgy felebarátit, nemzetét és az emberi nemet mint ő! Töltse be a maga helyét és körét, mint Jézus betölté. Légyen oly magát megtagadó, tűrö és áldozatra kész mint ő volt. — Akkor fog járni azon az ösvényen, melyen Jézus járt és fog jutni oda, a hová Jézus jutott. —

Mert ha szinte napjai eltelésével nem fog ő oly láthatólag testestől lelkestől emelkedni fel mennyekbe, mint emelkedett Jézus; de mihelyt lelke a romlandó sárházból kirepül, az is oda vitetik az angyalok által, hová Krisztus vitetett; mikor pedig e mennybe vitetett Krisztus eljövend itélni eleveneket és holtakat, akkor az a koporsó is, melyet a jó atyafiak és érzékeny barátok, melyet a hív házastárs és szerető gyermekek könyeikkel öntöztek és zokogások között kisérték ki a temető porlasztó országába, — ez a koporsó is, mondom, kifogja adni a nála letett kincset; és a hív szolga, a Krisztusnak hív követője, testestől, lelkestől oda menend és ott maradand, a dicsőségnek és boldogságnak azon helyén, hová az ö Jézusa már ö elötte bément, és neki az útat s helyet elkészítette. Amen.

Kulifay Zsigmond.

VIII.

Legyetek lelkesülve egyházatok, hazátok, családotok iránt.

(Pünköstkor. 1861.)

Alapige: Efez. 5, 18. *Teljesedjetek be szentlélekkel.*

Van-e, lehet-e atyámfiai! keresztyén, ki ne tudná azt, hogy mily nagyszerű történetnek emlékére szentelt ünnepnap ez, mely bennünket most e szent helyen egybegyűjtött? A szentlélek által az apostolokban felgyújtott oly magasztos lelkesedésnek történeti tanúja ez, melyet ma is bámul a világ; s mely leküzdve az óriási akadályokat, lerontva a balitéletek sokaságát, eloszlatva a tévelygések sűrű homályát, s megtompítva a világosság-, a boldogító ker. vallás elleneinek kardélét, a keresztyén egyházat csoda gyorsasággal megalapította, s letevé szilárd alapkövét azon dicső épületnek, s elveté magvait azon óriási fának, melynek árnya alatt ma is sok ezer meg ezer lelkek keresik és találják fel lelküknek ideiglenes és örökkétartó boldogságát.

S mi szülte, mi hozta létre azon roppant eredményeket, melyek megrendíték az egész világot; sötétség helyett világosságot, tévelygések helyett igaz tudományt, s rabság helyett lelki szabadságot árasztának az egész emberiségre? Mindez nem volt egyéb, mint egy szent tűz, egy szent láng, a lelkesedésnek szent lángja, mely akadályt maga előtt nem

ismerve, célul tűzé ki a ker. vallás elterjesztését, a keresztyén egyház megalapítását, hogy fennálljon és virágozzék az századokon, ezredeken keresztül, boldogítva, megszentelve minden szivet, kebelt, mely annak örök igazságai után epedve sovárog.

Ily nagy dolgokat tehet, atyámfiai! a lelkesedés, ha az szent célokat tűzve maga elé, szent eszközökkel azokat végre is hajtja.

De az a kérdés merül itt fel, hogy valyon ma is még, midőn már a keresztyén egyház megalapítva, az isteni vallás köztünk elterjedve van, s mint világító lámpa lobogtatja a világosság dicsö szövétnekét — még ma is szükséges-e a lelkesedés? Szükséges-e, hogy szent hevével ma is élünken lobogjon, s áldásait áraszsza egyházunkra, hazánkra, családunkra? Igenis, valamint a lelkesedés volt alapítója a ker. egyháznak: úgy még ma is ez ennek fenntartója, virágoztatója, — söt mivel ma már minden jó keresztyénnek egyszersmind jó honfinak, jó családtagnak is kell lenni, a lelkesedés szent hevét ki kell terjesztenünk egyházunkra, hazánkra és családunkra.

És épen ily hármas tekintetben hangoztatom én e szent helyröl nektek alapigémnek szavait: *Teljesedjetek be szentlélekkel*, — vagy más szavakkal: *legyetek lelkesülve egyházatok, hazátok és családotok iránt.*

I. Azt mondom tehát elöször is, legyetek lelkesülve egyházatok iránt. Valamint a lelkesedés volt alapítója a keresztyén egyháznak, úgy ez annak fenntartója, virágoztatója is. Az apostolok első pünkösti lelkesedése eredményezé azt, hogy oly csoda gyorsasággal terjedt a keresztyén vallás az üldözések dacára is, — és hogy Péter első pünkösti predikációjára azonnal háromezeren tértek meg, — s *foglalatosok valának az apostolok tudományában, a kenyérnek megszegésében és a könyörgésekben.* Ez a lelkesedés

menté meg a ker. egyházat a későbbi üldözések között is, midőn a Nérók, Diokletiánok alatt tűzzel, vassal üldözteték, midőn a vallásos viták közt, a vallás lényege háttérbe szoríttatott, — midőn emberi találmányok toldattak annak örök igazságaihoz, — ez lelkesíté a reformáció előharcosait, s önte beléjök bámulatos nagy lelkierőt, hogy mosolyogva tudják kiszenvedni a máglya halált; ez a lelkesedés égetteté meg Lutherrel a pápa tételeit; ez mondatá vele — midőn a wormsi gyülésre idézteték — e határozott szavakat: ha annyi ördög volna is Wormsban, mint zsindely a ház tetején, mégis elmenném oda, — ez a lelkesedés ragadtatott fegyvert a prot. vallás bajnokaival, hogy az üldözők ellen vérükkel is oltalmazzák a lelkismeret szabadságát; ezt a lelkesedést, kitartást, buzgóságot látjuk és bámuljuk a prot. egyház történetének minden lapjain; ez menté meg, valamint a régebbi időkben, úgy legközelebb is egyházunkat a világi hatalom erőszakos befolyásától, s ezzel együtt az elsülyedéstől, az enyészettől. E vallásos lelkesedés kell hogy élénken lángoljon még ma is minden buzgó egyháztagnak kebelében; kell, hogy e dicső elődökből kilövellett nagy szellem, — hozzon létre ma is minden szépet, nagyot az egyház terén; kell, hogy tudjon áldozni, tenni, — tenni lelkesen, áldozni készségesen mindaz, ki egyházának igazságait, jogait és szabadságát szenteknek és sérthetetleneknek tartja. Igy fogjuk aztán fenntarthatni egyházunkat, lelkismereti szabadságunkat az üldözések villámai között is, mert a lelkesedés szellem, melyet a zsarnokok kardja meg nem ölhet, így magának a pokolnak kapui sem diadalmaskodhatnak azon. —

II. Teljesedjetek be szentlélekkel, vagy legyetek lelkesedettek h a z á t o k i r á n t. Oh, midőn én a hazáról, a vészszel fenyegetett, a sokat szenvedett hazáról akarok szólni előttetek, nem rezg-e fel fájdalmasan azonnal egy

érzékeny húr kebletekben, mely e szegény haza vészes sorsát, történeti gyászos multját, véres küzdelmeit, harcait, gyakori leigáztatását, elmondhatlan szenvedéseit zokogja, panaszolja és siratja? Nem tolul-e fel köny szemetekben, midőn vissza száll gondolatotok a hon szerző nagy ősökre, kik vérök hullásával, ezer meg ezer dicsők halálával szerezték e drága hont, ennek jogait, alkotmányát és szabadságát? — és mégis e drága vérrel szerzett hazát most az osztja meg velünk, ki nekünk csak köszönni sem tud, a kit nem ismerünk? az ütötte fel tanyáját ősi fészkünkben, az akar kitolni házunkból, kit mi idegennek vagy zsellérnek tartunk és tekintünk? Oh engedjetek meg, ha e gondolatokra fájdalom érzete rezg át meg át hangomon; engedjetek meg, ha a haza gyászos sorsán való méltó elkeseredés megrázza, megzavarja lelkemet, testemet, szivemet, egész valómat? —

S kell-e, hogy midőn e haza iránti szent lelkesedésre akarlak benneteket buzdítani, még többet mondjak erről? kell-e, hogy elősoroljam ennek harcait, nagy fiainak legyilkolását, számüzetését, szabadságának, jogainak eltapodását, — a vérözönt, melybe ez gyakran tiporva volt, a jogtalan zsarnoki hatalmat, mely felette dúlt és dúl? kell-e, hogy feltárjam a hon történetének lapjait, s felmutassam a százados szenvedéseket, melyekkel elborítva, — a nyomort, rabszolgaságot, a bilincseket, melyekkel saját hazájában leigázva volt a magyar nemzet? Mert igen, el lehet mondanunk, hogy boldogtalanságnak, nyomatásnak sok századjai vonultak el e haza fölött, s csak rendkivüli isteni erőnek kell tulajdonítanunk, hogy annyi viharok után is áll és virágzik kedves magyar hazánk! De nemcsak az isteni erő, hanem fiainak szent és magasztos lelkesedése is volt az, mely ezt a vészek közt is fenntartá, s eszközlé, hogy megfogyva bár, de törve nem, él nemzet e hazán. Igenis, az a magasztos lelkesedés, melylyel csüggött

eleitől fogva a magyar nemzet kedves hazáján; az az áldozatkészség, melylyel ezért életét, vagyonát, vérét, nyugalmát feláldozta; az a kitartás, s magasan dobogó honszerelem, melylyel jogait, szabadságát védte, oltalmazta; az a rendíthetlen ragaszkodás, melylyel törvényeit, alkotmányát szivéhez szorította, -- voltak szellemi szent eszközök, melyekkel hazáját annyi századok viharai között is fenn tudta tartani a magyar.

Ily magasztos lelkesedés kell, hogy lángoljon ma is minden igaz magyar kebelben, — kell, hogy szeressük ezt a helyet, hol születtünk, hol bölcsőnk rengett, s először láták meg szemeink a napnak édes világát; kell, hogy magasztos lelkesedéssel őrizzük, oltalmazzuk ennek jogait, törvényeit, szabadságát; kell, hogy jó honfiak legyünk egytöl-egyig, s ne legyen köztünk csak egyetlen egy korcs fia is e nemzetnek, ki hizelgő ebként nyalná meg az öt verő kezet. Előttünk ragyognak a honszeretet dicső és magasztos példái, a Hunyadiak, Báthoriak, a nagy Széchenyi, Teleki: ezekre függeszszük szemeinket, s ezek példájakint tegyünk, áldozzunk mindent a hazáért, mit hatáskörünkhöz képest tehetünk, s lelkünk imája, fogadása az legyen, mit a költő mondott:

De neked élni kell óh hon!
Örökre mint tavasz virúlni,
Oh mert omladékidon
Reszketve fognék szétomolni
Hazám! Hazám!

III. Teljesedjetek be szentlélekkel, vagy viseltessetek lelkesedéssel c s a l á d o t o k i r á n t. Ha e világ szerint szűk hatáskörünkhöz képest nem tehetünk is valami nagyot; ha nem vonhatjuk is magunkra az egész világ figyelő bámulatát; de ha családi körünkben megteszszük azt, mit tennünk kötelesség; ha célirányosan neveljük gyermekeinket, korán becsepegtetjük azok kebelébe az erény szent érzetét;

ha buzgó egyháztagokká, jó honpolgárokká, jeles erényekkel ékeskedö emberekké képezzük, formáljuk azokat: akkor ezerszer többet tettünk, mint egy hadvezér, ki ezerek életén vásárolja meg a györedelmet; többet, mint egy fejedelem, ki bérencei között rendjeleket osztogat. — A családi élet, a házi tűzhely volt eleitöl fogva kútfeje, szülöanyja a legszebb erényeknek, a vallásosságnak, honszerelemnek, s az emberiséget boldogító szent eszméknek: ide hassunk tehát minden erönkkel, s terjesztve családunk tagjai között az erény, kötelesség szeretetét, a vallásosságot, honszeretetet, a rútnak, aljasnak, a bűnnek megvetését; boldogítsuk mieinket, szeretteinket, hogy azokban és azok által megáldatva legyen egyházunk, vallásunk, hazánk s az egész emberiség.

Imé atyámfiai! ilyen értelemben ohajtom én, hogy teljesedjetek be szent lélekkel, lelkesedve legyetek egyházatok, hazátok és családotok iránt. Igy lesztek jó egyháztagok, lelkes honpolgárok, hasznos és munkás családapák és anyák. Föl tehát mindnyájan! égjen a vallásnak szent tüze kiolthatlan lánggal kébletekben, legyen minden egyháztag vallásának olyan szegeletköve, mely mint szikla erösen és mozdulatlanul álljon; legyen minden magyar hazájának olyan vértje, olyan védoszlopa, melyröl visszapattanjanak a zsarnokság nyilai, megtompuljanak annak kardélei; s terjessze mindenki családi körében a szelid erényeket, s tegye paradicsommá a családi életet. Igy teljesedjetek meg atyámfiai, szent lélekkel. Amen.

Kálmán Károly,
soponyai lelkész.

IX.

Menjünk a Jézushoz.

(I. Advent. 1866.)

Alapige: Mát. 11, 28. *Jöjjetek én hozzám mindnyájan, kik megfáradtatok és megterheltettetek, és én megnyugotlak titeket.*

Az adventi napok, melyek elsejére jó Istenünk kegyelméből felviradánk, a világ megváltója eljövetelének emlékére rendeltettek. E latin szó advent: eljövetelt jelent; s a ker. hivek arra hivattatnak ez adventi napokban, hogy a Megváltó világra jövetelét nagy lelki örömmel emlegessék, és az ő születése ünnepének méltó megünneplésére, szent készülettel készüljenek.

Az adventi ünneplés tárgya és célja tehát most is ugyanaz, a mi volt eleitől fogva, — de lehetnek körülmények, melyek az egyik ünnepet a másiknál, az egyik adventet a másik adventnél reánk nézve örvendetesebbé vagy szomorúbbá teszik. — Ily szomorú adventet mint ez a mostani, úgy hiszem a legöregebbek sem érték közöletek. Nem kétlem, tisztes öregek, hogy sokszor voltak borús napjaitok, sokszor megnehezedett rajtatok az Istennek látogató keze, — de az inségnek és nyomornak ily mértékét mint most, bizonyára még nem láttátok és nem éreztétek, ily szomorú adventet bizonyára még soha sem ültetek!

Másszor, ha az adventet hirdető harangok megkondultak: egymást érték a hajlékaikból Isten házába siető hivek

csoportjai, — ünnepi örömtöl ragyogó arcú ifjak és öregek, férfiak és nök, gazdagok és szegények, urak és szolgák siettek fel az Ur eleibe, és megteltek e szent hajlék minden helyei, minden székjei és padjai, megteltek áhitatos és buzgó hivekkel, kik egyező szájjal és szívvel, lelkesülten eneklék az adventi hymnust: *Lelki örömmel megujulva imádjuk szent felségedet, hogy ismét mi reánk fordulva, szemléljük régi kedvedet...;* — most pedig a kik feljöttek is, búsan és leverten foglaltak helyet, arcukon csüggetegség és fájdalom a rájok nehezült csapások miatt, — mit egyenek, mit igyanak, mivel ruházkodjanak, kiknek ez évben sem aratásuk sem szüretjök nem vala... És mennyire meggyérült, megritkult az Isten házát látogató hivek buzgó serege! Hová lettek, hol maradtak ök? Járd sorra a házakat, tekints az utcákra, ott találod öket félig mezítelenül, didergve és kiéhezve, mindenökből kipusztulva, — járd sorra a temetőket, tekints a sírhalmokra, ott találod öket az enyészet karjai között, hová az öldöklö angyal fekteté öket, — és a kiket itt sem találsz, talán idegen országban aluszszák örök álmukat a megvesztett csaták dicstelen mezején! — Oh mennyi inség, mennyi keserüség! Másszor e szent asztal a szüreti áldás asztala is szokott lenni, másszor a vidámság italáért is e napon szoktunk hálákat adni, másszor a megáldott hivek szüreti ajándékát szoktuk e szent asztalra tenni, — most pedig így kell keseregnünk Joel prófétával (1, 10—13.): *Elpusztíttatott a mezö, keseregnek a föld lakói, mert elveszett a búza, elszáradott a must. Szégyenüljetek meg szántó emberek, ordítsatok ti szöllömivesek.... mert kiszáradott a szöllötö, a mezönek minden élöfái kiasztak,* — *bizony kiszáradott az öröm az embereknek fiai közöl! Öltözzetek zsákba, és sirjatok ti papok, jajgassatok ti, kik az oltárhoz szolgáltok, jöjjetek, háljatok gyászruhában, kik az én Istenemnek szolgái vagytok, mert a ti istenteknek házából elve-*

szett a kenyérrel és borral való áldozat. — Oh mennyi inség, mennyi keserűség!

És ha csak a földi jókban, ha csak az anyagi dolgokban látnánk szükséget, — ha e mellett lelkünk állapota megnyugtató lehetne, ha — midőn szükséget látunk a testi ételben, italban, ruházatban, — annál bővebben táplálkoznánk a lelki eledellel, s az élet forrásának vizével, s felöltöznénk a Jézus Krisztust: akkor mégis csak könnyebb volna a mi dolgunk, és nem volna oly szomorú adventi ünneplésünk. De ki nem látja: miként terjed a hitetlenség s erkölcstelenség mindenfelé, miként jár felemelt fővel a vallástalanság és gonoszság, miként foglalja el a főfő helyeket s mint a ragály pusztít a társadalom minden rétegében? — ki nem érzi, hogy ha még eddig el nem ragadtatott is az erkölcsi veszettség árjától, már-már közel van ahhoz, hogy elmerüljön? — a bűn terhe nyom minket, testi lelki nyomorúságaink terhe nyom minket, nagyon meg vagyunk fáradva, nagyon meg vagyunk terheltetve, szinte a föld poráig görbedtünk! Ily szomorú adventet bizonyára még soha sem ültünk!

Ti, kik velem együtt mélyen érzitek a testi lelki szenvedések sulyját, ti, kik velem együtt meg vagytok fáradva és meg vagytok terheltetve: jertek, menjünk a minden vigasztalás forrásához, menjünk az Istennek amaz igéjéhez, a ki testté lett és lakozott mi közöttünk, menjünk a mi lelki testi bajaink orvosához, a kinél egyedül találhat nyugodalmat a mi lelkünk. Halljátok, miként hivogat bennünket: *Jöjjetek én hozzám, kik megfáradtatok és megterheltettetek, én megnyugotlak titeket.* Jövünk hozzád, Istennek örök igéje, jövünk hozzád Istennek érettünk elvérzett báránya, — megváltónk, szabadítónk, testvérünk, barátunk, lábaidhoz rakjuk a mi terhünket, nyugtass meg minket.

I. *Jőjjetek* én hozzám, *kik megfáradtatok és megterheltettetek!* Kicsoda az, a ki ekképen hivogat? „Ez az „Ur Jézus igaz messiásunk, ki által vagyon bününkből váltságunk, a mennyországban örökös lakásunk, boldogulásunk." Ez az a próféták által megjövendölt igaz messiás, a kinek szájába ez igéket adja Esaiás (61, 1. 2.): *Az Ur Istennek lelke vagyon én rajtam, azért kent meg engem az Ur, elküldött engem, hogy a szegényeknek evangyéliomot hirdetnék, hogy bekötözném a töredelmes sziviieket, hogy a foglyoknak szabadulást hirdetnék és a megkötöztetteknek a tömlöcnek megnyilását. Hogy az Ur jó kedvének esztendejét hirdetném.* Ő róla mondja az irás (Esa. 42, 3.), hogy *a megrepedezett nádszálat el nem rontja és a füstölgö gyertyabelet el nem oltja, — igazságban szolgáltat itéletet.* Ez az örök mindenható Istennek egyszülött fia, kiről meg vagyon irva, hogy *Nincsen senkiben másban üdvesség, nem is adatott ég alatt más név, mely által kellene megtartatnunk.* Ő hivogat ekképen: Jöjjetek én hozzám, kik megfáradtatok és megterheltettetek!

II. Jöjjetek, úgymond, jöjjetek én hozzám! Tehát mennünk kell ő hozzá. De miként menjünk ő hozzá! Melyik az az út, mely ö hozzá vezet? — *Ha valaki akar én utánam jönni, tagadja meg magát, és vegye fel az ö keresztét és kövessen engem* (Mát. 16, 24.). Ezt mondja maga a hivogató, így mutatja ki az útat, mely hozzá vezet! *Tagadd meg magadat*, indulataidat, kivánságaidat, szenvedélyeidet, testi vágyaidat, földhöz ragaszkodásodat, a világ szerelmét, a világi gyönyörök édességét, — *tagadd meg magadat*, önzésedet, kevélységedet, hiúságodat, bölcsességedet, és úgy menj ö hozzá, hogy ne te akard öt tanítani, hanem te akarj ö töle tanulni. Nem példa nélküli, hogy a tanítvány akarja tanítani professorát, a tanítvány akar leckét adni a tanítónak, a tanítvány akarja megmagyarázni a

tanárnak, hogy mi az igazság, mi a jog, becsület, önérzet, erény, méltányosság; — de az ily követeléseknek itt semmi helye nincs, itt egészen meg kell magadat tagadnod, itt *fel kell venned a te keresztedet*, és úgy *követned a te tanítódat*. Ha bölcsebbnek hiszed magadat, maradj hátra, nem ide való vagy, — ha jobbnak hiszed magadat, keress más urat, szövetkezzél az ördögökkel, nem ide való vagy. Ide azok hivattattak, kik megtagadják magukat, felveszik keresztöket, és követik a Jézust. Ide azok hivattattak, *kik megfáradtak és megterheltettek!*

III. A megfáradtakat és megterheltetteket hivja Jézus. Ez igék közvetlenül az ó szövetségi szertartások súlyos igája alatt nyögő zsidókhoz intéztettek, kiket a sok mózesi szertartás, mosódás, böjtölés, különféle áldozás ugyancsak fárasztott és terhelt. Istené legyen a dicsőség, mi keresztyének, különösen református keresztyének, ez igának hordozása alól fel vagyunk mentve, a mi szertartásaink nem fárasztók és nem terhelök. De azért mi is húzzuk az igát, a testi élet gondjainak igáját, a lelki élet nyomoruságainak igáját, a bűn és gonoszság igáját, mely sokkal nagyobb iga, mint voltak az ó szövetség szertartásai. Nekünk is nagy szükségünk van tehát a szabadítóra, a megváltóra, ki az igát nyakunkról levegye és a terhet megkönnyítse!

IV. És én megnyugotlak titeket! Ezt igéri az a felséges egyén, a ki ekképen hivogat: *Jöjjetek én hozzám, kik megfáradtatok és megterheltettetek!* Én megnyugotlak titeket! A ki érzi, hogy meg van fáradva és terheltetve, — a ki magát megtagadva, keresztét felvéve követi öt, annak azt igéri: *Én megnyugotlak téged!* igen, ö megnyugot téged!

Ha szükséggel, szegénységgel küzködöl: ö — a kinek nem vala annyi helye a hol fejét lehajthatná — megtanít, megelégedni a kevéssel, és megtanít bízni ama mennyei

atyában, ki az égnek madarait táplálja s a mezőnek füvét ruházza. — *Ha üldöztetel, kinoztatol:* azt mondja, hogy ne félj azoktól a kik a testet ugyan megölhetik, de a lelket meg nem ölhetik. Még *ha a halál révén jársz is*, veled van és azt mondja: *Boldogok a halottak, kik az Úrban halnak meg, mert megnyugosznak az ő fáradságaiktól és az ő jócselekedeteiknek jutalma követi őket!*

Ha *a szűkölködők segélyben részesülnek*, — ha azok a kiknek *van*, megosztják falatjokat azokkal, a kiknek *nincs*, — ha a munkaképesekről gondoskodva van, hogy munkájok után élhessenek, — ha a munkaképtelenek naponként megkapják az élet fenntartására az alamizsnát: tudd meg te szűkölködő, tudd meg te szegény munkás, tudd meg te alamizsnára szorult koldús, hogy mind ezt a Jézus adja neked, nem emberek adják, hanem emberek által, testvéreid által a Jézus adja, mert ő tanított arra, hogy mindnyájan ugyanazon egy atyának gyermekei, mindnyájan egymás testvérei vagyunk, s hogy egymást testvérileg gyámolítanunk kell.

Ha *bűneid háborgatnak*, s az Isten szoros igazságától rettegsz: tudd meg te szegény bűnös, hogy igaz megtérésed feltétele alatt, Jézustól várhatod lelked sebeinek gyógyulását, mert ő tett eleget az Isten bűntbüntető szoros igazságának, mert *úgy szerette Isten e világot, hogy az ő egyszülött fiát adná, hogy minden valaki ő benne hiszen el ne vesszen, hanem örök életet végyen.*

Kihez mennénk a. o. Uram? Uram, kihez mennénk? Örök életnek beszéde vagyon te nálad, és mi elhittük és megismertük, hogy te vagy a Krisztus, az élő Istennek fia! Jövünk hozzád, Istennek örök igéje, jövünk hozzád, Istennek érettünk elvérzett báránya, — megváltónk, szabadítónk, testvérünk, barátunk, lábaidhoz rakjuk a mi terhünket, nyugtass meg minket! Te vagy a jó pásztor, ki jól ismered a te juhaidat, vessződ és pásztori botod vigasztalnak minket. Oh ne hagyj el minket a sötét éjben, tudományod s példád legyen szövétnekünk, világító tornyunk, hogy el ne tévelyedjünk és el ne vesszünk. Amen.

Fördős Lajos,
kecskeméti lelkész.

X.

Minden idők nemzedékéhez eljő az Úr!

(Adventi).

Alapige: Zsolt. 24, 7. *Ti kapuk emeljétek fel a ti fejeteket, és emelkedjetek föl ti örökkévaló ajtók, hogy menjen be a dicsőségnek királya.*

A Jézus kettős eljövetelét hirdeti az irás. Az egyik, testben megjelenése, mely születésével kezdődött s mennybemenetelével végződött; — a másik, dicsőséggel és hatalommal visszajövése, itéletre és országa megalapítására való viszont megjelenése. — E második eljöveteléről a Krisztusnak, az első századok legtöbb keresztyénei oly képzelettel voltak, melyet az idő régen elitélt. — Mint hamar és közel bekövetkező, mint külső és látható eseményt képzelték az Úrnak ez eljövetelét, és várták, hogy a bálvány-istenek s a világbiró Róma romba döntése után velök együtt egy ezer éves örömországot fog alkotni a Jézus. — Mélyen volt e hit gyökerezve, és a testi reményeket, melyekkel a lelkeket betöltötte, nevelte a lelkesültség, melylyel amaz idők keresztyénei a Krisztus nevét vallották, és tudományját a világnak hirdették.

E reményeket elitélte az idő, és megtanította az embereket, hogy Krisztus szavait az ő visszajöveteléről nem testi, hanem lelki értelemben kell venni. — Úgy, mint az első keresztyének várták, nem jött el az Úr, — látható alakban

nem jelent meg másodszor a földön, — királyi trónja előtt nem gyüjtötte össze a föld népeit és nem alapított ezer éves örömországot. — De azért szavát megtartotta, — azért eljött ö és igérete: *„én veletek leszek világ végezetéig“* — beteljesedett, mert a Jézus eljövetele egy folytontartó tény, mely minden idök nemzedékében megujul. — Igen! mert bár Jézus bevégezve földi életét, eltávozott is e földröl, — úgy hogy a vándor, ki a szent földet meglátogatja, alig ismerheti meg a helyeket, hol az isteni férfiú élt és járt egykoron, — és kételkedik, valyon a sír, melyet Jézus sírjakint mutatnak, valóban magába zárta-e a nagy halottat: de erkölcsi élete, tettei és szenvedései, célja és müvei nem enyésztek el; — az ö képe, alakja a világtörténetben él, s tudományja szájról szájra jár. — Él az Úr, bárha meghalt is, és eljö még ma is azokhoz, kik öt keresik, eljö tudományja erejében. — Elhagyta ugyan e földet és bement atyjának dicsőségébe, hova szemeink nem, csak sejtelmeink hatolhatnak be: mindazáltal jelen van e földön müve terjesztésében és szelleme közlésében. — Él az Úr és uralkodik; eljövetele folytontartó és soha nem végzödö tény, mely szakadatlanul ismétlödik és megujul minden idök nemzedékében. — **Minden idök nemzedékéhez eljö az Úr**, midön

I. azoknak, kik öt nem ismerik, kinyilatkoztatja magát;
II. azokat, kik öt be nem fogadják, elitéli;
III. azokkal, kik öt keresik, szorosan egyesül.

I. Az egész keresztyén kor úgy tekinthetö, mint a Jézus Krisztus folytontartó önnyilvánításának története. — Látható alakban csak azok közt volt ugyan, kik választva voltak arra nézve, hogy megjelenésének tanui legyenek, — s szavát csak azok hallották, kiket elküldött az egész világra, hogy hirdessék az evangyéliomot minden embereknek: mindazáltal evangyélioma hirdetése által minden idöben kinyilat-

koztatta magát azoknak, kik őt nem ismerték. — Mint örökösen fényeskedő nap állott evangyéliomának világa az emberiség fölött, s tanításának szózata soha el nem enyésző szókint hangzott át az időkön. — Apostolainak szája, egyháza szolgáinak tanítása, s az ő tudományját megőrző szentkönyv által minden időkben megjelentette magát azoknak, kik őt nem ismerték; — úgy hogy látták alacsony sorsában és dicsőségében, örömében és szomorúságában; — hallották életadó szózatát, intését, igéretét, fenyegetését, vigasztalását, és megismerték őt a bűnösök számára Istentől küldött idvezitőnek. — Úgy jelentette ki magát minden időben, minden népeknek, kik a tengeren innen és túl laknak, zsidóknak és görögöknek, mint az emberek megváltóját, mennybe vezérlőjét és anyaszentegyházának fejedelmét. — Gyakran boritá ugyan be alakjának fényjét és dicsőségét babona és tévhit felhője: de a nap, melyet felhők takarnak el, azért nap marad, és a derengő világosság is világosság.

Még ma is így jelenti ki, így ismerteti meg magát mindnyájunkkal a Krisztus. — Az evangyéliomban, melyet földrejövetelének szemtanui irtak, — az evangyéliom hirdetőinek tanításaiban, — hívei gyülekezetében és az úri szent vacsorában hozzánk is eljött, úgy hogy mi is láttuk az ő dicsőségét, hallgattuk beszédét és mentünk az úton, melyet nekünk mutat. Igy ismerteti meg magát még ma is gyermekeinkkel, hogy gyenge lelkök felé forduljon, és ajkuk az ő nevét emlegesse. — Igy jelenik meg ama népeknek is, kik a babona árnyékában ülnek, mert, ha szintén csak lassan és apránként is, de folyvást terjed a Krisztus országa lelkes hitterjesztők buzgalma által, s a legujabb kor folyvást lát keresztyén gyülekezeteket alakulni a föld minden részében. — Az Úrnak eljövetele ismétlődik és megujul minden idők nemzedékében; — a keresztyén egyház története a Krisztus folytontartó önkinyilatkoztatásának története s mindenkor nyilvánítá magát azoknak, kik őt nem ismerték.

II. És miként maga kinyilatkoztatása, úgy megy át itélete is minden időkön. Nemcsak a zsidóknak volt Krisztus botránykö, nemcsak a görögöknek bolondság, — minden időben számosan voltak, kik őt megvetették, még olyanok is, kik szájjal nevét vallották. — Sokan hallották minden időben az ő tanítását, de nem zárták szivökbe; — sokan vétettek föl egyházába, de nem hívei közé, — sokan ismerték meg, de nem ölelték magukhoz hittel, szeretettel, — és sokan, kik követték, ismét elhagyták. — De mindazok, kik őt megvetették, mindenkor szenvedték is itéletét, mert kizárta őket országa közösségéből és áldásaiban való részesülésből, — mindnyáját utolérte az eljátszott üdv büntetése. — Kik nem siettek hozzá, midőn hívta őket: *„jöjjetek hozzám, kik megfáradtatok és meg vagytok terheltetve, és én megkönnyebbitlek titeket"*, — nem is találhatták meg a lélek nyugalmát, melyet igért nekik; kik nem ismerték el az atyától küldött fiúnak, nem is mentek általa az atyához, — kik nem tartották meg parancsolatait, nem is emelkedtek általa a keresztyéni élet méltóságára, — kik nem ragaszkodtak hozzá, nem is érezték a szellemet, mely bizonyságot tesz arról, hogy mi Isten fiai vagyunk. — Az üdv eljátszás büntetése utolérte mind azokat, kik az Urat megvetették, s büntetésük egy — hit, remény és szeretet nélküli élet üressége és semmisége, — szemrehányás és kétség harca általi ön-meghasonlás, — titkos bűnök tudata, s nyugtalan érzése a vándornak, ki baráti tanács és védelem nélkül megy veszélyes ösvényen, s nem tudja, hova vezeti utja.

Miként önkinyilatkoztatása, úgy húzódik át az Urnak itélete is minden időkön, és komoly szava: *„ki engem megtagad az emberek előtt, én is megtagadom mennyei atyám előtt"* — még ma is teljesedik. Nem ül ugyan látható trónon, ki előtt összegyülve állnak a föld népei, — birói itéletét hangos szavakban nem hirdeti, s megutálóira nem szór villámokat: hanem mint lelki biró tart a lelkek fölött itéletet, s azok

szivében hallatja itélete szavát, kik öt megutálják. — Igy itélte meg minden idöben a zsidókat, kik keresztre feszítették, — a görögöket, kik evangyéliomát maguktól elvetették, s minden nyilvános és titkos ellenségeit; — így büntet meg ma is mindeneket, kik öt megutálják. — Az Urnak eljövetele egy folytontartó tény, mely soha nem szakad félbe és folyton ismétlödik, mert *itélete átmegy minden idökön.*

III. Szigoruan és büntetöleg jelenik meg az Úr azoknak, kik öt megutálják, — ellenben békét és áldást hozólag jö az öt keresökhöz. — Miként fenyegetése, úgy igérete is: *„hol ketten avagy hárman összegyülekeznek az én nevemben, ott vagyok köztük“* — minden idöben teljesedett. — Eljött az Úr mindazokhoz, kik öt keresték s egyesült velök. — Számtalan kegyesek fohászkodtak századokon át naponkint hozzá — hittel, alázattal, vigaszt ohajtva, békét keresve, és ö leszállt hozzájok, s helyet foglalt szivökben. Eljött hozzájok mint tanítójuk, s a mennyei atyára és egy jövö élet boldogságára irányzá figyelmöket. — Eljött hozzájok mint barátjuk, vigasztalójuk, és fölemelé, megvigasztalá, megerösíté öket. — Eljött hozzájok mint vezérük, s megmutatta nekik az életnek útát. — Eljött hozzájok mint urok, és háza javainak élvezésére, országa polgárságára emelte öket. — Eljött mindazokhoz, kik öt keresték, s egyesült velök, és erös hittel, lelki nyugalommal, szenvedéseik közt Istenben való bizalommal, az élet harcaiban bátorsággal, és a halálban vidám reménységgel, e mennyei javakkal ajándékozta meg. — Békességök volt magukkal és Istennel, mert *„a Jézus Krisztusban Isten üdvözítö kegyelme jelent meg nekik;“* — nem estek kétségbe a fájdalom és szenvedés setét éjjelében, mert tudták, hogy *„azoknak, kik Istent szeretik, mindenek egyformán javukra vannak;“* — vész és vihar közt erösen álltak, mert Istennek ereje megdicsöült erötlenségükben, — s fölemelö reménységgel költöztek ki az életböl, mert látták a

sír fölött megnyílni a mennynek dicsöségét. — Ily üdvöt adott az Úr minden igaz hiveknek, — ilyet közöl mivelünk is, mert hozzánk is jön ő, ha keressük, — velünk is egyesül, ha magunkhoz öleljük, s hozzánk is épen oly közel van, mint azokhoz, kik egykor szavát hallották; ránk is kitölti lelkét, mint egykor elküldte tanítványainak; minket is fölvesz szövetségébe, összegyüjt a szentek társaságába, s Istenhez és az örök boldogság országába vezérel.

Eképen ujul meg az Úr eljövetele a különbözö korok nemzedékében. — Az ö önkinyilatkoztatása; itélete és áldása végig vonul a világtörténeten. — Igy jött vissza, mióta Isten jobbjára emeltetett és bement atyjának dicsöségébe; — így jö el még ma is hozzánk s korunk nemzedékéhez; — így jö el a jövö századok nemzedékéhez; s végre így, vagy dicsöségesebben fog az idök végével eljönni, midön müve a földön bevégeztetik, az idök sora bevégzödik, a világ elmúlik s a dolgok egész uj rendje kezdődik. Mert az Urnak az idök végén való dicsöséges eljövetelét hirdeti az irás.

Azonban az, a mi egykor jönni fog, elrejtve van s marad elölünk, és nem vagyunk képesek megfogni, megérteni. — Annálfogva irányozzuk figyelmünket az Urnak *azon eljövetelére*, mely a most folyó idö nemzedékében ujul meg, — a *kinyilatkoztatásra*, mely által megismertette magát velünk, — az *itéletre*, mely bennünket fenyeget, ha öt megutáljuk, és *az üdvre*, mely ránk várakozik, ha öt keressük. — Hogy az Úr még ma is eljön, hozzánk is eljön: vegyük gondolóra, — hogy készen és örömmel követhessük az intést, mely ma hirdettetik: „*ti kapuk emeljétek föl fejeteket, és emelkedjetek föl ti örökkévaló ajtók, hogy menjen be a dicsöségnek királya.*“ — Igen! e szavakkal serkentelek titeket, hogy mozdítsátok elö az életben elfogadását annak, ki ezen idö nemzedékéhez is jön és nyissátok meg szíveteket az elött, ki közel van mindazokhoz, kik öt keresik.

Nyissátok ki az ajtókat, hogy menjen be a dicsöségnek

királya! Terjeszszétek a Krisztus országát a földön, — tárjátok ki előtte, a hol és mikor lehetséges, az embereknek szívét; — hívjatok mindeneket, kik hallanak titeket, az ő elfogadására, és vezessétek hozzá, kik távol állnak tőle. — Nem a történelem néma sírjának martaléka a Jézus Krisztus; — nem az elröpült idők holt árnyképei közt áll az ő alakja: ő él és uralkodik; — átmegy a világon, tanítva és intve, igérve és fenyegetve, itélve és áldva. — Nem mult századok néma emlékköveként áll az Úr műve a világban, — nem élet és erő nélküli zsibbadt test, nem egy nagy halottnak üres neve a Krisztus neve: ő él és uralkodik, s híveinek anyaszentegyháza virul és díszlik eleven életteljben és növekedő erőben, isteni kéztől tartva, isteni lélektől elevenítve. — Az evangyéliom élő isteni erő, — a keresztyén társaság Isten élőfája, mely soha sem korhad és vész el; — és az Úr él, igazgat, és eljő ezen idő nemzedékéhez, mint a zsidókhoz, görögökhöz s atyáink atyáihoz eljött. — Isten országa örökkévaló ország. — Azért terjesszük és gyarapítsuk a mint és a hol lehet. Azért vezessük idejekorán az Úrhoz gyermekeinket, hogy ő is hozzájok jöjjön, és azok, a vele való közösségben feltalálják a *hitnek bizodalmát*, mely a szívet erősíti, — az *erkölcsi komolyságot*, mely bűn és tévedéstől őriz, — a *békét*, melyet a föld minden gazdagsága ki nem pótol, — és a *reményt*, mely vigasztalva és fölvidítva kiséri keresztül az élet sötét ösvényein az embert. — Azért tehát terjesszünk és gyarapítsunk szó és példaadás által, mindenki saját körében, keresztyéni érzelmeket, keresztyéni alázatosságot, keresztyéni szeretetet és engedelmességet; — azért tiszteljük azoknak nemes buzgalmát, kik még ma is szélyel járnak, hogy elvigyék a setétség árnyékában ülőknek az evangyéliom világosságát.

Mindenekelőtt pedig nyissátok ki saját szívetek kapuját, hogy a dicsőség királya bemenjen, ott szállást készítsen és veletek maradjon. — Bárha szemeink az ő alakját nem lát-

ják, és füleink szájának beszédét nem hallják is: mindazáltal közel van hozzánk, eljö hozzánk, tudományja erejében és lelke velünk közlésében. — Üdvöt hozólag és áldva azonban csak azokhoz jö el, kik hozzá mennek alázatosságban, és a mennyeiek után való vágyódással; — s csak azoknál marad, kik hit- és szeretettel ragaszkodnak hozzá. — Csak azokat ismeri el övéinek, kik parancsait megtartják. — Azért nyissátok meg neki szíveteket, mert közel van hozzátok és bemegy oda, hol az ajtót kitárva, helyét elkészítve találja. — Igen! közel vagy te hozzánk, láthatatlan barát és úr; — eljösz hozzánk, — oh maradj is velünk, — maradj örömben és szenvedésben, a kisértés óráiban, és a megpróbáltatás idején; — az ifjuság vidám reggelén, a munka és törödés meleg napján, és akkor is, ha majd este lesz, a világ elhagy bennünket; és mi egyedül, magánosan a setét sírba lépünk. — Akkor is maradj velünk, Uram! világosítsd meg homályos ösvényünket a te világosságoddal, erösítsd a bágyadt sziveket eröddel, és vezess oda, hova mentél, hogy helyet készíts a tieidnek. Amen.

Tzschirner után

Földvári László,
kilitii s. lelkész.

XI.

A Jézus születésének eredményei.

(Karácsonkor).

Alapige: Luk. 2, 8—11. *Valának pedig pásztorok azon tartományban, kik künn a mezőn hálnák vala és vigyáznak vala éjszakán az ő nyájok mellett. És imé az Úr angyala hozzájok eljöve, és az Úrnak dicsősége körülvevé őket, és nagy félelemmel megfélemlének. És monda az angyal nekik: Ne féljetek, mert ime hirdetek nektek nagy örömet, mely az egész népnek öröme lészen; mert született nektek ma a megtartó (ki az Úr Krisztus) a Dávid városában.*

Az időnek legkomolyabb, legborzasztóbb része egy téli hideg ködös éjszaka, midőn az égnek ama világító éji lámpái a csillagok, nem ragyoghatnak le ránk, fénysugaraikat elburkolja szemeink elől a sűrű homály. Egy ily téli ködös éj, nem csoda, ha félelmet, visszaborzadást támaszt még a legbátrabb szívben is. De annál szebb, annál szívemelőbb, s magasztosabb egy csillagos éjszaka, midőn az éj milliárd csillagai, mint túlvilági ragyogó lámpák, fényözönnel árasztják el a végetlen üreget, s lelövelve ránk, föld gyermekeire fénysugaraikat, kimondhatlan vágyat keltenek fel a szívben, — vágyat, mely emel, vonz bennünket ama dicsőséges testek felé, s sejdíteti velünk, hogy ott lesz egykor a mi örökös hazánk. Oh kicsoda az, kit egy szép csillagos éjszaka valamikor el ne bájolt volna?

De minden éjszakák közt szebb, dicsőbb, s magasztosabb lehetett ama karácsoni szent éj, melyen, a Jézus születése után, a pásztoroknak mennyei seregek sokasága jelent meg, mennyei fény övezte őket körül, s égi angyali karének zengett füleikbe, — s hirdeté a nagy örömet — a Jézus születését, mely az egész keresztyén világnak öröme lett! Oh! ez lehetett minden éjszakák legdicsőbbike, — s nem csoda, ha még ma is sok buzgó lelkek szent elragadtatással emlékeznek arra vissza; irigylik a pásztorok szerencséjét, kik égi seregek által tudósíttattak a Megváltó születése felől!

De vizsgáljuk csak az eredményeket, melyeket a karácsoni szent éj, vagyis a Jézus születése maga után vont, s ekkor fogjuk által látni a karácsoni szent éj véghetetlen fontosságát. És ezen vizsgálódás legyen a mi karácsoni elmélkedésünk tárgya.

I. A karácsoni éj, vagy a Jézus születése előtt setét éjszaka volt, s utána világosság lett az ismeretben. Jézus előtt, hasznos ismeretek nélkül szűkölködött mind a zsidó, mind a pogány nemzet. Igaz, hogy már ekkor voltak művelt nemzetek, melyeknek műveik példányúl szolgálhatnak még a mai időben is. Voltak ismereteik sok tudományokban, a természet vizsgálásában, a csillagászatban, az emberi test szerkezetében, törvény alkotásban, különösen pedig az ugynevezett szép tudományokban és művészetekben. De annál kevesebb ismereteik voltak az isteni dolgokban, nem tudták felfogni a viszonyt, mely Isten és ember közt létezik. Mihelyt vágyat éreztek kebleikben felemelkedni ahhoz, a ki a csillagok felett országol; mihelyt keresték a kötelékeket, melyek az eget a földdel összekötik: tüstént ábrándokba merültek, olyan képeket alkotott rajongó képzeletök, melyeken az értelmes embernek mosolyogni kell. Kétség és tévelygés hullámzottak örökösen kebleikben!

Setétség fedezte a földet, mert nem tudták az emberek,

hogy kitöl származtak, s kinek kezeiben vannak. De megjelent Jézusban a világosság, s most már ismerjük az örök atyát, kitöl mindnyájan származtunk, s kinek képére teremtettünk. — Setétség volt a Jézus előtt, mert nem tudták az emberek az istenséget okosan tisztelni és kiengesztelni. Mert az isteni szikrával felruházott ember ott térdelt holt bálványai elött; állatokból és emberekből hozott azoknak áldozatot, — vagy nehezen teljesíthető fogadásokkal gyötrötte testét lelkét. De Jézusban megjelent a világosság, s kijelentette nekünk azt, a kit — mivel lélek — lélekben és igazságban kell imádnunk. — Setétség volt a Jézus elött, mert nem ismerte az ember önmagát, isteni hivatását, magas rendeltetését. De megjelent a világosság, és felmutatta az embert a maga valódiságában, mint mennyei származásu teremtést, kinek tökéletesnek kell lenni, miként a mennyei atya tökéletes. — Sötétség volt a Jézus elött, mert nem tudták az emberek az élet történeteit igazi szempontból felfogni és megitélni, s úgy nézték magokat, mint a vak történetnek játékait. De a világosság megjelent, napnál világosabbá tette azon igazságot, hogy minden mi történeteink a mennyei atya vezérlö kezeiben vannak, s azok által érlelni s nevelni akar minket. Sötétség volt Jézus elött, mert a haláltól reszketett az emberi szív, s a sírt úgy nézte, mint létünk bezáró pontját, mint minden reményeink, örömeink elnyelöjét. De a világosság megjelent, égi fénynyel árasztá el a halál sötét árnyékának völgyét, s úgy nézeti azt velünk, mint az atyához való átmenetelt. Oh! hol van oly bölcs, a ki ilyen igazságokat tanított volna, mint Jézus, — oh bizony csalhatatlanul igaz, hogy a Jézus születése világosság lett az ismeretben.

II. A karácsoni éj, vagy a Jézus születése előtt fagyasztó hidegség volt, ö utána pedig jóltevö melegség állott elö az érzelemben. A szív az érzelmek lakhelyéül van a teremtötöl alkotva. Forró

szeretet, nyájas vonzalom, belső megelégedés: azok a szép érzelmek, melyeknek a szívben kell honolniok! Ah de mily hideg volt az emberek szíve amaz első karácsonéj előtt! Nem, mintha az emberek nem tudtak volna szeretni. De midőn a barát barátját, az atyafi rokonát, az apa gyermekeit szerette, ez a természetnek belső ösztönzése által történt. Tovább nem terjedt a szeretet. Nem volt meg a szívben a szeretet az Isten iránt, mert úgy nézték öt mint határtalan hatalmu uralkodót, kitől félni és reszketni kell, nem pedig öt szeretni. — Nem volt szeretet a szívben az emberek iránt. Mert valyon szeretet volt-e az, midőn ember az ö embertársát rabszolgává alacsonyította, mint barmokat adta vette, s azok élete fölött rendelkezett? Szeretet volt-e az, midőn a nőnem a lealacsonyításnak és megvettetésnek állapotjára taszíttatott le, mely képtelenné tevé azt a szellemi szeretetre? Szeretet volt-e az, midőn a szép családi életnek semmi becse sem volt? Szeretet volt-e az, mely csak a rokont, a hitsorsost tanítá szeretni, az ismeretlentöl, a más nemzetbelitöl, a más vallásutól pedig azt megtagadá? Oh valljuk meg, ismerjük el, hogy a Jézus elött fagyasztó hidegség lakozott az emberi keblekben? Az igazi szent forró szeretetet amaz egyszülött gyulasztá fel az emberi szívekben. A tiszta, önhaszon nélküli, mindent átölelő szeretetet, — az Isten és emberek iránti szeretetet tette ö tanításában föparancsolattá, s megmutatta életével, cselekedeteivel, hogy miként kelljen nekünk szeretnünk. Mert ki szerethet magasztosabban mint ö, a ki szélyeljárt, mindenekkel jóltevén? ki forróbban mint ö, ki szeretetből életét is feláldozta? — Hogy az ö követöi — a keresztyének — között még ma is oly sok szeretetlenség, gyülölség, ellenségeskedés uralkodik, az ugyan szomoru dolog: de a hol igazi keresztyéni lélek és szellem uralkodik, ott szeretet, boldogság, megelégedés tenyész a szívekben. Mint a napnak meleg sugarai egy fagyos éjszaka után, a növényeket ujra föléleszti̇k, fölmelegítik: úgy gyulasztá fel a szeretetre a karácsoni szent

éj a megfásult, elérzéketlenült szíveket. A hol e mai szent nap ünnepeltetik, ott a szívek érzésteljesebben dobognak, ott több a részvevő szeretet, több a jóltevőség, több s édesebb a házi boldogság, nagyobb a polgári biztosság, nagyobb az önbecsérzet, teljesebb az emberi jogoknak tisztelete!

III. A karácsoni szent éj, vagy a Jézus születése előtt, halálos éjszaka volt, s utána élet lett a cselekedetekben. Igaz, hogy a történetirás minden időből tud felmutatni nagyszerü jeles tetteket, melyek mindeneknek bámulatát magokra vonják: de valyon megvolt-e ezeknek valódi belső becse és érdeme, megvolt-e bennök az igazi keresztyéni erénynek jellege, kinyomata? Egyes, nagyszerü tetteket vittek véghez az emberek, de valyon miért? Csak azért, hogy hirt nevet nyerjenek, bámultassanak. Azon magasabb és tisztább indokról: „tégy mindent az Isten akaratjáért, munkálódjál az Isten országáért" — még csak emlités sem volt. Egyes nagyszerü tetteket vittek véghez az emberek, de valyon hol? A nyilvános életben, a világnak szemei előtt. De a világ szemei elől elrejtőzve, titokban, a magános élet csendében, a házikörben jót tenni, úgy, hogy a mit tesz az embernek jobb keze, ne tudja azt az ő balkeze, — az erénynek, a jótetteknek ezen fogalmáról szó sem volt.

Egyes nagyszerü tetteket vittek véghez az emberek, de mikor? Akkor, ha a csatamezőn vitézség kellett az ellenséget legyőzni, vagy a hazát a fenyegető veszélytől megmenteni! De a szív belsejére figyelmezni, onnét a rosz hajlamokat kiirtani, az érzelmeket tisztítani, nemesíteni, csak kevesen tudták és akarták.

Egyes nagyszerü tetteket vittek véghez, de miként? Úgy, hogy azokért kikürtölték, kihiresztelték magokat; kevélyekké, nagyravágyókká, mások megvetőivé lettek. Hanem minden jó cselekedetnél alázatos lenni, s azért Istennek adni

meg a dicsőséget, s mindig tovább-tovább haladni, s törekedni a kitűzött nagy cél felé — még csak gondolatban sem volt. De feltűnt a karácsoni szent éj, s vele az, ki valóságos élet volt. Lássátok, mily isteni életet élt ő, s követőibe is olyat élni — erőt öntött. Miként megdicsőült ő benne az emberi természet, midőn ő kivétel nélkül minden kötelességeit teljesítette, az Isten akaratja szerint tűrt és tett mindent, — s az embereket is az Istenért, magáért az erényért, az Isten akaratjáért tűrni, cselekedni tanította!

IV. Végre, a karácsoni szent éj, vagy, a Jézus születése előtt, félelmes, borzalmas éjszaka volt, ő utána tiszta világosság lett a reményben és bizalomban. Miért fél az ember az éjszakától? Mert a körülte levő veszélyeket nem látja, — nem tudja, hol bukik örvénybe, szerencsétlenségbe. Épen így volt a lelkiekben is ama karácsoni szent éj előtt. Az emberek féltek, reszkettek a mennyei hatalomtól, ki villámait kilövellé, az eget mennydörgéssel megrázkódtatá, a vihart felkelté, s az elemeket egymással harcra lázítá. Természetesen, mert a nyomorult ember nem látá mindezekben az atyát, a ki minden, mindenekben!

Féltek, reszkettek az emberek a sors csapásaitól, melyek a legerősebb vállakat is legörbesztik, a keblet, szívet tépik és szakgatják. Természetesen, mert a nyomorult halandó nem látá az isteni jóságot s bölcseséget, mely az élet minden történeteiből kitündököl!

Félt, reszketett a bűnös ember saját lelkiismeretétől, mert az gyötörte, kinozta, marcangolta őt. Természetesen, mert a bűnös ember nem látá a Jézus által kiengesztelt istenséget, a ki még az elveszett, de megtért fiút is szeretettel öleli — atyai karjai közé — vissza!

Félt, reszketett az ember a haláltól, a sirtól, a koporsótól, mert ezek a szerető szíveket egymástól elválasztják,

azokat porrá, hamuvá változtatják. Természetesen! mert a szerető szív nem látta az igazi hazát, hová a halál vezet, és hol örökké élni fogunk. Nem tudta, hogy a föld csak előpitvara a mennynek. De feljött Jézusban a reménynek, a bizalomnak dicső napja, most már félelem nélkül haladhatok az életpályán, mert béke, áldott béke foglalja el lelkemet, mert ismerem a természet bölcs alkotóját, — látom az élet történeteiben az isteni bölcseséget és jóságot; ismerem a szerető jó atyát; tudom, hogy a halál nem semmivé létel, s mindezen nagy igazságokat a Jézus születésének, a karácsoni nagy ünnepnek köszönhetem.

Oh teljesedjék be azért szívünk örömmel e nagy napon; gyuladjon hálára a mennyei felség iránt, ki e nagy fontosságu eredményeket eszközlé a Jézus világra jövetelével. Most már világosság van az ismeretben, melegség az értelemben, élet a cselekedetekben, s tiszta világosság a remény- és bizalomban, — legyünk tehát igazi keresztyének ismeretben, érzelemben, cselekedetben, reményben és bizalomban, hogy a názáreti Jézusnak hív tisztelői, követői lehessünk az időben, örökségének pedig részesei ama jobb hazában. Amen.

Fischer után

Kálmán Károly.

XII.

Az özvegy fillére.

(Adakozásra serkentő).

Alapige: Luk. 21, 1—4. *Mikor oda tekintett volna Jézus, látá, hogy a gazdagok hányják az ő ajándékokat a pénztartó ládába. Láta pedig egy szegény özvegy asszonyt is, hogy abba két kis fillért vetne. És monda: Igazán mondom nektek, e szegény özvegy sokkal többet vete a ládába, hogynem mint, mind a többi; mert mindezek abból, a mivel ők bővölködnek, vetették ajándékokat Istennek, ez pedig az ő szegénységéből minden élését, valamely vala, oda veté.*

Okom van reá, k. a.! hogy e nevezetes evangyéliomot, mely az esztendő bármely vasárnapjának diszéül szolgálna, ne egyébkor, hanem épen ma tárgyaljam. Ma, midőn egyházatoknak választott képviselete, az egyház anyagi szükségeit s azoknak fedezése iránti javaslatát terjesztendi elötökbe; ma akarom feltárni előttetek az egykori zsidó templom egyik szögletét, hol egy kis ládácska áll, hasonló ahhoz, mely a mi templomaink ajtajában is szokott lenni, csak hogy ebbe gyéren és csak apró pénzek szoktak hullani, — amabba pedig, mint Márknál a parallel helyen olvassuk, a *gazdagok sokan sok pénzt vetének* (Márk XII, 42.) s a legszegényebb és élelmére szükségesekkel alig biró özvegyasszony is elhozá s belebocsátá a maga kis fillérét. Igen, ezt a homályos szögletét a jeruzsálemi templomnak, akarom ma feltárni előttetek, s félek, hogy azzal együtt a mi protestáns templomunknak is egy sötét szögletéről lesz leemelve az azt fedező

hallgatás kárpitja, melynek bizony — ha fájdalmas is, — nem árt a szellőztetés.

Az ó-testamentomi egyházban, tudjuk, hogy mindenki, mindennemü terméseinek tizedét az egyház oltárára szentelte s azonkivül fejenként, minden egy félsiklust hozott egyházi adóul. A keresztyén egyháznak elejénte kevesek valának szükségei s azok — a hivek buzgó adakozásai által, tulságos bőséggel is fedeztetvén, a gazdagok adományainak feleslege, a szegények és szükölködök felsegítésére, élelmezésére fordíttatott s a végvacsora asztala egyszersmind a szeretet és osztozás asztala is lőn.

Ama kezdetleges viszonyok, midőn az egyház első tanitói, az apostolok, egy utitáskával s egy vándorbottal helyről helyre jártak, ingyen prédikálván az igét, — midőn a kis számu egyház templomok nélkül is el lehetett, söt üldöztetvén, rejtekhelyekre kényszerült vonulni — elmultak, az egyháznak mint megalakult és rendszerezett társaságnak, uj meg uj szükségei támadtak. Igaz, hogy ha e szükségeket az egyház tagjai böven fedezik, azon arányban nyujtja javadalmait viszont az egyház is. Gondoskodik, hogy az ige hirdettessék mind alkalmatos, mind alkalmatlan időben, hogy se egy csecsemő keresztség nélkül, se egy házaspár áldás nélkül, se egy haldokló erösítés nélkül, se egy koporsó istenhozzád nélkül ne maradjon. Nyit iskolákat, melyekben a gyermekek neveltessenek az Istennek félelmében, a tudományban és a jó erkölcsökben. Gondoskodik az anyagi és szellemi jóllét minden segédeszközeiről, a kegyelem igéreteinek és jegyeinek osztogatásáról s úgy intéz mindeneket, hogy kinek tanácsra van szüksége, tanácsot, kinek feddésre, feddést, kinek vigaszra, vigaszt, kinek bátoritásra, bátoritást mindig találjon anyai kebelén.

De eme sokszoros szükségek miből fedeztessenek? Ama perselyből-e, melyet a jeruzsálemi templomban látunk? Oh ha a mi templomaink perselyét vennök, a mi buzgóságunk s

egyház iránti áldozatkészségünk mérfokául, — vajmi alantállónak bizonyulna az! Kelj fel és ne ülj a mi perselyünk mellett, édes Jézus, várván a gazdag adományokat! A szegény özvegyasszony, midön mellette eltipeg, gondolom most is bele bocsátja a maga fillérkéjét, — de a gazdagok tele marokkal szórt aranyai, bizonnyal tudom elmaradnak ezúttal!

Egyébiránt, Af.! bármily szép és örvendetes volna az, ha a persely önkéntes söt vetekedve hozott adományai fedezhetnék az egyház minden szükségeit, ez már ma csaknem hihetlen; és az egyház rég átlátta, hogy egyes tagjait (azaz önmagát) bizonyos rendszeresen fizetendö öszvegekkel kell megrónia. Itt aztán — ugy-e bár? senki sem vonul vissza, hanem midön az ö lelki szükségeiröl gondoskodó édes anya, az egyház kéri és hívja: tehetsége szerint meghozza mindenki a magáét; a gazdag a mi reá esik, a szegény a mi töle telik. Mert tudom jól s tudjuk mindnyájan, hogy *különbözö ajándékokat vettünk Istentöl* és szükséges, hogy *a mint minden ember vette az ajándékot*, *akkép sáfárkodjék abból* (1 Pét. IV, 10.) és ha *a kész akarat megvagyon*, *kedves az ember azért a mije vagyon*, *nem azért a mije nincsen.* (2 Kor. VIII, 12.) Én legalább így értem a mai evangyéliom tanuságát, s hogy titeket is ezen meggyözödésre jutni segitselek: elmélkedésem három megállapodási pontján vezetlek át, melyekben röviden eléadom, hogy

I. egyháza iránti köteleztetése szegénynek és gazdagnak egyenlö. Azért

II. egyenlö buzgósággal és áldozatkészséggel kell viseltetnie mindennek. Ezt pedig tettleg úgy bizonyítja be, ha

III. tehetsége szerint járul egyháza jóllétének elömozditásához.

I. Kétségkivüli és tagadhatlan, hogy egyháza iránti köteleztetése minden embernek egyenlö, szegénynek úgy, mint gazdagnak. Az édes anyai szeretetröl mondotta egy

költö igen szépen, hogy oly csodálatos kenyér az, mely bár hány részre osztatik, mindeniknek egész jut. Ugyanezt mondhatjuk az egyház jóvoltáról a maga gyermekei iránt; a kegyelem, melyet Isten a Jézus Krisztus által adott a világnak s melynek sáfára e földön az anyaszentegyház, eme csodás isteni kegyelem nem apad, nem kevesbedik az által, minél több ezerek vesznek részt belöle. Mint a tűz, ha senki sem ül is mellette, szét ontja melegét, s ha úgy körülülik is, hogy már több körébe nem fér, mindeniket egyiránt fölhevíti, ilyen az egyház áldott szerelme övéi iránt. Ma is, midön e föld sok milliói jöttek el, északról és délröl, keletröl és nyugotról és letelepedtek Isten országában, ma is épen oly böven jut a kegyelemböl mindeneknek, mint akkor, midön a hetven tanitványok közt oszlott meg az egyház elsö áldása. Mit mondjunk azért? Az a kenyér, melyet Jézus a hegyen öt hallgató nagy sokaság között szétosztott, úgy hogy csudálatosképen az ezerek mindenike abból megelégittetett, és a maradék csak annyi volt mint kezdetben: az a kenyér meg van ma is, mi mindnyájan részesültünk belöle, megelégíttettünk általa, és nem fogyott semmit; és az idöknek végeig jutand abból mindéneknek, és soha sem fogy el — mert azon kenyér nem más mint az Isten kegyelme, melylyel az egyház táplálja a maga gyermekeit, s melyet e szép szóval is nevezünk: *ige!* . . .

Tudni való, hogy ezen mennyei kenyérnek, az igének osztogatásában nem kérdezi az egyház, hogy ki szegény és ki gazdag. Predikáltatik a kegyelem evangyelioma, és bizonyára teljes szívböl és nagy örömmel predikáljuk mi azt mindeneknek és nem annak örülünk, ha kevesen, hanem inkább annak: ha minél többen veszik ki abból részöket. Földteszszük pedig, hogy mindenki annyi részt keres belöle, a mennyire szüksége van. — A gazdagnak gyakran sok a gondja, mert sokja van s több szükségeihez még is kevese; a szegény, ha felesége s gyermekei is eljöttek vele, mindenét felhozta a templomba. A gazdagoknak sok gyönyörrel, szó-

rakozással, mulatsággal kinálkozik az élet; az élet terheivel küzdő szegénynek, egyetlen módja a gondtól, munkától és bajtól menekülni, ha templomba jő. Aztán a ki másutt nem lel vigasztalást, itt talál azt; a ki máshol nem pihenhet, itt megnyughatik; *jöjetek én hozzám mind, kik megfáradtatok és megterheltettetek, én megnyugtatlak titeket.*

És mikép fogadja az egyház azokat, a kik hozzá jönek? A szegénynek rongyokba takart gyermekére csak úgy öntjük a keresztvizet, és annak az atyának, fiunak és szentléleknek szenteljük öt, mint a selyembe pólált úri sarjat. A szegény házaspár, ki kettős nyomorát öszveolvasztva, szerelme mellett is sohajjal indul ki az életbe, arra az egyre számíthat, hogy szintoly buzgó áldással kisérjük mint azt, a ki délceg lovaktól repített fogaton s tarka kisérettel jő menyekzőre. A legdurvább és kopaszabb, festetlen koporsót is bus harangszó, s szivből fakadó ének egekbe és szívekbe ható hangjai kisérik a végnyugalom helyére. És nem teríttetik-e meg nyolcszor minden évben, a kegyelem asztala, melyhez mindenek hivatalosak? Tagadta-e meg valaha az egyház a bünbánóktól a kegyelmet? a tévelygöktöl a tanulságot? a gyengéktöl a támaszt? a csüggedezöktöl a bátorítást? a szenvedöktöl a vigaszt? az örvendöktöl a részvétet.

Egyenlöen osztja javait az egyház minden gyermekeinek, mert *bizonnyal, Istennél nincsen személyválogatás;* egyenlö tehát az egyház iránti köteleztetése kivétel nélkül mindeneknek, szegénynek úgy mint gazdagnak! Ennyiben, úgy hiszem, mindnyájan egyet értünk s nincs és nem is lehet köztünk sem olyan, a ki azzal dicsekedjék, hogy ö többet, sem olyan, a ki azt panaszolja, hogy ö kevesebbet vett az egyház jóvoltából, anyai szeretetéből mint a más.

II. Mi következik ebböl? Az-e (a mint elsö tekintetre látszanék), hogy ha az egyház javadalmából, az igéböl, mindenek egyenlöen részesülnek: tehát terheiben is egyenlöen

osztozzanak? Teljességgel nem. A jézusi szó, mely a szegény asszony fillérét többnek állította lenni a gazdagok adományánál, ellenkezöt bizonyít.

Egy mesét, vagy ha inkább akarjátok, egy valódi történetet tudok a kezetlen koldusról. Egy jóltevö ember, a fováros utcáin végig menve, minden koldusnak adott valamit, ki öt alamizsnáért megszólította. Történt pedig, hogy mig mindenik levett kalappal, könyörögve nyult az alamizsna után, egyik csak szóval kért és semmi jellel nem mutatta ki alázatosságát. A jóltevö megütközött ezen s szemére hányta a vakmerö koldusnak; de midön az, megerölködvén, rongyos köpenyét lerázta válláról, kitünt, hogy egy keze sincs a nyomorultnak, melylyel fövegét leemelhette — melyet esedezve kinyujthatott volna. Ne sértsen meg senkit a hasonlat: a szegény ember sok tekintetben hasonlít ama kezetlen koldushoz; akarná ö tenni a mi kell, de tehetetlen arra, korunkban, af.! a pénz mindennek eszköze. A kinek pénze nincs, bizony mintha keze nem volna. Sajnos de úgy van, — a társalmak úgy alakultak, hogy a jóllét, kényelem, tehetség, söt sok tekintetben a tisztesség, becsület is az anyagi értéktöl függ; mindenki annyit nyom a fontban, a mennyi pénzt (Brennus kardjaként) tulsulynak maga mellé vethet.

De az Isten kétségkivül más mérleget tart az emberek megitélésére, s midön ö majd egyen-egyen mindenikünknek kimondja amaz itélet szavát, mely Baltazár király falára így iratott vala fel: Mene, Tekel, Ufarsin; nem azoknak, kiknek pénzök nem lesz, fog így szólni, hogy: *megmérettettél és könnyünek találtattál*, hanem azoknak: kik érzéseikben szegények, buzgóságukban koldusok és tettekben valának nyomorultak.... És mit követeljen, mikép itéljen az egyház, Istennek e földi sáfára? Az egyház lelki javakat osztogat ezekért, anyagi jutalommal megfizetni nem lehet s csak annyiban kíván ilyes áldozatot, mennyiben gyer-

mekeinek szeretetétől kivánja meg, hogy szükségeitől (melyek a magok szükségei) gondoskodjanak. — Igenis, egyenlő javakat közölvén az egyház szegénynyel és gazdaggal, egyenlő áldozatot is kivân; de lelkiek levén ama jók, lelkileg kell egyenlőnek lenni a hálaáldozatnak is. Ott ül Jézus a perselynél s nézi a mint egyenként mennek el mellette a hivek. Nem számlálja ő meg az adomány pénzeit, hanem a szivekbe néz s onnan itél az adomány becséről. A szegény özvegy asszonytól épen úgy megkivánja, hogy érezze az egyház iránti kötelezettségét, mint az ezerekről rendelkező gazdagtól. Krisztus egyenlően szeret mindnyájunkat, szükség, hogy egyenlően szeressük mi is öt mindnyájan. Ebben keressétek a tartozás egyenlőségét iránta, hogy ne legyen senki, ha a legkisebb és legszegényebb is, a ki magát Jézus iránti szeretetben, engedelmességben, bizalomban, ragaszkodásban akárki által is felülmulatni engedje. Nem egyenlők az ajándékok — de ugyanazon egy lélek. Nem egyenlőek a talentomok, melyek egyik és másikra bizattak — s megvagyon irva, hogy a kire sok bizatott, attól sok is kéretik számon — mert semmi sem oly bizonyos, mint azon egy, hogy valamink vagyon, legyen az sok vagy kevés, Istentől van és Istené. Ennek eleven érzetében és kész megismerésében álljon a mi egyenlőségünk Isten és egyháza előtt.

III. De anyagilag egyenlő nem lehet a mi tartozásunk Isten iránt és egyháza iránt, valamint nem egyenlő azon mérték, melyben anyagi javakat Istentől vettünk.

Sokan talán azt hiszik, hogy ők azzal a pénzöszvegecskével, melyet az egyház perselyébe tesznek vagy az egyház szükségeire adóznak, — az igéért fizetnek meg, melyet nekik az egyház Isten kegyelméből oszt. Merem állitani, hogy ez csalódás. Az ige az Istennek, a minden jó adományok és tökéletes ajándékok osztogató-

jának **ingyen kegyelmi ajándéka**, azért nem kell fizetni semmit. Azaz, fizetni kell, egész életünket, szivünk minden érzetét, gyakran legforróbb vágyainkat kell adnunk érette; de pénzbeli fizetés azért nem jár. A mit az egyház pénztárába fizetünk, azt csak azért teszszük, hogy az egyház, mely isteni eredete mellett egyszersmind földi, azaz időben és körülmények közt létező intézet, — ez idő szerint elérhesse célját, mely nem egyéb mint a hivek lelki javáról gondoskodni. Lehet képzelni oly időt és körülményeket, melyekben valamely fennálló egyháznak nem volna szüksége hivei gyámolítására, sem a gazdagok aranyaira, sem a szegények filléreire; azért az egyház csak oly bővséggel osztogatná az igét, s e földi értelemben is betelnék, mi magasabb jelentőségben mindig igaz, hogy az **evangyéliom ingyen predikáltatik**. De rendesen nem így van; nem, különösen nálunk protestánsoknál, hol az egyháznak nemcsak szellemi, hanem anyagi létezése is egyes tagjai buzgóságára van fektetve. Mi történjék ily esetben? Ha gyönyörüség előmozdítni az egyház javát, akkor büszkélkedjék mindenki abban, hogy ő minél többet képes e gyönyörüségből maga részére megvásárolni; ha pedig teher, az egyház szükségeit viselni, akkor természetes, hogy a ki többet bir többet emeljen. Az egyházban az nem cél, hogy valamely összeg pénz begyüljön és kiktől s mikép jöjön be; az csak eszköz, magasabb célokra. A cél az, hogy minden egyes tag összeolvadottnak érezze magát s érdekeit az egészszel s a többivel, mint Pál apostol ismeretes mondása tartja: egy testnek vagyunk különböző tagjai. De ha a balkéz gyengébb mint a jobbkéz, senki sem kivánja, hogy az ugyanannyit tegyen mint ez; s ha kis ujjammal öt font terhet elbirok, azért egy hajszálamra nem függesztek ugyanannyit, mert az leszakadna alatta.

Én azt mondom, minden ember tegyen annyit a menynyit bir, és akkor mindenik egyenlően tett. Krisztus is azt mondta. A szegény asszony fillérét annyira becsülte, mint a

gazdagok aranyát, pedig látni való, hogy számszerint nem annyi, s a piacon sem adnak annyit érte; de ugyanazon érzésből származván s a buzgóságnak ugyanazon fokát bizonyítván, egyenlő egyik a másikhoz.

De Jézus nemcsak mondta ezt, ő ugyanezen elvből cselekedett, s merem állítni, hogy egyháza is ugyanezen elvből cselekszik. Azt mondjátok, Jézus egyenlő mértéket adott a kegyelemből mindeneknek, s az egyház is egyenlően osztja az igét .... A ti értelmetek szerint ez sem áll, Jézus többet adott annak, a kinek többre volt szüksége; az egyház is hivei szükségéhez méri, adományaiból kinek mit és mennyit juttasson. Emlékezzetek csak a bűnös asszonyra; emlékezzetek, hogy miután Jézusnak erre pazarlott kegyelmében Simon farizeus megbotránkoznék, Jézus ama példabeszédet mondá a gazdáról, ki egyik adósának ötven pénzt, a másiknak ötszázat engedett el, kinek-kinek a mennyi adóssága vala. Oh ti háládatlanok! Avagy nem így teszen-e veletek Isten! nem így buzgolkodik-e körületek az egyház? ... És midőn az egyház nem fösvénykedik a kegyelemmel, hanem kinek mennyire szükséges, böven osztja az igét — ti fillérkednétek azzal, hogy kevesebbet, minél kevesebbet vessetek a perselybe?

De kinek beszélek én? Hiszen itt senki sincsen a ki ne érezné, hogy mindent Istentől vett s Istennek adós érette; senki sincsen a ki tehetségéhez képest, egy siklust, vagy egy fél siklust, vagy egy fillért ne kivánna hozni. Emberek előtt lehet törvénykezni; Istent megcsalni nem lehet; tudja ő, hogy az özvegyasszony fillére mellé kinek hányat kell tenni, hogy azzal egyenlő értékü legyen. Ülj azért ide, ülj édes Jézus és lásd meg, hogy mi közülünk senki sem marad hátra. Amen.

Szász Károly.

XIII.

Mire hí föl bennünket a kiujított templom?

(Templom kiujítás alkalmával Hajdu-Szoboszlón, sept. 19. 1869.)

Előima.

Nagy Isten! fölszámíthatlan ragyogó csillagok — mint megannyi fénytemplomok — hirdetik a mindenségben hatalmad-, bölcseséged- és jóságodat;

Angyali seregek dicsöitö éneke hangzik szüntelen királyi széked zsámolya körül;

Üdvezült lelkek nagy sokasága, szent imával áldozik neked, — szinről-szinre láthatván téged.

És mégis a mennyei dicsöség és boldogság közepett megemlékezel mi rólunk, gyarló teremtményidről, alá szállasz hozzánk s jelenléteddel betöltöd porszemnyi alkotványinkat, melyeket mi templomoknak nevezünk.

E tudatban mutatjuk be neked e kiujított szent hajlékot, — oh fogadd tölünk kedvesen, mint zálogát ezutáni igaz buzgalmunknak, gyermeki hálánknak s kegyesen folytatandó életünknek

Szállj be a templomba; töltsd be keblünket isteni ihlettel, erönek, bizodalom-, bátorság- s vigasznak lelkével!

Ha örömteljes szívvel hálánkat kifejezni jövünk ide: fogadd el imánkat atyai kegyelemmel.

Ha üldöztetve, inség s nyomorral küzdve — mint erös várba — ide menekszünk: oh halld meg esdö könyörgésinket, teljesítsd szükséginket, — s gondviselésed szárnyaival, mint erös paizszsal, fedezz bé bennünket.

Ha csüggeteg lélekkel és roncsolt testtel lépünk be szent házad tornáciba: oh küld alá lelkünkre, mint testünkre a gyógyulás irját, mely nem létezik másutt, mint épen tenálad.

És ha itt majd kedveseink koporsója felett zokogunk: oh töröld le könyeinket ama vigasztaló igazsággal, hogy a koporsó csak nyoszolya, a sír csöndes háló-kamara, honnét szebb, boldogabb s öröklétre ébredünk — s veled fogunk lakozni mind örökkön-örökké. Amen.

Alapige: Eféz. 4, 22. 24. *Le kell vetkeznetek az ó embert és föl kell öltöznötök az uj embert.*

Köszöntelek benneteket, k. a.! ez ünnepélyes napon amaz üdvözlettel, melylyel Krisztus urunk köszöntötte egybegyült tanítványait: „Békesség nektek!“

Tudom, hogy elragadó öröm lepte meg kebletöket, midőn ma a harangok ide hivó hangját hallottátok; — tudom, hogy szent áhitat, magasztos érzemény, némi titokteljes vágy tölté be szivetöket, midőn e szent hajlék méltóságos és tiszteletet parancsoló külsejét megtekintettétek; diszes benseje pedig önkéntelenül ama szavakat mondatta: „Bizony, Istennek háza ez és a mennyország kapuja!“ — Hála legyen a mi szeretö mennyei atyánknak, ki közénk bocsájtá szent lelkét, hogy a hosszan tartott erkölcsi dermedtség után tevékeny életre ébreszszen s lángra gyujtsa keblünkben az Isten háza iránti már-már elaluvó szerelmet. — Üdv, elismerés, méltánylás azoknak, kik a szent fölhevülés ama drága per-

ceit a cselekvés azonnali megkezdésére használták föl és kitartók valának, miglen — saját és mindnyájunk szivbeli örömére — fölmutatták az eredményt e meglepően diszes szent épületben! — Áldás azokra, kik örömmel és készséggel járultak adományaikkal a kitűzött cél elérhetésére. Bizonyára — — — — De, úgy tetszik nekem, mintha az elragadó öröm e pillanatában, egész sorát látnám itt elvonulni, szellemi szemeim előtt, reformált szent vallásunk hősei és lelkipásztorainak. — Itt fejedelmi árnyak, — közülök kiemelkedik Bocskai Istvánnak fönséges alakja; emitt Szoboszlai György — az itteni reform. egyháznak több mint 300 évvel ezelött buzgó és nagynevü lelkipásztora, utána Váci András, Érsekujvári Orbán s több áldott emlékü isten-ige hirdetők ez ekklézsiában, — és itt, nagy sokasága az istenfélő, és annak dicsőségére működött világi elöljáróknak. — Látom az örömet szellemi arcaikon, s hallom, hogy ezt mondják: „Áldás reátok hű maradék! Oh járjatok ezután is nyomdokainkban; a jó kezdet, félig bevégzett munka; igyekezzetek többre is, — ha határozott akarat lész bennetek, az isteni segély soha sem fog hiányozni. — Nekünk örömet szereztetek, — „békesség tinektek!"

És most szálljunk le, k. a.! a szellemi látás légköréből a gyakorlati életbe és lássuk meg:

Mire hí föl bennünket e kivül és belül kiujított templom?

Arra, a mi a sz. leckében foglaltatik, hogy „vetkezzük le az ó embert és öltözzük fel az uj embert."

Miután ez uj ember felöltözése föltételezi az ó ember levetkezését: csakis az uj ember felöltözéséhez szükséges öltöny-darabokat számlálom elő e nevezetes alkalommal.

Hogy uj emberekké váljunk, öltözzük fel:

I. A hit fehér öltönyét. Mintha hallanám mondatni: hiszen ez nem uj dolog, szinte kétezer éve, hogy Krisztus és

az apostolok ajánlata folytán — viselte és viseli a keresztyén világ. Megengedem; de vagy annyira el van ez öltöny viselve, hogy valódi mivolta fölismerhetlen, — vagy — legalább korunkban, álruha ez. — A valódi keresztyén hit: rendületlen bizodalom Istenben, annak jósága, bölcsesége és szeretetében; — szilárd és megdönthetlen alapon álló meggyözödés a felöl, hogy a kiket Isten szeret és a kik öt szeretik, parancsait hiven teljesítik, azoknak a legnagyobb gonoszok, szintugy mint a jók, javukra, üdvökre szolgálnak. — Annálfogva tűrnünk kell békén — ha öntudatunk tiszta — az élet minden viszonyaiban. — Kérdem és keresem: hol van az az ember, kiben ilynemü hit lakoznék? Látok sokakat, kik hívöknek tartják magokat, — Isten házát gyakorolják, buzgón énekelnek, imádkoznak, az igét figyelmesen hallgatják, a könyörület munkájában is részt vesznek: azonban a gyakorlati életben e külső cselekvényeknek alig észlelhető valamely eredménye, — a kebel háborog, a szív nyugtalan, az elmét kétely köde borítja, mihelyt kezdenek mutatkozni az élet elmaradhatlan kellemetlenségei. A hit fája csak bimbózott, de gyümölcshöz nincs remény. — Látok sokakat, kik mig a jó szerencse napja ragyog fölöttük, a legigazabb hivöküll mutatkoznak: szívből fakadt hálaérzettel köszönik a minden jók adójának az elvett áldásokat, — s buzgóan könyörögnek a mennyei atya gondoskodásáért; de mikor eljönek az isteni látogatások, a különféle csapások: a hit megrendül, ingadoz, leomlik és a — csak jóllét ölében hivőnek, nincs menekülés másutt, mint a kétségbeesés karjai között.

Az igaz hit dacol a földi élet minden lehető viszontagságai- és nyomoraival, és önmegadással így nyilatkozik üdvözitönkkel: „Atyám! ha lehetséges, muljék el tölem e keserü pohár; mindazáltal nem az én akaratom, hanem a tied legyen meg!“ — Öltözzük fel a drága öltönyt, k. a.! és bizonyára uj emberekké — Isten elött kedvesekké válandunk.

II. Másik ruha, melyet fel kell öltöznünk, a remény zöld'szinü öltönye. Megjegyzem, hogy reményünk csak úgy leend szilárd és valósulásra számítható, ha igaz és okos hiten alapszik. — Mi vagy te nekünk oh remény? ragyogó csillag a sötét éjszakán, szivárvány a felhök borulatai között, világító torony az élet háborgó tengerén. — Ha a kedvezötlen idöjárás folytán csüggedezünk; ha a paizsos férfiu — a szegénység, inség közelgésekor kétségbeesés fenyeget: megjelensz te, mint őrangyal s ezt harsogod füleinkbe, úgy hogy lehasson szivünk mélyére: tűrjetek békén, várakozzatok bizodalommal, — ki az ég madarait gazdagon táplálja, ki a mezök virágait királyi pompát felülmulólag ruházza, minden bizonynyal nem fog elfeledkezni tirólatok sem. — A remény éltetö erejével hathatósan müködik ott is, hova a nap sugarai be nem hathatnak. Ellenállhatlan erövel benyomul a butaság és gonoszság által alkotott földalatti tömlöcök kinzó rejtélyeibe és emelkedést kölcsönöz a megtört szellemnek, könynyükké teszi a sulyos vasbilincseket, lágy párnává varázsolja a kemény, kinos fekhelyet. — A remény ott ragyog a halottas nyoszolyán feküvö elsápadt orcáján, fényárral környezi a sötét koporsót, a temetö hantjain öröklét virágait tenyészti, a sirkövekröl letörli az emberi hiuság aranyzott karcolásait, és oda vési soha le nem kopható betükkel: „Nem halt meg, hanem csak aluszik," hogy az öröklét reggelén ujabb, dicsöbb alakban serkenjen föl. Szóval: a remény fölemel, ha elesünk, táplál, ha éhezünk, bátorít, ha csüggedünk, mennyei kies csarnokok ajtaját nyitja meg elöttünk, midön a halállali nehéz harcot harcoljuk, vagy harcolják szerelmeseink. — Ha igazán uj emberekké akartok átalakulni, k. a.! a remény im e ruháját öltözzétek föl, — e nélkül nincs csönd s nyugalom a kebelben, nincs üdv számotokra sem földön, sem égben. — Ne mondjátok, hogy megvolt bennetek eddig is a remény rajzolt hatása, — nem volt egyéb, mint annak ohaja, mert a hol valódi hiten alapult remény van, ott nincs helye kislelkü

tünödésnek, pogányi aggály- és szorongásnak, ott — a kebel tisztaságának föltétele alatt — gyermeki megnyugovás, és az élet minden lehető viszályai által is soha meg nem rendíthető türelmes várakozás van.

III. Harmadik ruha, melyet kiválva fel kell öltöznünk, a szeretet bibor palástja, mely az apostol szerint — elannyira terjedelmes, miszerint *mindeneket elfedez*, *mindeneket hiszen, mindeneket remél.* — *„Ha* — mond az apostol — *embereknek, vagy angyaloknak nyelvén szólnék is, a szeretet pedig nincs én bennem: olylyá leszek, mint a zengő érc és a pengő cimbalom. — És ha jövendőt tudnék is mondani, és minden titkokat és minden bölcseségeket tudnék is, és ha egész hitem volna is, úgy annyira, hogy a hegyeket elvinném helyökből: ha szeretet nincsen én bennem, semmi vagyok.“* — Majdnem kétezer éve, mióta e tan hirdettetik — és hol vagyunk még ma is? messze-messze távolban a céltól, melyet elérnünk kell vala és kellene. — Nekünk, mint Krisztus követőinek, utánozni volna kötelmünk a mennyei atyát, ki *„úgy szerette e világot, hogy tulajdon szent Fiát adta, hogy valaki hiszen ő benne, el ne vesszen, hanem örök élete légyen,“* — Üdvezitőnket, ki irántunk való szeretetéből, folytonos szenvedéseknek és kinos halálnak ment ellenébe. — És miben áll a mi utánzásunk? szeretjük azokat, a kik minket szeretnek, adunk, hogy adjanak, teszünk valamit, hogy nekünk is tegyenek valamit. De a kik irántunk való vonzalmuk- s hálájuknak tettleg kifejezést nem adhatnak, a kik jótéteményeinket nem viszonozhatják, — Krisztus szelleme szerinti szeretettel viseltetünk-e azok iránt?

Üdvözítőnk testvéri szeretetre vonatkozó tanának ismeretébe még csak annyira hatoltunk, mint kezdő gyermek, ki könyvének csak egyes betűit ismeri, de annak értelmét felfogni egyátalában képtelen. Különben hogyan történhetnék az, hogy midőn százan dúsan lakoznak s az élet minden le-

hető kényelmét élvezik, százan meg — önhibájukon kivül — szükség-inséggel küzdenek s éhség kinai közt epednek? Hogyan történhetnék az, hogy midőn sokan tornyos palotáik termei, szobái számát meg sem tudják mondani, annyiaknak meg — holott a rókáknak barlangjuk vagyon — nincs annyi helyük, hova éji nyugalomra lehajtsák árva fejüket?...

K. a.! Krisztus urunk azt mondotta tanítványinak: még sokat mondhatnék nektek, de most el nem birjátok; hanem az üdvözítő tanaiból kifejlett korszellem folytán kitaláljuk és kell, hogy elbirjuk a miket ő akkor elgondolt. Nem lehetnek azok egyebek, mint a testvéri szeretet valódi érvényesítésére vonatkozó tanok. Ideje, hogy ezeket gyümölcsözésre fejlesszük a gyakorlati életben, ideje gondolkoznunk és gondoskodnunk arról, hogy szerencsétlen, nyomoru testvéreink ne legyenek utalva arra, hogy mindennapi szigoru táplálékukért — emberiséget lealacsonyítólag — ajtónkon rimánkodva zörgessenek. — Ha a folyvást bepanaszolt sivár időjárások mellett is, be tudjuk szerezni azokat is, melyek elmaradhatók volnának: miért nem tudnánk mi — ha ugyan Krisztus igaz követőinek tartjuk magunkat — meggazdálkodni annyit, mennyivel a köztünk levő segélytelen szegények — az emberi méltóság lealázása nélkül — közsegélyen, hozzájuk illőleg — tán lehető munkásságukat igénybe véve — tápláltassanak. Mig ez teljesülve nem lesz, ne beszéljünk mi a testvéri szeretetről, mert beszédünk nem lesz egyéb mint zengő ércnek és pengő cimbalomnak hatástalanul elmuló hangzata.

Ime, k.! felmutattam a ruhákat, melyeket fel kell öltöznötök, és viselnetek, ha méltólag akartok megjelenni e kiujított tiszta templomban! — öltözzétek föl tehát és viseljétek ezeket, még pedig nemcsak itt az urnak házában, hanem a kül életben is — és óvjátok meg minden mocsoktól. —

Higyjétek el, nincs olyan király, ki hozzátok hasonlólag öltözködhetnék, habár arany és gyémánt borítaná is ruháit. — A fejedelmi drága palástok sokszor fedeznek aggódó, félelmes, összezúzott szíveket; amaz öltönyök alatt csöndes, nyugodt, derült a kebel, az élet minden lehető viszályai között.

Ha igazán hisztek az Istenben, nincs esemény, mely megrendíthetne benneteket; ha élő reménység lakozik szivetökben, bizton fogjátok várni annak valósulását; ha a szó legnemesebb értelmében tudtok szeretni, oh akkor már itt e földön élvezitek a mennyország gyönyöreit.

És most, k. a.! legyetek mindnyájan áldottai az Urnak! A kik ajándékaikkal a szív sugalatából járultak e templom kiujításához, tudják meg, hogy olyszerü takarék-pénztárba fektették filléreiket, honnét annak idejében, kincseket nyerendenek, melyeket a moly és rozsda meg nem emészthetnek. Élvezzék ezek, évek hosszu során keresztül, a legszebb jutalmat, melyet az öntudat ad. — Ha netán vannak, kik hideg részvétlenséggel, elfásult kebellel nézték Isten dicsősége előmozdítására célzó törekvéseinket, — világosítsa fel őket az Úr, hogy tisztán láthassák az erkölcsi kötelmek teljesítésének magasztos szépségét és szükséges voltát, — és máskor testvéries részvéttel csatlakozzanak közjóra működő hitsorsosaikhoz.

Neked pedig, mennyei Atyánk! — ki szives törekvésünkben gyámolunk, biztatónk, erősítőnk valál s kitűzött célunkat elérni segítél, legyen dicséret, dicsőség, tisztesség és hálaadás, mindörökkön-örökké. Amen.

Utóima.

Nagy Isten! fiui s leányi öröm borítja keblünket, a midőn e megtisztított templomot — hálánk s tiszteletünk

jeleül — neked bemutatjuk. Oh lakozzál ebben, — hallgasd meg ebben hozzád intézendő könyörgéseinket, — vezérelj, oktass, erősíts, vigasztalj ebben életadó igéd erejével.

Ha majd, a sors viharai között, hitünkben ingadozunk; tarts bennünket erősen, hogy el ne essünk — mutasd meg akkor bátorításunkra a hitnek hervadhatlan koronáját.

Ha reményeink nyíló virágai — a csalódások égető napja miatt — lankadni kezdenek: élénkítsd azokat a biztatás égi harmatával, győzz meg bennünket a felöl, hogy mint homályos éjre szép hajnal, úgy reményeinkre valósulás következik.

Ha a sivár önzés — e borzasztó ellen — kemény tusára indul keblünkben a testvéri szeretettel: oh adj erőt, hogy a diadal pálma-ágát emennek adhassuk!

Tartsd meg és áldd meg, Úr Isten! szeretett hazánkat, melybe évezred előtt te magad vezérletted és telepítetted meg nagy-emlékü őseinket. Oh hadd legyen e haza testvéri szeretet, jóllét s boldogság földe, mind az időknek végéig!

Tartsd meg és áldd meg reformált anyaszentegyházunkat, erős Sionunkat, biztos menedékhelyünket, adj erőt megvédnünk ezt akkép, hogy ezen a pokolnak kapui se vehessenek diadalt soha.

Tartsd meg és áldd meg a királyt, családjával, — minden rendü és rangu tisztviselőivel, országunk tanácskozó küldötteivel; — irányozd oda működéseiket, hogy megközelítsék a célt, mely nem lehet egyéb, mint e haza boldogsága.

Tartsd meg és áldd meg városunkat, egyházunkat, — külső-belső elöljáróinkat, az iskolákat s azokban a tanitókat. Koronázza siker mindnyájuknak közjóra célzó törekvéseit.

Tartsd meg és áldd meg, ez egész gyülekezetet, ennek

nagyjait, kicsinyeit, véneit, ifjait, fiait és leányait. — Oltsd be mindezeknek — mindnyájunknak kebelébe, a te szent házad iránti buzgó szerelmet, hogy tartsuk fö gyönyörünknek ennek látogatását mind addig, míg megnyilnak elöttünk tündöklö kapui a számnélküli magasztos égi templomoknak, — melyekben te neked, Istenünk és jó Atyánk, örök alleluját zengedezendünk. Amen.

Szivos Mihály,
hajdu-szoboszlói lelkész.

XIV.

Polgári joggyakorlat.

(Képviselőválasztás előtt.)

Alápige: János 18, 36. *Felele Jézus: Az én országom nem e világból való.*

Midőn az Üdvezítő Jézus, Pilátusnál, a római császár helytartójánál bevádoltatott, hogy ő a római uralom megszüntetésére s az ujra szervezendő zsidóországban királyságra törekszik: a helytartó ezen kérdést intézte az elfogatott s bebörtönöztetett Jézushoz: *„Király vagy-e azért te?“* Mire Jézus ekként felelt: *„Te mondád, hogy én király vagyok, — de az én országom nem e világból való.“* — Igen, én király vagyok, — ez az ő szavainak értelme, — de az én birodalmam határait nem a Libánon és a Holt tenger képezik, az én királyi székem nem Jéruzsálemben van felállítva, hanem az én birodalmamat a lélek képezi, királyi székem a keblekben van felállítva; mert az én országom lelki ország, s nem e világból való.

Ezen nyilatkozatával határozottan kijelenté az Üdvezítő, hogy valamint az ő küldetésének célja nem az, hogy földi országok igazgatásába avatkozzék, s egyiket romba döntse, a másikat romjaiból ujra szervezze, — nem az, hogy társadalmi mozgalmaknak élére állva, az embereket, a kiknek épen megváltása végett hagyta el az atya kebelét, egymás ellen ingerelje, hanem igenis az, hogy azokat a felebaráti

szeretetre megtanítsa, az által mint testvéreket egyesítse, hogy hibáikat velök megismertesse s őket azok elhagyására birja, hogy üdvösségöket munkálja, egy szóval, hogy nem annyira testi, mint inkább lelki életökről gondoskodjék: úgy viszont az ő szolgáinak is, kik az ő eltávozása után tudományát e földön hirdetik, nem az a hivatásuk, hogy földi országokat akarjanak kormányozni, avagy a koronként felmerülő társadalmi ügyek pártzászlaját kezökhöz ragadják, hanem, hogy ama mennyei hazának határait igyekezzenek terjeszteni s annak iparkodjanak párthiveket szerezni s polgárokat nevelni.

S dacára, hogy mindezek egyenesen következnek mennyei tanítónk felvett szavaiból, még is csaknem általánosan elterjedt vélemény, hogy a prot. lelkésznek hivatásához tartozik az is, hogy a haladó kor kérdéseihez, az időnként felmerülő társadalmi ügyekhez is nyilvánosan hozzá szóljon, s azokra nézve hallgatóit is tájékoztassa. Nem mondom, k. h.! hogy ezen vélemény minden alapnélküli, kivált ha meggondolom, a hajdankor nagy prófétáinak, egy Ilyésnek, egy Jerémiásnak eljárását, kik az egymás között pártokra szakadozott zsidókat hatályosan buzdították az egyesülésre, fenyegetvén őket a később csakugyan bekövetkezett assyriai jārommal s babiloniai fogsággal; ha meggondolom a szoros viszonyt, mely a test és lélek, e földi s a mennyei haza közt van s ha meggondolom, hogy egy prot. lelkésznek hatásköre nem zárja ki, sőt egyenesen magában foglalja a hallgatók értelmi kiképeztetésének s felvilágosításának előmozdítását. De azt már mondom, hogy ha valamiben, kivált efféle ügyekben kell neki szigoruan megfontolónak lennie. Más ember, személyes ismeretség, barátság, ronkonság folytán vagy épen anyagi érdekből csatlakozhatik e vagy ama véleményhez, e vagy ama párthoz, jóllehet ennek sem válik az nagy dicséretére; de a lelkészre nézve egyedül csak egy ismeretségnek — az igazsággal való ismeretségnek, — s egy ba-

rátságnak — az igazsággal való barátságnak — kell e téren is vezérelvül, indokúl szolgálnia. Más embernek, ha meg nem engedi is a világ, legalább elnézi, ha p. o. pártérdekből embertársát kisebbítésekkel, gyanusításokkal, alaptalan vádakkal illeti, de a lelkésznek soha sem szabad az efféléket magának megengedni, vagy épen még szószékbe is felvinni. Egészen más dolog az, midön az igaz ügyet, melytöl p. o. nemzedékek boldogsága, hazája s egyháza felvirágzása függ, látja az álnokság által eltapodni, már ekkor szükség, hogy szóljon, de szóljon nyiltan s ne célzatokban, s ne személyekröl, hanem szóljon a bünröl, s azon ostor, melyet a bün ostorozására felemelt, meg fogja találni a bünöst.

K. h.! Most is egy nagy fontosságu eseménynek állunk küszöbén. A szabadság és méltányosság szellemétöl áthatott 1848-ki törvények az ország törvényhozását, a népképviseletre fektetvén, ismét elérkezett az idö, melyben a választóképes polgárok gyakorolhatják ama szép jogot, melyet régenten csak a kiváltságos osztály élvezett, gyakorolhatják a nemzetgyülésbe küldendö képviselöjök megválasztása által. Nem szólok én most az elvről, melyet e fontos ügyben követnünk kell, mert erre nézve már közmegállapodás jött létre s e tekintetben mindnyájan egyek vagyunk, hanem igenis szólok e két fontos kérdésröl:

Kell-e s miként kell egy felvilágosult prot. keresztyénnek a törvények által adott polgári jogaival élni?

I. Az első kérdés tehát ez, hogy kell-e egy felvilágosult prot. keresztyénnek a törvény által adott polgári jogaival élni?

Igen, kell; mert ezt kivánja mind saját érdeke, mind a közügy, melyet mindnyájan tartozunk szolgálni. Hazánk alkotmányos törvényei szerint, minden egyes polgár befoly a közügyek intézésébe, nem ugyan közvetlenül, hanem közvetve

megbizottja, képviselője által, a kit szabadon választ, s a ki megbizóinak véleményét, akaratát köteles a felmerülő ügyekre nézve tolmácsolni. Mily nagy mulasztást követnének el tehát önmaguk ellen azok, kik a törvény által adott azon jogukat, hogy a közügyek intézésében magukat képviseltethetik, maguktól elvetvén, ezáltal helyesnek és igaznak itélt véleményöket érvényre juttatni nem igyekeznek. Igaz ugyan, hogy valamint minden egyes megbizónak, úgy minden egyes megbizottnak akarata nem juthat érvényre, mert az lehetetlen is, hanem érvényre jut a többség akarata, és ez — képviseleti alapon szervezett kormányforma mellett — mindaddig, mig egy másik többség akaratával ellenkezésbe nem jö, érvényben marad s törvény erövel bir. Valyon nem követ-e el tehát az ember hibát önmaga ellen, midőn az által, hogy a törvény által adott jogát a közügyek intézésére nem gyakorolja, olyan akaratot enged érvényre jutni, olyan véleményt enged törvénynyé emeltetni, a mely talán nemcsak az ö igazságérzetével, méltányosságon alapuló meggyözödésével, hanem magával az egyetemes igazsággal is homlokegyenesen ellenkezik. Söt többet mondok, nem követ-e el hibát, megbocsáthatlan hibát azon társadalom, azon haza ellen, mely öt azon joggal felruházta; mert ha te is, ker. felebarátom, — a ki talán hivatással birsz helyes véleményt adni a felmerülő társadalmi ügyek és bajok elintézésére — visszavonúlsz: példádat követi a hozzád hasonló másik s harmadik, s bekövetkezett a közügyekre nézve azon valóban siralmas helyzet, a midőn vagy egyes, hirnév s dicsöség-szomjas, nagyravágyó, de kevésbé hivatottak állanak a dolog élére, vagy a mi még ennél is keservesebb, egyes feketevérü, bosszuvágyó, s aljas tervöket tetszetös külszinbe burkolni tudó embereknek az igazságot s méltányosságot vérig sértö akarata emelkedik érvényre, az lesz határozattá, szabálylyá, törvénynyé, a társadalomnak kimondhatlan kárára. Mert lehetne-e egy társadalomra nézve valami veszélyesebb, mintha annak törvényei

ellenkeznek az igazsággal s méltányossággal? nem hintenék-e el épen maguk ezen törvények a viszály, az egyenetlenség s az egymás elleni gyűlölség magvait azon társadalom tagjai között; pedig egyenetlenségben sem polgári, sem egyházi társaság soha sem virágozhatik.

De mondjátok talán k. h.! mi mindenben a biblia alapján akarunk állni s mindenben e szent könyv utasítása s az abban látott példák szerint akarunk eljárni. Nagyon helyesen! én is e szent könyv utasítását követem, midőn most polgári jogaitok gyakorlatára hivlak fel benneteket, felmutatván a nagy apostol Pálnak példáját, ki szintén élvezte s használta azon jogokat, melyekkel mint római polgár birt. Ne kételkedjetek tehát soha a törvény által adott polgári jogaitokkal élni, nehogy a mulasztás által mind magatoknak, mind a közügynek érdeke ellen cselekedjetek.

II. De miként éljünk azon jogainkkal? ez a második kérdés, melyet megfejtés végett magunk elé kitűztünk? Éljünk igaz meggyőződésünk szerint, nem hallgatva az afféle joggyakorlatok alkalmával felmerülni szokott csábításokra, igéretekre, hanem a mit egyszer, vagy saját józan értelmünk s higgadt megfontolásunk, vagy — nem a vak vezérek, hanem — a dolog mélyébe belátni tudó s becsületességökben s jóakaratukban megbizható emberek meggyőző okai folytán igaznak ismertünk: álljunk a mellett rendületlenül. Rendületlenül — mondom — de nem tulságos kivánság-e ez az értelmileg s erkölcsileg oly gyenge embertől? Itt egy gyenge értelműt igyekszik az álnok csábító kigyói simasággal, az álokoskodások egész halmazával magának megnyerni, emitt egy erkölcsileg gyengét a becsületre mit sem adó ember iparkodik meggyőződésével ellenkező vélemény zászlójához szegődtetni, s csoda-e, ha amaz értelmi gyengesége miatt az ámítások, emez erkölcsi gyengesége miatt a fényes igéretek által megejtetik. Higyjétek el nekem,

hogy mig e két gyengeség, az értelmi s erkölcsi gyengeség, az emberek között meglesz, addig mindig fognak lenni, a kik polgári jogaik gyakorlásában nem az igaz meggyőződésnek, hanem vagy az ámítások szava, vagy az ércnek pengése után fognak indulni.

Éljünk továbbá polgári jogainkkal úgy, hogy azoknak gyakorlása által másoknak hasonló jogát meg ne sértsük. A vélemény nyilvánításának szabadságával mindnyájan birunk; mily hibás tett volna tehát tőlünk, ha például egyik vagy másik embertársunkat azért, mert a mienktől eltérő véleményben van, nemcsak szóval, hanem tettel is bántalmaznók; mert ha te, ker. felebarátom! megkivánod másoktól, hogy tiszteljék véleményedet, s azért ne háborgassanak, bizony mások is hasonló jogon kivánhatják azt te tőled. Különösen minekünk protestánsoknak kell tiszteletben tartanunk a vélemény-szabadságot s nekünk nem kell ez ellen vétenünk; mert mi már saját tapasztalatunkból tudjuk, hogy mily keserves állapot az, midőn az ember véleményeért, meggyőződéseért üldöztetik. Tekintsetek vissza a jogtalanságok, a méltatlanságok ama sötét századaira, a mikor az uralkodott egyház egy Husz Jánost, egy Hieronimust megégettetett, mert a hitigazságokra nézve az övétől eltérő véleményen merészelt lenni, a mikor a máglyákon száz meg ezer vértanúk hullái füstölögtek, s hamvaik a világ négy része felé szétszórattak, a mikor azoknak, a kikről — az egyedül magát üdvezítőnek hirdetett egyház — később megtudta, hogy az övétől eltérő véleményt tápláltak keblökben, még holt testeiket is felásatta a sirból, hogy azokat máglyán égessék el. Lássátok, ennyire ragadtatik az ember, ha türelmetlen mások véleménye iránt. És ha megrójuk, a minthogy méltán rójuk meg a régieket ezen valóban barbar kegyetlenségért, melyet őseinken, az első keresztyéneken, az övékétől eltérő véleményökért s hitökért elkövettek: valyon mi essünk-e az övékéhez hasonló vétekbe? Nem, ker. h.! semmitől se ova-

kodjunk inkább, mint épen ettől. Mondjuk ki nyiltan a magunk véleményét s legyünk türelmesek a mások véleménye iránt. Ne higyjétek, hogy ez által veszélyeztetik az igaz ügy győzelme, oh nem! az igaz ügynek nincs szüksége fustélyokra, mint volt Jézus ellenében az őt halálra kereső sokaságnak, nincs szüksége máglyákra, mint volt a szabadvéleményt kiirtani akaró egyedül üdvezítő egyháznak, nincs szüksége erőszakra, mert az ezek nélkül is, söt épen ezek nélkül, előbb vagy utóbb győzni fog.

Az eddig mondottak rövid foglalatja ez: gyakoroljuk mindenkor a törvény által adott polgári jogainkat, nehogy azoknak elhanyagolása által mind magunk, mind a közügy érdeke ellen cselekedjünk, de gyakoroljuk igaz meggyőződésünk szerint, nem hallgatva sem az ámításokra, sem a csábító igéretekre, gyakoroljuk úgy, hogy az által másoknak hasonló jogát meg ne sértsük. Tartsuk tiszteletben a vélemény-szabadságot, s az ellen erőszakoskodáshoz soha se folyamodjunk. Igy habár hosszas küzdelem, habár többszöri vereség után is, de még is győzedelmeskednie kell az igazságnak; mert mint ama bölcs belátásu zsidó főember Gamaliel mondá: a mi Istentől van, ember el nem ronthatja. Amen.

Szánthó Elek,
abonyi lelkész.

XV.

Ábrahám és Izsák, az Isten iránti tisztelet és szülők iránti engedelmesség példányképei.

(Közönséges.)

Alapige: 1 Mózs. 22, 1—12. *Az Isten megkisérté Ábrahámot és monda nekie: Ábrahám! ki felele: Imhol vagyok én. És monda: Vegyed mostan a te fiadat, ama te egyetlen-egyedet a kit szeretsz, tudniillik Izsákot stb. stb.*

A legrégibb történetek egyikét olvastam fel előttetek! — Most is mint egyébkor, hogy csalhatlan alapra fektethessem s épületessé tehessem tanításomat: nem valamely elpenészesedett okmánytárt, hanem a kezünkön forgó s általunk annyira kedvelt könyvet a bibliát tanulmányoztam s ott találtam e történetet. Ezt ugyan ti is jól ismeritek. De hiszem, hogy azon szempontból még nem vizsgáltátok, melyből én ez uttal akarom.

Lehet azonban, hogy ha valami ős nemes család levéltárába pillantok s onnan irok össze, egy két az utónemzedék hiuságát élesztő adatot, — korunk uralkodó eszméjénél fogva, világ szerint, munkám tán háládatosabb leend — mint most, mikor ezt, az első tekintetre egyszerünek látszó családi jelenetet tettem vizsgálódásom tárgyává.

Jaj! ez úgy van! — Mert amaz, az utókornak dicsőségét emeli, — az elerőtlenült s a maga babérjain nem pihenhető nemzedéknek hizeleg; — én ellenben a bibliai történe-

tekhez viszonyítva korunkat, ha szükség, tévedéseit kiemelem, — és miután Isten országának terjedéseért dolgozom, e szószék függetlenségénél fogva az igazságot mindenkor kimondom.

Most már feladatunkhoz képest rövid vázlatban lássuk azon jellemvonásokat, melyek figyelmünk kiválóbb tárgyai méltán lehetnek.

Azon egyének, kiknek életéből e jellemvonásokat kölcsönzöm — Ábrahám és az ő fia Izsák; és mig ez a szülői, addig amaz az isteni akarat feltétlen tisztelője; mindkettő pedig az engedelmesség, az önmegtagadás legremekebb példányképe. E körül, mint örökbecsü történeti tény körül forog vizsgálódásom — figyeljetek.

I.

a) Első jellemvonás Ábrahámban, az ő gyermeke iránti szeretete, mit Isten is méltánylattal emel ki; mert így szól: *Vegyed a te fiadat a kit szeretsz.*

Kétségkivül a leggyöngédebb szülői szív doboghatott Ábrahám szivében; mindent megtehetett s tett is gyermeke jólléteért, hogy maga az a sziveket és veséket vizsgálni s megitélni képes örök mindenható ily elismerő nyilatkozatot tesz!

Értette, s értenie kellett ama szülői nagy feladatot, a mely nélkül senki az apai s anyai névre jogos igényt nem formálhat! Ismerte az életet s annak rögös útait! Tudta az isteni s emberi kötelességek összegét, s arra szerető lelkének egész odaadásával úgy vezette rá az ő szülöttét, hogy az ész és szív, önálló munkásságának mindenkor kiváló bizonyítványát adja. — Mert a szülői okos szeretet épen abban s az által nyilatkozik legnemesebben, ha korán a bölcső álmainál már felismerni igyekszik amaz igazi ösvényt, melyen neki járni, s második énjét azaz gyermekét is azon vezetni ma-

gában elhatározza: — ha szóval és jó példaadással úgy világol gyermeke elött, hogy az mind Isten, mind emberek elötti kedvességben naponként növekedjék. — Oh az ily szülöröl minden bizonynyal ama kedvezö vélemény tétethetik — hogy az szereti gyermekét!

Elsö tekintetre tán különösnek s feltünönek is tetszik elöttetek, testvéreim, hogy én azt, a mit a természet örök törvénye oltott a szülöi szivekbe, — mondom, azt a jellemvonást dicsérem ma és emelem ki Ábrahámban. — Higyjétek, nem ok nélkül teszem. – Oh mert mig én hivatásomhoz képest magát az életet s benne a szülöi szív minden egyes mozdulatait tanulmányozom: ama meggyözödésre jutottam, hogy korunkban sok szülöi szeretetre nem üttetnék rá az elismerés amaz isteni pecséte!

Távol legyen azonban, tisztes szülök! hogy én titeket a szeretetlenség vádja alá helyeznélek; nem mondom, hogy kötelességeiteket feledve, rendeltetéstek célpontját merőben elhagytátok volna: de azt vallom és állítom, — hogy sok téves, sok ferde nyilatkozatai vannak, a ti szülöi szív-érzelmeteknek.

Mert, — hogy amaz ezer és ezer nemü eseményeket elhallgassam — összeegyeztethetö-e az okos szeretet fogalmával, az a sok rendetlenség, munkátlanság és elkényeztetés, melyben ma a szülök nevelik gyermekeiket?

Az ös hajdanban, Ábrahám így szólt Lótnak, az ö testvérének: Kérlek, hogy ne legyen versengés én közöttem és te közötted, — váljunk el — és ha te balkézre menendesz, én jobb kézre megyek; ha pedig jobb kézre menendesz, én bal kézre megyek. 1 Móz. 13, 8. 9. És ma igen sok szülö, önmaga szítja gyermekei közt az egyenetlenség tüzét, részint rosz példaadás, — részint egyiknek a másik feletti megkülönböztetése által.

Ön magatokra bizom — itéljétek meg — szereti-e okosan, szereti-e igazán az oly apa a maga gyermekét, ki annak

sem testével, sem lelkével nem gondol, — ki barmának őrzéseért ugyan nem sajnálja költségeit, de gyermeke neveltetéseért egy fillért is áldozni vonakodik; — ki folytonosan és szünetlenül gyermeke kedve után jár, s azt vágyaiban feltartani, esztelen kicsapongásainak gátat vetni, vagy épen ha kell, meg is büntetni erőtelen! — Oh! az ily apa és anya — milyeket fájdalom! korunk eleget számlál — tagadom, hogy szereti gyermekét!

Igen! az a kiről látom, hogy gyermeke életét s erkölcsi valóját, mint saját szeme fényét őrzi; a ki rendhez s munkához szoktatja; a ki nem kényeztet s nem majma gyermekének; a ki büntet és parancsol; a ki az isteni félelmet s az emberek becsülését és tiszteletét megkivánja — szóval: a ki olyan mint Ábrahám: az szereti gyermekét!!

b) Másik jellemvonás történeti személyünkben, az Isten iránti tántoríthatlan bizalom.

Azt olvassuk ugyanis a kezünk alatti részben, hogy Isten azt parancsolá Ábrahámnak, hogy az ő fiát Izsákot a kit szeret — áldozná meg. — És ő vévén a parancsolatot — a nélkül, hogy akár mentegető, akár zúgolódó szavakat szólna: felkelt jó reggel és elindula a helyre, melyet neki mondott vala az Isten.

Egyetlenegy fiát, aggkorának vélt gyámolát, Izsákot, kéri hát Isten áldozatul Ábrahámtól: és ő, bár szerelmének egész tüzével égett gyermekén, egy percig sem késedelmez — egy percig sem tétováz — hanem, miután a kivánság ki volt mondva, elindul eleget tenni e mennyei parancsnak. — Ő nem kérdezte miért kiván töle Isten ily rendkivüli áldozatot? — Nem keres mentséget — nem mondja, hogy apai szive ez által a legközelebbről van érdekelve, és hogy az a kebel, mely előbb Izsák születésekor az örömtől repesett, most a fájdalom alatt összetörhetik; — nem! — Ő meghajlik végzete előtt; igen! Mert hitt, bízott Istenben, hogy ő mikor sujtol is, teremtményeinek javát munkálja.

E parancs annál rettenetesebb szinben tűnhetik fel előttünk, ha meggondoljuk, hogy mikor Izsák született — Ábrahám már száz esztendős volt 1 Móz. 21, 5., és így egy több mint száz éves szív lőn e próbának alá vetve; az a szív, a mely előbb a miatt évelődött: Vajha az ő kedves neje Sára, szülne ő neki gyermeket, kivel szeretetét megoszthatná! Gondoljuk ehez még azt, hogy hajdan Izrael népe között, a legnagyobb szégyennek és gyalázatnak tartatott a gyermektelenség! Es most vén korukban a szégyen és gyalázat eme vádjától csak azért szabadultak, — hogy ujabb és még nagyobbnak, Jehova akarata nem teljesítése vádjának legyenek kitétetve!? — Nem! határozásával rögtön készen van, lemond öröméről, szive leghőbb vágyáról, le mindenéről: mert Isten úgy akarja! — Igy tesz a hivő ember!!

Emberek! tudjátok-e, hogy ma is kiván tőletek Isten áldozatot?! sokszor épen szivetek legféltettebb kincsei közöl. — Nem egyedül azt az áldozatot értem, mikor kedveseitekért eljön a halál angyala, s őket elhivja e szenvendés helyéről, ama zavartalan békességbe: hanem azt, a melylyel tartoztok saját magatoknak és gyermekeiteknek, hogy kötelességeiteket még itt e földön hiven betöltsétek.

Íme a józan ész, és a hit képében megjelenik előttetek Isten, s azt kivánja tőletek, hogy mondjatok le a világ mód nélküli szerelméről, mert elmulik ez és ennek minden ékessége; — s arra int, hogy keressétek először Isten országát — és azután mindenek megadatnak nektek.

Le tudtok-e mondani a hit ezen intő szavaira, örök céljaitokkal ellentétben álló vágyaitokról? Megtudjátok-e önmagatokat, kebletek hiu törekvéseit tagadni, ha látjátok, hogy azok a józan ész és vallás tiltó parancsaival összeütközésbe jöttek?

Im Ábrahámtól az kérettetett áldozatul, mit ő legjobban szeretett — egyetlen gyermeke — és ő még sem mentegeti magát. — Tőletek csak azon ferde lépés és irány megtaga-

dása kivántatik, melyet gyermekeitek nevelésében, azoknak kényeztetési rontásában, nem az idvesség utján tettetek elöre. — Hol késtek áldozatul hozni azt, ha a hit szava úgy kivánja?

· Hozzátok áldozatul az isteni akaratnak, kebletek irígy s nemtelen érzelmeit, melyekkel embertársaitokat bántalmazzátok, a vallást gunyoljátok, a büntetést megvetitek.

Ne kérdjétek miért? Ábrahám sem kérdezte azt, — pedig hihető, neki is nehéz volt legyözni a természet örök törvényét, de mert hitt és bízott Istenben, hogy ö mindeneket bölcs okokból cselekszik, meghajlott az isteni akarat elött. — Ti is higyjetek és bízzatok, hogy minden ily áldozatot önmagatokért, lelketek örök üdveért kivánja töletek Isten nevében, a vallás.

c) Még egy jellemvonást emelek ki Ábrahámban, t. i. azt a csendes önmegadó nyugalmat, melylyel e cselekvényt végrehajtani kivánja.

A történetiró Mózes, részleteiben elöadja az egész eseményt, leirja mint készítette el az áldozatra való fát, mint tette azt az áldozatra kiszemelt fiu vállára, mint haladtak ketten együtt a Mória hegytetöre, s miként felel, mikor a fiu az áldozatra szánt állat felöl megkérdezi! Hol s miben nyilatkozik itt a kétségbeesés? Látható-e a legkisebb jele is annak, hogy ö fél, panaszkodik, s zúgolódó szavakat szól? — de annál nagyobb jele látható, a lelki nyugalomnak, az önmegadás általunk eléggé nem méltányolható csendes békességnek!

Mi hallgattathatta el a kebel hánykódó érzelmeit, mikor ez oltár tüzét már felgyujtá, s megkötözött fiát arra feltenni akará, hiszen ö benne is emberi szív dobogott? Miért hajolt meg csendes önmegadással végzete elött? holott az a legnagyobb áldozat kivántatott töle, mit egy apa borzadás nélkül véghez nem vihet. — Nem csalódom, ha ennek okát a tiszta lelkismeretben, s az imént kifejtett hitben keresem. —

És épen e kettös ok eredménye lön az, hogy a válság pillanatában ama mennyei szó hangzott alá: Ne nyujtsd ki a te kezedet e gyermekre, és ne bántsad öt, mert most ismertem meg, hogy féled az Istent, hogy nem kedvezsz a te fiadnak, a te egyetlen-egyednek — én érettem.

Korunk emberei mennyire elütök Ábrahámtól! — Bármi csekély áldozatot vagy önmegtagadást kiván tölök Isten nevében a vallás: a jaj, a panasz és zúgolódás szavai az eget verdesik. Pedig ha meghajolnának ök is a sors intö szavára; ha meggyözödve arról, hogy az másként nem lehet, hordoznák életterheiket: nem nehezednének azok oly ónsulylyal az emberi vállakra.

Igaz, sokat kell szenvednünk, sok megkisértéseknek vagyunk kitétetve és nem ritkán el is hullunk azok alatt; de ha a ránk mért szenvedéseket csendes nyugalommal viseljük; ha a próbák s kisértetek ellenében, az öntudat tisztasága — vagy a hit és remény vas páncélját övedzük fel: kitartásunk alatt megtompul az ellenünk lött nyilak éle: s ama mennyei parancs adatik ki, mely minket is megvéd és oltalmaz.

Ha fáj is hát szívünk, ha vérzik is keblünk a sors nehéz csapásai alatt, s könyeinket eléggé letörülni képesek nem vagyunk: csak Isten ellen ne zúgolódjunk, csak ö ellene panasz és kétség szavaiban ne törjünk ki; mert ö tudja mi szolgál javunkra; — az ellenünk zúgó viharnak is parancsol — mondván: *Ne bántsad öket*, mert megismertem, hogy félik az Istent, — hogy nem kedveztek ök egyetlen egyöknek, saját énjöknek, — mert ök megtagadták magokat én érettem!

II.

Történetünk másik fö személyében Izsákban is vannak oly jellemvonások, melyeket korunk ifjainak s a gyermekek-

nek tudni és ismerni nem lesz felesleges, — lássuk hát még ezeket is.

a) Első a szülői akarat elismerése, vagy az engedelmesség.

Mert a mint vevé Ábrahám a már ismert parancsolatot, — legott megtette úti készületeit, — maga mellé vette két szolgáját, Izsákot is az ő fiát. — És a gyermek az apai akarat előtt meghajlik. Engedelmes itt, — engedelmes ott, hol a fát már saját vállain kellett vinni — söt mi több, engedelmes ott, hol az agg apa öt megkötözi.

Mit gondoltok, ha előbb nem, legalább mikor saját szülöttét kötözni akará az apai kéz, — hogy azután fegyverével megölné — uem kereshetett volna-e, gyors lábakon menedéket a halál ellen, nem vívhatott volna-e meg Izsák a száz éves apával, söt a kétségbeesés harcai között nem vethette volna-e fel magát az apát az oltárra, a fára felül? — Nem! — ö meghajolt az apai akarat előtt — tudva, hogy minden szülöi szív gyermekének csak javát munkálja! — Nem akar menekülni, — egyetlenegy ellenmondási szó, vagy tusa sincs feljegyezve ellene; ő azt akarja, a mit az apa — ő jó fiu és engedelmes.

Halljátok e szót, ö engedelmes! korunk rakoncátlan gyermekei! kik nagy részben a szülöi szívekre teherként, az emberiségre átokként nehezedtek! — Elöttetek a szép példa — miért nem követitek? — Izsák nem ismer más akaratot, mint a szülöi akarat, — ő annak ellenmondás nélkül meghódol; meg, mert tudja, hogy az erény koronájában egyik legszebb gyöngy az engedelmesség!

Hová sülyedt s sülyed le naponként, a szülöi tekintély, kérdem gyakran magamtól? — mert látom, hogy ma a gyermeknek van akarata, — Ábrahám idejében a szülöknek; akkor a gyermek volt engedelmes — ma az apa és az anya! Visszás de igaz jelenetek!! A kor levegöjében, magokban a gyermekekben, vagy épen a szülökben keressem-e ennek

okát, hogy így tágult a kapocs — s ennyire erőt vett a gyermeki engedetlenség?

Elhiszem, hogy ma már szabadabb nevelés szükséges. Más a kor, mások ennek igényei; de hogy e szabadságban visszaélés tapasztalható, az mind a gyermekeket, mind a szülöket egyaránt sujtja. — A gyermeknek nem engedhető meg az akaratosság, az az önkényes eljárás, mely e visszaélést eszközli; — a szülöknek pedig nem lehet, nem szabad — önmaguk elleni vétség vádja nélkül — saját tekintélyöket lerontani engedni, s ez által az engedetlenséget, mintegy erőre juttatni. — Az apa legyen erös szeretetben és büntetésben egyaránt, a gyermek legyen hü és engedelmes a parancsolatok végrehajtásában; mert a legkisebb fegyelmi tágulás, a roszra könnyen hajló ifjú szivet, úgy mint a szülöi várt reményeket halomra döntheti.

Miért van az a sok egyenetlenség, testvéri és felebaráti körökben? Miért vagyunk annyi fájdalmas jelenetek tanui, a melyek közöl egy véres felvonással, a mult hét napjaiban is szégyennel találkozánk? Azért, mert a mily engedetlenek gyermekeitek: ép oly erötlenek vagytok ti szülök, a nektek adatott hatalom kezelésében. — Valóban nincs oly kiskoru gyermek ma — nem is említve a nagyokat — a ki az apai akarat előtt, oly megadással hajlanék meg, mint Izsák! — annyira, hogy ha amaz áldozatot kivánná ma — mint a szent hajdanban — Jehova: a hosszas tusa, s küzdelem alatt, az apa és nem gyermeke kerülne az oltár lángjaira! — Nem ily nagy, de kisebbszerü körülmények alatt is hány szülői szív hervad, hány viszi el fájdalmát a sir ohajtott éjjelébe, ti tudjátok, kik a családi élet titkait már ismeritek!

Szülöi tekintély s gyermeki engedelmesség! jöjjön el a te országod!!

b) Nem hagyhatjuk említés nélkül azt a tisztelő magaviseletet sem, melyet itt Izsák atyja iránt tanusít!

Képzeljük be magunkat e szomoru történetbe. — Izsák

tudta, hogy áldozni mennek. Igen! ez nem volt titok elötte, mert hiszen ön vállain vitte a máglyarakáshoz szükségelt fahasábokat: — de nem látva ez áldozatra vinni szokott állatot; — akaratlanul is egy titkos sejtelem — egy bensö tépelödés azt sughatta neki, hogy miután csak ketten haladnak elöbb és elöbb — hátha ö lenne a kijelelt áldozat!! E titkos tépelödését igazolni látszik az ö kérdése is. És mégis — sejtelmének hangokat adva — a tisztelet e szép hangján szólítja meg Ábrahámot, az ö atyját: Édes atyám! (l. 7. v.)

Gyermekek! sokan tanulhatnátok tiszteletet e fiui szivtöl, mely a kétség, a habozás lelket rázó pillanatában, egy percig sem feledi a gyermeki kötelességek ez öszvegét: *Tiszteljed atyádat és anyádat!*

Hányan vannak ma, kik sem szóval, sem tettel nem tisztelik szülöiket! hányan, kikröl ellenkezöt jegyezhet fel a történet muzsája! — Egy rész ma, álmiveltségében te-nek szólítja szülöit, — a másik állati hanghoz hasonló, durva hangon kiáltoz utánok; csak kevés, a ki a tisztelet ezen mindent kifejező szavával közelítsen hozzájok: édes atyám! édes jó anyám! — Pedig mindegyikért omlott vére az anyának, mindegyiket szíve alatt hordozta a szülöi szeretet, — és mégis korunk oly szegény a szülöket igazán tisztelö fiúkban és leányokban!

Hozzátok szólok azért, korunk tiszteletlen gyermekei! s arra hivlak fel, hogy azt az ösvényt, melyen most jártok, hagyjátok el; mert az a kárhozat ösvénye. Tiszteljétek azokat és pedig ne csak szóval, hanem tettel is, kiknek az élet minden egyes küzdelme könnyebb és elbordozhatóbb, ha értetek tehetik azt!

Hozzátok is van szavam, szülök! Mert, hogy annyi tiszteletlen magaviseletü negédes gyermek van, ez részben a ti bibátok; azért igyekezzetek öket úgy nevelni, hogy azok irántatok tiszteletteljesek — mások iránt emberbecsü-

lök legyenek; egyszóval: úgy igyekezzetek őket nevelni, hogy mind Isten, mind emberek elötti kedvességben naponként növekedjenek!

Im ezen tanulságos jellemvonások rejlenek azon történeti leirásban, melyet most elöttetek felfejtve, korunkra alkalmaztam.

Nincs oly rangu s életkoru ember, ki egyik vagy másik tekintetben, ezen történeti fő személyektöl ne tanulhatna.

Adja azért a mindenható, hogy munkám áldott sikere megláttassék, mind az öregeken, mind az ifjakon. Amen.

Kovács Lajos,
nagy-körösi lelkész.

XVI.

Isten országa a földön.

Alapige: Jel. 21, 3. *Hallék nagy szózatot az égből, mely ezt mondja vala: imé az Istennek hajléka az emberekkel vagyon, és ő velök lakozik, és ők ő népei lesznek, és az Isten, az ő istenök, ő velök lészen.*

Az ó-szövetség választott népének, valamint a tisztes hajdankor minden népének történeteit vizsgáló előtt, lehetetlen szembe nem tűnni azon kezdetleges, azon gyermekded együgyűségnek, mely gondolkozásmódjok, fogalmaik, ismeretök, szóval, egész életök minden viszonyain átvonul. A régi népek egész gondolatvilága — mint kis gyermeknek édes anyja — a föld, az őket tápláló föld körül forog, — s ez az oka, hogy érzelmeik, gondolataik, legfönségesebb, legszentebb tárgyainak, a legmagasabb eszméknek nyilvánítására is nagyon földies kifejezéseket használnak. Igy találjuk ezt, a korában minden népeket megelőzött, s a szellemvallás tagadhatlanul legmagasabb fogalmi körébe emelkedett Izraelnél is!

Meg kell vallanunk, hogy Izrael legelőször s leghelyesebben fogta fel a vallást, ennek egyedüli tárgyáról, Istenről, az akkori fogalmi fejlettséghez képest, legtisztultabb nézetei voltak, s hányszor halljuk nála mégis az Isten tökéletességeit a legtestiesebb kifejezésekben nyilatkozni? Nagyon természetes tehát, ha a mindenütt jelenlevőt, kit *az egek és*

az egeknek egei be nem foghatnak, nagyon is szűk körre szorította. Ezért nem tud a zsidó az egy Istennek egynél több templomot építeni, söt ez egyet is csak úgy ismeri el templomul, ha abban Istenének rendes széke, zsámolya van; ezért nem tud még imádkozni sem üdvösen, ha Jehovát bizonyos helyhez kötötten nem tudja! Nála az Úrnak lakhelyre van szüksége, s a jeruzsálemi templomban, a köfallal körített szent városban, mint egy kezei közt tartja, hiszi, tudja Istenét. Ezért volt izraelnek oly szent kincse a templom, hogy ennek derült vagy borult sorsához kötötte Istenneli egysége tudatát, Istene kedvét, vagy haragját s a nemzet ettöl feltételezett boldogságát vagy szerencsétlenségét, hazája felvirulását vagy enyészetét. És midön a nemzet elpusztul, a templom romba döl, mint megharagudott istene tökéletes kiengesztelödésének legcsalhatatlanabb tanujelével, azzal vigasztalja magát s környezetét a haza vesztén kesergö legnemesebb kebel is, hogy Jeruzsálem falai fölépülnek, hogy a templom helyre áll, hogy Isten ismét az emberek közt választ lakhelyet; s e hit és meggyözödés, s az ebböl eredö vigasztalás tartja meg Izraelt, s biztosítja választottjai számára a halhatatlanságot és örökéletet.

Hogy a Jézushoz gyermeki kedélylyel ragaszkodó elsö keresztyénség, mely egyházát izrael széthullott darabjaiból építé föl, a kezdetben mindjárt keletkezett üldözések miatt, jövöjét, reményét a szenvedö zsidóságéval azonosítni tudta, — hogy jobb jövöjét hasonló eseményekben nyilatkozni hitte, remélte, — s végre, hogy boldogabb sorsa rajzolatához, épen a rabbilincsekben nyögö zsidóság eszmemenetét követi, kifejezéseit használja: megfejti azon egy körülmény, hogy a keresztyén vallás amabból nött ki. — A nem feledhetett szentek-szente lakosát áthozta uj életkörébe; s midön a jelen szenvedések közt jobb sors után sovárgva, e földön enyhet nem talál, reménynyel veti könyes szemeit a távol jövöbe; gondolatai, tul a földön, mennyet keresnek — s a keblében

még élö istenség biztatólag ekkor nyilatkozik, a szent látnok ihletett szavaiban: *hallék nagy szózatot az égből, mely ezt mondja: im Isten hajléka az emberekkel stb.*

Mint mostani célomra nem tartozót, nem rajzolgatom a János korabeli keresztyénség helyzetét, sorsát; nem hasonlítgatom ennek viszontagságait, vágyait, reményeit az Ezekiel korabeli zsidóságával; de ha a fogságban szenvedett izrael fölépítheté jeruzsálemi templomát, hát az első keresztyénség, — melynek a mennybe készülö Jézus, kiben ők hittek, oly sok szép igéreteket tett, — megcsalódott-e Isten háza fölépülésére irányult hitében? Az égből hallott nagy szózat nem hangzott-e el nyomtalanul a pusztában? Épen nem, k. gy.! s az alapigék szerint ép azt tűztem ki jelen órai elmélkedésem tárgyaul: megmutatni, hogy az Istennek hajléka, vagy Isten országa az emberekkel, a földön van

a) az egyénben;

b) a társadalomban;

c) az egyházban; — mig e három tárgyban, mint Isten országa egyes hajlékaiban az alaptétel igazságát lehetöleg kimutatni törekszem, téged kérlek örök világosság! áldd meg a buzgóságot és figyelmet kivánt sikerrel.

Isten országa a földön nem valami helyhez és időhöz kötött tárgy, nem is oly fogalom, mely a tér és idö határai közé szorítható volna, mint a földi ország vagy tartomány nevezet! *Isten országa nem e világból való*, hanem olyan szellemi egyesség Istennel, melyben az ember, az istenségben tudott tökéletes jót, az erkölcsi szentséget a világban, a családi, társadalmi és egyházi életben megvalósítni törekszik, *és nem mondják ezen országról: ime itt, vagy ime amott van, mert Isten országa tibennetek van.* (Luk. XVII, 21.) Igenis! Isten országa a földön van:

I. az egyénben. Az emberek, még a legjelesebbek is, nagyon megszokták már az embert, mint egyént, kicsinyítöleg tekinteni, lenézni, szerintök az egyes ember nem egyéb mint porszem el-beláthatlan sivatagon, vagy csepp víz a megmérhetlen világtengerben, — a nagy mindenségben nyomtalanul elenyészö valami, alig több a semminél! holott egy Isten országának polgára, egy öntudatos ember, soha sem tekintheti magát céltalan porszemnek a nagy mindenségben, nem öntudatlan eszköznek a szeszélyes vaksors kezében; nem is csillogó szappanbuboréknak, mely egy kis szellö legyintésre szétpattanva oszlik fel a levegöben, annál kevésbbé nyomorult féregnek, a feltartóztathatlan események utjában, melyet a történet kereke széttipor: söt tudja, hogy porból alkotott teste halhatatlan kincset takar, mit szellemnek nevezünk, mely a lényegében megoszolhatlan, és így mindenütt jelenlevö istenség egy része, ki a nagy mindenséget áthatja, körülöleli, betölti; — tudja, hogy szabados ura önmagának s a körüle zsibongó természeti világnak, — tudja, hogy rendetlen vágyait, heves indulatait s vad szenvedélyeit legyözni, ezek legerösebb ostromát is megtörni képes, mihelyt akarja; — a természet lázongó jeleneteivel szembeszáll, meghódítja az elemeket, céljaira használja föl a tüzet és vizet, a földkebelt kiaknázza, eszközévé teszi a levegöt, a villámnak utat szab, s hová a villám-röptü sas fölemelkedni nem bir, ö beutazza szárnyak nélkül az ég milliárdnyi világait, s azok természetét, titkait ellesi; átölelve tart multat és jövöt; évezredek küzdelmeinek vérben keresztelt vivmányait, mint tanulságot kész eszközül használja fel a jelenben, jövö sorsa intézésére; tetteivel irányt szab a jövönek; — és ha keble vágyait ki nem elégíti a föld, ha az eredmények, melyekért küzdött, nincsenek kellö arányban törekvéseivel s áldozataival, teremt egy uj világot, lehozza keblébe a mennyet, s az érdekét veszített föld disztelen porai között is egy mindenható Istent zár szívébe, — ezért és ennek él, ezt tudja,

mert érzi önmagában, ebben leli önmagát; tudja, hogy (1. Kor. III, 16.) *ő Isten temploma, és Isten lelke lakozik ő benne;* tudja, hogy (17. vers.) *az Istennek temploma szent*, és ő szentté lesz, szentté tud lenni mihelyt akar, mert bir ismeretei-, tudománya-, tehetségei- és lelkiismeretében, valamint a jól értelmezett keresztyénségben oly eszközökkel, melyek őt a mennynek polgárságára képesítik, jogosítják.

S hol az ember Istenével egynek tudja magát, – hol oly fènséges kincsek állanak rendelkezésére, — hol erőit, tehetségeit épen úgy és arra használja fel, hogy mint menny polgára, a keblében élő legtökéletesebb jót, az erkölcsi szentséget ne csak sejtse, érezze, de saját életében megvalósítsa, és ezért küzdeni, szenvedni, áldozni, ha kell, meghalni is elszánt, lelkesült és képes tud lenni mint Jézus: — ott mint Jézusban, megszűnik, vagyis önmagából kikél, felmagasodik, megdicsőül az ember, ki (Solt. VIII. 6.) szerint is *noha valamennyire kisebbé teremtetett az angyaloknál, mindazáltal dicsőséggel és tisztességgel felékesíttetett;* — igen! Isten hajléka, Isten országa a földön van az egyénben.

De figyelemre méltó sajátsága az embernek, hogy magárahagyottan, társtalanul élni nem tud; s ha a halál, vagy egy örökös magány között kellene választania, de azon határozott feltétellel, hogy a magánosság valahai megszűnhetésének még reményéről is le kell mondania: öntudatos ember aligha találkoznék, ki az elsőt nem választaná! A boldogság nem kielégítő, a jólét nem elég édes, s a szenvedés elhordozhatatlannak tetszik mindaddig, mig valakivel meg nem oszthatom; s épen e sajátságunkon alapszik azon szükségesség, hogy az ember, önmagában föllelhető legszentebb kincseit is csak úgy érvényesítheti, ha azokat közjóra, embertársai boldogítására használhatja, — és az egyesekben nyilatkozó Isten országa épen ezért, s itt megy be, és érvényesül

II. a társadalomban. Önvédelem, biztonság, vagy az élet utain elögördülö akadályok könnyebb legyözhetése, s az ember nemesedése, tökéletesülése, tehát jólléte és boldogsága lehet egyedüli célja minden szövetkezésnek! — A családot, mint a társadalmi élet első alakzatát, mint alapot, s még az államot is, mint minden szövetkezés végpontját mellözve, most hadd szóljak a társadalomról, mint átalános fogalomról!

A külvilágban, az elemek küzdelmeiben, az anyagi erők által eszközölt nagyságot látjuk győzni, s uralkodni; a természetben azt tapasztaljuk, hogy az erős a gyengét elnyomja, s ez amannak hatalma elleni küzdelemben menthetetlen bukásra számíthat; itt a fényt árnyék, a nagyságot nyomor, a hatalmat rabszolgaság szokta kisérni; mig az erkölcsi lények társas szövetségében ezzel ellenkezöt, valami nemest, dicsöt, maradandót szemlélhetünk. — Nem testi erő, mely elkopik, nem anyagi nyomatékosság, melyet a szeszélyes sors legkisebb széllegyintése szétröpít, nem a mulékony külhatalom itt az irányadó, de valami nemesebb, valami állandó, a világ szerint kicsinyeknek tartott egyesek valódi szükségérzete, az összes emberiség tökéletesülése, üdve! — Igaz ugyan, hogy ez mindenkor egyesekből indul ki, és a keletkezett eszme, habár egy Jézus lelkében fogamzott is az, soha sem létesülhet, s mint eszme nem nyilatkozhatik önmagában; tehát általa az emberiség sem boldogulhatna soha, — de az egyesekben felvillanó szellemszikrák épen a társaságos szövetkezés térein találnak termö földre, a társas felkaroltatás s tápláltatás emlöin. —

S miután a világtörténelem megcáfolhatlanúl tanúskodik a mellett, hogy soha nagy, nemes, szent és dicsö nem keletkezett, mely — ha bizonyos idö s körülmények kifejlését késleltették is — elébb-utóbb csak ugyan ki ne vívta volna létezési jogait; — s viszont soha sem támadott rosz, nem súlyosodott az emberiségre átok, mely végre épen a társas

szövetkezés szirtfokán meg ne tört, el ne bukott volna: nem azon igazságról kell-e meggyőződnünk, hogy az erkölcsi lények társas köreiben nem anyagi, nem természeti erők, de ezeknél sokkal hatalmasabb, sokkal fenségesebb tényező, Isten országának szelleme működik, mely előtt a föld minden ereje és hatalma nyomoru hitványsággá törpül?!

A büszke Farahók, Salmanassár, Nabukadnezár, Xerxes roppant ereje megtört, elenyészett egy-egy általuk sokszor negédesen megvetett maroknyi nép erélye ellenében! Nagy Sándor világdöntő hatalma, vagy Napoleon önző hiuságra, világuralomra tervelt birodalma hova tűnt? Az emberiség jólléte drágább volt, s a bár kisebb, de erkölcsiebb, tehát nemesebb célokra szövetkezett népek társulata erősebb, — Isten országa, a népek keblében élő Isten temploma — mivel az emberiség közszükségérzetén alapul, hatalmasabb volt az igaztalan hatalom azon bástyáinál, melyeket földi hiuság, erő és nagyravágyás legyilkolt ezerek csontjaiból vérrel rakgatott össze! Az igénytelen názáreti bölcs egyszerűn hangzó, de ép azért oly fenséges eszméi ledöntik a félvilágra nehézkedő Rómát; mert bajnoktársai, ama kicsiny sereg meg vannak győződve az isteni eszme halhatatlanságáról, s a társadalom minden rétegeiben folyvást működő szellemerő — az *ország, mely nem e világból való* — polgárait nem az önkény vasbékóiba szorított államok, hanem egy oly szabad világ független hőseiből gyüjti, melyen semmi földi hatalom, de maga *a pokol sem vehet diadalmat soha!*

Az ujabbkori népek ugynevezett polgári hitvallása e három szóban: szabadság, egyenlőség, testvériség, nyerte meg alakzatát, s feltartózhatlanul siet teljesülése felé. A találékony emberi ész, a zsarnok hatalommal szövetkezve, hiába meríti ki a tudomány és mesterségek roppant birodalmát, hogy útjában feltartóztassa, halad az célja felé; s mig egy részről a naponként gyengülő államszerkezetek roska-

dozása, épen úgy mint a rokon elemek tömörülése, a népek szövekezése mintegy kézzelfoghatólag igazolja, hogy a küzdtéren ég és föld, menny és pokol állanak szemközt: addig más részről a koronkénti eredmények, például a rabszolgaság eltöröltetése, hazánkban a zsidók emancipatiója, szóval az alkotmányosságnak naponkénti térfoglalása mindenkit meggyözhetnek arról, hogy *Isten hajléka, Isten országa az emberekkel vagyon*, s mit évezredek meg nem adtak, évtizedek, legfölebb századok meghozhatják a ma már közohajtássá erösödött világbékét! Igen! mert az érdekeiket helyesen felfogni tudó népek szövetkezésében, Isten szelleme müködik, s ép ebben, valamint a népek közös szabadságvágya-, felvilágosultsága-, müveltsége-, naponkénti tökéletesülése — tehát jólléte — boldogságában áll Isten országa a társadalomban!

És mivel úgy egyesek mint társadalmak müködéseire, az élet minden jelenségeire a vallás teszi fel a koronát, egyesek mint társadalmak élete a vallásban leli megszenteltetését, megdicsöülését, hol az emberiség legszentebb kincseit — miket évezredek óta szerzett — jogot, igazat, nemest, szóval minden istenit összehalmozva szemlél; és mivel a vallás örök igazságainak érvényülése, kincseinek, javainak élvezete az egyházban s pedig kiválóan a keresztyén egyházban nyilatkozik: az elött, ki a ker. egyház történelmi életén figyelemmel végig tekint, lehetetlen föl nem tünnie Isten müködésének itt még inkább mint akár az egyéni, akár a társadalmi élet viszonyaiban, — Isten országa az emberek között a földön van

III. az egyházban. Hogy a ker. egyház elsö megalakulási korszakát oly sok csodás eseményekkel, történeteit oly sok szent titkokkal szötte át a kegyes rajongás: ez eléggé igazolja azt, hogy csakugyan közhit, közmeggyözödés volt már az elsö husvét s pünköst eseményeit látott vi-

lág előtt, mikép az akkor alakulni kezdő ország valami magasabb, feje valami fenségesebb, kincsei, javai öröklőbbek, mint minőt a föld adhat; s hogy a csakhamar keletkezett üldözések dacára is oly bámulatosan szélesedett a szent *hajlék, melyben Isten lakott az emberek között*, — midön *naponként szaporodának azok, kik üdvezülendők valának*, — midön minden elcsöppent martyrvérből megannyi keresztyén gyülekezet fejlik, — midön évezredes alkotmányok, örökéletre számított államszerkezetek dölnek rakásra, hogy kiválogatható köveikből alapot szolgáltassanak egy olyan új ország fölépítéséhez, melynek uralkodója egy Istenatya, népei a hit, remény és szeretetben testvéresült összes emberiség, célja a megváltás, eszköze, fegyvere a szeretet, nyereménye üdvesség, tartama örökkévalóság! szóval, a keresztyénség létrejötte, terjeszkedése, egyházzá alakulása, viszontagságai és diadalában csak a megrögzött gonoszság, vagy vak tudatlanság nem látja Isten hajlékát az emberekkel, Isten országát a földön!

S mit mondjak a 16-dik század reformációjáról? *A földnek királyai összegyültek, a fejedelmek tanácsot tartottak az Úr ellen és az ő Krisztusa ellen* (Solt. II, 2.) és *minekutána megvirradott volna, egybegyüle a község véneinek rendjek és a papi fejedelmek és az irástudók* (Luk. XXII, 66.) s az uj világosság bajnokait börtön-, rablánc-, hóhér-, pallos- és máglyával akarák elhallgattatni, s az egyház éltető szellemét elfojtani! de *a lelket nem ölhetni meg!* a felszabadult szellem naponként több hódításokat tesz, Isten országa ujabb diadalokban igazolja, minden földi erő, hatalom és erőszak ellenében, hogy az ügy az összes emberiség ügye, s jogait a kárhozat és sötétség minden fejedelmeinek, hadainak szövetkezése dacára is érvényesítendi.

A hazai történelem lapjaira jegyzett vértettek, a jezsuitákkal szövetkezett hatalom rémuralma, a sötét börtönfalak, a nápolyi gályák kínpadjai, s a Rómában még korunkban is

meg-megdörrenő pápai mennykövek mind megannyi gyászos jelenetek az európai nagy szomorujátékból, mely több mint háromszáz év óta foly, még maig is; de az emberiség öntudatra ébredtsége naponkénti eseményekben adja ujabb-ujabb jeleit, a nagy jövendölés beteljesülésének, korunk ujabb jelenségekben — mint árvaházak, nevelő intézetek, javító házak, aggápoldák, bibliát és keresztyénséget terjesztő társulatok, stb. stb. — igazolja, hogy a harc vége, a teljes diadal nem messze már!

Mi okozta a protestans Poroszországnak, e még a reformácio korában parányi kis hercegi uradalomnak egész Európát remegésbe hozott „n a g y h a t a l o m"-má fejlését? s a protestáns Anglia, vagy a protestantismus alapelveit államszerkezetébe átvett Amerika, miért fejlödtek oly nagyokká, hogy mi csak bámulva tekinthetünk a magaslatra, honnan ök a tölük elmaradt államok és népek nyomoru nyüsgéseire, s egymást maró civakodásaira csak szánó mosolylyal pillantanak alá!?!

S más oldalról hová sülyedt Róma, e nagy Babilon? mely nemcsak a földet, de a mennyet is megrabolta, midön a földön fényt, gazdagságot, hatalmat, királyi koronákat s a mennyben üdvöt, vagy a pokolban kárhozatot úgy osztogatott, mint ezekért neki megfizettek, és annak s a szerint, kit és miként céljaira felhasználhatott! — Korunk minden jelenségei oda mutatnak, hogy a hová jutott Salamon — oda jutand Péter temploma is, kárpitja ketté hasadt, falai repedezettek, boltozat eresztékei szétváltak, alapja reng, mert az alája temetett Krisztus, az öntudatra ébredt józanabbak lelkében feltámadni készül; s megérhetjük mi most élök, hogy a *saját békességökre valókat eszükbevenni nem akaró* óriások, saját templomuk romjai alá temetkeznek, a céljaikra felhasznált vak Sámsonnal, a butaságba sülyesztett . . . . . nyájjal együtt!

Honnan magyarázod meg mindezeket, kétkedő atyámfia!

ha tagadod Isten országának az emberekkel a földön létét?

Nemcsak János látta, de mi is láttuk a *nagy parázna Babilont!* nemcsak János látta, de mi is látjuk, mint már létezőt, a *szent várost*, az *uj Jeruzsálemet!* János csak hallotta, de mi tudjuk, értjük és érezzük a mennyei szózat erejét, hatását: *ime Isten hajléka az emberekkel, és azokkal lakik, és azok ő népei lesznek, s maga Isten, az ő istenök leszen ő velök.* — Igenis! mi már nem jósoljuk, nem jövendöljük, de tudjuk, látjuk, érezzük Isten országát, mint létezőt a földön, az egyénben, a társadalomban és az egyházban!

És ha Isten országa a földön van, s mi dicsekszünk birtokával: viseljük magunkat Isten országa polgáraihoz illően! Legyen első kötelességünk az önképzés! Isten szelleme lelkesít minden egyest, s képesíti önmagán testesítni meg a bűn által elvesztett istenképet; ezt hát az értelmi felvilágosodás és akarat szentségében, mint az ész és szív legdrágább kincseiben tüntessük ki; — s miután *egyikünk sem él csak ő magának*, legyenek előttünk szentek a társaságos élet követelményei, *ne nézze kiki csak önjavát, hanem mindenki egyebek hasznát is tekintetbe vegye*, — s ha a társaság jólléte, a közboldogság csak az ép tagok együttes működéseiben leli forrását: tegyük hiven, lelkiismeretesen s hű kitartással mind azt, mit társas életünk tőlünk megkiván. — És végre, mivel minden dicsőségünk mellett sem tagadhatjuk gyarlóságunkat, ragaszkodjunk Istenhez, tőle várva segélyt! Őt tiszteljük, imádjuk, törvényei iránti engedelmességgel! Legyünk becsületes, erényes emberek, tiszta jellemü polgárok és hív keresztyének, s ha ezekkel tiszta szívből fakadva párosul az imádság: *Atyánk! jöjjön el orszá-*

god — az isteni mindenhatóság megdicsöül az emberiségben, *új ég és új föld leszen*, *melyben lakozik az igazság* és Esaias 65, 17. stb. szerint *az emberek örülnek és örvendeznek azoknak*, *melyeket az Isten teremt*, *örökkön örökké! Az Úr vigad Jeruzsálemben és örvendez az ő népében* Amen.

Máté József,
gyöngyösi lelkész.

XVII.

A ker. vallásnak a földi hatalmak elleni küzdései, s e küzdésekben nyert győzelmei.

(Közönséges.)

Alapige: Dán. II, 44. *Támaszt a mennyei Isten birodalmat, mely örökké meg nem romol . . . mely elrontja és eltörli mindezeket a birodalmakat, és az állandó lészen örökké.*

A hatalmas babyloni király Nebukadnezár rettenetes álmát magyarázó Dániel, miután prófétai lélekkel végig tekintvén a jövendő méhében aludott évezredek során, felmutatja zsarnok uralkodójának a földi hatalom hiu változékonyságát, az ó kor leghatalmasabb négy birodalmainak egymás hamvaiból leendő előállását, s rendre mindnyájának porba enyészését, — végre az iszonyu álom nyomán magasztos lelkesüléssel ezt teszi utána: azonban fog támasztani a mennyei Isten egy oly birodalmat, mely soha el nem romol, mely elront s eltöröl minden földi birodalmakat, — és az a birodalom állandó lesz mindörökké.

Nem földi birodalom az, k.! melyre az Isten lelkétől ihletett próféta céloz ezen szavakban; — a még a paradicsomban megigért, s azóta folytonosan várt Messiás által e földön felállítandó Isten országa az. Hiszen a földi birodalmak sorsa, bármely hatalmasok legyenek is azok, egyenlő a többi földi dolgok általános sorsával, — megemészti azokat az idő, — mint a ruha megavulnak és ujak állanak helyökbe.

Csak ama Messiás által az égből e földre hozandó Isten országa lehetett az a birodalom, melyről ezt mondhatta a lelkesült jósló, hogy az mind örökké megmaradand. — Ezen Isten országáról azt mondja, az elolvasott szent igékben a próféta, hogy az minden más birodalmakat elront és eltöröl. — Beteljesedett-e ez a jövendölés? Eltöröltettek-e a Messiás országa felállásával, a keresztyén vallás bejövetelével minden földi birodalmak? — vagy talán még ezután kell várni az emberi nemnek ezen jövendölés beteljesedését? Teljességgel nem! — nem is teljesedett, nem is fog beteljesedni ilyen értelemben soha. De nem is azt teszik a próféta szavai, mintha a Messiás által felállítandó Isten országa a földi birodalmakat, a polgári társaságokat, mint felesleges és szükségtelen dolgokat, mind el fogná törleni, — s ez állana azoknak helyökbe, — ennek tisztviselői lennének polgári fejedelmek is, ezek fognának uralkodni, mint világi hatalmasságok minden nemzetségeken. Nem ezt akarta a próféta mondani: bár meg kell vallani, hogy ezt sokan igy értették, — s a zsidók nagy része később az eljött Messiást azért nem fogadta el, mert a várt hatalmas földi fejedelmet benne nem találta fel. — Az Isten országa, vagyis az azt e földre az égből lehozó evangyéliom meg fog törni, meg fog szégyeníteni minden földi hatalmat, mely az ő terjedésének s boldogító hatásának utjában fog állani: ez igaz értelme a próféta szavainak; s ilyen értelemben azok bé is teljesedtek. — Mi lehetne méltóbb, A.! mint ha az evangyéliom által felállított Isten országának, a ker. vallásnak, a földi hatalmak elleni küzdéseit s ezen küzdésekben nyert győzelmeit, tesszük ez órában elmélkedésünk tárgyává, hogy átlátván ebben az a körül munkálkodó hatalmas isteni erőt, annál nagyobb hévvel s buzgósággal ragaszkodjunk ahoz. Mig ezt röviden előadandom, kisérje beszédemet kikért figyelmetek.

Mihelyt fellobbana az evangyéliom mennyei fáklyája:

erőszakkal akarák azt eloltani a földi hatalmak; de ez küzdött velök, s megküzdött győzedelmesen, mert ime feléledt; s jóltevő fényét messze elárasztá. — A földi hatalmak világi célok elérésére eszköz gyanánt használák, a későbbi időkben, s mintegy cselédökké s rabszolgává tevék a mennyei evangyéliomot; de ez küzdött velök s megküzdött győzedelmesen, — mert im szabadságát kivívá, s bilincseit széttördelé. — A földi hatalmak megkisérték a legujabb időkben is elűzni a földről, a már évezredek során jótékonyan hatott evangyéliomot; de ez a kedélyek leglázzadtabb vihara között is megküzdött velök, megküzdött győzedelmesen, mert ime áll, s a küzdésből csak uj erőt nyere. — A földi hatalmak, a testiség kénye, s az álbölcselkedés maig is időről időre ellene szegülnek az evangyéliom üdvös hatásának: de ez megküzd velök, s meg fog küzdeni örökre győzedelmesen, — mert ime jótékony hatása az emberekre napról napra öregbül, — üdvét s áldásait, messzebb-messzebb terjeszti el a föld határain. Ezen pontok lesznek rövid beszédem tárgyai.

I. Igenis, az evangyéliom e földön megjelenésével, mindjárt elkezdődött annak küzdése is; tüstént feltámadának ellene a földi hatalmak, hogy bejöhetését megakadályozzák. A zsidó és a római polgári hatalom, a zsidó és pogány papság, a görög tudomány s bölcseség, a vakbuzgó nép tömege, mindezeknek összetett hatalma feltámadott ellene. Igen, mert ez az erkölcsi nézeteken alapuló társasági viszonyokba, nagy változásnak bekövetkezését gyaníttatá, — ez, azon hatalom-pálcákat, melyeket a babona ragasztott az akkori hatalmasok kezéhez, eltöréssel, a jövedelem kútfőket, melyeket a bálványokhoz ragaszkodás tarta nyitva, kiapadással fenyegeté; — ez, az akkori nép megromlott erkölcsét szigoruan fenyíté, — ez, a vallásbeli külső cirádák helyébe, lélekben s igazságban való Istenimádást helyeze: — ezért vonakodott elfogadni a világ az Üdvezítőt, s annak evangyé-

liomát, ezért támadt fel ellene a világi hatalom. — A Jézus megfeszíttetett, — veszélyek s üldözések közt indultak el a föld határaira, az ő tanítványai; — az ő követői, mint iszonyu gonosztevők üldöztettek, gyilkoltattak; — még a legszelidebb római uralkodók is a keresztyén társulatok elnyomásán igyekeztek, s boldogoknak tartották magukat sokáig a keresztyének, ha törvényektől nem oltalmazva, a magános üldözések ellen nem védve, itt-ott csak elnéző türelemben részesültek.

Háromszáz évekig küzdött az evangyéliom, mig e világba magának bemenetelt nyitott. De e küzdést kiállotta, még pedig győzedelmesen; mert ime bármily hatalmak törtek is ellene, erőre vívta fel magát, és hatáskörébe ölelé volt ellenségeit. A szellem hatalma a nyers anyag erejét utoljára legyőzé, — a hit magasztos világa, a földi bölcseség sirból lobbant lidércfényét eloltá; — s bármennyi ész, erő, fegyver vívott is ellene, időről időre mélyebb hatást a szivekben, tágasabb kört a társaságokban, biztosabb alapot, merőbb összeállást vívott ki követőinek; mignem utoljára a világnak ez iránti véleménye s érzeménye annyira megváltozott, hogy épen azon polgári hatalom, mely előbb üldözője volt, most védője leve, — épen azon tudományok, melyek előbb ellenséges hévvel vitatkoztak ellene, most mellette emelék fel barátságos szavukat, — épen azon népek, melyek előbb megvetették, most mint boldogító hitet, hő kebellel ölelék, — elhagyák, megveték, kihányák templomaikból a bálványok oltárait, s a megfeszített Jézusnak tiszteletére szentelék azokat. Igy küzdött az evangyéliom, s az az által e földre jött Isten országa, így küzdött a földi hatalmakkal, melyek az ő bejövetelének ellene állának, de megküzdött győzedelmesen, — elterjedt a mennyei hit, — népek és nemzetek boldogító sajátjává leve.

II. Azonban alig nyeré meg első győzedelmét: uj küzdések álltak elő, ujolag megtámadák azt a földi hatalmak, — s zsarnok kényjök eszközévé, mely földi céljaik elérését segítse, alacsonyítani törekvének a mennyei evangyéliomot. E földi hatalmak egy részről világi uralkodók valának, más részről, azon emberek, kik tanítókból áldozó papokká, az egyházak elöljáróiból azoknak kényuraivá emelték magukat. Mindakettőnél alacsony szolgálatok teljesítésére kényszeríttetett a szent evangyéliom, — ezeknél, mint a papi rend bűvös cirádákkal felcifrázott fegyvere, melynek villogtatásával egy évezreden keresztül hatalmasan uralkodtak az elnyomott lelkeken; — amazoknál, mint a népek féken tartásának hatalmas eszköze, hogy a mit a polgári hatalom ki nem zsarolhatott, azt az egyház biztatásai, fenyegetései kizsarolhassák.

Igy tevé rabszolgájává a földi hatalom a mennyei evangyéliomot, ama sötét korban, melyet közép századoknak nevezünk; úgy hogy ama lélekemelő tudomány nyomasztó törvénynyé, — a lelki szabadság alapkövén emelkedett szentegyház kényszerítő intézetté leve. De megvívott ezen földi hatalmakkal is, s győzedelmesen megvívott az evangyéliom; mert im magát a szolgaság alól felszabadította, bilincseit széttördelte. Magában szolgaságának legnyommasztóbb korában is küzdött, s nem sikeretlenül; mert találkoztak még ekkor is szabad, s épen azért üldöztetett keresztyének, kik testökkel lelköket is szolgaságra nem adák. — Sikerdúsabb volt annak küzdése, a reformációt megelőző századokban; végre midőn eljött az az idő, mely épen ezen nagy változásról neveztetik, győzedelmesen szétszakgatá évezredes láncait, s szabadságot víva ki magának, fele részén a keresztyén világnak. Visszanyerte ismét, mit szolgaságában elveszte; azzá leve ismét a mi volt elsőben, mikor a földre bejöve, tudomány és isten-imádás, mely semmi földi célokra eszközül nem használtathatik. Ime így küzdött meg, így víva ki

győzedelmet az evangyéliom azon földi hatalmakon, melyek azt földi céljaik eszközévé lealacsonyíták.

III. Azonban mig a földi hatalmak — melyekről most szólék — az evangyéliom hőkeblű pártolóinak, tisztelőinek, védőinek, terjesztőinek szerepét játszották: támadtak a legutóbbi korban, főként a mult század végén, oly földi hatalmak is, melyek nyílt ellenségképen támadtak fel az ellen. Az angolok, a franciák, s itt-ott a németek közt is támadtak oly bölcselkedő hősök, kik eszök fegyverét az evangyéliom ellen fordíták, s tulajdon bölcseségöket akarták a mennyei tudomány helyébe ültetni. Istentelen világhoz ragaszkodás, hitetlen bölcseség, világzavaró lázzongás támadtak ellene a szent evangyéliomnak — söt, mint eléggé ismeretes, egy egész nemzet fellázzadt tömege, végképen kiirtó fegyvert emele iszonyu böszültségében, a keresztyén név ellen, — hála érette az egeknek, hogy azon veszélyes kornak ragályos mételye, édes hazánkat távol elkerülé. Az egész földről akarta kiirtani a keresztyén vallást, ez ellene támadt földi hatalom, — kiirtani mindazt, mit a Krisztus tudománya tanít, minden keresztyéni rendtartásokat és intézeteket. — De ezen földi hatalmakkal is megküzdött az evangyéliom, — még pedig győzedelmesen: mert ime fennáll az, s e küzdések között régi erejéhez csak uj erőt nyere. A nyelvek, melyek azt hirdetik, el nem némultak. Ama könyvek könyve, melyben az megirva van, ki nem irtatott, söt mint a tűzben megpróbált arany, nagyot nyert becsében, — s épen ezen idő óta, épen azon nemzet kebelében, melyből támadtak elsőben kiirtására törekvő ellenségei, keletkezett oly társulat, mely e szent könyvnek az egész földön minél több kezekbe könnyen juthatását, tetemes áldozatokkal s leirhatlan buzgósággal eszközli, melynek köszönhetjük mi is, hogy ezen szent könyvnek legszebb kiadását köztünk a legszegényebb is hitelt felülmuló csekély áron megszerezheti. — A templo-

mok, melyekben az hirdettetik, sértetlenül fenállanak, s nyitvák annak ajtajai a kegyes szíveknek. Sokan azok közöl, kik azon gyászos időben, az evangyéliomtól elpártoltak, vele ismét kibékültek; — sokan kik hozzá hűtlenek levének, uj szeretetnek hevével ölelék azt ismét meg! — s hála az egeknek, azon kor, melyben a hitetlenség, s a szentségek megvetése divatként uralkodott, egészen lejárt. Ime így küzdött meg, így vívott ki győzedelmet itt is ellenségein az evangyéliom.

IV. De bármely fényes győzedelmeket nyert is földi ellenségein az evangyéliom: s az azon alapuló Isten országa, mindazáltal küzdéseinek még vége nincs, — és nem is lesz soha, — mint az érzéki világban a fény és a sötét egymás elleni küzdése, soha meg nem szűnik. — Minden időszakban, minden nemzeteknél, söt minden emberi kebelben hatalmas földi ellenek támadnak fel az ellen, melyek munkálatját, s hatását akadályozzák: a testiség, a világba merülés, az önzés és a gyülölség. A földhöz kötik az embert az érzéki vágyak, testi kivánságok: az evangyéliom pedig azt tanítja, hogy az egekre tekintsen, és azokat keresse, mik oda fent vagynak. — Örömöt éldelni, jó napokat látni vágyik az emberi szív: az evangyéliom pedig áldozatot, nélkülözést, önmegtagadást igényel. Jogokat követel az ember, s ha sajáti joga megsértetik, elégtételt kiván, gyülölségre lobban: az evangyéliom pedig a szeretet mennyei parancsát tartja ellenébe. Ezért ujul meg annak küzdése a földi hatalmak ellen minden időben, minden embereknél. De azonban itt is, bárha teljes és állandó győzedelmet nem vehet, küzd nem sikertelenül: mert ezereknek szívében üdvöt, s békét szülve naponként tünteti hatását. Ezrek tekintenek az ég felé ennek mutatása után; ezrek járnak igazságban s szelidségben ennek vezetése után. Ezrek tanulják meg ennek szavaiból, hogy tűrjék el a méltatlanságokat, s engedjenek meg legnagyobb ellen-

ségeiknek is. — Ezrek keblében éleszt fel ennek tanítása kegyes érzéseket, hitet, reménységet, bizodalmat, szeretetet. Igy terjeszt ez üdvöt, s békességet a föld határain; — és a hol az emberi szíveket, égi erejével annyira áthatja, hogy hit, remény és szeretet gyulad fel azokban, — ott győzedelmet vívott ez a testiség földi birodalmán!

Igy teljesedtek be, ker.! a próféta szavai: *támaszt a mennyei Isten egy oly birodalmat, mely soha el nem romol, mely elront s eltöröl minden földi birodalmakat,* — és ez a birodalom állandó lesz mindörökké. Igen is! isteni erő volt az, mely ezt támasztotta, — isteni erő volt az, mely ennek ennyi földi birodalmak, világi hatalmak ellenszegülései között mindig győzedelmet nyerni engedett, — isteni erő az, mely ennek időről-időre ujuló fényes győzedelmeivel eszközli az emberi nem boldogságát, üdvességét.

Azért hisszük és nem kételkedünk, oh mennyei Atyánk! hogy gondod van neked reánk, gyarló teremtéseidre; — hisszük, hogy az evangyéliomban te szólasz mihozzánk, kit bár véges elménk láthatára elől gyarlóságunk homálya eltakar, de megjelented magadat azoknak, kik téged keresnek, s feltalálni buzgón törekszenek. — Hisszük és nem kételkedünk, hogy a szeretet törvénye, mely az evangyéliomban elönkbe adatik, — te tőled oh szeretet kútfeje! egyenesen te tőled adatott törvény. — Hisszük és nem kételkedünk, hogy az örök élet, s az erényre a sir után várakozó jutalom, melyet igér az evangyéliom: egyenesen a te igéreted, a te szeretettel teljes könyörületességednek felénk elestekhez nyujtott szabadító vigasztaló jobbkeze. — Te tőled jött e tudomány, — te hozzád vezet ez, — a te országod az, melyet ez itt küzdések közt felállított. — Te ajándékozád ezt a földnek, — te tartád meg ellenségei között, — te fogsz ennek győzedelmet adni mind a világ végeig. — Söt bár az ég és föld mind elmuljanak: a te országod soha el nem mulik, — el fognak a mellett töröltetni minden birodalmak, — de maga ez, a próféta szavai szerint, állandó lesz és megmarad mind örökké. Amen.

Tatai András,
kecskeméti tanár.

XVIII.

Miért nem ad Isten az ő szolgáinak sem változhatlan erősséget?

(Kolmár István fölött. Jászkisér 1856. jan. 7.)

Alapige: Jób 4, 18. *Ime az Isten az ő szolgáinak is nem adott változhatlan erősséget.*

A felolvasott igék egy részét teszik azon beszédnek, melyet Elifáz — Jóbnak barátja — tartott neki, midőn ez a rendkivüli csapások alatt emberiségéből mintegy kivetkezve, keserü sorsát békétlenül panaszolta.

„*Imé az Isten az ö szolgáinak sem ad változhatlan erösséget*“ mintha e szavak kiegészítve így hangzanának: „Lám hasztalan félted az Urat, hiába biztál benne, hasztalan mostad kezeidet ártatlanságban, mert mind ezeknek dacára is testileg lelkileg s tán egész életedre meg vagy verve.“

A mit Elifáz mondott Jóbnak hajdan: az, azon idö óta mind e napig mindig hiven, söt végzetszerüleg beteljesedett. Mert csakugyan az Isten szolgái sem birtak mind e mai napig változhatlan erösséggel.

Isten fija, leghivebb szolgája, a keresztyén vallás megalapítója volt Jézus, és még is neki is szenvednie kellett, szenvednie nyomort, gyalázatot és kinos halált.

Tanítványai az apostolok, Jézus dicsö nyomdokainak saját éltök föláldozásával is követöi, mivel találkoztak

az életben, mint megvettetéssel, útálattal és kinos halállal?

A martyrok, confessorok, a keresztyén vallás első papjai, fogságot, vereséget, szóval lelki testi nyomort arattak rendíthetlen magokviseleteért annyira, hogy nem hibáz az itélő elme, mely az Isten szolgáira, minden méltatlanságot mintegy magáról Jézusról, a ker. vallás fejéről mond örökségkép szállani.

De jöjjünk lejjebb! a ker. vallás megtisztítása alkalmával előállott zürzavarok s villongások mennyköve kiket sujtott leginkább? nem Isten szolgáit-e? Kik közöl némelyek örökös fogságra itéltettek, — számosan gályarabságra hurcoltattak; nem kevesen pedig vértanui halállal multak ki?

Hát a legujabb szomoru forradalom áldozataiul aránylag kik estek legtöbben? Nem Isten szolgái-e; midőn ker. Jánosként fejöket veszték, — szent Pálként fogságra hurcoltattak?

Azonban mindezeket örömest mellőzöm! azon megjegyzéssel: hogy ha némely esetekben, s némelyekre nézve igazságot tud is felmutatni a büntető törvény; de csakugyan minden alkalommal többen bünhödtek ártatlanul, rovására a gaz rágalomnak s a kimeríthetlen emberi szeszélynek.

Hanem oh isteni igazság! — bocsáss meg nekem! — hogyan van az, hogyan lehet az, hogy a te szolgáid még más tekintetben sem birnak állandó erősséggel?

Im ott az Isten szolgája! ki egész életét tudománynak, s erkölcsnek szentelé, és feltámad ellene a tudatlan gőgnek fene indulatja, mely ha szinte erkölcsi életétől meg nem tudja is fosztani: de meghurcolja boldog boldogtalan előtt; meghurcolja országszerte.

Im ott az Istennek szolgája, ki hosszu éven át az asztalra tett gyertyaként világolt; s most aggkorára szemeit veszté mint Belizár, s Izsákként tapogatja szerető szive darabjait, kedves gyermekeit, hogy megkülönböztethesse.

Im ott az Istennek szolgája, kinek ajkai mézédes hangokat zengettek, ki ha bűnt ostromolt, a zuggó szélvész, — ha tanított egy termékenyítő folyam, — ha vigasztalt a gyógyító balzsam sajátságaival birt; és most az élet estéjén szóra nem nyilhatnak ajkai, lekötöztettek nyelve kerekei; a tanuló szobában egy néma Zakariás ül.

Im ott az Urnak szolgája, ki a tudomány, a bölcseség igéit hirdeté naponként. Hozzá menének aggódók, s aggodalmukat eloszlatá; megkeresék perlők, s kibékité; meglátogaták tudakozódók, s utba igazítá, — és telnek mulnak az évek — a sors kártyái keverednek — az élet kertébe viperák sompolyognak be: s a bölcs Mentor, az édes ajku Áron, a keresztyén oráculum papja, egyetlen mindenétől eszétől megfosztatik, s mint tudatlanok, esztelenek feje kigunyoltatik

Ép legközelebb ama gyászos koporsóban egy oly tiszteletre méltó férfiunak hideg tetemei nyugszanak, ki mig Isten töle kegyelmét meg nem voná, a magyar Sionnak ékes ajku Árona, a muzsáknak barátja, s e jászkiséri gyülekezetnek derék, és minden jóktól tisztelve szeretett lelkipásztora volt. Azonban később még is, hogy a nem várt kedvetlenségek lelki erejét megtörték: egy szánakozásra méltó elmebeteg vált belőle. — Oh igaz, nagyon igaz — fájdalom — hogy az Isten az ő szolgáinak sem adott állandó erősséget!

De hát miért nem adott Isten még az ő szolgáinak is, kiknek éltük fonala az ő dicsőitésében jár le, állandó erősséget?

Miért nem biztosítja jelesen életbeli nyomor, gyalázat, söt miért nem biztosítja a halál ellen? — Hiszen kik egész életen át, Isten országa terjesztésén igyekeznek, kik alkalmas és alkalmatlan időben hirdetik az ő igéjét: azok minden esetre többre érdemesek az osztó igazság szerint e világ fiainál! . . . Miért nem ad hát Isten az ő szolgáinak állandó erősséget???

K.! e kérdésre maga a józan ész egyszerüen és mégis könnyen azt feleli: azért nem ad Isten az ö szolgáinak változhatlan erösséget, mert bár az ö szolgái, és fiai is ök, de azért emberek mint egyebek; — azért, mert az ö nem szeretem-napokra való juttatásukkal akar épen másokat is oktatni, inteni, magához vonni; és végre azért, mert Isten szolgáinak legigazabb jutalmuk csak mennyben virulhat.

Ugy tartom ezek után, hogy e szomoru alkalommal, midön egy hü lelkipásztornak, egy Istentöl sok tekintetben keményen meglátogatott Isten szolgájának teszünk vég tisztességet: méltó lesz a fölebbi megkülönböztetett 3 részeket kissé tüzetesebben is tárgyalni. Kérlek figyelmezzetek!

I. Azért nem adott hát az Isten az ö szolgáinak változhatlan erösséget, mert ök sem egyebek mint emberek. Már pedig ki halandó anyától született: annak meg kell halnia; ki érzö szüléktöl vette eredetét: annak érzenie kell mint a kevés jót, úgy a sok roszat is ez életben. Változhatlan, romolhatlan örök élettel, tökéletes boldogsággal egyedül csak maga az Isten bír, — s mig e hiányos planéta göz körében járunk: e dicsö tulajdonában részeltetni senkit sem kiván.

De tán azt mondja valaki: miért van hát, hogyan van hát, hogy az ember törekszik az értelmi világosodásra, erkölcsi jobbulásra, igyekszik az Istennek tetszö kegyes életre, ha ily törekvéseit még csak annyi siker sem koszorúzza, hogy mig ö a lelkieknek szenteli magát, addig e föld nyomoraitól s tökéletlenségeitöl ment legyen? Hiszen ha én, ki lelkemet kimiveltem, kinek kezeimben a göröngy gyöngygyé változik, csak annyit érek mint azok, kik az oktalan állatoktól csak annyiban különböznek, hogy ök égre emelt fövel járnak, azok pedig fejlesütve; ha annyi szenvedés, annyi bánat, az a sors, az az elmulás várakozik rám is, ki már e földön is mennynek éltem, s elmémnek szárnyain felrepültem

a Şeraphok boldog körébe, mint arra, ki itt csak állati életet élt: úgy kár magunkat megtagadni, tökéletesítni; úgy jobb, könnyebb, boldogabb annak élete, ki csak a testnek mint ki a léleknek élt!

De nem ugy van, K.! értsetek meg csak, értsetek meg! Embernek mint lelki valónak, itt föladata az élet minden tökéletlenségei dacára is magát tökéletesítni; mert minél inkább kipallérozta elméjét és szivét, annál közelebb van az istenséghez; annál magasabb fokára jut mind e földön, mind mennyen a valódi boldogságnak.

Hogy a lelkiekre törekvő ember sem boldog testileg: az az Isten bölcs rendelése. Hogy még az ö szolgái sem birnak állandó erösséggel: ez az Isten akarata. Ezért mondja a költő: „Nihil est ab omni parte beatum.“ Lám az Idvezítöt senki sem multa felül a lelkiekben, az erényes cselekedetekben; lám a kegyes Jób, minta példánya, nem hazudó tükre volt az igaz kegyességnek: és mégis mind Jézus, mind Jób szenvedtek testökre nézve, szenvedtek szükséget, gyalázatot fájdalmat és testi halált. Miért? mert Isten még az ö szolgáinak sem adott állandó erösséget mint embereknek.

Az emberségért, a testért kell hát az Úr szolgáinak is, és mindeneknek szenvedniök, úgy hogy szánkba illik mindnyájunknak a költö ama zokogása:

Hát a szív nemes érzése,
Az elme lángröptülése,
A tűz, mely a port élteté
Holt szénné lehet-é?
Oh biz az ember hijába
Bizik kincsébe, rangjába,
Szépség, erő, hatalom s ész,
Mind a setét sir prédája lész.
Csak a jaj, veszély, baj
Komorítja napunkat,
Csak a bú, szomorú-
Bánat késziti sirunkat!

II. Azért nem adott Isten az ő szolgáinak is változhatlan erősséget, mert az ő nemszeretem napokra való juttatásukkal akar másokat is oktatni, inteni, s magához vonni. — A példák, a másokon végbement események magokban is rendesen nagy hatással vannak az érző emberre. De ha még az egyének, kiken Istennek látogatása megnehezült, a felsőbb osztályba tartoznak, — ha elméjökre, szivökre, helyzetükre a közönségnél felebb állanak: ekkor a példák kétszeres erővel ragadják, s indítják meg a szivet. A szomorú, rendkivüli események látására rendszerint így szokott feljajdulni az elfogulatlan ember: Jaj ha azon is megeshetett az, ki nálam okosabb, jobb volt: mit várhatok én akkor magamra?

S ép azért bocsát Isten még az ő szolgáira is nyomoruságot, hogy eme szavakra indítsa mind a jókat, mind kivált a gonoszokat. És oh bárcsak mindeneknél, és mindenkor eléretnék e cél. — Midőn az Isten a maga szolgáját szorgalmas, munkás és neki szentelt élete mellett is szükséget látni engedi, ártatlan családjával együtt: oh bár vennék erről eszökbe a heverők, hogy számokra a dologtalanság párnáján irgalom nem létezik! — Midőn az Isten az ő szolgáját — mint ama szerencsétlen barátomat — oly sulyosan látogatja meg, hogy egyetlen kincse, józan elméje meghomályosodik s meggyengül: oh bár tanulnák meg róla azok, kik alapos tudományukban, virgonc találós eszökben bizakodtak mind eddig, hogy kivétel rájok nézve sem áll, s jöhet idő, melyben mint hajdan Messala Corvinus, ön nevöket is elfelejtik, s mint Athanasius, a hires Cicero idejében első grammaticus, a betüket sem ismerik. — Midőn az Isten az ő szolgáját, galád cimboraság szülte rágalom homályfellege alatt hagyja járni: oh bár gyanítnák azok, kik reá a homályt vonták, hogy egykor fejükre igazságos vádak mázsányi sulya száll. Midőn az Isten a maga szolgáját, mint hajdan Ezekielt, sujjos beteg-

ség által ágy fenekére nyomja, s utóbb kiszólítja ez életből: oh bár hinnék el e példából a kevélyek, a világba merültek, hogy egykor nekiek is ütni fog a nemszeretem óra, s ádáz szenvedések után el kell hagyniok a bálványozott világot. Minden kétségen kivül áll, k! az, hogy azért nem ad Isten a maga szolgáinak változhatlan erősséget, hogy ezeknek szomoru példái által, a rajtok végbemenő gyászos események által, melyektől még ők sem mentek, mindeneket, kivált pedig a bünben elmerülteket intse, tanitsa, s a megtérésre indítsa. Boldogok azért — azt mondom — kik a más példáján okulnak; boldogok a kik nem élnek hamisan; — boldogok, a kik másnak vermet nem ásnak szeretetlenül; — boldogok a kik magukba szállnak; — boldogok a kik az Istenben biznak; — boldogok a kik készek a halálra s megnyugodva hajtják fejöket annak ölére!

III. Azért nem ad végre Isten az ő szolgáinak változhatlan erősséget, mert az ő legigazabb jutalmuk mennyben virulhat csak. Ámbár sok világba merült tudatlan és erkölcstelen azt hiszi, hogy a lelkieket is csak úgy meg lehet fizetni, mint a testi dolgokat: mindazáltal sokkal okosabban és becsületesebben gondolkozott és szólott, ama római költő, ki azt mondá: Nemo Deo stb. De mivel is fizeted meg a lelki jókat? testiekkel? ah de ezek legnagyobb tömege sem ér fel a lelkiek legkisebbjével is. Tudatlan voltál, s én megtanítottalak arra, hogy mikép élj, ha boldogul akarsz átevezni az élet tengerén; és így mindenedet a mid van én adtam. Te pedig nekem nem fizethetsz mással mint testiekkel, mint legfelebb kényelmi cikkekkel, melyek elfogynak, s melyek néha boldogság helyt ép veszélyre is vihetnek! Szomoru vagy, bánat ül sziveden? — én megvigasztallak, úgy hogy ujra érzed élni az életet. Te nem jutalmazhatsz mással mint ismét vagyonoddal; s mi ez a lelket felemelő megnyugtató vigasztaláshoz képest? Tudomány és

vigasztalás nélkül mit használna neked a világ minden gazdagsága is? Épen nem csuda azért, ha a nagy apostol Pál oly világosan fejezi ki magát azon gyülekezet előtt, melyet tanított és vigasztalt: *Hogyha mi nektek lelkieket vetünk: csoda-e ha mi a ti testi marháitokat aratjuk?* Csakhogy — fájdalom! — a mai hálátlan világ ezt is sajnálja azoktól, kik nélkül pedig bölcsöjüktől kezdve koporsójukig soha sem lehetnek el. Kivált ha inségre jutnak az Urnak szolgái: oh, mily kevesen emlékeznek meg rólok! mily ritkák az Üdvezítő koporsóját meglátogatott hiv Máriák, Salomék és Magdalenák a mai romlott korban! Mily kevesek az arimathiabeli Józsefek, kik drága kenettel kennék be az Üdvezítő testét, s megvásárlanák a becses hullát, a gyalázat és inség körmeiből. Csak mennyben virulhat és virul is azért számotokra ti Isten szolgái a legdicsőbb jutalom, mely a mindeneket tudó, látó Istennek e szavaiban áll: *Jól van, jó és hiv szolgám! kevésen voltál eddig hiv, többre bizlak ezután, menj be a te Uradnak örömébe!*

Ama gyász boltban szenderegnek néhai tisztelendő Kolmár István urnak hideg tetemei, ki is származását vette T. Somogy megye, Megyer nevü helységében, néhai Kolmár István édes atyjától, és Berki Zsuzsána édes anyjától 1804-ben. Látván tanult atyja, a boldogultnak minden szépre jóra törő indulatát: elhatározta öt a tudományos pályára léptetni.

E végre a kisebb iskolák végzése után a debreceni fő iskolába küldötte, hol miután minden osztályokat dicséretesen futott meg: egy alsóbb növendék osztály tanítójává, majd pedig seniorrá választatott a nemest becsülni tudó oktatók által. Már az iskolából is szép ismeretekkel került ki; hanem tudomány-szomja mégis a müvelt külföldre is elcsalta, honnan

több idei tanulságos mulatás után, Somogy megyébe Csurgóra, mint megválasztott rendes pap és professor jött haza. Itt vitte ő a kettős terhes hivatalt, ritka erélylyel és avatottsággal, midőn e gyülekezet öt fölkérte lelkipásztorának. Nem kevés baj vita után, el is érkezett ide 1837-ben, s attól fogva ama boldogtalan percig, midőn jó akarói hivataláról lemondatták (1846.), ti tudjátok mikép tiszteletöket s szeretetöket birta mindenkor.

Az ezen 1846-ki évtől e jelen ideig folyt élet nem is volt élet, legalább méltányosan annak nem nevezhető. — Hogy épen mikor? miért és mennyire? — ezt nem tudni — csak meggyengült a tudós férfiunál a lelki erő; sarkából kiüttetett a józan ész; vére megromlott; sürü vastag lélekölö meláncholia foglalta el nemesebb valóját, melyből kigyógyítni a legujabb, s oly sokszor koszorút aratott orvosi tudománynak sem sikerült. Hogy egyszóval mondjak el mindent: Isten megvonta a boldogulttól a maga kegyelmét, s bebizonyítá a boldogulton, hogy még az ő szolgáinak sem adott változhatlan erősséget. — Nagyon jellemző azon nehány sora mit a parochián levő memoriálisba még sajátkezüleg irt be, s mely igy hangzik:

„Én, Kolmár István, a boldog emlékezetü nagytiszteletü Mocsi Bálint urnak szerencsétlenül választott, s jött utódja, jöttem Somogy megyéből Csurgóról mint oda való pap és professor, 1837. Máj. 7. Szerencsétlenségemre beteges, és izgatott, ingerült természetemnél fogva elvesztém hiveim bizodalmát; s majd politicát nem kedvelő természetemnél fogva — körülmény s emberek által felhivatva — nyiltan mindennek hitelt adék, szólék is. Igy vesztemre jártam, becsületet, jó hírt nevet vesztve mindenütt. — Istenem lehet csak tanúm, hogy szándékomon kivül levék kedvetlenné kissé, s olyanná, ki halálra lett méltóvá... Symbolumom ez: „fide sed cui vide, = „higyj, de meglásd kinek!“

Eddig a memoriális szavai. Ezek a boldogultnak még

hihetőleg egy tiszta, egy jobb órában folytak ki tollából. Nem akarom taglalgatni azokat; mert ha — mint maga mondja — voltak is rosz akarói: azt nem hiszem el, hogy oly ember mint Kolmár e gyülekezet jobbjainak becsülését elveszthette volna. Hanem azt még sem mellőzhetem, midőn fájdalmasan említi, hogy a kikben bizott, a kiknek hitt: azok megcsalták. Nem felejthetem Symbolumát: higyj, de meg lásd kinek... oh Istenem! vajha én is elébb tudtam volna ez arany mondatot.... Tehát megcsalták a boldogultat s így utóbbi szomorú állapotának okozói azok voltak, kik barátkép tolták föl magukat. Kinek ne jutna itt eszébe a velencei szava: barátimtól őrizz uram engem, ellenségeimtől magam is megvédem magamat! Azonban nem célom tovább folytatni e fájdalmas, de igaz történet láncszemeit. Farizeusok, álbarátok, kétszinűek, kik mások kárán örülnek: voltak s lesznek is mindig! A megbuktatottak vére legyen rajtok és az ö maradékaikon az irás szerint.

Tehát az annyi tudományos készülettel, annyi erélylyel, oly deli testtel, oly bájos zengzettel megáldott Kolmár Kiséren mint áldozat elesett... Hosszas lelki testi gyengélkedései után végre megszánta öt a szolgáknak ura, s magához inté nyugalomra, adván neki jövendőre változhatlan erősséget.

Kiséri egyház! melyben közel 9 esztendőkig vitte a szent szolgálatot a boldogult, s vezetett téged az Istenhez; ime egyik hajdan kedves és kelettől nyugotig kürtölt papod emésztő sírba szállt! Te tartottad te tápláltad öt már nehány esztendők óta; te takarítod el most is; a koporsó, a szemfedél és minden a tied, a miben, a mi rajta van.

Várnád-e kedvelt egyházam, hogy ennyi jóságodat a boldogult nevében megköszönjem. Oh nem! ezt nem cselekszem! Hiszen mit is köszönjek? Hogy a ki a te szolgála-

todban lett nyomorult, azt holta napjáig, — mely hála Istennek hogy már eljött — tápláltad? Hogy azt, ki kebledben oly mondhatlan szenvedések után valahára megnyugodott, illemszerüleg eltakaríttatod: ezt köszönjem?... Oh ez nem érdemli a köszönetet, ez kötelesség, szoros, elmulaszthatlan kötelesség volt. Mit köszönjek hát? Tán mégis a tartást, mit szolgálat nélkül adtál neki?... Barátim, tanuljátok meg, hogy a kegyelem kenyérhez nem sok fog kell. Nem! én neked egyházam a boldogult nevében nem mondok köszönetet. Te hivtad, te választottad öt, tehát gondoskodnod is kelletett róla nyomorában.... Te szedted le fakadó rózsáit, érzened kellett hát töviseit is. Te melegedtél tüzénél, becsülni tartoztál hát hamvát s hideg szenét is. Hanem egyenként igenis köszönetet szavazok nektek, K. A.! a boldogult nevében. Köszönetet mondok nektek ti jó lelkü, s papotokat becsülni tudó gazdák s gazdasszonyok, kik a boldogultról a nyomor napjaiban sem felejtkeztetek el. — Ah! könnyü az embert hivatalos állásában jóllét ölén becsülni; hanem az inségben sem mellözni, akkor is szeretni, vele jól tenni: ez a dicsö, ez a szép. Ezt tettétek ti számos tagjai szeretett egyházamnak a boldogulttal. Vegyétek érte áldásomat! s a boldogult háláját Jézus ama szavaival: *Valamit tettetek egygyel az én kicsiny atyámfiai közöl.* stb.

Kedves leánykái a boldogult atyának! — ah! mert fájdalom! atya is volt, oh hisz bár soha se lett volna! Mit szóljak én hozzátok földi atyátok temetésénél? Ah! ti most már igazán árvák vagytok apa és anya nélkül!. Küldjetek egy pár könyet szegény szerencsétlen atyátok után, kitöl e földi életet vettétek. Tiszteljétek azokat, kik gyermekeik gyanánt szeretnek titeket. Nevekedjetek ép elmével, jó szívvel az Urnak félelmében s legyetek boldogok mind a koporsóig! Közelebbi rokonai a boldogultnak! Vegyétek hálás köszönetét, hogy jó és rosz napjaiban szerettétek öt! Rátok nincs panasza, áldása szálljon örökség szerint reátok.

Volt, és ez idő szerinti érdemes kurátorai egyházunknak! Egyikötök a boldogult táplálását s ruházását viselte 8 évekig; másikotok tisztességes eltemettetéséről gondoskodott. Fogadjátok a boldogult nevében köszönetemet azon biztosítással, hogy kik másokat megtiszteltetek, ti is meglesztek tisztelve mind éltetekben, mind halálotokban.

Jaj de tán te azt is gondolod tisztes özvegy! te jó lelkű dajkája, gondviselője, édes anyja szerencsétlen Kolmárunknak, azt gondolod, hogy rólad el is felejtkeztem? Oh ne hidd! utoljára akartalak hagyni, hogy áldásaim még megmaradt legjobbikát te reád adhassam. Jer hát te jó lelkű özvegy s fogadd tőlem a legőszintébb, a leghálásb köszönetet azon megfizethetetlen jóságért, melyet tanúsítottál szegény szerencsétlen barátom iránt 10 esztendeig. Te voltál a boldogultnak mindene, szerény hajlékod fogadta őt be szerencsétlen állapotában. Te reád hallgatott, a te szavadat fogadta s téged szeretett a boldogult csak. Ha te szóltál ő meghunnyászkodott; ha feddetted felvette, ha haragra gerjedt lecsillapult. A mi volt Illésnek hajdan a holló, mely neki húst és eledelt vitt; a mi a rengetegben bujdosó hontalannak az anyaszarvas, melynek tejével él: az valál te szegény ügyefogyott Kolmárunknak! Oh ki is viselte volna ő neki gondját oly hűségesen és oly becsületesen, ha te nem voltál volna! Magad, jó fiad, menyed, még kis unokád is, mind mind megannyi eltagadhatlan bizonyságát adtátok jó sziveteknek a szerencsétlen iránti becsületes magatok viseletével, hogy nemcsak ő, nemcsak én, nemcsak e város áldhatunk; de minden bizonynyal meg fog áldani az ügyefogyottak atyja is; áldjon is meg tisztes özvegy a jó Isten, míg élsz egészséggel, jó állapottal; és ha majd üt végső órád, midőn a mennybe jutsz Istenünk elébe számadásra, midőn többi gyermekeidet bemutatod, mondván: Imhol vagyok Uram, én és a magzatok stb.: mutass kérlek tisztes özvegy, mutass szegény Kolmárunkra

is, mert bizony ő is a te fiad volt; s ehez képest részeltessen az Úr a menny dicsőségében!

És most menj, éltedben szerencsétlen, de most már boldog barátom, menj az örök nyugalomra! Nem jó volt neked itt a föld felett, tehát jó lesz majd a föld alatt! Menj! béke és nyugalom hamvaiddal. Amen.

Szilágyi Antal,
jászkiséri lelkész.

XIX.

Tatai Mihályó-kécskei reform. lelkész emléke.

(1870. Május 31.)

Életrajz.

Ez életrajz olvasása nélkül a közlött halotti beszéd alig lehet érthető. Közlöm pedig ezt, nem annyira amaz egyszerü halotti beszéd kedveért, hanem kivált egy ismeretlen ember kedveért, kinek csendes magányban lefolyt sajátságos élete és munkássága tőlünk követeli, hogy emlékezete fenmaradjon.

Ez az ember, Tatai Mihály — ó-kécskei reform. lelkész 1846-tól 1870. május hó utójáig — született Hegyköz Sz. Miklóson 1813 novemberben; — atyja reform. lelkész Tatai András, a mi Andrásunknak is atyja, — édes anyja Fazekas Zsuzsána, a hirneves Fazekas Mihály unoka-nővére.

Gyermekéletéből, miként mindegyik gyermek életéből, alig emlithetünk valamit, érdekest, mit jövője prognostikonjának lehetne tekinteni. Mély vallásos érzelmü édes anyja, élete végső éveit betegeskedve töltötte; a több évekig tartott betegség rendszerint május hó végével enyhülvén, mikor a beteg ablaka alatti rózsabokor nyilt. A rózsabokor kiszáradtával az anya is elhalt, és az anya elhaltával a rózsabokor is kiszáradt.

Ez a haláleset mélyen illeté az érzékeny szivü, és élénk képzelődésü fiú kedélyét. Miként maga beszélte, mihelyt szemeit lehunyta, anyjánál volt, vele játszott, vele beszélt, vele tanult, még pedig annyira élénken, hogy eleinte alig tudta megkülönböztetni, valyon álmában él-e, vagy ébren? és ha rajta áll vala, örömestebb él álmaiban anyjával, mint ébren anya nélkül.

Idővel a debreceni főiskola növendéke lett, iskolai évei épen arra az időre esnek, mikor a delejes vagy inkább lunatikus Biró nevü ifju, a hir

neves Zilahi debreceni orvos felügyelete alatt gyógyult. Annyi tény, hogy az említett Biró, egykor delejes álmában figyelmezteté orvosát egy másik betegre. Ez a másik beteg volt Tatai, kinek betegségét ugy jelezte Biró, hogy az egészen másnemű és természetű az övénél. Erre azonban akkor még senki nem ügyelt.

Középszerű tudományos készülettel kikerülvén a főiskolából, tanitói pályáját végezve, kecskeméti stb. káplánkodása után lett 1846-ban Ó-Kécskén lelkész. Itt élt ő a holt Tisza egyik magasabb partján, gondtalan falusi életet, keveset törődve a világgal, az emberekkel, egyedül hivatalos körében mutatva életjelt.

De, hogy lelkészsége első éveiben az esze járt, és hogy sok theologiai kérdés felett gondolkodott, bizonyitja tulajdon vallomása, mely szerint, a kétkedések sok és nagy ostroma után, hite az 1849-ki eseményeken megtört, és lelkészi pályája fölött az ég elborúlt.

Egy alkalommal 1853-ban Kecskeméten megfordulván, megjelent egy háznál, hol az akkori nehéz időkben szokás szerint delejeztek. A kis fa triangulum mozgott, bötüket szedett, hireket hordott a bujdosókról, és a jó Isten tudja, még miről. Mihály rosz kedvében, kinevette, kigunyolta, söt kiszidta az egész babonásdit, és kihivólag illeté a háromszögöt, melyet az asztalhoz szögezni, vagy nyomhatni gondolt öt ujjával, hogy tovább ne mozogjon; de a háromszög megindult, ment; és így akarva — nem akarva, kiszedte maga ellen az itéletet, mely így szólt: *Nehéz neked az ösztön ellen rugódoznod.*

Egyszer s mindenkorra legyen itt megmondva, hogy én tényeket, valósággal megtörtént dolgokat irok le szárazon, nagyítás vagy kicsinyítés nélkül, ovakodva még attól is, hogy a magam itéletét latba vessem. Lássa mindenki és olvassa szemeivel, aztán keresse ki a szempontot maga, honnét ezeket nézi vagy birálja, nekem mindegy, akár a tudomány csillag tornyából, akár a babona sötét pincéjéből. Mitsem gondolva még azzal is, ha valaki engem megitélne, még pedig inquisitori alakban, hogy miért alkalmatlankodom neki ilyen badarságokkal.

Mint villanyszikra rázta össze Mihály idegeit ez az intés, és ő e pillanat hatása után, egészen a delej — miként maga mondá — a fadelej hatalmába esett.

Magam láttam, olvastam utóbb, azokat a darabokra szakgatott soliloquiumokat, irtódzásokat, szelidüléseket, melyeken át egész organismusa egy oly saját delejezés műszerévé idomult át, mely a maga nemében

eddigelé hallatlan volt. Ez átidomulás egy terhes betegség lefolyásával jött kapcsolatba, Mihály lábai, és az abdomen alrészei, nagy részben elvesztették zsongosságukat, úgy hogy ezeknek a részeknek megbénulásától lehetett tartani.

E kórállapotban jelenté magát először a delej, a jobb kar sajátszerü rándulásában, mely azután rendesen signálta, hogy a delejnek van valami közleni valója, mi rendesen meg is történt a következő mechanismussal: Egy vastag kéreg vagy bőrlapra irt bötük és számjegyek felett nyugodt a kéz, három ujja közzé fogott famutatóval. Ha volt a delejnek mit közleni, megrándult a pihenő kar, és szemmel alig kisérhető sebességgel kanyarogva az ábéce felett, mutogatá egyenként egymásután, néha vártatva a leirandó bötüket, mindegyik befejezett értelmes mondat végén hatalmas öklütésben állapodva meg.

Ilyen módon a legelső rendelet ez lőn: Beteg vagy, de most nem halsz meg, — még élsz legalább nyolc esztendőt, meggyógyulsz, holnap kezdődik gyógyitásod. Mihály békén várt. Másnap hajnalban, karjában feszülést érzett és a darab fa után nyult, melynek bötüi figyelmeztették: hogy gyógyitása kezdődik. Alig hogy ez megtörtént, karja, szemmel alig kisérhető sebességgel, elkezdett testének minden része felett mozogni. Ez igy tartott három nap egymásután, ugyanazon időben, reggelenként egy óra negyedig.

Három kifárasztó műtétel után, nyilatkoztatá a delej, hogy a cura be van fejezve, és valóban Mihály, a mint én mindezeknek lélekismeretesen végére jártam, nem ugyan teljesen meggyógyulva, hanem ujra erősödve kelt fel ágyából és végezheté napi foglalkozásait.

Ezután csakhamar vette a másik rendeletet: Irjad. Mihály ujjai közzé fogván fapennáját, irt, vagy szedte a bötüket feszült várakozás között, fogalma sem levén az irandók felől.

Ceglédre költözvén 1854-ben épen nagy munkája közben látogatám meg Tatait Ó-Kécskén. Láttam, miként látták kivülem számosan, mert munkájából titkot nem csinált, figyelemmel kisértem, többször magam kapdostam el a szedett bötüket, aztán az öklözés után olvastam a hat, hét és több sorra terjeszkedő hosszabb rövidebb mondatokat. Ezekből sürüdött azután egy sajátságos magyar Theosophia, melynek rövid szövege, vagy magva, egy hatvan, hetven ívre menő Thargumot emel és voncol maga után.

Ez a theosophiai mű, sok helyen merészebb, világosabb, a mi több,

eredetibb Bömnél, kit Baader, Schelling, Hégel annyira magasztaltak, és alapul nyomtak a német bölcsészet alá. Eredetibb az 1803-ban meghalt sz. Martinnál, ki mai napig a franciák philosophe inconnu-je, — miként Tatait is ismeretlennek mondhatjuk magyarul. E mű nálam is megvan eredeti kéziratban, egyes töredékei meglehetnek több helyen. Vannak Tatainak több eredeti levelei, melyek a mű megtermését korszakonként kisérték, és a melyekben a munka genezise felől meg vannak a szerzőnek vallomásai és leplezetlen aggodalmai.

Már ez, a közel tizenkét év alatt készült saját nyelvű és gondolatjárásu mű, legalább annyit érdemel: hogy tudjuk létezését.

Az 1868-diki ősz elején látogatám meg utószor, már ekkor a delejforrás kiapadt, s a kéz, mely ki tudja honnan szedte telegrammjait, már akkor zsibbadva csüggött a zsellyeszék karján.

Halála előtt öt nappal halt meg véletlenül kedves leánya Therés. Hinni nem akarta, hogy meghalt; miután pedig ezt is el kellett hinnie: megnémult, többet az élőkhöz nem szólt; de szemei a magasban kerestek valakit, lelkének fohászaiban ezzel beszélt. Azután meghalt csendesen, minden fájdalom, vergődés nélkül.

A következő beszédet mondtam koporsójánál.

Alapige: 2 Korint. XII, 2—4. *Tudok egy embert, a Krisztusban, ki ezelőtt tizennégy esztendővel, hogyha testben-e? nem tudom, avagy testen kivül, nem tudom, Isten tudja! elragadtatott volt a harmadik égiglen. És tudok olyan embert, a testben-e, vagy testen kivül, nem tudom, Isten tudja! hogy elragadtatott volt és hallott kimondhatlan beszédeket.*

Ime, az Isten emberének koporsója! Annak az embernek koporsója, ki rendkivüli állapotban beszélt nekünk az élet és halál, söt az öröklét mély titkairól csodálatos dolgokat; ki látszólag szabad kulcscsal birt, melylyel nyitogatá, és járt ki és be ama két titkos ajtón, melyeknek egyike az élet, másika a halál országába nyit; maga ő, mint egyebek, itt fekszik érzéketlenül összerogyva az egyik titkos ajtó előtt,

hiába zörgetve mint a rab, ki börtöne ajtaján belöl szörnyet halt! Ime, a szokatlan emberek egyikének koporsója, kiktöl hideg szánalommal fordul el az embereknek egy része, míg a más a nagyobb rész, csakugyan itt sem találva egyebet egy közönséges halottnál, ismét itt is felszedi, és magával viszi kétkedéseit, melyekkel halottjait siratta és kisérte eddig, és siratni, kisérni fogja a sirig.

Egy ilyen szokatlan emberek egyikének koporsója felett állunk mi most, és itélünk, söt itélnünk kell egy egész lefolyt élet, vagy annak legalább egy nevezetes része felett. Én, mint a boldogultnak egyik barátja és szolgatársa, ki öt e tekintetben legközelebbröl ismertem, és életének egy nevezetes korszakát, ennek tüneményjeit és jelenségeit nagy figyelemmel, szigorú birálattal kisértem, itt állok, hogy utósó baráti kötelességemet teljesítve, ez itéletet szelidítve igazítsam, kivált volt kedves hallgatói elött, nehogy kiméletlen vagy igazságtalan itélet nehezedjék méltatlanul emlékére. És hogy e más tekintetben talán szokatlan tartalmu beszédemnek mégis meg legyen egyszerü fonala és iránya, mely mellett könnyebben kisérhetök legyenek töredék gondolataim: sz. Pál elragadtatásából indulva ki, szólok átalánosságban az elragadtatásokról, ama szokatlan szellemi állapotokról, melyek néhány kiváló ember életét, saját fény vagy ború között kisérték, megdicsöitették vagy elborították.

I.

Nekem dicsekednem nem illik, mondja sz. Pál, és ugyancsak sz. Pál meg nem állhatja mégis, hogy valamivel ne dicsekedjék. A nagy hirü Gamáliel tanitványa meg nem állhatja, hogy ne dicsekedjék, még pedig elragadtatásával, vagyis egy állapottal, mit a tudomány határozottan a szellemi betegségek közzé utasított ma. Sz. Pál, dicsekszik olyan

valamivel, mit a világ esztelenségnek fogott, és elitélt.... Valyon lehet-e az emberi észjárásnak egy bizonyos határa, melyen belöl érvényes, tul rajta érvénytelen; melyen belöl észszerü, tul rajta észszerütlen képzelödés minden? Ez egy olyan kérdés, melyre eddigelé kimeritö felelet nincs.

A tiszta emberi értelem, szokott járása felett megirhatta birálatát a bölcs, de a szokatlan felett nem, hanem ha minden szokatlant, kérlelhetlenül elitél.

Ez észrevétel után, lássuk magát sz. Pált abban a rendkivüli állapotban, mit ö elragadtatásnak nevez, mit ö, magából kiemelkedve leirt: *Tudok egy embert a Krisztusban!* stb. Az az ember, kit sz. Pál tud, kit ö hát ismer, kit tizennégy év elötti elragadtatásakor a harmadik égig kisért, az az ember, maga sz. Pál személyesen. Ilyen állapotában, a magába mélyedt, vagy magán tulemelkedett embert, magán kivül senki nem tudhatja, nem ismerheti és igy nem értheti, nem birálhatja. Testben volt-e vagy testen kivül, mikor ezt a szokatlan más világi utat megjárta? maga mondja, hogy ö nem tudja. Sz. Pál, ki a lélek mélységeit megmérte, az emberi tudományt kimerítette, itt magyarázatot nem talál: *nem tudom, nem tudom, Isten tudja!*

A testi érzékek homályos körébe vonta-e le magához ama csodálatos jelenéseket, vagy pedig szelleme itt hagyva a salakot, a földi durva léget, keresztül tört a szokott láthatáron, és egy magasabb területen, szabadon olvasta a csillagok homlokára irtt titkos bötüket? ö nem tudja.. Isten tudja... A test, az anyag beteges állapota ragadt-e át a szellemre, ugy hogy ennek lázas rohamai és jelenségei gyuladtak ki amannak vakablakain? vagy talán a szellem tett merész kisérletet az anyaggal, mikor annak idegeit tulfeszitve, eddigelé fül nem hallotta hangokon játszott töredékeny müszerén? *ö nem tudja... Isten tudja...*

Mi pedig tudni akarjuk; vagy ha nem tudhatjuk, ha ezeknek a húroknak végsö elhaló rezgését összhangzásba

nem birjuk hozni tudományunkkal, az egészt hajlandók vagyunk valami értetlen cikornyának tartani.... Maga az, ki mint az alvajáró magából kiindulva, kiemelkedve, a nélkül, hogy testi szemeit kinyitotta volna, csodálatos magasságokba lépett, azt állítja, hogy ő nem tudja hol járt; de, mi tudjuk! söt az a bámuló sereg, mely a magasban járót a földröl kiséri szemmel, azt állítja, hogy az a szegény ember, ki ott szédeleg: beteg, nyavalyás; azt állítja, hogy amaz elragadtatott ember, legyen bár maga sz. Pál, nem egyéb egy rajongónál, ki magát ámítva, másokat ámit.

Az az ember maga, ki meglehet, lelt egy sugárt, melyen keresztül, a fényborította hegytetőn hitte látni Jézus szine változását, nem tudja megmagyarázni a lélek falára vetődött csodálatos képek jelentését; mi pedig a vallásnak és tudománynak érdekében jogosultaknak hisszük magunkat, letépni ez ámitó falragaszokat, és helyökbe irni a magunk esztelenségeit... Amaz, elragadtatott állapota magasságaiból földünkre visszahullott és kihült ember, magához jövén annyit tud, hogy valami rendkivüli helyen járt, ott látott hallott valamit, mit kimondani nem tud, hogy ha testben-e? nem tudja, vagy testen kivül? nem tudja.. Isten tudja, ő nem tudja..... hanem mi, tudjuk!

II.

De mi is hát az az elragadtatott állapot, lehet-e ezzel sz. Pálnak vagy bárkinek ezen a földön dicsekedni? Fény-e ez, vagy homály, a szellem ragyogványa-e ez vagy borulata, mely között megdicsőül, vagy elborul és kialszik?

Az őskor, a régi világ, elragadtatási nagyszerű példányait hiába keresnők az ujabb nemzedék között; a próféták kora lehunyta után, földünk többé ilyeneket nem terem. Mélyen a föld alatt több ezredéves terület födi a nyomokat, melyeken a választott férfiak jártak. Az őserdők ezredéves

fái, melyek ágaikat az égnek fellegei közzé nyujtották, mind ki vannak irtva, a mi helyükön a későbbi időkben nött, földszint törpül el. Hajdan Énók Istennel járt földünkön, épen azért az égbe ragadtatott; ki jár ma Istennel, és kivel jár Isten ma? hol találkozunk vele, hogy magával ragadjon? A földhöz ragadt ember nem ragadtathatik ég felé. Illés tüzszekere üresen jár ég és föld között, nem találkozik senki, a ki beleülni merne. Hóreb hegyén kialudt a tüz, Mózes magas homloka nem ragyog mennyei fény között a magas hegytetőn. Az elragadtatások, a tulvilági érintkezések mesés kora eltünt, és minden, ki ezeken a titkos ajtókon zörgetett, felelet nélkül tért vissza!

A tudomány határozottan tiltakozik, söt egyenesen tagadja az efféle elragadtatásokat, tulvilággali érintkezéseket, és ezeket elsőtől fogva az utósóig, mind a mesék és ámitások országába utasitja.

És méltán, mert a tudomány nagy áldozatokon szerzett és biztosított uralma azonnal megszünt és minden birtokából ki van becsülve, mihelyt az élet és a halál, a föld és a tulvilág közötti titkos sorompó felhuzatván, a kettő közötti szabad közlekedés megindul; söt ha ez a keveseknek megnyilt titkos út, egy mindenki által szabadon használható nagy országúttá leend: nem sok idő multával kitakarodik rajta földünk mindegyik jóravaló lakosa, és csak a sirok maradnak itt.

Mégis sz. Pál a testben, és a testen kivül keresi ezeket az érintkezéseket, sz. Pál, szerint lehető, található mind a két helyen. Lássuk: — Azok az elragadtatások, melyek testben történnek, nagyon gyanus természetüek, mert ezek annyi salakkal, annyi földrészszel töltik meg előre az emelkedésnek indult szellemet, hogy ez a föld légkörén túl feszülni nem bir, vagy elpattan, mint légnyomás alatt a buborék. A vulkánok magas lángoszlopokban törnek ki, de ezek a tüzoszlopok égetve, vagy hamu alakban hullnak vissza

földünkre, épen mint azok az elragadtatások, melyek a salakos indulatok közöl törve ki, a megőrült okos embert az állatok közzé kergetik.

Ezekről, és az ezekhez hasonló elragadtatásokról nagyon is tudjuk, hogy a testben nyilatkoznak, és hogy ezek, bár tova fénylenek, nem egyebek az emberi szellem borulatainál. Lehetnek azonban söt vannak elragadtatások testben, mikor az anyag mint közeg áttüzesedve, magán át vezeti le a magasabb sejtelmeket és gondolatokat, és kérdem, az ilyen esetben ki találná meg magától a bötüket, melyekkel e kimondhatlan beszédeket leirni, magyarázni kell, és lehet?

Melyik magasabb észjárásu és érezni tudó ember nem volt már közölünk ilyen, vagy ehhez hasonló állapotban, mikor a rendkivüli gondolat vagy érzelem égett, lobogott gyujtott bennünk mint a pünkösti tüznyelv? Oh! ha ilyenkor remegő lelkünk megmondhatta, megjelölhette volna a betüket, melyekkel ezeket leirni lehet; és ne lett volna bár teljesen érthető ezeknek a betüknek tartalma, mégis egy maradt volna ez, az emberi szellem legmagasabb, legfüggetlenebb müvei közöl.... Oly sokféle tudományt összeirtunk már, söt annyi hasztalanságot, hazugságot, esztelenséget, hogy alig birja a föld, ezekkel telvék könyvtáraink. És ha volna valaki, a ki ama titkos szellemi könyvtárból, ne többet, csak egy lapot tudna h i t e l e s e n lemásolni: ez az egy lap képes lenne felfalni, megemészteni mind a többit, miként Mózes kigyója felfalta az egyiptomi bölcsek kigyóit mind egy lábig.

Ezért kell épen ennek az egynek fejére hágni, hogy tehetlenül vergődje magát halálra az emberi tudomány sarka alatt, mardosva azt mind az idők végéig, míg a kettő közötti ellentét, az öröklét végtelenségében kibékülend! stb.

Kibékülend igenis, bánatos özvegy, miként üdvezült férjed arca nyugodt vonásaiban kibékült az élet a halállal, a véges a végtelennel abban a leirhatlan mosolyban, mely hideg ajka és homloka felett lebegett mindaddig, míg az enyészet rájuk teríté szemfödelét.

Mi lehetett az, a mi ott rejlett azok alatt a nyugodt arcvonások alatt; a napokig tartott utósó hosszú harc, miért nem dulta fel, és miért nem torzítá el azokat a vonásokat? Ezt csak te tudhatod, ki ott a koporsóra vagy borulva, melynek födelén belöl a boldogultnak hite szerint, azóta véghezment, megtörtént az osztály az élet és a halál között, és a földi régi embernek salakja közöl kivált az uj, s a kéregből szabadult uj pillangó, mennyei virágok felé száll! stb.

Te voltál magános tanúja, hosszas nehéz küzdelmeinek, neked beszélte el, neked mutatta meg a földfeletti békét, mely a hit és remény olajágával, olykor-olykor megszállt kebelében.

Ez a béke sugárzott szemeiből, elötte öt nappal véletlenül elhunyt kedves leányára, mikor ő beteg atyját annyi szeretettel ápolta, mikor azt hitte, hogy nem sokára ő lesz, a ki letörli homlokáról a halál hideg verejtékét.

De a szeretett leány ez utósó kötelességét nem teljesítheté, a virágzó leány meghalt atyja elött kevés nappal, mintha mennie kellett volna elöre, sietve, hogy legyen, a ki öt amott várja és fogadja stb.

Mióta az atya megtudta, hogy leánya meghalt: nem szólt többé, ajkai megnémultak.... Nyilt szemmel nézett szüntelen ég felé, az éj sötétjében is nézett, keresett, mintha valamit vesztett volna.... az üdvezült apa nyugodt arcán ez a mély jelentésü kifejezés, s erős hit volt olvasható.... Várj meg! én is megyek!

Testvér bátyja az üdvezültnek, András! tudományok ösz bajnoka, ki láttál sok dolgot a nap alatt, ki jártál a tudományok hideg, s a vallásos érzelmek, elragadtatások forró öve alatt is... Láttad, megitélted testvéredet, és a te meggyöződésed szerint is, erös hitének alkony sugárai terültek el boldogítva nyugodt homlokán.... stb. Isten veled!

Istennek népe, ó-kécskei reform. gyülekezet! Huszonnégy évig élt kebleden az az ember, kit most halottaid közzé eltemetsz, szeretettel türted, fedezted a külső ember erötlenségeit ama kincsért, mely vala rejtve ama cserép edényben.... Majd ha az angyalok a tört cserép darabokat felszedik, összerakják: ragyogjon rajtuk a te neved is a te hüségedért.... stb. Amen.

Dobos János,
ceglédi lelkész.

XX.

Igó Andrásné koporsójánál.

(1865.)

Egy anya, édes anya, oly meleg keblű édes anya fekszik e koporsóban hidegen, mintha soha nem érzett volna, mintha nem élt, nem érzett volna soha.

Mert miért nem emelkedik a pihegő kebel, miért nem nyilnak a szemek, melyekben annyi érzés olvadt fel könyekben, fájdalmakban és örömben, miért nem mosolyognak az ajkak, melyeket a halál hideg ujjaival illetett?

A szerető férj, az öt árva, a kimondhatlanúl szerető édes anya, mind forró könyet hullatnak a hült tagokra, ha élet volna még, csak egy szikrája az életnek, valahol a szív üregeiben, ezek a könyek kihoznák azt onnan, mint az eső kihozza a hideg föld kebeléből a virágokat.

A férj, a gyermekek, az édes anya, itt állnak a koporsónál fájdalomdult arccal, a komoly férfiunak arca elsötétült, homloka elborult, mintha a halál ellen nyujtaná be az élet törvényszéke előtt jogos követeléseit, mint Jákób hajdan ipától kérdezve: miért csaltál meg engem? A férj az öt körül hullámzó könyek között, mint a villámtörte árboc a tenger közepén.

A gyermekek, mint a madárfiak, melyeknek anyját a vadász elejtette! az édes anya, mint egy régi ház, melyen Istennek általment itélete, melynek nehány száraz horogfái az omlott házra borulnak.

Én, a boldogult szenvedéseinek tanúja, hogy könyeket kérjek, mintha még nem folyt volna elég!

Mintha látnám, a hajdan kellemekkel virult szépséget, lassan-lassan lehervadni, mintha látnám a keserű könyeket, melyekkel annyiszor megteljesedtek a szemek, melyek kérdezve emelkedtek felém, ezt mondván: megfogyatkoztak az én szemeim a siralom miatt, ellankadtak az én belsö részeim, mert nagy az én keblemnek lázas lassan ölö rohama, mint a tengernek háborgása, kicsoda gyógyít meg engem? Mintha látnám, mint keresi égö szemeivel kedves gyermekeit, hogy ezek fogják öt körül, s ezek védjék a halál öldöklö angyala csapása ellen. Mintha látnám öt küzdeni az élet és halál között, vágyván elköltözni, de vágyván itt is maradni, hol annyira szerették s a hol még rá oly nagy szükség vala.

Miképen áll meghajolva az erös férfiú, és leveretve az élet kipótolhatlan vesztesége alatt! Nem szól, de szemeiböl olvashatjátok: *Hagyjatok, hagyj békét nekem, hadd keseregessem magamat, mert van-e olyan bánat mint az én bánatom?* Miképen tekint búsan gyászba öltözött gyermekeire, kik között kettö már megmérheti vesztesége nagyságát s zokogva mondja: sirok én éjel és nappal, mert mi árvák lettünk anya nélkül, és a mi atyánk özvegy! a legkisebbik, sirni látva mindenkit, nem tudja még kit siratnak, ö nem tudja, hogy anyját maga elött küldte a sirba, hogy legyen, ki öt amott várja. Bár ne éreznétek soha, hogy mi most édes anyátokat temetjük el.

De jertek ti sírók, könyben úszó szemetek tisztult világánál, egy szellemet, meglehet elköltözött nagyatyátok szellemét látjátok lebegni a koporsó felett, mely elszorult kebletek sohajtásai közöl kibontakozva, az égbe száll s ezt adja szádba bánatos férj: Én benne vetem bizalmamat, imhol vagyok én, és a gyermekek kiket Isten nekem adott. Ezek az én árváim és a te árváid!

Istenben vetett bizalom! stb.

Hosszasan hervasztó betegséget bocsátott rá az Úr, Elszálltak mellőle csakhamar az ifjúkor tündér napjai, elkezdé teljesitni az élet nehéz kötelességeit.... egyszer már közel jutott a sírhoz, nehéz kötelességei folytatására visszatért.

Dicsőült lélek, szelid alkony vett fel lágy szárnyaira! Nekünk esteledik, de neked most virad stb.

Dobos János.

XXI.

Hajós Amália ifjú leány koporsójánál.

Egy szép, egy kedves, egy szelid leány pihen hervadt virágként a koporsóban, egy ama ritka leány gyermekek közöl, kiket mindenki szeret, az öreg úgy mint az ifjú, kik testi és szellemi fejlödésökkel meglepnek mindenkit; de a kiknek szemében egy szebb világtól gyúladt tüz ég, egy kimagyarázhatlan élet vagy csillagsugár, melynek ragyogását épen az a sötét felleg élénkíti, mely nem sokára elborítja, mint elborítja a felleg a csillagfényt.

Szelid jósága, nyájassága, az a tiszta szüzies, mindent megnyerö bár mit sem követelö magaviselet, az a csendes szorgalom, szolgálati készség, melylyel ö birt, megnyerte mindenkinek szeretetét, úgy hogy nincs itt közöttünk senki, a ki fájdalommal ne tekintne, a hirtelen elköltözött leány, a hirtelen letünt szép csillag után.

De van itt egy fájdalom, melyhez hasonló, van egy bánat melyhez hasonló itt legalább nincs. Ez a szegény apának, a halál árnyékából visszatért édes anyának, a szeretö testvéreknek bánata és fájdalma. Nekik nagy és kínos harc után lehet nyugodtan nézni és borulni a koporsóra, mely örömük, reményük legszebb virágát zárta kebelébe.

Annyi veszteség, annyi szenvedés, félelem után, ez a leány volt az, a ki szivökhöz legközelebb állt, gyermeki engedelmesség, korához képest rendkivüli értelmi és szel-

lemi fejlettség tette öt feledhetlenné; mikor láttuk öt az erötlen nádszálat vívni a halállal, beteg édes anyja ágya mellett, egy angyalt láttunk és láttak ö benne a szülék, ki szárnyait kiterjesztvén, védelmezte a nagy beteget, nappal szolgált, szorgalmatoskodott, éjjel virasztott. Végre, mikor meghozta a nagy áldozatot, mikor a beteg édes anyát kivezette a sírok, a halottak közöl, minden erejéböl kifogyva rogyott vissza a halál karjai közzé.

Igenis, bánatos apa és anya! mi értjük, méltányoljuk azt a mély fájdalmat, melylyel ti a koporsóra néztek, hova az élet örömét és reményét a halál lezárta.

De azért mégis, épen itt jut eszembe, egy vallásos keresztyén apának nyilatkozata, egy épen 14 éves kedves leányának koporsója felett. „Miért tagadnám, testi értelemben, szerettem volna, ha a leány megél, de most, minekutána meghalt, ha mondaná valaki, hogy visszajön, és egy birodalom menyasszonyi ajándékot hoz, el nem fogadnám, — ezt az életet félbeszakítni, egy más jobb életért, csak egy halál, amazt a jobbat félbeszakítni ezért, csak azért hogy még egyszer haljak: kettös halál."

Ne legyünk önzök, ne azt kérdjük: mit adhatott volna nekünk ö, hanem azt: mit adhatnánk mi? Tehettétek volna boldogabbá, mint a milyen most, szebb menyegzöt tarthattok-e mint ez a mostani? Tovább élve lett volna-e szerencsésebb? A legkedvezöbb esetben, java életünknek nem egyéb nyomorúságnál, fáradságnál, ki tudja a közös sors felett nem jutott volna neki még több szenvedés? Mellözve most a földi, anyagi boldogságot, bensö szellemi, angyal tisztaságú élete, kérdés fejlödhetett volna-e tovább oly szépen, oly dúsan, mint fejlett eddig? Nem láttunk-e rá példát, hogy a gazdag virágkoronát, mely tavaszszal a fát borította, nem sokára mérges harmat szállta meg, hajnalkor köd érkezett, mely megütötte a fa szépségét, s a virágok gyümölcs nélkül hullottak le.

Emeld fel, szegény apa és anya, könyben úszó bágyadt szemeidet, és gondold meg, hogy szeretett leányotok mentve van e veszélyektől. A világ szenyjeitől érintetlenül, felszállt tiszta lelke a boldogság honába, hol szellemi életét tovább fejtve, fényleni fog mint csillag, mint nap a mennyei atya nagy országában.

(Ima.)

Dobos János.

XXII.

Öreg ember koporsójánál.

Uram, mi csak jövevények vagyunk te előtted és idegenek, a mint fejenként ami atyáink is, a mi életünknek napjai olyanok e földön mint az árnyék, melyben állandóság nincsen! A szent irás e szavainak igazsága mikor nyomódnék be mélyebben elménkbe és szívünkbe, mint midön valamely embertársunk gyászkoporsója körül megállunk oly célból, hogy végtiszteletünk lerovása után elkisérjük embertársunk pormaradványit a minden élők utján arra a helyre, hol a test vissza adatik közanyánknak a földnek, melyből vétetett. Embertársaim! melyik — melyik az közöletek, kinek ilyenkor eszébe ne jutna az, hogy neki is meg kell válni sárhajlékától, melybe nemesebb része a lélek csak azért helyheztetett, hogy abban szerezzen magának maradandó kincset? Melyik az, kinek eszébe ne jutna, hogy neki is le kell egykor vetközni e megavult ruhát a testet, mely azért adatott neki, hogy abban itt e próbák helyén, míg a készületi idö tart, vándoroljon? Oh bizony ha van körülmény, mely mulandóságunkra emlékeztethet, úgy minden bizonynyal ilyen embertársaink halála. Itt érti meg a kevély, hogy a mibe felfuvalkodott, az mint a buborék úgy enyészik el. Itt érti meg a gazdag, hogy a mibe ö bizodalmát helyeztette, az öt meg nem tarthatja. Itt veszi észre a test rabja, hogy a mit bál-

ványolt, az csak a mulandóság prédája, s a kegyes lélek itt látja teljesen át, mely igazak az irás ama szavai. „Nem használ az embernek, ha mind e világot megnyeri is, mert azokkal lelkének nem szerez váltságot! Boldog pedig, ki az Urat féli, mert az ö jó cselekedeteinek emléke követi öt." Szerencsés, ki a tanulságot, mit ily alkalommal gyüjt, szivébe rejti, s a szerint él. Mert az a sárhajlékban, s földi vándorlása alatt gyüjt oly kincset, melyen mennyei hazát szerezhet; hol a munkától megszünve a jutalmat éldeli, a fáradságtól megpihenve a nyugalmat élvezi, s a kisértetekkel való harcot diadalmasan kiállva, a hervadhatatlan mennyei koronát elnyeri. *)

Sáfárkodjál hát, oh ember! jól e sárházban, nehogy midön a sárház elpusztúl, lelked sorsa hasonló legyen azon emberéhez, ki hajlékot nem találván jajveszékel, sír, könyez, visszasohajtva a munkára adott, de elhevert idöt, mely sem önként vissza nem tér, sem erövel vissza nem hozható többé. Ember! vándorolj jól az életpályán, nehogy az élet határáról visszatekintve, kénytelen légy azt tapasztalni, hogy te nem a cél felé, hanem azzal ellenkezö irányban, nem a menny, hanem a kárhozat felé haladtál.

Uram, mi csak jövevények vagyunk te elötted! megemlékszünk ez igazságról e gyászkoporsó mellett is, s erröl megemlékezve ekkép bocsátjuk hozzád imádságunkat:

Nagy Isten, mindenek atyja! ki véghetetlen hatalommal uralkodol mindeneken, kiben az idö és esztendök változást nem tesznek, és nem tehetnek, mert a ki kezdetben voltál, az vagy most is, s az leszesz mindörökké. Imé, mi földi teremtéseid, megismerjük, söt szemeinkkel látjuk azt, mit nekünk szent igédben oly sokszor hirdettetsz, hogy t. i. *minden test olyan mint a fü, és az ö szépsége olyan mint a*

---

*) E beszéd némely része kevés módositással ágendám 140-ik lapján is olvasható. Tévedésböl jutott oda. *Fördös.*

mezei virág, megszárad a fű, a virág elhull, az ember is elhervad, nem leszen többé, s nem ismeri többé az ő helye.

De oh! mily boldogtalanok volnánk mi Uram, ha te sorsunkról csak annyit jelentettél volna ki: hogy mi is mint a virág elmúlunk, s minket is nem ismer többé helyünk. Mely boldogtalanok volnánk, ha a koporsón és siron túl nem derülne ránk remény világa; ha azt kellene csak tudnunk, s mást nem tudhatnánk, hogy levetkezve e por köntöst a testet, azzal együtt mindenestől a földbe térünk. Rettenetes volna uram! így nekünk a halál, elbirhatatlanul fájdalmas a kedveseinktől való megválás, irtóztató az élettőli búcsúvétel. De a te jóságod Uram Isten! felette nagy mihozzánk, mert midőn tudtunkra adtad testünk mulandóságát, nem hagytad vigasztalás nélkül a halál félelmei s rettentései közt szivünket is.

Áldott légy, hogy szent igédben megbiztattál minket arról, hogy jóvoltod mindörökké vagyon a téged félőkön.

Áldott légy, hogy megbiztattál arról, hogy midőn ama nagy változás a halál előáll, akkor csak testünk tér a porba, lelkünk pedig megmarad; és hogy te azoknak, kik a jó cselekedetekben való állhatatossággal keresik a halhatatlan dicsőséget, megfizetsz örök élettel.

Oh mily jó, hogy ezeket nekünk kijelentetted, úgy éled szivünk ezekre, mint midőn a hervadt plántára a harmat reá száll, szivünk megkönnyebbül fájdalmában ezektől, mert olyanok szavaid arra, mint a gyógybalzsam s a gyógyir. Bizonyára, jó vagy te Uram! azoknak, kik szeretnek téged, és a léleknek a mely keres téged, — nem hagyod te kétség éjelében azokat, kik világosságért hozzád mennek, nem hagyod vigasz nélkül azokat, kik azt nálad keresik.

Uram! elődbe járulunk most is, világosságért, kegyelemért, vigasztalásért. Világosíts meg bennünket, hogy jobban jobban megismerhessük akaratodat, s megtudhassuk azokat, melyek békességünkre valók. Adjad kegyelmedet és

szent segedelmedet is, hogy megismert akaratodat betölthessük, hogy igy, midőn elhozod majd az órát, melyben a földtől meg kell válnunk, s a testet mint ruhát le kell vetkeznünk, vigasztalásunk is legyen akkor minekünk, s az óra, melyben eljösz lelkünk megkérésére, ne legyen nekünk rettentésünkre, hanem mint Jézus megváltottainak, legyen örömünkre. Amen.

Szilágyi Gábor,
ötvös-kónyii lelkész.

XXIII.

5—6 éves gyermek koporsójánál.

(Kinek apja nem a legjobb életet élt.)

Gyásztisztesség tevők! Minden halotti alkalom, minden koporsó, legyen az gyermek, ifjú, középkorú vagy öregé, intö tanúlságúl szolgálhat nekünk, s hathatós leckét adhat mindenkinek közölünk, nem, kor és állapotra való tekintet nélkül. Eme növendék gyermeket fedö koporsó is, sok, felette sok tanulságot szolgáltat. Nektek szülők! ezt tolmácsolja: a kincsek, miket a mennyei atya gyermekeitekben nektek adott, bizonytalanok, tehát őrizzétek gondosan azokat, s vezéreljétek őket korán Jézushoz, a gyermekek ama nagy barátjához. Nektek ifjak! kik az életidő tartósságában oly igen szerettek büszkélkedni, ezt hirdeti e koporsó: nem csak nektek, de a nálatoknál gyengébb életkoruaknak sincs halál ellen váltságlevelök! S végre nektek középkorúak, öregek! ezt predikálja eme koporsó: Csak úgy mehettek be a mennyek országába, ha oly ártatlanok lesztek mint a kis gyermekek, s oly tisztán, oly ártatlanul multok ki mint ők a világból! Hathatós leckék, szivre ható intések! Vajha valóban meg is hatnának azok bennünket, s vezérelnének minket oly erkölcsi magaviseletre, melynek jutalma csendes élet, boldog halál.

K. H.! Engedjünk utat szivünkbe ez alkalommal is az emlitettem intéseknek, s a mit szivünk érez, lelkünk gondol, tolmácsoljuk ki e gyászkoporsó felett ekképen:

Oh nagy Isten! ki nemcsak szent igédben, hanem, a természetben is ezernyi ezer jelenetekben szólasz mihozzánk, és kinek kezeidben az élet ugy mint a halál, oktatásnak, tanitásnak eszközei: leborulunk előtted e gyermek koporsója körül, mint a mely a te tanításodnak s a mi megintetésünknek eszköze; leborulunk, hogy imádjuk a te bölcs akaratodat, még az oly dolgokban is, melyek nekünk kedvezőtleneknek látszók, s szivünknek keserüséget okoznak. Imé Uram! bölcs tetszésed egy alig fejlödő bimbót, egy a bölcsőből alig hogy kikerült gyermeket ragad ki a földi élet kertjéből. Tudjuk Uram! hogy a mit te teszesz, abban jóságod és bölcseséged munkás. Hisszük, hogy jóságod és bölcseséged törvénye látta jónak e fesledező virágnak is, a földi élet zivataros kertjéből, a menny zivataroktól ment kertjébe átültetését. Te tudtad Uram! hogy mily próbák várakozának e gyermekre, ha ö megél, s elvevéd a próbák elöl, hogy tisztán és szeplötlenül térjen szined elé; azért a megadás szent szavával mondjuk el koporsójára tekintve: Uram! legyen meg szent akaratod, mert az mind reánk, mind a mieinkre jónál egyebet nem szülhet.

De tudjuk, oh mennyei atyánk! hogy midőn e gyermeket a menny polgárává választád, az is volt ebben a te célod, hogy figyelmeztesd ez által a földi szülőket arra, hogy gyermekeiket ne csak mint sajátjokat, hanem mint a tieidet s szent fiad a Jézus tulajdonait úgy tekintsék, s ennélfogva őket jó idején hozzád és a Krisztushoz vezéreljék. Egyszersmind az ily korai halál által hathatósan kiáltod mindnyájunk fülébe azt is, hogy az ember élete csak olyan mint a füst és a pára, s az egész földi pálya nem más, mint egy bizonytalan időben félbe szakadható út, melyen csak akkor juthatunk el az ohajtott Kanahánba, ha olyak leszünk mint a kis gyermekek.

Oh atyánk! ki így tanítasz, adjad már azt is, hogy a te tanításaidat igazán szivünkre vehessük, s azok szerint a

te tetszésedre élhessünk. Midőn tanítod az apákat, anyákat a gyermekek halála által, a nekik adott kincseknek — gyermekeiknek — bizonytalan idejére: indítsd is öket arra, hogy azoknak míg élnek, ne csak testi, de lelki jóllétükröl is gondoskodjanak. Midön az ily példákban tanítasz az élet mulandó, rövid és bizonytalan voltára: serkents is, hogy a bizonytalan idöt, a nekünk elönkbe adott kötelességek teljesitésére hiven felhasználjuk, tudván, hogy mind magunkról, mind azokról, kiket gondviselésünkre biztál, egykor számot kérendesz, s csak úgy állhat meg közölünk mindenki itélöszéked elött, ha betölté tisztét, s megfelelt az általad kiszabott feladatának.

Oh Uram! cselekedd, hogy ne legyen közölünk senki, kire sulyos vádként nehezedjék a kötelesség teljesítés elmulasztásának vádja, söt meghallhassuk mindnyájan ama kedvezö itéletet: *jól vagyon jó és hiv szolgáim, kevésen hivek valátok, menjetek be a ti Uratok örömébe.* Amen.

Szilágyi Gábor.

XXIV.

Kis leány felett.

Nagy Isten! te szeretetnek örök forrása vagy, te tőled száll minden jó földi teremtményeidre, tőled jő az áldás földi legnemesebb teremtményeid az emberekre is. Nincs oly jó, Uram! mit neked nem köszönhetnénk, nincs oly öröm, melybe minket te ne részeltetnél. Te adtál nekünk s a mieinknek lételt, te viselsz reánk gondot, te hintesz életútunkra virágokat, s te részeltetsz oly örömökben, melyek által szivünkben boldogság érzete áradoz, s szivünk és ajakunk irántad hálára s tiszteletre buzdúl.

Oh de te nagy Isten! mint szabados úr mindeneken, örömeink poharába elegyítesz néha-néha keserű cseppeket is; az áldásokat a miket adtál, olykor visszaveszed, az ajándékokat mikkel megörvendeztettél, tőlünk sokszor előbb mint ohajtanók elkéred, hogy ezzel is próbáld hitünket, s taníts hódolni szent és örök végzésednek. És mi gyarló lények, erőtlen emberek, ingadozunk a próbák közt, kevés bizodalmat tanúsitunk hozzád a nehéz körülményekben, s ha jőnek a kedvezőtlen események, melyek alatt vérzik szivünk, vagy megcsüggedünk, vagy a zugolódás és békételenség szava tör ki ajakinkon, azt gondolván, hogy a szomorú változásokban megvonod tőlünk a szeretetet, s csak hatalmadat akarod mutatni fölöttünk.

Pedig te, oh Uram! atya, szerető atya vagy, az áldások

osztogatásában szintúgy mint azoknak visszavételében; atya, szerető atya vagy, midőn örömmel töltöd el szivünket, s atya akkor is, midőn keserűséget mérsz reánk, s bánattal látogatsz meg bennünket. Csakhogy mi nem ismerjük meg szeretetedet; csak nekünk tetszik az úgy, mintha megvonnád a kedvezőtlen eseményekben kegyelmedet és jó akaratodat.

Oh Uram! ne tulajdonítsd vétkül erőtlenségünket; ne kárhoztasd csüggedezésünket, s áldásaid, ajándékaid megvonásaért ha vérzik szivünk, s keservünkben könyeket hullatunk, szánd meg gyengeségünket.

Adj, oh adj Uram! nekünk szent lelket; adj oly lelki erőt, hogy a még nekünk kedvezőtleneknek látszó esetekben is, meg legyünk győződve atyai szereteted felől, s elhigyjük, hogy neked mint mindentudó Istennek bölcs céljaid szerint, a legjobban történik minden, valami leszen a nap alatt.

Uram! szánakozzál a bánatba merült szülőken is, kiket kedves leánykájok tőlök lett visszakérésével megkeserítél. Adjad érteniök, hogy gyermekök nálok csak oly letett kincs volt, mely a te tulajdonod vala, kit most karjaik közöl kivevén, angyalaid serege közé számláltál; hogy ekkép ők megnyugodva akaratodon, a mint irántad szeretet Istene iránt örömöt és hálát éreztek szivökben, a kedves leányban nyujtott áldás elfogadásakor: úgy hálát adjanak neked most is, midőn e földi élet sok bajai és viszontagságai elől oda vezérléd, hol nincsenek bajok, szenvedések, hanem van végnélküli öröm és boldogság; adjad nekik kegyelmedet, hogy teljes megnyugvással elmondhassák: *az Úr adta, az Úr elvette, áldott legyen szent neve érette!* Amen.

Szilágyi Gábor.

XXV.

Kis fiú (Bulcsu Lehel) sirjánál.

(1861. Junius 16.)

Kisded koporsó mély sir fölött; kisded koporsóban, kicsiny halott fölött az elszállt, ujra megtört szülöi édes remények nagy bánata sir és borong. Alig született élet fölött a rideg enyészet sirdala; egy rövid tavaszig sem virult gyermek gyászravatala: mily metsző ellentétek szivrenditö széthangzata ez! Oh szólj kisded koporsó halavány gyermeke, hogy a halotti kar bús éneke bölcsö-dal és nem sirdalod, csak gyermekálmaid szelid ringatója! Hiszen léted határi oly keskenyek, bölcsöd és koporsód egymáshoz oly közelben, hogy a halotti kar bölcsődalod visszhangja tán? Kinek egyetlen öröme, mondhatlan gyönyörűsége valál, az édes, a szerető anya forró keblére vár, — kinek várva-várt nyereménye és dús, minden felett kedves reménye voltál, a boldog apa melletted áll: ébredj föl, szeretett gyermek, ime ébredésedet szerető szülök örvendezése várja!

Az alvó gyermek, ah, nem ébred! El tölem, el, csapongó képzelem, hitvány játékidat nem szivelhetem. Mit ér mondanom: „ébredj halavány gyermekem", ha a megváltó elevenítő hangján nem kiálthatom: „fiatok nem halt meg, hanem aluszik"! Igen, a gyermek alszik, de álma végtelen, éje örök, melynek nincs pirosló hajnala. Elszállt e földröl, s itt hagyá szülöit s az égnek lön legifjabb angyala. Angyal lett bár,

de eltünése mégis fáj és miként ne fájna a megrabolt szülöknek, kikre nézve e gyermek keble a remények és boldogság egész tündérvilágát rejté magában! Tavasz ékes leányai, bájos kikelet viruló rózsái figyeljetek: im egy kedvelt virága e tavasznak, porba hullott, elhervadott; sirassátok testvérteket, virág volt ő, hulló rózsalevél, mely később született a kikeletnél és korábban hunyt el a tavasznál; sirassátok harmatkönyűvel; virág élete egy tavasz, s ö egy tavaszt sem ére meg. Zengö liget dalosai, énekelö madársereg, lombos erdök csattogányi! víg dalotok némuljon el; fájdalmat és bút zengjetek: mert a költő, az emberek dalosa, hű párjával kedves fiát siratja. Zengjetek dalt, oly szomorút, mint a milyent a gerle búg, ha fészkét a pajkos gyermek, vagy ölyv körme rabolta meg. Mondjatok dalt, szabad természet szárnyasi, a költő bánata, ki a természet bájiról és a szabadságról oly szépen énekelt, egy dalt bizony megérdemel! Mondjatok dalt, hadd némuljak el én, kit a részvét s baráti fájdalom halotti szónokul hivott. Egyik felöl a kis halott s a másik felöl a mondhatlan szülöi fájdalom! Mit mondjak a kisded halottról, kinek életrajza nem egyéb mint lélekzetének nem nagy száma, és a búcsú-lehelet, mely Bulcsu Lehel parányi életének véget vetett! Elmondjam-e: hogy ő a már-már megfogyott reményü szülök szemefénye, szerelme volt? De akkor is csak a vesztes szülék nagy bánatát rajzolnám, és kiméletlen kézzel illetném a sebet, melyre gyógyszerül vigasztalást nem adhatok. Vagy elpanaszoljam, hogy Istenünk, e kisded gyermek keresztelése alkalmával mondott imánkat miért meg nem hallgatá, hadd élt volna a szülök reménye, a szerető apa ismert nevének viselöje hadd lett volna a nemesítő eszmék és a hon hűséges harcosa, és a szülök oly sokszor meghiusult ohajának valósitója? Elmondhatnám mindezt, de hasztalan hangoztatnám szavamat, ha részvétem és panaszom hangjai vigasztalást nem adnának.

Tegyük le hát e kisded koporsót a helyre, mit oly korán

földi számára teremtő Istene. És ti bánatos szülők, kiket hasonló veszteség és fájdalom több izben sujta, viseljétek türő lélekkel e fájdalmat is, bizzatok Istenben, kitől jő öröm és fájdalom, de a ki vigasztalás Istene is. Ki tudná a jövő, az élet titkait, melynek reményei és örömigéretei oly változók és bizonytalanok. Isten szent végzetén tehát nyugodjatok meg.

És most általad kisded élet, kinek fejletlen szelleme az Üdvözitől igért mennyházában tökéletes lénynyé magasult: küldd égi áldásodat a szülőkre, kik téged oly kevés napig élvezhették! Béke veled, Isten veled!

Fehér Péter.

XXVI.

Ötven éves házaspár jubileuma alkalmával.

(Cegléden, 1865. Nov. 20.)

Agg házaspár! Ennek az ünnepélynek, melyre most felgyülekeztünk, nemcsak szokásos hanem vallásos jelentése is van. Nemcsak annyiban nevezetes, hogy ritkán fordul elö két ember életében, hanem annyiban is, hogy ennek eredetét fel lehet vinni, az Isten választott népe östörténelmébe

Mindegyik hétszer hét azaz negyvenkilencedik év elteltével következett az Izrael népe vallásos életében az ötvenedik, a kürtölésnek esztendeje, mikor megszünt vagy ujból kezdödött minden régi szerzödés, a vagyon visszaszállt mint ösiség a hajdani birtokosokra, a szolga felszabadult! a birtokok ujból felmérettek, maguk az ötven éves párok között megszünt a régi viszony, a férj ötven év multával a törvény elött megifjodva, völegénynyé, a feleség ismét menyasszonnyá lett, mint volt azelött ötven évvel.

Ez a szokás átjött a keresztyén egyházba is, az ötven éves hivatalnok és az ötven éves pár meg szokta ülni jubileumát, az ötven éves intézetek, ötven vagy száz év multával, félszázados vagy százados ünnepet ülnek, melynek alkalmával számolni szoktak a multtal, és egyengetni szokták utját a jövönek.

A mai nappal, neked is be van fejezve félszázados pályád, agg keresztyén pár! a hétszerhét év multával, elérke-

zett az ötvenedik, melyet mint aranykoronát felteszünk most az elmult esztendök fejére, arany menyegzötök alkalmával felteszünk ösz fejetekre és köszöntünk titeket, ezt mondván: *legyen áldott a ti bejövéstek, és legyen áldott a ti kimenéstek.* Az Isten, a ki vezére volt ifjuságtoknak, legyen vezére, oltalma vénségteknek.

Agg pár! nemcsak köszöntünk mi téged, arany menyegzöd napján, hanem egyúttal figyelmeztetünk is. Képzeld most, mintha Mózes helyén állnál, mikor közeledni akart az égö csipkebokorhoz *és látni akarta közelröl a csodálatos látást* (2 Mós. 3.) Uram! mi vagyok én, kisebbek vagyunk minden te kegyelmeidnél és irgalmasságidnál, melyeket velünk eleitöl fogva cselekedtél! Midön ezt mondod megindult szívvel, mintegy közelebb lépsz a mindenhatóhoz, illetni akarod a szent tüzet, mely ötven nehéz esztendö alatt szeretettel világolt elötted, és még most is ég, és még sem égett el!

Egy szent hang szól a tüz közöl, mely ezt mondja: *közel ne jöjj, old le saruidat, mert a hely, melyen állsz, szent hely!* Ezt hallván, megrettensz mint hajdan Mózes és nem mered szemeidet felvetni, félsz mintha itt valami veszély fenyegetne. Ugy van, az a föld, melyen állsz, szent föld, mint vala hajdan Hóreb hegye. És ez nem uj dolog te elötted, jer felvezetlek én most téged mint vöféled erre a szent hegyre, és innen mutatok neked néhány jelenetet a multból, melyek mind azt bizonyítják, hogy az a föld, melyen lábaid állnak, valósággal szent föld.

Jut még eszetekbe az a nevezetes nap, melyen ezelött ötven évvel, épen ilyen helyen álltatok, egymásnak kezet adva, Isten szine elött, a szeretet örök tüzzel égö rózsabokra elött egymásnak örök hüséget esküdve; az akkori érzelmek,

a mult idők hamva alul ismét kigyúladva, most ujra átmelegítik a roncsolt kebelt, mint a mécs, melyre olajat öntenek, ismét világot vet a sötét ház omladozó falaira; az az érzelem, mely akkor szentnek mondá e helyet, most is azt mondja, azt állítja, hogy ez a hely szent.

Sok változás történt azóta annyi igaz, elváltozott a világ ábrázata, nem mosolyg most úgy mint mosolygott ezelőtt ötven évvel, más világ van most, mint volt akkor, mikor a világ hosszas háborui után megpihent. Nem élnek már azok, a kik akkor éltek és veletek ülték a nászünnepet, alig maradt egy kettő közölök, kik titeket idáig kisérhettek, azóta érkeztek a fiak, az unokák, kik most itt a szeretet láncában a végső gyűrűket képezik, s a száraz levelek közöl mint tavaszi virágok mosolyognak a hajlott törzsökre. *) A násznép közöl, mely akkor titeket a szent helyre felkisért, alig maradt meg egy kettő, a többi mind, évek óta alszik a sir fenekén.

Más egyház áll a régi egyház helyén, lángok pusztitották annak falai között, megégették az oltárt, melyen a nép áldozott, mint sokszor megégeté a fájdalom tüze kebletek szép reményeit.

De nemcsak a világ és az emberek változtak meg, hanem nagyot változtatok ti is. Ötven év terhe fekszik vállaitokon, ötven év szenvedése és fájdalma, ötven év vesztesége; a nyereségben mindig akadnak osztályos atyafiak, a hagyatékból alig jut valami, mert abban megosztoznak velünk még a hivatlan vendégek is, egyedül a kár és a veszteség az, a miben nem osztozik velünk senki. Ezért megbecsülhetlen kincsünk egy jóbarát, ki egy félszázadon át mindig osztozott fájdalmainkban, még pedig igazságosan, söt igen sokszor maga vette vállaira a keresztet, hogy nekünk annál kevesebb jusson az élet terheiből; árnyékot tartott felettünk, felfogta

*) Unokák álltak az öregek mellett, kalász koszorúval.

tulajdon testével a nap égető sugárait, csak hogy csendes legyen pihenésünk.

És ha most, ti ketten nekünk elbeszélnétek, hol jártatok együtt egész ötven esztendeig az élet pusztaságain, hol és mikor sirtatok és zúgolódtatok az élet keserü vizeinél, miként szedtétek együtt a mannát, melylyel az ég behintette a megátkozott földet, hol és miképen fakadt éltető forrás abból a kősziklából, mely mellé epedve ültetek le az élet nagy országútján, bizonyosan ráismernétek egymásban arra a két jó barátra, kik igazságosan megosztották egymással az életnek minden örömeit és fájdalmait, és ennek az ötven éves pályának végén örömmel állítnátok Istennek egy emlékszobrot, melyre mint Mózes szobrára ez lenne irva: *mind eddig segitségünk volt az Úr!*

Nagyot változott a világ, de nagy változás ért titeket is, megváltozott a külső ember stb. megváltozott a belső, más kivánságok érkeztek.... hajdan.... most.... stb. hajdan vigan érkeztek és zajosan az érzelmek, mint tavaszszal a gólyák, hogy fészket rakjanak az uj reményeknek, meleg fészket az élet fiatal örömeinek, — most búsan ültök mint két madár a hideg fészek szélén... készültök... hova?...

Erről a szent földről egy másik szent földre. Isten földi házából, ama nem kézzel csinált nagy templomba, melyet a világ nagy oszlopai emelnek, — hol a huszonnégy vének.... stb. stb.

Ez a hely, melyen álltok, szent. Ez a Nébó hegye... stb.

(Könyörgés, áldás.)

Dobos János.

XXVII.

Ötven éves házaspár jubileuma alkalmával.

(Cservenkán, 1868. Febr. 25.)

Fehér galamb tollaihoz hasonló fehér hajszálakkal díszitett fővel állanak itt szent vallásunk egyszerű oltára elött e tisztes házastársak, hogy megemlékezve ötven év elötti esküjökre, hálát rebegjenek az Urnak. *Áldott legyen az Úr a mi Urunknak Ábrahámnak Istene, ki nem vonta meg az ő irgalmasságát, mert minket a mi utainkban vezetett.* Eme szavakra nyithatjátok meg ajkaitokat ti is, tisztes vénségben megőszült házastársak, mert az Úr irgalmasságot cselekedett veletek, midőn földi esztendeiteket meghosszabbította sok másokénál, kik már rég a sír csendes ölében porlanak.

Oh ha most e szent helyről lelki szemeitekkel visszatekintetek a felettetek elhanyatlott ötven esztendőkre, az örömnek és keserűségnek mily tarka vegyülete fog elötökbe tünni? Mint njulnak meg emléketekben a boldogság s nyomor napjai, melyeket az idők ura bocsátott reátok, s melyeket ti együtt élvezve s türve éltetek át. Ha szélyelnéztek magatok körül, öröm szállja meg kebleteket, mert egy családi koszorú vesz körül, itt láthatjátok azokat, kik saját testetekből és véretekből származtak; bizony rajtatok bételjesedtek Jób prófétának eme szavai: *meglátjátok, hogy a ti magotok megszaporodik, és a ti fiaitok mint a földön való fű.* De más oldalról keserűség fogja el sziveteket, ha sokakat,

kik veletek egykorúak volnának, testi szemeitekkel nem láttok. Oh hova tüntek el a gyermek- és ifjui kor barátai?! hol vannak a férfi kor emberei, kik veletek együtt izzadva, az égető napnak terhét hordozták?... ők nyugosznak már megfutott pályájok s elvégzett munkájok után. Hol van a családi koszoruból a legszebb virágszál? Elhervadt! Hol van az Isten embere, ki veletek együtt állt e szent asztalnál Isten szine előtt a házassági szent szövetséget megkötendő? őt már rég a sír hantjai takarják. De nem, nem fájdalmat akarok én ez órában szivetekben felkölteni, hiszem ti öröm és hálaadás ünnepét ülitek ma, ti Istenhez tekintetek a magasba, s áldjátok szent nevét, hogy éltetek fályáját nem oltotta ki. Mint a mezők dús kalászai a megsemmisítő zivataroktól megóva megsárgulnak, megérnek: ti is annyi jó és bal szerencse közt együtt megértetek, eljutottatok ama korba, melyben az ember szivét a gondtalan ifjúság zajos jelenetei nem gyönyörködtetik, melyben csak a törzsről fakadt csemeték, s a vallásnak mint a kebel legdrágább kincsének szavai nyujtanak lelki élvezetet. Mint mézzeltelt méhek a kas nyilásán: úgy állnak e tisztes házastársak is csaknem a sir szélén, telve tapasztalatokkal, életbölcseséggel; mint méhek a kasba beviszik a mézet, melyet aztán élvezni lehet: mielőtt e tisztes pár a sirba szállna, jertek ifjak, élvezzük, vegyük át az ő életbölcsességét, tanácsát; kérdjétek meg, miként kell az élet reggelén mértékletesen, szentül élni, hogy a 70 avagy 80 éveket ti is — mint ők — megláthassátok? ők imigy fognak bizonyára felelni: *örvendezz ifju a te ifjuságodban, s járj a te szivednek utaiban s szemeidnek látásában: de meglásd, hogy az Isten mindezekért téged itéletre vonszon; vesd el a gonoszt a te testedből, és emlékezzél meg a te teremtődről a te ifjuságodnak idején.* Jertek ti meglett korúak, kik a munka terhe alatt görnyedtek, s a különféle viszontagságok közt sokszor születéstek napját is megátkozzátok, s szeretnétek a sírt atyátoknak, s a férgeket anyátoknak s

testvéreiteknek nevezni, jertek ide ezen — a hosszas munka s küzdés alatt megfáradt és meggyengült — tisztes párhoz, kérjetek töle tudományt, ö imigy fog serkenteni: *munkálkodjatok míg nappal vagyon, mert eljö az éj, a mikor senki sem munkálkodhatik!* Jertek ide ti, kik a bűn ösvényén járva, az emberiséget levetkező kéjnek mámorában töltitek napjaitokat, ezen ajkak imigy fognak titeket inteni: *megtagadván e világi kivánságokat, mértékletesen, igazán, és szentül éljetek e jelenvaló világban.* Jertek ti is, kik csak a testnek és világnak élve, a vallásosságot, kegyességet csupa ábrándnak, az emberi durvaságot zabolázó eszköznek tartjátok, jertek ezen öregekhez, ök igy beszélnek hozzátok: *az Istent féljed, s az ö parancsait megtartsad, mert az Urnak félelme hosszabbitja meg a napokat, az istenteleneknek esztendeik pedig megrövidülnek.* Igen, az Urnak félelme, s az ö parancsainak megtartása volt az, mely éltetek napjait meghosszabbította; *az Úr volt az, ki mind vénségtekig s megöszülléstekig hordozott és megtartott.* Bizony hálára nyilhatnak meg ajkaitok Isten iránt; mert ah! mily kevés földi lénynek adatik meg eme földi boldogság, hogy férj és nő együtt megvénhednek, s a tisztesség koronáját az ösz hajakat együtt viselik. Hány férj van, ki néhány évi együttlét után, vagy akkor veszti el élte társát, midön a szerelem zálogai, a gyermekek, az édes anyát nem nélkülözhetik? hány özvegy nö sír zokogva férjének a sirhantok alatt porladozó hamvai fölött keserves könyeket, mert az árváknak nincs atyjuk, s habár az édes anya mint oroszlán küzd is gyermekeiért, éltét, vérét áldozza is értök: mégis érzi siralmasan, hogy az ö gyenge női vállai egyedül vannak? Hány özvegy férj van, ki életepárját rég eltemette, a szemek meghomályosodtak, vezetöre volna szükség, de nincs, csak egy pálca az, melylyel tapogatva, tovább ballag? Hány özvegy nö van, ki barázdált arccal, elgyengült testtagokkal él, kinek már semmi öröme e földön, s egyedüli kincse az

Úr házának szerelme, — s a háládatlan gyermekek már a falatot is irígylik, panaszolják annak a jó anyának, ki értök annyit fáradt, küzdött?! De ti együtt tisztességben megvénhedtetek, együtt élveztétek a házasélet gyönyöreit, ha nem is mindig ragyogó fényben, hiszen a szépen sütö és tenyésztő napban is vannak homályfoltok. Ti azért jöttetek ide, hogy e napot megünnepeljétek, mint ötven évi együttlétetek napját. Oh boldogok ti, kik Isten ily kegyelmében részesültetek. Ime e szent ház falai telve vannak résztvevőkkel, kik boldogságtok tanui, kik mióta e szentegyház falai állanak, ily örömarany-mennyegzöt most látnak először; söt magam is elérzékenyülve állok előttetek, tolmácsolandó Isten szine előtt örömeteket és hálátokat; elérzékenyülve igen, mert én mint ez egyháznak ifjú lelkésze oly tisztes öszpár előtt állok, melytöl én tanulhatnék sokat, s mégis én kérem rá az egek urától az áldást; elérzékenyülve, mert e tiszteспár ez egyház elsö lelkésze által áldatott meg, kinek már csak porladó hamvai vannak, s én mint negyedik lelkész rebegem az ö nevökben Istenhez a hálát; jertek tisztes aggpár s keresztyén résztvevök, emeljük szívünket Istenhez, imádkozzunk együtt ekképen:

Világnak bölcs Ura, mennyei jó atyánk! kinek titkos könyvedben vannak éltünk esztendei s határa följegyezve: zsámolyodnál megállva, imádjuk szent nevedet, ki nekünk életet adsz, és életünket bölcs tetszésedből megrövidíted avagy meghosszabbítod. Ime szent oltárod előtt áll e tisztes aggpár, mely atyai kegyelmedből boldog házasságban együtt megvénhedett, s a földi lét végén van. Oh Uram! nagyok a te dolgaid, melyeket müvelsz, mi véges értelmü teremtmények megfogni nem, csak csodálni tudjuk. A csecs-szopó, elhagyva anyja szive alatti lakhelyét, midön a napvilágot meglátja, mintha megbántad volna, hogy létre hoztad, csakhamar visszakéred lelkét, s a lelketlen hulla a föld kebelében elhamvadva nyugszik, míg föltámad mint tiszta lény.

Az ifju édes reményektől kecsegtetve tekint a jövőbe, hol magának boldogságot álmodik: s te a szivek s gondolatok vezérlője, hatalmas Isten! eltöröd a remény horgonyát, s az életnek örvendő ifjú a sírt maga elött látja. A családos apa avagy anya izzadva a nap hevétől, hogy gyermekeinek a napi kenyeret megkeresse, s jövő boldogságukat megalapítsa, az ut felén, a munka közepén dől ki.

És ime, jó atyánk! e tisztes aggpár áthaladva a gyermekség, ifjúság, férfikor évein, ősz hajszálakkal áll szent szined előtt, s hálát rebeg neked teremtőjének s megtartójának, hogy őt megsegítetted, atyai szerelmedet s javaidat töle meg nem vontad. Az ő szemeik látták az idők folyásában történt eseményeket, víg és keserü napok nem hiányoztak, zivatar és napfény mindegyik sötétlett avagy fénylett felettök: most, midőn már a v i g y á z ó k sötétednek, a tagok ellankadnak, most, midőn a zuzmarázos ősz végén vannak, szent érzelmektől áthatva áldják felségedet, ki éltök minden napjaiban velök voltál. Fogadd, oh nagy Isten! fogadd el a reszkető ajkak tördelt, de ihletett szivből fakadt imáját, melyben a hála érzelme nyilvánul. Áld meg őket napjuk vég hanyatlásában is, hogy csendesek legyenek a még számukra engedett évek avagy napok és órák, hogy ha majd az utolsó óra üt, nyugodt kebellel válhassanak meg e földi élettől Simeonnal: *atyánk! örömmel halunk meg, mert szemeink látták az üdvezitőt.* Áld meg a körültök álló családtagokat, rokonokat, hogy ők is megláthassák a te kegyelmedet; hogy szemeik előtt tartva az apa, nagyapa, dédapa és anya példáját, úgy fényljenek, hogy mások is látván jó cselekedeteiket, dicsőitsenek téged teremtőjöket, ki mennyen és földön uralkodol, és hatalommal birsz őket is hosszu évekkel betölteni. Áld meg e gyülekezetet, mely e szent ház falai közt örvend ezen még nem látott boldogságnak, s téged mint e boldogság szerzőjét dicsér, és imád.

Isten! jó atyánk! hallgasd meg szivünk imáját szent fiad a Jézus nevében. Amen.

Menj tisztes aggpár, s folytasd immár reszkető lábakkal a még hátralevő utat, kedves tieid körében, örömmel, hogy napodnak végbucsúzásakor békében válj meg a földi élettől. Te pedig, jó Istenünk! áld meg öt, és az ima, mely tiszta szivből fakadva a buzgóság szárnyain hozzád szállt, legyen általad meghallgatva. Amen.

Silling Károly.

XXVIII.

Kereszteléskor.

(Müvelt uri családnál.)

A keresztség egyike azon Krisztus által rendelt vallási szertartásoknak, melyeknek követése által ismertetik meg mindenki anyaszentegyháza tagjának lenni. Ő maga parancsolt ugyanis tanítványainak ekkép: *Elmenvén tegyetek tanítványokká minden népeket*, stb. Már a ki megkeresztelkedik, azon kivül, hogy valamely keresztyén egyház tagjának lenni kijelenti magát, hittani ábrázolások szerint látja egyrészről bűneinek bocsánatát, a minden testi szennyet elmosó viznek képében, másrészről pedig az egy igaz Isten tiszteletére — kit a keresztyén vallás imádásunk tárgyává tesz — kötelezi magát.

De bármily jótékony következései legyenek is ezek a Krisztus által rendelt keresztségnek: egy más, a szerető szív legtisztább érzetiből fakadó foglalkozásra is ad az alkalmat, s ez?.. a született kisdedért, s annak szüleiért való buzgó imádkozás s azoknak megáldása. Igen! mert mint a hazáját forrón szerető svájci; mint a vallásos sziléziai, mielőtt utra indulnának, ajándékot tesznek az oltárra, s kegyeletesen leborulva annak zsámolyához, áhitatosan könyörögnek utazásuk szerencsés végbemeneteleért: úgy mi is a csak most született kisded polgárt vagy polgárnőt, az élet nagy útára, erre való buzgó könyörgésünkkel párosított legjobb

áldásinkkal indítjuk el. Megáldjuk magát a kisdedet; megszenteljük a bölcsőt, melynek párnáján gyönge tagjai édes álomra ringanak. Megáldjuk az édes anyát, ki keserű fájdalmak közt ajándékozá meg a világot, szíve vérével éltetett kisdedével. Megáldjuk az atyát és anyát, együttesen, kérve rájuk égi malasztokat a nevelés nagy munkája közben. S épen ezt akarom most én is cselekedni e szeliden nyugvó ártatlan csecsemő körül. Jertek kedvesek! vegyetek részt vallásos foglalkozásomban! neveljétek a buzgóságot, szivből kelő imádságom átérzésével:

Nagy Isten! életnek ura! szerető édes atyánk a Jézusban! szent öröm repes kebelünkben, midőn ez ártatlan kisded körül, kit csak most ajándékoztál meg élettel, megállva, öt fiad egyházába a szent keresztség által beavatandók vagyunk. Hálákat adunk Uram neked, hogy midőn szülőjét megtartottad fájdalmai özönében: megtartottad s életre hoztad e parányi növendéket is Te adád, te tartád meg mind eddig, mindkettőnek életét. Légy, oh légy hát — szivből kérünk — ezután is mindkettőnek gondviselő s megtartó édes atyja! gyógyítsd fel hova hamarább a szülő édes anyát, hogy mint tisztelő hű leányod, oltárod elébe borulva imádja nevedet szabaditásodért! Mindenható szemeid őrködjenek e reménybimbó, e kis ártatlan felett is, oltalmazd veszélytől, betegségtől, mindenek felett haláltól. Isten! ki magad is háromságban élsz: áld meg e háromságot; az atyát, anyát és kisdedet! Adjad amazoknak, hogy szerelmök ezen első zálogában hosszú időn át örvendezhessenek! adjad a kisdednek, hogy felnövekedvén, lehessen a magyar hazának hű fia, a reformált vallásnak tisztelője, s buzgó követője, és minden jóknak öröme, gyönyörűsége. Isten! jó Isten! hallgasd meg buzgó imánkat. Amen.

(Keresztelés, áldás.)

Szilágyi Antal.

XXIX.

Ima, szent vallásunkért.

(Jászkiséren, husvét első napján 1860.)

Könyörgünk, oh mindenható Isten! mennyei nagy felség! földi életünk legdrágább kincseért, atyáinktól öröklött szent vallásunkért, s az összes evangyéliomi anyaszentegyházért, mely mint forrás a kútfőből, oly tisztán származott üdvezitő Jézusunk szent tudományából. Veszély fenyegeti, oh Uram! hozzánk való szerelmednek e legbizonyosabb zálogát, veszély fenyegeti több százados életét, szabadságát, virágzását, — vész fenyegeti ennek buzgó szolgáit, vész a Krisztusról vallást tenni merészlő hű követőket! Oh hát elhagyhatnád-e pusztulni a szőlőt (Zsolt. LXXX.) melyet jobb kezed ültetett? Elengednéd-e merülni a hajót, melyből sírva könyörgő szavunk így kiált hozzád: Uram segits! mert elveszünk! (Luk. 8, 24.).... Nem! oh elfogyhatlan jóságú Isten!.... Te ki a szent fiad által e földre ültetett gyenge növényt, annak távozta után is oly hiven ápoltad, s fölvirulni engedted, nem hagyhatod a már fellegekig érő élőfát, melynek árnyékában három milliónyi reformált magyar hiveid századok óta boldogok, nem hagyhatod sem szélveszek, sem árvizek, sem annak gyökerére törő férgek által kidöntetni. Ne! oh könyörgünk szent bizalommal jó atyánk! ne is engedd ezt megtörténni soha! Ám szégyenüljenek meg szent akaratod szerint, a kik gonoszul cselekesznek, de mi, kik benned bízunk, ne

gyaláztassunk meg, s ne örülhessenek ellenségeink mi rajtunk! (Zsolt. 25.). Tekints alá a mennyekből örök Isten! s figyelj ránk hűn könyörgő gyermekeidre! Nem kérünk mi veszendő kincseket, hanem kérjük a lélek eledelének, szent vallásunknak folytonos és örök fenmaradását! Nem kérünk mi hirt, nevet, hatalmat. Mi a csöndes homályban is boldogok tudunk lenni, lelkiismeretünk szabadságában, — oh tartsd meg hát ezt!.... Nézz meg Uram bennünket, és lásd meg, hogy nincsen már semmink, csupán az egy vallásunk, s ezt szorítjuk még a vizbe halni akaró elszántságával kebelünkhöz. Engedd hát ezt épen, szüzen, elegyítetlenül, tőled nyert szabadságával, drága honfi véren váltott jogaival, ősi népszerű alkotmányával együtt megmentve megtarthatnunk. E végre ihlesd meg legjobb fejedelmünk atyai szivét, hogy egyik dicső emlékű elődének (II. József) hő imája szerint, „eltörölve legyen minden lelkiismeretbeli megszoríttatás, birodalmában; és hogy mindenki imádjon téged oh örökké való! a maga módja szerint, mely neki legjobbnak tetszik.“ Világosítsd meg azoknak elméjöket is, kik azt hiszik, hogy neked isteni tiszteletet tesznek, mikor minket meg akarnak ölni. (Ján. 16, 2.) Önts szivökbe szeretetet, mely lecsendesítse valahára, a földi nyomorú elvekért való szerencsétlen harcot! Tartsd fenn kegyelmes Isten! mind örökké szent vallásunkat, mint a magyarhoni közfelvilágosodás kútfejét. Oltalmazd minden gonosztól anyaszentegyházunkat. Erösítsd és védelmezd a pásztorokat; bátorítsd és szabadítsd meg az egész nyájat, hogy megmaradásunk biztos érzetében, egyesült szívvel és szájjal zengjünk nagy nevednek téged áldó s magasztaló hálaéneket koporsónk zártáig. Amen.

Szilágyi Antal.

TARTALOM.

Lap.

[illegible] Baráth Ferencz [illegible] folyam [illegible] hogy a [illegible] ő ez [illegible] s hogy [illegible] az ő [illegible] nélkül [illegible] Kecskemét 1870. Június [illegible].

Szerk.

PETRIK GÉZA

(előbb OSTERLAMM KÁROLY)

bel- és külirodalmi könyvkereskedésében

Pesten (Erzsébettér) kaphatók:

	ft.	*kr.*
Czelder Márton. Vasárnapi, ünnepi és alkalmi imádságok templomi használatra. Fűzve	2	10
Elefánt Mihály. Hit, remény, szeretet. Keresztyén halotti énekek és imádságok. Temetkezési teendőkkel és szentirási leczkékkel ellátva. Második bővített finom kiadás.	—	80
— Egyházi beszédek.	—	60
Farkas Józs. Egyháztörténelem. Hase K. nyomán. Két köt.	4	50
Fördős Lajos. Agenda. Egyházi szertart. beszédek és imák s ezekhez mellékletül jegyzetek és utasitások. Kötve .	2	—
Fördős Lajos és **Szivos Mihály.** Áhitatos hölgy. Elmélkedések és imák müvelt hölgyek használatára. Harmadik kiadás. Vászon kötésben 2 frt 40 kr. franczia bőrkötésben	4	—
— Egyházi beszédek. 3 füzet	3	80
Hazafias elmélkedések az ev. alapján, egyházi beszédalakban irta több ev. lelkész. Szerkeszti *Margócsy József.* I. kötet	2	—
Heiszler József. Egyházi munkálatok. 3 füzet . .	3	60
Kecskeméti Lelkészitár. A gyakorlati lelkészethez tartartozó munkák gyüjteménye. Szerkesztette *Fördős Lajos.* I. füzet ára	1	40
Kovács Lajos. Egyházi beszédek, Gerok K. után. Első füzet: Ünnepi egyházi beszédek	1	20
Kulifay Zsigmond egyházi beszédei. 3 füzet . . .	3	80
Mihó László. Egyházi beszédek	1	—
Nagy Lajos. Halotti predikációk, gyászbeszédek és imák, egyházban, gyászudvaron és sirnál	1	20
Pap István. Különös halotti predikácziók. Templomi szónoklatok, ezekhez alkalmazott imákkal. Kötve . .	3	—
— Templomban mondandó ünnepi imádságok. . .	1	—
— Egyházi imák köznapokra. Kötve	2	—
Révész Imre. Temetési beszédek. I. füzet . . .	1	20
— Robertson. Egyházi beszédek. 3 füzet . . .	3	—
Révész Imre. Kalvin élete és a kalvinizmus. Második kiadás. 2 frt. Vászonba kötve	3	—
Szilády László. Köznapi imák és szertartási beszédek .	1	—
— Halotti beszédek egyházban és sirnál, s ilyenekre vezérigék, tárgyak és vázlatok. 2 fűzet . . .	2	40
— hátrahagyott műveiből halotti predikációk, imák és sirbeszédek	1	40
Az igaz vallás, megfejtve az emberiség vallásos fogalmainak keletkezése és ezek leszármazásáról, és **természet törvényei.** Volneynak „A ROMOK“ cimű művéből magyarositá s jegyzetekkel ellátta *Szalkay Gergely*	1	20

